

STRATEGIA

ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH POŁUDNIOWEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

DOKUMENT OPRACOWANY PRZEZ „EFFICON SP. Z O.O.” SP. K.
Z SIEDZIBĄ WE WROCŁAWIU

KWIECIEŃ 2024

Spis treści

Wstęp.....	3
Wprowadzenie	4
I. Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia	5
II. Diagnoza Obszaru realizacji ZIT POF, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych.....	7
III. Synteza diagnozy obszaru ZIT POF	81
IV. Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT POF, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu	86
V. Informacja o źródłach finansowania Strategii ZIT POF 2021-2027	116
VI. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT POF	119
VII. Opis procesu zaangażowania społecznego w proces tworzenia Strategii	123
VIII. Opis procedury Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko	125
Spis tabel	132
Spis rysunków	133
Załącznik 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami.....	134
Załącznik 2. Informacje uzupełniające do diagnozy obszaru ZIT POF	183
Załącznik 3. Sprawozdanie z przeprowadzonych konsultacji społecznych	209
Załącznik 4. Opinia Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu z dnia 28 lutego 2024 r. w sprawie projektu dokumentu pn. „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko	211
Załącznik 5. Opinia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie projektu dokumentu pn. „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko	212

Wstęp

Szanowni Państwo,

na Państwa ręce przedkładam kluczowy dla Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego dokument, który wyznacza kierunki rozwoju naszego regionu w sferze gospodarczej, społecznej oraz przestrzenno-środowiskowej do roku 2027.

Priorytetem dla wszystkich 28 samorządów z terenu ZIT POF jest rozwiązanie wspólnych problemów regionu, a przede wszystkim zaspokojenie potrzeb jego mieszkańców – każdego z Państwa.

Tym samym mam nadzieję, iż niniejsza Strategia stanie się syntetycznym planem rozwoju naszego regionu tak, aby wszystkie miasta i obszary wiejskie były przyjaznym do życia miejscem i otwartą na współpracę aglomeracją. To, czy to zostanie osiągnięte, zależy od nas wszystkich.

*Lider Zintegrowanych Inwestycji
Terytorialnych Południowego Obszaru
Funkcjonalnego*

Dariusz Kucharski

*Dariusz Kucharski
Burmistrz Dzierżoniowa*

Wprowadzenie

Dokument programowy Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT POF) został opracowany w związku z Uchwałą Zarządu Województwa Dolnośląskiego 6140/VI/22 z dnia 14 listopada 2022 r. (z późniejszymi zmianami) w sprawie przyjęcia projektu propozycji wyznaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (dalej FEDS 2021-2027).

Strategia ZIT POF uwzględnia wnioski płynące z Zarysu Planu Działań ZIT POF (listopad 2020 r.) oraz postanowienia wynikające z dokumentu p.n. „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” (dalej Zasady Realizacji Instrumentów) oraz Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U. 2022 poz. 1079 z późniejszymi zmianami) (dalej Ustawa wdrożeniowa).

I. Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia

Południowy Obszar Funkcjonalny (POF, Obszar) tworzy łącznie 28 jednostek samorządu terytorialnego, w tym 25 gmin i 3 powiaty.

W skład analizowanego Obszaru wchodzi następujące gminy: Bardo, Bielawa, Bystrzyca Kłodzka, Ciepłowody, Duszniki-Zdrój, miasto Dzierżoniów, Dzierżoniów, Kamieniec Ząbkowicki, miasto Kłodzko, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Lewin Kłodzki, Łagiewniki, Międzylesie, Niemcza, Pieszyce, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Stoszowice, Stronie Śląskie, Szczytna, Ząbkowice Śląskie, Ziębice i Złoty Stok oraz powiaty: dzierżoniowski, kłodzki i ząbkowicki.

Rysunek 1. Południowy Obszar Funkcjonalny na tle województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) pod koniec 2020 r. na stałe analizowany Obszar zamieszkiwało ponad 278 tys. mieszkańców. Cechą rzutującą na jego funkcjonowanie jest występowanie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, tj. **Bielawy, Dzierżoniowa, Kłodzka i Ząbkowic Śląskich.**

Należy podkreślić, że miasta te wykazują silne powiązania społeczno-gospodarcze z gminami z terenu powiatów dzierzoniowskiego, kłodzkiego i ząbkowickiego.

Rysunek 2. Mapa Południowego Obszaru Funkcjonalnego w podziale na gminy i powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map.

II. Diagnoza Obszaru realizacji ZIT POF, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych

Wstęp

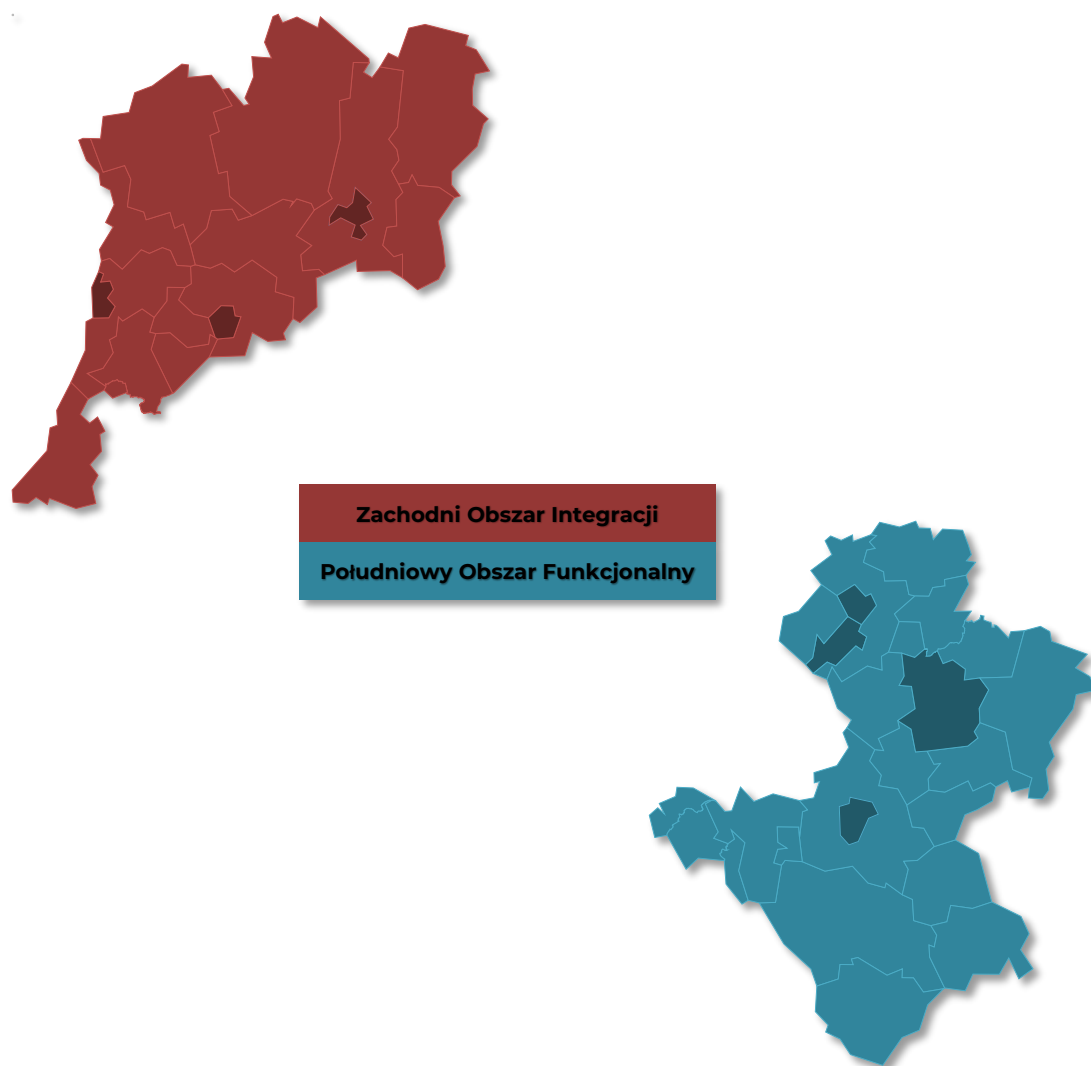
Badanie diagnostyczne realizowano z zastosowaniem metodologii desk reaserch. Podstawowym źródłem danych wykorzystanych w diagnozie były informacje publikowane przez Główny Urząd Statystyczny oraz informacje dostarczone przez urzędy gmin i starostwa powiatowe. Południowy Obszar Funkcjonalny analizowany był zarówno w zakresie dynamiki zmian zjawisk społeczno-gospodarczych (lata 2014-2020), jak i z uwzględnieniem zmian zachodzących w przestrzeni. Dokonano porównania sytuacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi POF oraz porównania stanu analizowanego Obszaru z sytuacją województwa dolnośląskiego, a także w wybranych przypadkach z innym, podobnym obszarem objętym instrumentem ZIT tj. Zachodnim Obszarem Integracji¹ – zgodnie z Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027. Badanie diagnostyczne przeprowadzone zostało w trzech obszarach:

- **sferze gospodarczej,**
- **sferze społecznej,**
- **sferze przestrzenno-środowiskowej.**

W analizie potrzeb rozwojowych i potencjału Obszaru, polegającej na zestawieniu badanego obszaru funkcjonalnego z odpowiednio dobraną grupą porównawczą, przedstawiono sytuację występującą na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego względem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w jego skład oraz w porównaniu do Dolnego Śląska.

Analizując sytuację obszaru POF, przyjęto założenie, że dane pochodzące ze statystyk publicznych nie powinny być starsze niż zastosowane w diagnozie sporządzonej na potrzeby FEDS 2021-2027. W związku z tym przyjęto do dalszych analiz rok 2020, który na potrzeby weryfikacji dynamiki zmian porównywano do roku 2014 (początek okresu programowania UE 2014-2020).

¹ Wg Uchwały Zarządu Województwa Dolnośląskiego 6140/VI/22 z dnia 14 listopada 2022 r. (z późniejszymi zmianami) w sprawie wyznaczeniu miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (dalej FEDS 2021-2027) – Zachodni Obszar Funkcjonalny. W całym dokumencie przyjęto nazwę jaką posługuje się związek ZIT z terenu ZOF tj. Zachodni Obszar Integracji.

Rysunek 3. Obszary funkcjonalne i ich miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map.

Wybrany do porównania Zachodni Obszar Integracji na koniec grudnia 2020 r. według danych GUS zamieszkiwało 211 tys. mieszkańców. Cechą wywierającą wpływ na funkcjonowanie Zachodniego Obszaru Integracji, podobnie jak w przypadku POF jest występowanie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, tj. **Bolesławca, Lubania i Zgorzelca.**

Sfera gospodarcza

Przedsiębiorczość

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego zlokalizowane są miasta średniej wielkości, które, jak wynika z opracowania „Aktualizacja delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających dystans rozwojowy)”, znajdują się w kryzysie oraz zagrożone są postępującą marginalizacją. Zgodnie z przyjętą na potrzeby powyższego opracowania metodologią na obszarze POF znajdują się:

- **miasta kryzysowe** (silne powiększanie niekorzystnego dystansu, zła sytuacja społeczno-gospodarcza) – **Kłodzko, Bielawa, Ząbkowice Śląskie**,
- **miasto obniżającego się potencjału** (silne powiększanie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła sytuacja społeczno-gospodarcza) – **Dzierżonów**.

Analizując sferę gospodarczą warto również podkreślić, że na terenie POF znajdują się gminy zagrożone trwałą marginalizacją. Jak wynika ze „Zaktualizowanej listy gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027”², z 30 dolnośląskich gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, 11 (ok. 37%) znajduje się na diagnozowanym Obszarze. Są to gminy zlokalizowane w powiatach:

- kłodzkim – Bystrzyca Kłodzka, Duszniki-Zdrój, Lądek-Zdrój, Lewin Kłodzki, Międzylesie, Stronie Śląskie,
- ząbkowickim – Bardo, Kamieniec Ząbkowicki, Stoszowice, Ziębice, Złoty Stok.

W większości są to gminy położone peryferyjnie względem najważniejszych ciągów komunikacyjnych. Dodatkowo z uwagi na niezadawalający stan techniczny dróg ich dostępność komunikacyjna jest ograniczona, co tym samym stanowi barierę rozwoju. Należy także zaznaczyć, że gminy te zlokalizowane są peryferyjnie w stosunku do największych ośrodków wzrostu w regionie, a co za tym idzie ich atrakcyjność inwestycyjna jest niska.

Podkreślenia wymaga również fakt, że na liście znalazły się gminy o dużym potencjale turystycznym, w tym gminy uzdrowiskowe. Prowadzi to do wniosku, że rynek turystyczny, z uwagi na swoje ograniczenia nie może stanowić koła napędowego rozwoju gospodarek wszystkich zainteresowanych gmin.

Powyższa sytuacja wymaga podjęcia intensywnych działań zmierzających do aktywizacji gospodarczej miast, które powinny stać się liderami rozwoju całego Obszaru.

W 2020 r. na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego zarejestrowane były łącznie 32 796 podmioty gospodarcze. W porównaniu do 2014 r. nastąpił wzrost ogólnej liczby podmiotów gospodarczych o ok. 6,2%. Powyższa tendencja zauważalna była również na Dolnym Śląsku. Zaznaczyć przy tym należy, że wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie POF był wyraźnie wolniejszy niż w województwie (12,8%).

Wśród podmiotów gospodarczych funkcjonujących na analizowanym Obszarze dominowały przedsiębiorstwa zaliczane do sektora prywatnego. W 2020 r. działały łącznie 30 799 podmioty zaliczane do sektora prywatnego. Również w tym przypadku

² <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego> [dostęp: kwiecień 2023 r.].

na przestrzeni lat 2014-2020 nastąpił wzrost liczby podmiotów wynoszący ok. 6,4%. Podkreślić przy tym należy, że wzrost liczby podmiotów na terenie POF kształtował się poniżej średniej regionalnej (11,3%). Prowadzi to do wniosku, że POF rozwijał się wolniej niż województwo, w rezultacie jego pozycja gospodarcza na Dolnym Śląsku uległa osłabieniu.

Powyższy wniosek potwierdza analiza udziału podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze Południowego Obszaru Funkcjonalnego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych na Dolnym Śląsku. W 2020 r. udział ten wynosił 8,3% podczas gdy w 2014 r. 8,8%.

Tabela 1. Podmioty gospodarcze w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Bardo (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	447	500	111,9
Sektor prywatny	426	477	112,0
Bielawa (m)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	2 946	3 139	106,6
Sektor prywatny	2 680	2 823	105,3
Bystrzyca Kłodzka (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 951	2 106	107,9
Sektor prywatny	1 742	1 876	107,7
Cieplowody (w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	214	277	129,4
Sektor prywatny	203	265	130,5
Duszniki-Zdrój (m)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	636	666	104,7
Sektor prywatny	588	625	106,3
Dzierżoniów (m)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	4 179	4 322	103,4
Sektor prywatny	3 951	4 081	103,3
Dzierżoniów (w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	779	947	121,6
Sektor prywatny	763	931	122,0
Kamieniec Ząbkowicki (w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	669	754	112,7
Sektor prywatny	625	710	113,6
Kłodzko (m)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	4 436	4 459	100,5
Sektor prywatny	4 135	4 137	100,0
Kłodzko (w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 226	1 372	111,9
Sektor prywatny	1 187	1 333	112,3
Kudowa-Zdrój (m)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 036	1 140	110,0
Sektor prywatny	1 009	1 104	109,4
Lądek-Zdrój (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	939	1 053	112,1
Sektor prywatny	911	1 009	110,8
Lewin Kłodzki (w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	246	266	108,1
Sektor prywatny	234	251	107,3

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Łagiewniki (w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	550	607	110,4
Sektor prywatny	534	593	111,0
Międzylesie (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	525	581	110,7
Sektor prywatny	502	554	110,4
Niemcza (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	503	525	104,4
Sektor prywatny	464	484	104,3
Pieszycy (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 022	1 118	109,4
Sektor prywatny	922	1 053	114,2
Piława Górna (m)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	616	624	101,3
Sektor prywatny	556	565	101,6
Polanica-Zdrój (m)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 087	1 074	98,8
Sektor prywatny	1 045	1 024	98,0
Stoszowice (w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	506	590	116,6
Sektor prywatny	495	577	116,6
Stronie Śląskie (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	774	813	105,0
Sektor prywatny	751	791	105,3
Szczytna (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	662	750	113,3
Sektor prywatny	638	727	113,9
Ząbkowice Śląskie (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	2 720	2 879	105,8
Sektor prywatny	2 539	2 742	108,0
Ziębice (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 713	1 708	99,7
Sektor prywatny	1 586	1 577	99,4
Złoty Stok (m-w)			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	490	526	107,3
Sektor prywatny	457	490	107,2
Południowy Obszar Funkcjonalny			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	30 872	32 796	106,2
Sektor prywatny	28 943	30 799	106,4
Dolny Śląsk			
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	351 121	396 046	112,8
Sektor prywatny	335 478	373 336	111,3

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W nawiasach rodzaj gminy: m – gmina miejska, w – gmina wiejska, m-w – gmina miejsko-wiejska.

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego największy potencjał gospodarczy (wyrażony poprzez liczbę podmiotów gospodarczych) skupiony był w trzech gminach miejskich tj.: mieście Kłodzku (4459 podmiotów gospodarczych), mieście Dzierżoniowie (4322) i Bielawie (3139) oraz w gminie Ząbkowice Śląskie (2879). Na gminy te przypada łącznie 45,1% ogółu podmiotów zarejestrowanych na terenie POF.

Najniższy potencjał gospodarczy, mierzony liczbą przedsiębiorstw wykazują gminy: Lewin Kłodzki (266) i Ciepłowody (277).

Analizując potencjał gospodarczy Południowego Obszaru Funkcjonalnego w ujęciu dynamicznym zauważyć można, że w latach 2014-2020 liczba przedsiębiorstw zwiększyła się w 23 gminach. Największy przyrost liczby przedsiębiorstw odnotowano w gminach: Ciepłowody (29,4%), wiejskiej Dzierżoniów (21,6%), Stoszowice (16,6%) i Szczytna (13,3%). Natomiast w przypadku gmin: Polanicy-Zdrój i Ziębice liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni badanych lat uległa zmniejszeniu.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić również przedsiębiorczość mieszkańców mierzoną liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców.

Tabela 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 i 2020 r.

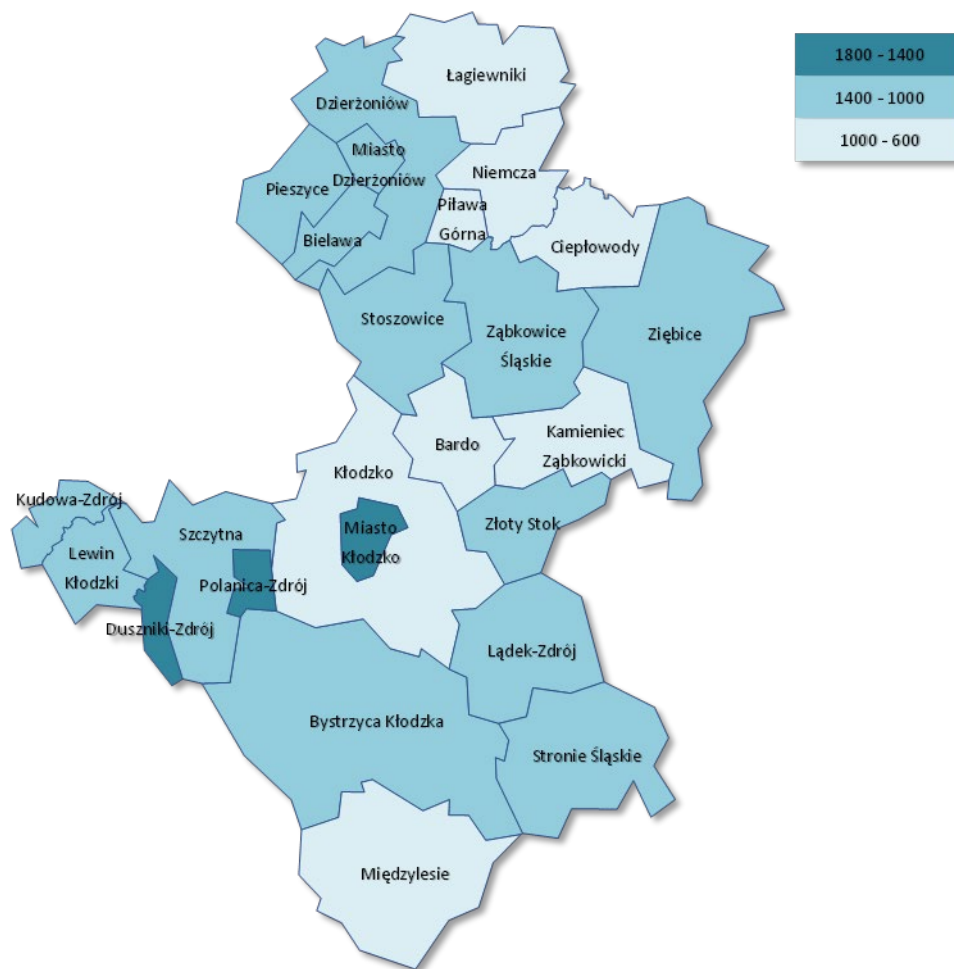
Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Bardo (m-w)	811	960	118,4
Bielawa (m)	951	1 063	111,8
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	1 003	1 132	112,9
Ciepłowody (w)	691	947	137,0
Duszniki-Zdrój (m)	1 315	1 506	114,5
Dzierżoniów (m)	1 223	1 315	107,5
Dzierżoniów (w)	834	1 051	126,0
Kamieniec Ząbkowicki (w)	797	942	118,2
Kłodzko (m)	1 596	1 688	105,8
Kłodzko (w)	706	808	114,4
Kudowa-Zdrój (m)	1 011	1 167	115,4
Lądek-Zdrój (m-w)	1 100	1 297	117,9
Lewin Kłodzki (w)	1 270	1 385	109,1
Łagiewniki (w)	730	816	111,8
Międzylesie (m-w)	706	816	115,6
Niemcza (m-w)	872	970	111,2
Pieszyce (m-w)	1 066	1 200	112,6
Piława Górna (m)	919	981	106,7
Polanica-Zdrój (m)	1 647	1 724	104,7
Stoszowice (w)	920	1 101	119,7
Stronie Śląskie (m-w)	1 007	1 091	108,3
Szczytna (m-w)	885	1 044	118,0
Ząbkowice Śląskie (m-w)	1 211	1 345	111,1
Ziębice (m-w)	963	1 019	105,8
Złoty Stok (m-w)	1 045	1 193	114,2
Południowy Obszar Funkcjonalny	1 011	1 142	113,0
Zachodni Obszar Integracji	817	922	112,8
Dolny Śląsk	1 207	1 370	113,5

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Dla Południowego Obszaru Funkcjonalnego wskaźnik ten wynosił w 2020 r. 1142 i był niższy od średniej dla Dolnego Śląska (1370) i wyższy od średniej dla Zachodniego Obszaru Integracji (922). W latach 2014-2020 wskaźnik ten wzrósł na analizowanym Obszarze o 13,0%. Warto przy tym podkreślić, że tempo wzrostu było porównywalne ze średnią regionalną i średnią dla porównywalnego, innego obszaru funkcjonalnego (ZOI). Niemniej jednak w 2020 r. wartość przedmiotowego wskaźnika w przypadku POF nadal stanowiła ok. 83,4% wartość wskaźnika w regionie.

W ramach Południowego Obszaru Funkcjonalnego wskaźnik przedsiębiorczości jest wyższy niż na Dolnym Śląsku tylko w czterech gminach, tj.: Polanica-Zdrój (1724), miejskiej Kłodzko (1688), Duszniki-Zdrój (1506) i Lewin Kłodzki (1385). W stosunku do 2014 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa pogorszeniu.

Wówczas to, analizowany wskaźnik kształtował się powyżej średniej dla Dolnego Śląska także w przypadku gminy miejskiej Dzierżoniów oraz gminy Ząbkowice Śląskie. Najniższy poziom aktywności gospodarczej mieszkańców wykazują gminy: wiejska Kłodzko (808), Międzylesie (816), Łagiewniki (816), Kamieniec Ząbkowicki (942), Bardo (960), Ciepłowody (947), Niemcza (970) i Piława Górna (981).

Rysunek 4. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Jednocześnie w latach 2014-2020 we wszystkich gminach Południowego Obszaru Funkcjonalnego nastąpił wzrost przedsiębiorczości. Najmocniej zjawisko to uwidoczniło się w gminach: Ciepłowody (37,0%), wiejskiej Dzierżoniów (26,0%) i Stoszowice (19,7%). Najwolniej liczba przedsiębiorstw w relacji do liczby mieszkańców rosła w gminie: Polanica-Zdrój (4,7%), miejskiej Kłodzko (5,8%) i Ziębice (5,8%).

Ponadto, należy zwrócić szczególną uwagę na wartości kolejnego ważnego wskaźnika – podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – interpretowanego często jako jeden z głównych barometrów przedsiębiorczości na określonym obszarze.

W analizowanym okresie wartości tego indikatora kształtowały się pozytywnie, zaobserwowano bowiem wzrost liczby podmiotów z poziomu 159,2 w 2014 r. do poziomu 192,3 w 2020 r. Niestety wartość tego wskaźnika nadal kształtowała się poniżej średniej dla Dolnego Śląska wynoszącej (w 2020 r.) 231,5. Co więcej, również dynamika wzrostu analizowanego wskaźnika wynosząca na obszarze Południowego Obszaru Funkcjonalnego 20,8% była wolniejsza niż w regionie (21,7%). W porównaniu do Zachodniego Obszaru Integracji, wartość wskaźnika dla POF kształtowała się powyżej średniej dla ZOI, który w 2020 r. wynosił 150,7. Południowy Obszar Funkcjonalny charakteryzował się również szybszą dynamiką wzrostu.

Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	124,6	155,8	125,0	67,3
Bielawa (m)	151,3	182,7	120,7	78,9
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	157,8	195,3	123,8	84,4
Ciepłowody (w)	104,4	146,6	140,5	63,4
Duszniki-Zdrój (m)	216,1	267,4	123,7	115,5
Dzierżoniów (m)	198,3	232,5	117,3	100,4
Dzierżoniów (w)	127,1	172,3	135,6	74,4
Kamieniec Ząbkowicki (w)	120,9	153,9	127,3	66,5
Kłodzko (m)	260,1	293,5	112,8	126,8
Kłodzko (w)	107,9	132,5	122,8	57,2
Kudowa-Zdrój (m)	162,2	201,3	124,1	87,0
Łądek-Zdrój (m-w)	173,5	219,6	126,5	94,9
Lewin Kłodzki (w)	190,9	227,0	118,9	98,1
Łagiewniki (w)	113,4	134,1	118,3	57,9
Międzylesie (m-w)	109,2	135,5	124,1	58,6
Niemcza (m-w)	136,4	160,9	117,9	69,5
Pieszycy (m-w)	168,0	198,3	118,0	85,7
Piława Górna (m)	141,4	161,0	113,9	69,6
Polanica-Zdrój (m)	275,5	311,5	113,1	134,6
Stoszowice (w)	139,6	178,5	127,9	77,1
Stronie Śląskie (m-w)	156,0	181,3	116,2	78,3
Szczytna (m-w)	135,3	173,1	127,9	74,8
Ząbkowice Śląskie (m-w)	193,8	227,5	117,4	98,3
Ziębice (m-w)	154,0	170,7	110,9	73,7
Złoty Stok (m-w)	163,6	195,9	119,7	84,6
Południowy Obszar Funkcjonalny	159,2	192,3	120,8	83,1
Zachodni Obszar Integracji	126,6	150,7	119,0	65,1
Dolny Śląsk	190,1	231,5	121,7	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwyższą wartość przedmiotowy wskaźnik osiągnął w gminach: Polanica-Zdrój (311,5), miejskiej Kłodzko (293,5), Duszniki-Zdrój (267,4) i miejskiej Dzierżoniów (232,5). We wszystkich ww. gminach wartość analizowanego wskaźnika była wyższa od średniej dla województwa dolnośląskiego. Najniższą wartość przedmiotowego wskaźnika odnotowano w gminach: wiejskiej Kłodzko (132,5), Łagiewniki (134,1) i Międzylesie (135,5).

Innowacyjność i potencjał inwestycyjny

Potencjał gospodarczy Południowego Obszaru Funkcjonalnego tworzy nie tylko liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na jego obszarze, czy też przedsiębiorczość mieszkańców, ale również innowacyjność tych przedsiębiorstw.

Pomiar innowacyjności przedsiębiorstw jest problemem złożonym, a dostępność materiałów źródłowych mocno ograniczona. Można uznać, że innowacyjność przedsiębiorstw związana jest m.in. z branżami w jakich one funkcjonują. Na szczególną uwagę zasługuje tzw. sektor kreatywny, który niejednokrotnie tworzy warunki do generowania i wdrażania innowacji.

Jak wynika z danych GUS udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem kształtował się na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego w 2020 r. na poziomie 4,72%. Pomimo tego, że wartość niniejszego wskaźnika była w przypadku analizowanego Obszaru wyższa niż średnia dla ZOI wynosząca w 2020 r. 3,95%, to niestety wciąż kształtowała się poniżej średniej dla Dolnego Śląska (5,97%).

Tabela 4. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	5,77	13,33	231,0	223,3
Bielawa (m)	3,69	2,38	64,5	39,9
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	2,16	6,42	297,2	107,5
Ciepłowody (w)	b.d.	b.d.	-	-
Duszniki-Zdrój (m)	2,04	2,86	140,2	47,9
Dzierżoniów (m)	6,73	2,02	30,0	33,8
Dzierżoniów (w)	3,80	5,08	133,7	85,1
Kamieniec Ząbkowicki (w)	6,58	1,96	29,8	32,8
Kłodzko (m)	4,58	4,65	101,5	77,9
Kłodzko (w)	2,34	2,73	116,7	45,7
Kudowa-Zdrój (m)	2,47	3,03	122,7	50,8
Lądek-Zdrój (m-w)	b.d.	b.d.	-	-
Lewin Kłodzki (w)	b.d.	7,69	-	128,8
Łagiewniki (w)	6,15	3,92	63,7	65,7
Międzylesie (m-w)	5,13	4,92	95,9	82,4
Niemcza (m-w)	b.d.	b.d.	-	-
Pieszycy (m-w)	2,17	6,25	288,0	104,7
Piława Górna (m)	b.d.	3,85	-	64,5
Polanica-Zdrój (m)	1,67	2,44	146,1	40,9
Stoszowice (w)	7,32	5,77	78,8	96,6
Stronie Śląskie (m-w)	3,28	7,55	230,2	126,5
Szczytna (m-w)	1,67	1,89	113,2	31,7
Ząbkowice Śląskie (m-w)	5,00	6,49	129,8	108,7
Ziębice (m-w)	2,80	2,88	102,9	48,2
Złoty Stok (m-w)	10,34	5,71	55,2	95,6
Południowy Obszar Funkcjonalny	4,28	4,72	110,1	79,0
Zachodni Obszar Integracji	4,65	3,95	84,9	66,1
Dolny Śląsk	5,97	5,97	100,0	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Należy podkreślić, że sytuacja wewnątrz Obszaru jest zróżnicowana. W 2020 r. w sześciu gminach tworzących POF (Bardo, Bystrzyca Kłodzka, Lewin Kłodzki, Pieszyce, Stronie Śląskie, Ząbkowice Śląskie) wartość niniejszego wskaźnika była wyższa niż w województwie. Największy odsetek nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw sektora kreatywnego w 2020 r. odnotowano w gminie Bardo (13,33%). W pozostałych gminach wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się poniżej średniej dla Dolnego Śląska. Najniższą wartość osiągnął on w gminach Szczytna (1,89%) i Kamieniec Ząbkowicki (1,96%).

Reasumując można postawić tezę, że nowo powstałe firmy chociaż niejednokrotnie nowoczesne to jednak nadal rzadko należą do branż będących „motorem” postępu.

Wpływ na sytuację gospodarczą POF ma m.in. jego atrakcyjność dla inwestorów. Interesującą informacją na temat atrakcyjności inwestycyjnej analizowanego Obszaru dostarcza raport „*Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017 Województwo dolnośląskie*”³. Na potrzeby opracowania przyjęto poniższą skalę oceny:

- **gwiazda pomarańczowa** – oznacza, iż powiat lub gmina uzyskała ponad przeciętną ocenę we wszystkich analizowanych obszarach (gospodarki narodowej, przemysłu, handlu, usług turystycznych oraz usług profesjonalnych),
- **gwiazda złota** – jest najwyższym wyróżnieniem i oznacza najwyższą ocenę wszystkich analizowanych sekcji gospodarczych w danym powiecie lub gminie.

Jak wynika z cytowanego opracowania gwiazdą pomarańczową wyróżniony zostały Powiat Kłodzki. W grupie gmin, również wyróżnione zostały jednostki wchodzące w skład POF, tj.:

- **złotą gwiazdą** – Bielawa, Duszniki-Zdrój, miasto Dzierżoniów, miasto Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój, Ząbkowice Śląskie,
- **pomarańczową gwiazdą** – Lądek-Zdrój, Stronie Śląskie.

Jak wynika z powyższego zestawienia 9 gmin tworzących POF zostało wyróżnionych, co stanowiło 36,0% ogółu gmin wchodzących w skład analizowanego Obszaru.

Dotychczas na atrakcyjność inwestycyjną Południowego Obszaru Funkcjonalnego wpływało również funkcjonowanie na jego obszarze specjalnych stref ekonomicznych. Jednak z uwagi na zmiany prawne czynnik ten będzie tracił na znaczeniu. Dlatego też będzie rosło znaczenie działań zmierzających do przygotowania terenów pod inwestycje. Jednak działania niniejsze nie powinny ograniczać się do aktywności poszczególnych gmin, ale raczej winny mieć charakter skoordynowany.

Przykładem działań innowacyjnych, wspierających rozwój Obszaru jest także tworzenie powiązań sieciowych, a zwłaszcza klastrów. Na podstawie analizy dokumentu „Informacja o działalności dolnośląskich klastrów” stwierdzić można, iż na obszarze POF siedzibę ma Klaster „Wołowina Sudecka” – Fundacja Rozwoju Regionalnego Progres w Bystrzycy Kłodzkiej⁴.

³ H. Godlewska-Majkowska i in. Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo dolnośląskie. Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa, listopad 2017 r.

⁴ Informacja o działalności dolnośląskich klastrów, Studia nad rozwojem Dolnego Śląska nr 1/56/2015, Wrocław 2015.

Z powyższego wynika, że na terenie POF stopień sieciowania przedsiębiorstw jest niski. Brakuje także inicjatyw klastrowych, co skutkuje obniżeniem potencjału konkurencyjnego przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze POF, a ostatecznie również całego Obszaru.

Ważną rolę we wspieraniu przedsiębiorczości pełnią instytucje otoczenia biznesu (IOB). Wśród nich najistotniejszą rolę odgrywają parki technologiczne, parki przemysłowe, centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości oraz instytucje Krajowej Sieci Innowacji. Za wiodącą instytucję funkcjonującą na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego uznać można Bielawską Agencję Rozwoju Lokalnego sp. z o. o. w Bielawie. W ramach Agencji działa Bielawski Inkubator Przedsiębiorczości oraz Dolnośląski Inkubator Art-Przedsiębiorczości.

Rynek pracy

Wskaźnik bezrobocia mierzony jako udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego wyższy niż na Dolnym Śląsku i w 2020 r. wynosił 5,6%. W stosunku do 2014 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa wyraźnej poprawie. Poprawiła się również (w stosunku do 2014 r.) relacja niniejszego wskaźnika do średniej wojewódzkiej. W 2020 r. wskaźnik bezrobocia był wyższy na obszarze POF niż w województwie o 1,6 p.p., w 2014 r. różnica ta wynosiła 4,2 p.p.

Chociaż w latach 2014-2020 nastąpiło obniżenie wartości wskaźnika bezrobocia we wszystkich gminach tworzących POF, to jednak tylko 6 gmin (Bielawa, miejska Dzierżoniów, wiejska Dzierżoniów, Łagiewniki, Niemcza, Pieszyce) w 2020 r. miało ów wskaźnik poniżej średniej regionalnej.

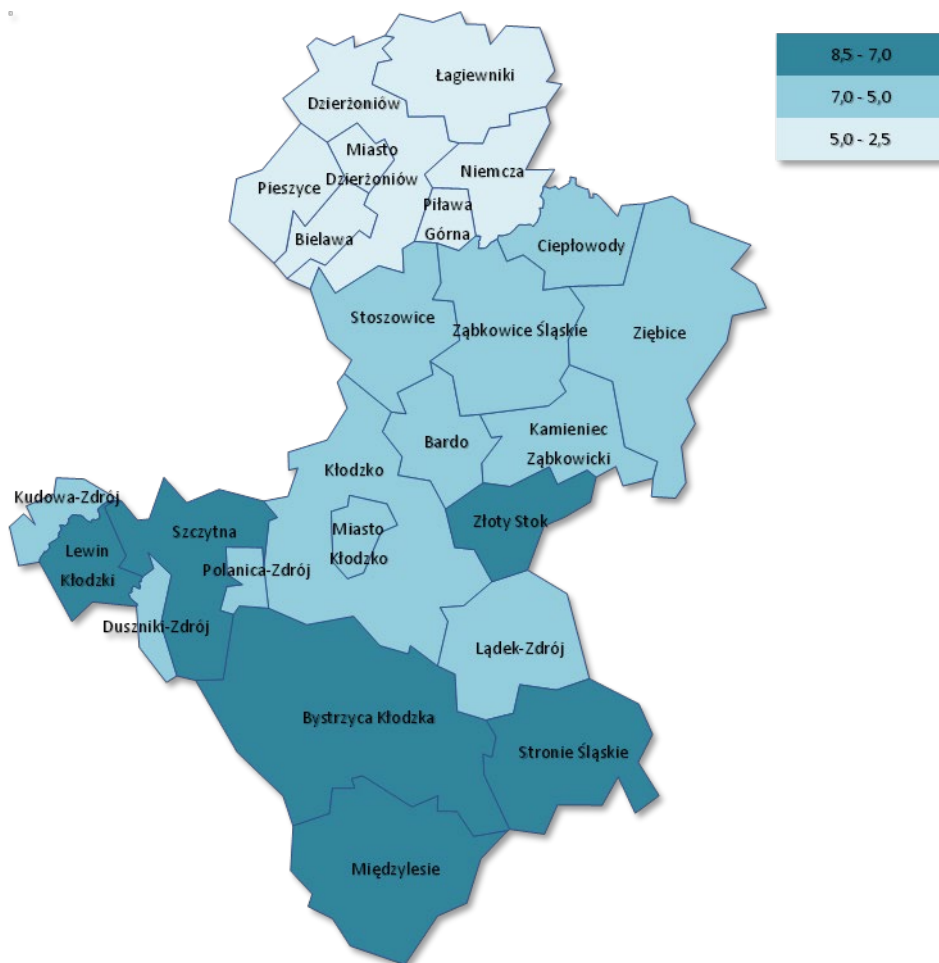
Najniższy wskaźnik bezrobocia w 2020 r. odnotowano w gminie Bielawa (2,5%). Warto podkreślić, że w 2014 r. wartość niniejszego wskaźnika jedynie w gminie Łagiewniki była niższa niż na Dolnym Śląsku, a w gminie Bielawa znajdowała się na poziomie regionalnym. W 2020 r. w najtrudniejszej sytuacji znajdowały się gminy: Bystrzyca Kłodzka (8,1%) Międzyzlesie (8,1%), Złoty Stok (8,1%) i Stronie Śląskie (7,9%), Należy jednak zaznaczyć, że jeszcze w 2014 r. wskaźnik bezrobocia w 14 gminach przekraczał 10%.

Tabela 5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	12,0	5,3	44,2	132,5
Bielawa (m)	6,6	2,5	37,9	62,5
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	12,8	8,1	63,3	202,5
Ciepłowody (w)	11,7	5,8	49,6	145,0
Duszniki-Zdrój (m)	10,6	5,3	50,0	132,5
Dzierżoniów (m)	7,1	3,7	52,1	92,5
Dzierżoniów (w)	8,3	3,6	43,4	90,0
Kamieniec Ząbkowicki (w)	8,9	5,3	59,6	132,5
Kłodzko (m)	11,3	6,2	54,9	155,0
Kłodzko (w)	12,5	6,4	51,2	160,0
Kudowa-Zdrój (m)	14,9	5,7	38,3	142,5
Łądek-Zdrój (m-w)	10,2	6,8	66,7	170,0
Lewin Kłodzki (w)	17,0	7,4	43,5	185,0
Łagiewniki (w)	6,0	2,8	46,7	70,0
Międzyzlesie (m-w)	13,4	8,1	60,4	202,5

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Niemcza (m-w)	8,2	3,9	47,6	97,5
Pieszycy (m-w)	8,4	3,6	42,9	90,0
Piława Górna (m)	9,5	4,3	45,3	107,5
Polanica-Zdrój (m)	12,1	5,4	44,6	135,0
Stoszowice (w)	10,0	5,0	50,0	125,0
Stronie Śląskie (m-w)	12,0	7,9	65,8	197,5
Szczytna (m-w)	12,8	7,3	57,0	182,5
Ząbkowice Śląskie (m-w)	9,0	5,0	55,6	125,0
Ziębice (m-w)	9,6	6,5	67,7	162,5
Złoty Stok (m-w)	16,2	8,1	50,0	202,5
Południowy Obszar Funkcjonalny	10,8	5,6	51,6	140,0
Zachodni Obszar Integracji	6,4	3,6	56,9	90,0
Dolny Śląsk	6,6	4,0	60,6	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Rysunek 5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Sytuacja na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego w przypadku wartości wskaźnika udziału zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, kształtowała się zdecydowanie gorzej w porównaniu do ZOI. Na terenie Zachodniego Obszaru Integracji wartości niniejszych wskaźników kształtowały się poniżej średniej regionalnej i wynosiły odpowiednio 6,4% w 2014 r. i 3,6 w 2020 r.

Podsumowując można stwierdzić, że chociaż w przypadku większości gmin tworzących Obszar wartość analizowanego wskaźnika w 2020 r. na tle województwa dolnośląskiego nadal była relatywnie wysoka, to jednak przyjmowała ona wartość jednocyfrową.

Analizując rynek pracy należy również uwzględnić sytuację grup defaworyzowanych, takich jak np. osoby z niepełnosprawnościami. Jak wynika z publikacji Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy pn. „Informacja o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy na dolnośląskim rynku pracy rok 2020” zarejestrowanych było w powiatach:

- kłodzkim – 343 bezrobotne osoby z niepełnosprawnościami (w tym 142 kobiety),
- dzierzoniowskim – 192 bezrobotne osoby z niepełnosprawnościami (66 kobiet),
- ząbkowickim – 153 bezrobotne osoby z niepełnosprawnościami (61 kobiet).

Należy podkreślić, że odsetek niepełnosprawnych bezrobotnych w powiecie dzierzoniowskim (9,9%) był wyraźnie wyższy od średniej regionalnej (6,7%).

Turystyka

Południowy Obszar Funkcjonalny posiada duży potencjał do rozwoju turystyki. Na analizowanym Obszarze funkcjonują 4 parki kulturowe:

- Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze,
- Forteczny Park Kulturowy Twierdza Kłodzka,
- Park Kulturowy w Kamieńcu Ząbkowickim,
- Park Kulturowy Opactwo Cystersów w Henrykowie.

Jednym z ważniejszych atutów turystycznych POF jest produkt uzdrowiskowy. Największy potencjał do rozwoju tego rodzaju turystyki posiadają: Duszniki-Zdrój, Długopole-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój i Polanica-Zdrój. Równocześnie uzdrowiska mogą również zapewniać bazę noclegową i gastronomiczną dla turystów odwiedzających POF.

Poza uzdrowiskami znakiem rozpoznawczy Obszaru są zróżnicowane pasma górskie stanowiące podstawę do rozwoju turystyki pieszej i rowerowej, a także narciarstwa biegowego i zjazdowego.

O potencjale turystycznym Południowego Obszaru Funkcjonalnego decyduje też nagromadzenie licznych atrakcji turystycznych, takich jak:

- Kopalnia Złota w Złotym Stoku,
- Arboretum Wojsławice,
- Niemcza – starówka, Piernikarnia Śląska – małe muzeum dot. historii Niemczy, tradycji piernikarskich, zwyczajów średniowiecznych,
- Twierdza Srebrna Góra
- Twierdza Kłodzko, rynek, „Podziemne Miasto”, Most Św. Jana,
- Kościół Wniebowzięcia NMP, Kościół i klasztor oo. Franciszkanów,
- Kościół pw. Św. Jerzego i Św. Wojciecha w Kłodzku,
- Rynek w Lewinie Kłodzkim,
- Góra Gromnik – Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie (NATURA2000),
- Muzeum Kultury Pogórza Sudeckiego,

- Kaplica Czaszek w Kudowie-Zdrój – Czerмна,
- Klasztor Księgi Henrykowskiej i Opactwo Cysterskie w Henrykowie,
- Stare Miasto w Ziębicach,
- Krzywa Wieża w Ząbkowicach Śląskich,
- Zamek w Ząbkowicach Śląskich,
- Przełom Bardzki – Cud Sudetów – Spływy Pontonowe,
- Kurort/uzdrowisko Łądek-Zdrój,
- Jaskinia Niedźwiedzia w Kletnie,
- Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju,
- Dworek Chopina wraz z Parkiem Zdrojowym w Dusznikach-Zdroju,
- Maryjna ścieżka edukacyjna w Wambierzycach,
- Miejska Trasa Turystyczna w Bystrzycy Kłodzkiej,
- Trakt Radioodbiorników Dora w Dzierżoniowie,
- Pałac Marianny Orańskiej w Kamieńcu Ząbkowickim,
- Uroczysko Siedmiu Stawów w Goli Dzierżoniowskiej,
- Muzeum Zabawek w Kudowie-Zdrój,
- Szlak Ginących Zawodów w Kudowie-Zdrój,
- Kopania Uranu w Kletnie,
- Kopalnia Niklu, Chryzoprazu i Opalu Szklary,
- Turystyczna Kopalnia Węgla w Nowej Rudzie,
- Zamek Międzylesie,
- Jaskinia Radochowska.

Chociaż gminy zlokalizowane na obszarze Południowego Obszaru Funkcjonalnego posiadają duży potencjał do rozwoju turystyki, to jednak nie jest on w pełni wykorzystany. Nadal mamy do czynienia ze zdekapitalizowanymi obiektami o znacznej wartości historycznej. Widoczne to jest zwłaszcza w przypadku zabytków techniki. Wynika to m.in. z braku kompleksowego podejścia do ich ochrony.

Problemem jest także brak właściwego oznakowania szlaków turystycznych. Ogranicza to możliwość rozwoju turystyki pieszej i rowerowej. Szczegółowy wykaz szlaków turystycznych (załącznik 2.1.) dowodzi, że Południowy Obszar Funkcjonalny można penetrować wieloma szlakami turystycznymi, co dodatkowo podkreśla atrakcyjność turystyczną tego Obszaru.

Możliwości rozwoju turystyki zależne są m.in. od posiadanej bazy noclegowej. W 2020 r. obiekty zbiorowego zakwaterowania funkcjonujące na analizowanym Obszarze dysponowały łącznie 13 585 miejscami noclegowymi. Największą bazą noclegową dysponują następujące gminy: Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Łądek-Zdrój i Bystrzyca Kłodzka. Z powyższych informacji wynika, że najwięcej miejsc noclegowych powstało przede wszystkim w miejscowościach uzdrowiskowych, o ugruntowanej pozycji rynkowej.

Ważnych informacji na temat potencjału turystycznego Obszaru dostarczają dane dotyczące liczby odwiedzających go turystów. Niestety GUS nie publikuje w układzie gminnym informacji odnośnie do liczby turystów z Polski. Jednak pamiętając o transgranicznym położeniu Południowego Obszaru Funkcjonalnego w diagnozie wykorzystano dane dotyczące turystów zagranicznych.

Tabela 6. Turyści zagraniczni (2020 r.)

Jednostka terytorialna	Turyści zagraniczni (nierezydenci)	Udzielone noclegi turystom zagranicznym (nierezydentom)
Bardo (m-w)	26	51
Bielawa (m)	336	706
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	548	1 408
Ciepłowody (w)	b.d.	b.d.
Duszniki-Zdrój (m)	1 722	6 614
Dzierżoniów (m)	1 364	2 776
Dzierżoniów (w)	230	800
Kamieniec Ząbkowicki (w)	b.d.	b.d.
Kłodzko (m)	329	493
Kłodzko (w)	103	231
Kudowa-Zdrój (m)	1 400	4 497
Lądek-Zdrój (m-w)	539	1 525
Lewin Kłodzki (w)	15	58
Łagiewniki (w)	b.d.	b.d.
Międzylesie (m-w)	22	39
Niemcza (m-w)	1 596	2 828
Pieszyce (m-w)	91	291
Piława Górna (m)	b.d.	b.d.
Polanica-Zdrój (m)	2 067	6 114
Stoszowice (w)	188	396
Stronie Śląskie (m-w)	1 108	2 324
Szczytna (m-w)	165	381
Ząbkowice Śląskie (m-w)	b.d.	b.d.
Ziębice (m-w)	b.d.	b.d.
Złoty Stok (m-w)	143	475
Południowy Obszar Funkcjonalny	11 992	32 007
Dolny Śląsk	278 009	603 808

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z danych GUS w 2020 r. Południowy Obszar Funkcjonalny odwiedziło łącznie 11 332 osób, którym udzielono 32 007 noclegów. Najwięcej noclegów udzielono turystom zagranicznym w gminach: Duszniki-Zdrój (6614), Polanica-Zdrój (6114) i Kudowa-Zdrój (4497). Z powyższego wynika, że największym zainteresowaniem turystów zagranicznych (nierezydentów) cieszyły się miejscowości uzdrowiskowe, posiadające rozbudowaną bazę noclegową.

Sfera społeczna

Potencjał demograficzny

Potencjał demograficzny Południowego Obszaru Funkcjonalnego na koniec 2020 r. stanowiło 278 247 mieszkańców, w tym 144 739 kobiet i 133 508 mężczyzn (9,6% potencjału ludnościowego Dolnego Śląska ogółem). Obserwowanym na obszarze POF zjawiskiem jest zmniejszanie się liczby ludności. W latach 2014-2020 liczba ludności zmniejszyła się o 4,4%. W analogicznym okresie liczba ludności w województwie dolnośląskim zmniejszyła się o 0,6%.

Tabela 7. Liczba ludności – stan na 31 grudnia w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Bardo (m-w)	5 514	5 210	94,5
Mężczyźni	2 705	2 570	95,0
Kobiety	2 809	2 640	94,0
Bielawa (m)	30 987	29 523	95,3
Mężczyźni	14 482	13 795	95,3
Kobiety	16 505	15 728	95,3
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	19 446	18 607	95,7
Mężczyźni	9 394	8 979	95,6
Kobiety	10 052	9 628	95,8
Ciepłowody (w)	3 096	2 924	94,4
Mężczyźni	1 545	1 513	97,9
Kobiety	1 551	1 411	91,0
Duszniki-Zdrój (m)	4 837	4 422	91,4
Mężczyźni	2 268	2 060	90,8
Kobiety	2 569	2 362	91,9
Dzierżoniów (m)	34 168	32 869	96,2
Mężczyźni	16 050	15 343	95,6
Kobiety	18 118	17 526	96,7
Dzierżoniów (w)	9 335	9 013	96,6
Mężczyźni	4 629	4 489	97,0
Kobiety	4 706	4 524	96,1
Kamieniec Ząbkowicki (w)	8 398	8 003	95,3
Mężczyźni	4 135	3 921	94,8
Kobiety	4 263	4 082	95,8
Kłodzko (m)	27 792	26 421	95,1
Mężczyźni	13 112	12 381	94,4
Kobiety	14 680	14 040	95,6
Kłodzko (w)	17 369	16 986	97,8
Mężczyźni	8 578	8 366	97,5
Kobiety	8 791	8 620	98,1
Kudowa-Zdrój (m)	10 249	9 772	95,3
Mężczyźni	4 870	4 687	96,2
Kobiety	5 379	5 085	94,5
Lądek-Zdrój (m-w)	8 540	8 120	95,1
Mężczyźni	4 043	3 848	95,2
Kobiety	4 497	4 272	95,0
Lewin Kłodzki (w)	1 937	1 921	99,2
Mężczyźni	942	938	99,6
Kobiety	995	983	98,8

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Łagiewniki (w)	7 531	7 437	98,8
Mężczyźni	3 674	3 639	99,0
Kobiety	3 857	3 798	98,5
Międzylesie (m-w)	7 436	7 119	95,7
Mężczyźni	3 706	3 528	95,2
Kobiety	3 730	3 591	96,3
Niemcza (m-w)	5 766	5 411	93,8
Mężczyźni	2 854	2 725	95,5
Kobiety	2 912	2 686	92,2
Pieszycy (m-w)	9 586	9 318	97,2
Mężczyźni	4 643	4 520	97,4
Kobiety	4 943	4 798	97,1
Piława Górna (m)	6 702	6 364	95,0
Mężczyźni	3 205	3 046	95,0
Kobiety	3 497	3 318	94,9
Polanica-Zdrój (m)	6 599	6 228	94,4
Mężczyźni	3 001	2 831	94,3
Kobiety	3 598	3 397	94,4
Stoszowice (w)	5 501	5 360	97,4
Mężczyźni	2 698	2 629	97,4
Kobiety	2 803	2 731	97,4
Stronie Śląskie (m-w)	7 690	7 451	96,9
Mężczyźni	3 723	3 607	96,9
Kobiety	3 967	3 844	96,9
Szczytna (m-w)	7 484	7 185	96,0
Mężczyźni	3 759	3 519	93,6
Kobiety	3 725	3 666	98,4
Ząbkowice Śląskie (m-w)	22 469	21 405	95,3
Mężczyźni	10 752	10 216	95,0
Kobiety	11 717	11 189	95,5
Ziębice (m-w)	17 793	16 768	94,2
Mężczyźni	8 713	8 205	94,2
Kobiety	9 080	8 563	94,3
Złoty Stok (m-w)	4 687	4 410	94,1
Mężczyźni	2 270	2 153	94,8
Kobiety	2 417	2 257	93,4
Południowy Obszar Funkcjonalny	290 912	278 247	95,6
Mężczyźni	139 751	133 508	95,5
Kobiety	151 161	144 739	95,8
Dolny Śląsk	2 908 457	2 891 321	99,4
Mężczyźni	1 398 554	1 389 444	99,3
Kobiety	1 509 903	1 501 877	99,5

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Spadek liczby ludności w latach 2014-2020 odnotowano we wszystkich gminach wchodzących w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego. Z największym natężeniem zjawisko depopulacji wystąpiło w gminach: Duszniki-Zdrój (8,6%), Niemcza (6,2%) i Złoty Stok (5,9%). Najwolniej proces ten zachodził w gminach: Lewin Kłodzki (0,8%), Łagiewniki (1,2%) i wiejskiej Kłodzko (2,2%).

Na sytuację demograficzną POF negatywnie wpływa utrzymujące się ujemne saldo migracji. W 2020 r. saldo migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców wyniosło (-2,0).

Na przestrzeni lat 2014-2020 sytuacja w niniejszym zakresie uległa polepszeniu. W 2014 r. saldo migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców wynosiło (-2,4). Dodatkowo należy podkreślić, iż saldo migracji w przypadku województwa dolnośląskiego było w 2014 r. i 2020 r. dodatnie i wynosiło odpowiednio 0,2 i 1,3.

W 2020 r. dodatnie saldo migracji na 1 tys. mieszkańców zanotowały trzy gminy, a mianowicie: Lewin Kłodzki (7,8) wiejska Kłodzko (3,8) i Piława Górna (0,3). W pozostałych gminach dominował odpływ ludności, a w największej skali zjawisko to wystąpiło w gminach: Szczytna (-8,4), Duszniki-Zdrój (-7,8), Bardo (-5,2) i Stronie Śląskie (5,2).

Wpływ na sytuację demograficzną Południowego Obszaru Funkcjonalnego ma również przyrost naturalny. Na obszarze POF w 2020 r. występował ujemny przyrost naturalny. Wartość wskaźnika przyrost naturalny na 1 tys. ludności w powyższym roku wynosiła (-8,5). Niestety w stosunku do 2014 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa znacznemu pogorszeniu. W prawdzie w 2014 r. wskaźnik również był ujemny, niemniej jednak wynosił on „tylko” (-2,9).

Należy dobitnie podkreślić, że w 2020 r. ujemny przyrost naturalny odnotowano we wszystkich gminach wchodzących w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego. Najniższym wskaźnikiem przyrostu naturalnego na 1 tys. ludności legitymowały się gminy: Duszniki-Zdrój (-20,6), Ciepłowody (16,5), Bardo (11,3), Polanica-Zdrój (11,2), Lądek-Zdrój (9,7) i Ziębice (9,7).

Tabela 8. Ruch naturalny i migracyjny ludności w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny na 1000 ludności		Saldo migracji ogółem na 1000 ludności	
	2014	2020	2014	2020
Bardo (m-w)	-6,4	-11,3	-3,5	-5,2
Bielawa (m)	-4,4	-9,5	-2,5	-2,2
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	-1,8	-9,2	-1,5	-2,5
Ciepłowody (w)	-3,2	-16,5	-5,2	-4,4
Duszniki-Zdrój (m)	-4,5	-20,6	-8,0	-7,8
Dzierżonów (m)	-3,2	-8,3	-3,2	-0,3
Dzierżonów (w)	-1,3	-6,5	-0,4	-2,0
Kamieniec Ząbkowicki (w)	-4,9	-6,6	-2,0	-3,0
Kłodzko (m)	-4,8	-9,3	-3,8	-3,6
Kłodzko (w)	-0,3	-7,7	1,4	3,8
Kudowa-Zdrój (m)	-0,5	-8,6	-1,6	-1,7
Lądek-Zdrój (m-w)	-5,7	-9,7	-4,1	-1,7
Lewin Kłodzki (w)	-0,5	-6,2	-2,6	7,8
Łagiewniki (w)	0,1	-2,0	1,3	-1,1
Międzylesie (m-w)	-4,3	-4,5	-3,5	-1,5
Niemcza (m-w)	-3,3	-8,3	-3,1	-2,4
Pieszycy (m-w)	-4,5	-4,8	-1,5	-3,0
Piława Górna (m)	-1,4	-8,6	-2,7	0,3
Polanica-Zdrój (m)	-6,2	-11,2	4,5	-1,8
Stoszowice (w)	0,5	-5,4	-2,9	-0,6
Stronie Śląskie (m-w)	-3,5	-5,8	-4,1	-5,2
Szczytna (m-w)	-0,7	-5,4	-1,1	-8,4

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny na 1000 ludności		Saldo migracji ogółem na 1000 ludności	
	2014	2020	2014	2020
Ząbkowice Śląskie (m-w)	-2,0	-8,3	-1,0	-1,8
Ziębice (m-w)	-4,7	-9,7	-3,4	-2,1
Złoty Stok (m-w)	-1,7	-9,5	-5,5	-0,7
Południowy Obszar Funkcjonalny	-2,9	-8,5	-2,4	-2,0
Zachodni Obszar Integracji	-0,4	-5,2	-1,3	0,6
Dolny Śląsk	-0,9	-4,1	0,2	1,3

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Poddając porównaniu POF do Zachodniego Obszaru Integracji, na tle czynników, które wpływają na kształtowanie się bilansu ludnościowego i profilu demograficznego (przyrost naturalny i saldo migracji) możemy zauważyć, że w analizowanym okresie kształtowały się one zdecydowanie lepiej w przypadku ZOI, niż w przypadku POF.

Na analizowanym Obszarze widoczne jest zjawisko starzenia się społeczeństwa, co rzutuje na przyszłe kierunki inwestycji infrastrukturalnych. Przyjmując jako symptom tego zjawiska wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi, stwierdzić należy, że sytuacja na terenie POF uległa wyraźnemu pogorszeniu.

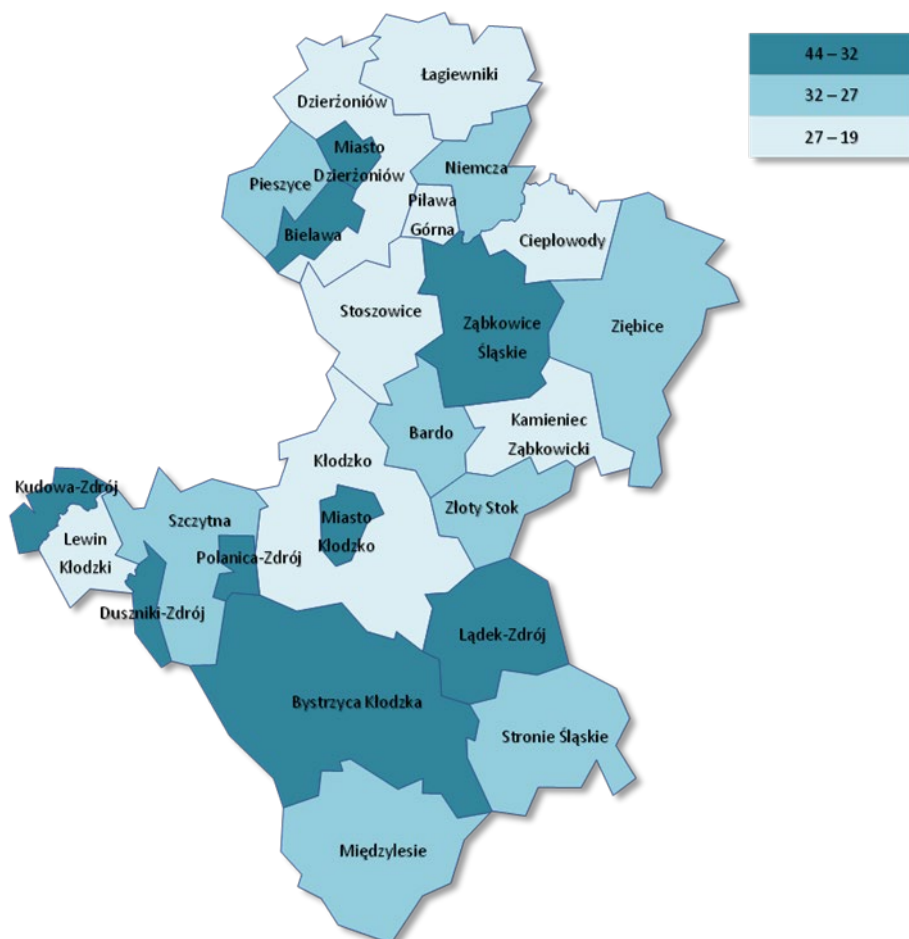
Tabela 9. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	21,0	28,5	135,7	95,3
Bielawa (m)	24,6	34,9	141,9	116,7
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	22,8	34,0	149,1	113,7
Ciepłowody (w)	18,3	19,0	103,8	63,5
Duszniki-Zdrój (m)	28,3	39,2	138,5	131,1
Dzierżoniów (m)	27,5	37,9	137,8	126,8
Dzierżoniów (w)	18,9	26,1	138,1	87,3
Kamieniec Ząbkowicki (w)	18,0	26,7	148,3	89,3
Kłodzko (m)	27,3	36,9	135,2	123,4
Kłodzko (w)	18,5	25,9	140,0	86,6
Kudowa-Zdrój (m)	25,4	34,0	133,9	113,7
Lądek-Zdrój (m-w)	24,0	34,6	144,2	115,7
Lewin Kłodzki (w)	19,9	25,7	129,1	86,0
Łagiewniki (w)	19,4	25,6	132,0	85,6
Międzylesie (m-w)	19,6	28,0	142,9	93,6
Niemcza (m-w)	24,1	30,5	126,6	102,0
Pieszycy (m-w)	21,2	28,1	132,5	94,0
Piława Górna (m)	20,0	25,9	129,5	86,6
Polanica-Zdrój (m)	31,7	44,0	138,8	147,2
Stoszowice (w)	18,9	26,0	137,6	87,0
Stronie Śląskie (m-w)	21,6	31,4	145,4	105,0
Szczytna (m-w)	18,6	28,9	155,4	96,7
Ząbkowice Śląskie (m-w)	24,6	33,2	135,0	111,0
Ziębice (m-w)	23,7	31,4	132,5	105,0
Złoty Stok (m-w)	21,7	30,9	142,4	103,3
Południowy Obszar Funkcjonalny	22,4	30,7	137,1	102,6
Zachodni Obszar Integracji	18,5	25,7	138,6	86,0
Dolny Śląsk	22,0	29,9	135,9	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W 2020 r. wartość powyższego wskaźnika dla POF wyniosła 30,7 (w regionie 29,9). W 2014 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie 22,4 (w regionie 22,0). Zjawisko starzenia się społeczeństwa występuje również na terenie ZOI. Niemniej jednak sytuacja na terenie ZOI nadal kształtuje się korzystnie na tle POF i województwa dolnośląskiego.

W 2020 r. wartość wskaźnika obciążenia demograficznego osobami starszymi najwyższa była w gminach: Polanica-Zdrój (44,0), Duszniki-Zdrój (39,2), miejskiej Dzierżoniów (37,9) i miejskiej Kłodzko (36,9).

Rysunek 6. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Najkorzystniejsza sytuacja była natomiast w gminach: Ciepłowody (19,0), Łagiewniki (25,6), Lewin Kłodzki (25,7), Piława Górna (25,9), wiejskiej Kłodzko (25,9), Stoszowice (26,0), wiejskiej Dzierżoniów (26,1) i Kamieniec Ząbkowicki (26,7).

Przedstawione dane świadczą o narastaniu problemów demograficznych. Jednocześnie będą one kluczowym czynnikiem decydującym o sposobie funkcjonowania i kierunkach rozwoju Obszaru.

Podsumowując należy zadać kluczowe pytanie czy jest realna możliwość odwrócenia niekorzystnego trendu demograficznego? Czy raczej należy dostosować kierunki rozwoju Obszaru do nowych realiów?

Aktywność ludności

Aktywność społeczna mierzona liczbą organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego w 2020 r. wynosiła 43 i kształtowała się na poziomie średniej regionalnej. Warto zaznaczyć, że wartość ta była zdecydowanie wyższa od średniej dla gmin wchodzących w skład ZO1 i wynoszącej 33.

Na przestrzeni lat 2014-2020 liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców wzrosła na analizowanym Obszarze o ok. 26,3%, a tempo tego wzrostu było o 6,8 p.p. większe niż w województwie oraz o 3,1 p.p. większe niż na terenie Zachodniego Obszaru Integracji.

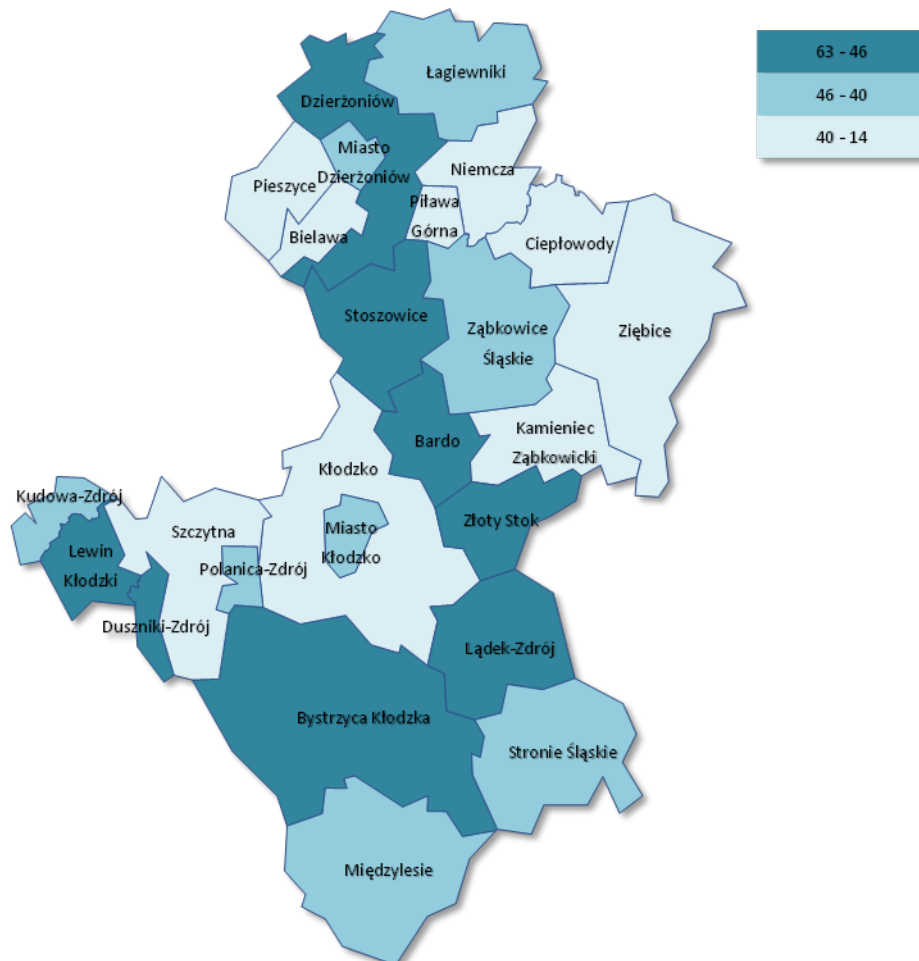
Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	45	60	133,3	139,5
Bielawa (m)	22	26	118,2	60,5
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	41	53	129,3	123,3
Ciepłowody (w)	23	34	147,8	79,1
Duszniki-Zdrój (m)	52	57	109,6	132,6
Dzierżoniów (m)	31	41	132,3	95,3
Dzierżoniów (w)	42	47	111,9	109,3
Kamieniec Ząbkowicki (w)	27	30	111,1	69,8
Kłodzko (m)	37	45	121,6	104,7
Kłodzko (w)	26	31	119,2	72,1
Kudowa-Zdrój (m)	37	44	118,9	102,3
Lądek-Zdrój (m-w)	44	63	143,2	146,5
Lewin Kłodzki (w)	31	47	151,6	109,3
Łagiewniki (w)	32	43	134,4	100,0
Międzylesie (m-w)	38	45	118,4	104,7
Niemcza (m-w)	29	39	134,5	90,7
Pieszycy (m-w)	21	27	128,6	62,8
Piława Górna (m)	7	14	200,0	32,6
Polanica-Zdrój (m)	38	43	113,2	100,0
Stoszowice (w)	55	60	109,1	139,5
Stronie Śląskie (m-w)	42	46	109,5	107,0
Szczytna (m-w)	23	35	152,2	81,4
Ząbkowice Śląskie (m-w)	29	42	144,8	97,7
Ziębice (m-w)	30	38	126,7	88,4
Złoty Stok (m-w)	43	57	132,6	132,6
Południowy Obszar Funkcjonalny	34	43	126,3	100,0
Zachodni Obszar Integracji	27	33	123,2	76,9
Dolny Śląsk	36	43	119,4	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W ramach POF w 2020 r. najwięcej organizacji pozarządowych, w stosunku do liczby ludności, funkcjonowało w gminach: Lądek-Zdrój (63), Bardo (60), Stoszowice (60). Duszniki-Zdrój (57) i Złoty Stok (57). Najmniejsze nasycenie organizacjami pozarządowymi odnotowano w gminach: Piława Górna (14), Bielawa (26), Pieszycy (27) i Kamieniec Ząbkowicki (30).

Warto zaznaczyć, iż we wszystkich gminach POF nastąpił wzrost aktywności społecznej. W stosunku do 2014 r. największy progres w liczbie organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców widoczny był w gminach: Piława Górna (100,0%), Szczytna (52,2%) Lewin Kłodzki (51,6%) i Ciepłowody (47,8%). Najwolniej niniejszy wskaźnik rósł w gminach: Stoszowice (9,1%), Stronie Śląskie (9,5%), Duszniki-Zdrój (9,6%), Kamieniec Ząbkowicki (11,1%) i wiejskiej Dzierżoniów (11,9%).

Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Pomoc społeczna

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego nadal zauważalny jest problem ubóstwa, przejawiający się koniecznością korzystania z pomocy społecznej. Zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane są przez jednostki samorządu gminnego i powiatowego.

Jak wynika z danych GUS w 2020 r. na obszarze POF z pomocy społecznej korzystało 3771 gospodarstw domowych znajdujących się poniżej kryterium dochodowego. Stanowiło to ok. 12,6% ogółu gospodarstw domowych korzystających z pomocy na terenie Dolnego Śląska (przy udziale ludnościowym ok. 9,6%). Można więc stwierdzić, iż problem ubóstwa na analizowanym Obszarze występuje ze szczególnym natężeniem.

Warto jednak zaznaczyć, że w stosunku do 2014 r. sytuacja uległa wyraźnej poprawie. Wówczas z pomocy korzystało 7145 gospodarstw domowych znajdujących się poniżej kryterium dochodowego.

Tabela 11. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Bardo (m-w)	321	205	63,9
Bielawa (m)	448	235	52,5
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	559	261	46,7
Ciepłowody (w)	76	39	51,3
Duszniki-Zdrój (m)	124	60	48,4
Dzierżoniów (m)	774	397	51,3
Dzierżoniów (w)	179	104	58,1
Kamieniec Ząbkowicki (w)	286	102	35,7
Kłodzko (m)	861	474	55,1
Kłodzko (w)	420	210	50,0
Kudowa-Zdrój (m)	258	135	52,3
Lądek-Zdrój (m-w)	212	118	55,7
Lewin Kłodzki (w)	67	50	74,6
Łagiewniki (w)	125	55	44,0
Międzylesie (m-w)	223	132	59,2
Niemcza (m-w)	108	68	63,0
Pieszyce (m-w)	213	168	78,9
Piława Górna (m)	131	71	54,2
Polanica-Zdrój (m)	194	75	38,7
Stoszowice (w)	163	88	54,0
Stronie Śląskie (m-w)	158	66	41,8
Szczytna (m-w)	127	56	44,1
Ząbkowice Śląskie (m-w)	390	256	65,6
Ziębice (m-w)	435	224	51,5
Złoty Stok (m-w)	293	122	41,6
Południowy Obszar Funkcjonalny	7 145	3 771	52,8
Dolny Śląsk	55 348	29 956	54,1

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W analizowanym okresie poprawie uległa sytuacja we wszystkich gminach wchodzących w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego. Największy spadek liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej odnotowano w gminach: Kamieniec Ząbkowicki, Polanica-Zdrój, Złoty Stok, Stronie Śląskie, Łagiewniki, Szczytna, Bystrzyca Kłodzka i Duszniki-Zdrój. We wszystkich ww. gminach liczba najuboższych gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o ponad połowę. Najwolniej liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej zmniejszała się w takich gminach jak: Pieszyce, Lewin Kłodzki, Ząbkowice Śląskie, Bardo i Niemcza.

Do czasu wybuchu pandemii, głównych przyczyn ubóstwa upatrywać należało nie tyle w wadliwie funkcjonującym rynku pracy, ile w dysfunkcyjnych postawach samych mieszkańców. Dodatkowo problemem mogły być relatywnie niskie wynagrodzenia, które w przeliczeniu na członków rodziny nie gwarantowały przekroczenia kryterium dochodowego.

Istotne jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami. Z danych przekazanych przez urzędy gmin wynika, że w latach 2014-2020 liczba osób, którym przyznano zasiłek z tytułu niepełnosprawności oraz liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności na terenie POF wyraźnie zmniejszyła się w przypadku: zasiłków stałych o ok. 25%, zasiłków okresowych o ok. 20%, zasiłków celowych o ok. 31%, liczby rodzin korzystających z pomocy o ok. 25%.

Jednocześnie w analizowanym okresie liczba świadczonych usług opiekuńczych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego wzrosła o ok. 40%.

Wzrost liczby usług opiekuńczych na analizowanym Obszarze ma bezpośredni związek z liczbą osób wymagających takiego wsparcia. Na przestrzeni lat 2014-2020 odnotowano wzrost liczby takich osób o ok. 4,2%. Najwięcej potrzebujących mieszkańców, jak wynika z danych przekazanych przez urzędy gmin, znajdowało się w 2020 r. w takich gminach jak: Bielawa (215 osób), miejskiej Dzierżoniów (210), Łądek-Zdrój (118) i wiejskiej Kłodzko (102).

Tabela 12. Osoby korzystające z usług opiekuńczych w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	Usługi opiekuńcze		Spec. Usługi opiekuńcze		Spec. usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	
	2014	2020	2014	2020	2014	2020
Bardo (m-w)	6	9	0	0	2	6
Bielawa (m)	137	215	0	0	18	20
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	28	21	0	0	0	0
Ciepłowody (w)	6	11	0	0	1	0
Duszniki-Zdrój (m)	19	36	0	0	0	0
Dzierżoniów (m)	89	210	0	0	7	21
Dzierżoniów (w)	15	16	0	0	0	0
Kamieniec Ząbkowicki (w)	12	15	0	0	5	12
Kłodzko (m)	223	102	72	50	b.d.	b.d.
Kłodzko (w)	20	46	1	0	0	1
Kudowa-Zdrój (m)	18	38	0	0	0	0
Łądek-Zdrój (m-w)	235	118	0	0	0	0
Lewin Kłodzki (w)	12	9	0	0	0	0
Łagiewniki (w)	12	17	0	0	0	0
Międzylesie (m-w)	11	23	0	0	0	0
Niemcza (m-w)	8	16	0	0	0	0
Pieszycy (m-w)	29	46	0	0	0	0
Piława Górna (m)	2	1	0	0	0	0
Polanica-Zdrój (m)	24	25	0	0	0	0
Stoszowice (w)	3	8	0	0	2	1
Stronie Śląskie (m-w)	0	5	0	0	2	2
Szczytna (m-w)	16	12	2	2	2	0
Ząbkowice Śląskie (m-w)	69	63	0	0	14	29
Ziębice (m-w)	124	94	0	0	10	11
Złoty Stok (m-w)	3	15	1	0	7	3
Południowy Obszar Funkcjonalny	1121	1171	76	52	70	106

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Przez JST oraz NGO-sy realizowane są takie programy jak „Opieka wytchnieniowa” i „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej”. Są one uzupełnieniem usług opiekuńczych.

Na analizowanym Obszarze znajdują się również osoby wymagające specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Takie osoby korzystały z takiego rodzaju pomocy m.in. w gminach: Bardo, Bielawa, miejskiej Dzierżoniów, Kamieniec Ząbkowicki, wiejskiej Kłodzko, Stoszowice, Stronie Śląskie, Ząbkowice Śląskie, Ziębice i Złoty Stok. W związku z wyraźnym trendem wzrostowym w okresie referencyjnym można jednak wnioskować, że liczba osób wymagających usług dostosowanych do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności jest większa, niż dotychczas korzystających, a ich liczba będzie dalej się zwiększać.

Pomoc społeczna nie ogranicza się jedynie do wypłat świadczeń, jest ona również częścią znacznie szerszej polityki senioralnej. W gminach Południowego Obszaru Funkcjonalnego prowadzone są różnego rodzaju formy wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób niesamodzielnych (załącznik 2.2.). Na terenie POF wykazano także funkcjonowanie ośrodków wsparcia, m.in.: placówek wsparcia dziennego, domów i klubów seniora, dziennych domów pomocy (załącznik 2.3.).

W kontekście zachodzącego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego zjawiska starzenia się społeczeństwa szczególnie ważne jest zapewnienie miejsc opieki seniorom i osobom niesamodzielnym.

W 2020 r. na terenie POF funkcjonowało 19 placówek stacjonarnej pomocy społecznej dysponujących łącznie 1298 miejscami. W stosunku do 2014 r. wzrosła zarówno liczba placówek (o 35,7%), jak i liczba miejsc (o 17,1%). Warto podkreślić, że w przypadku POF, liczba miejsc w placówkach stanowiła w 2020 r. ok. 15,3% ogółu miejsc na Dolnym Śląsku (przy potencjale ludnościowym 9,6%).

Tabela 13. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej (z filiami) w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	Placówki		Miejsca w placówkach	
	2014	2020	2014	2020
Bardo (m-w)	2	3	180	250
Bielawa (m)	1	1	47	46
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	1	1	85	82
Ciepłowody (w)	0	1	0	80
Duszniki-Zdrój (m)	0	0	0	0
Dzierżoniów (m)	0	0	0	0
Dzierżoniów (w)	0	1	0	63
Kamieniec Ząbkowicki (w)	0	0	0	0
Kłodzko (m)	0	0	0	0
Kłodzko (w)	2	2	139	137
Kudowa-Zdrój (m)	0	1	0	34
Lądek-Zdrój (m-w)	0	1	0	30
Lewin Kłodzki (w)	0	0	0	0
Łagiewniki (w)	0	0	0	0
Międzylesie (m-w)	0	1	0	70
Niemcza (m-w)	1	1	78	70
Pieszycy (m-w)	1	1	45	45
Piława Górna (m)	0	0	0	0
Polanica-Zdrój (m)	2	1	113	70
Stoszowice (w)	0	0	0	0
Stronie Śląskie (m-w)	0	0	0	0
Szczytna (m-w)	1	0	110	0

Jednostka terytorialna	Placówki		Miejsca w placówkach	
	2014	2020	2014	2020
Ząbkowice Śląskie (m-w)	1	1	118	118
Ziębice (m-w)	2	2	193	193
Złoty Stok (m-w)	0	1	0	10
Południowy Obszar Funkcjonalny	14	19	1 108	1 298
Dolny Śląsk	110	125	8 118	8 465

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwięcej miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej znajdowało się w gminach: Bardo (250 miejsc), Ziębice (193) i wiejskiej Kłodzko (137). Jednocześnie na terenie 10 gmin placówki takie nie funkcjonowały.

Centra Integracji Społecznej (CIS) i Kluby Integracji Społecznej (KIS) to instytucje, które świadczące usługi, mające na celu reintegrację społeczną i zawodową osób długotrwale bezrobotnych, bezdomnych, osób z niepełnosprawnościami, uzależnionych od alkoholu i narkotyków, chorych psychicznie, zwalnianych z zakładów karnych oraz uchodźców⁵.

Z informacji jakie przekazały urzędy gmin wynika, że na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego tego typu instytucje funkcjonują jedynie w 10 gminach, tj.: Bielawa, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki-Zdrój, Kamieniec Ząbkowicki, miejskiej i wiejskiej Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Łagiewniki, Pieszycy. Jednocześnie na terenie 15 gmin instytucje takie nie funkcjonują.

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej mogą otrzymać wsparcie m.in. od gmin. Jak wynika z analizy danych dot. form wsparcia w tym zakresie na terenie POF, podstawowym wsparciem dla rodzin jest pomoc asystenta rodziny (załącznik 2.4.) – tego rodzaju pomoc jest świadczona we większości gmin wchodzących w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego.

Według danych przesłanych przez urzędy gmin, łącznie na terenie POF w 2020 r. 1049 rodzin borykało się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi i jednocześnie korzystało ze wsparcia OPS w tym zakresie. W porównaniu do 2014 r. jest to blisko o jedną trzecią rodzin mniej (1642 rodziny w 2014 r.).

Tabela 14. Liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi korzystająca ze wsparcia OPS w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Bardo (m-w)	60	64	106,7
Bielawa (m)	74	121	163,5
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	172	75	43,6
Ciepłowody (w)	0	0	-
Duszniki-Zdrój (m)	14	7	50,0
Dzierżoniów (m)	81	88	108,6
Dzierżoniów (w)	23	22	95,7
Kamieniec Ząbkowicki (w)	8	7	87,5
Kłodzko (m)	196	104	53,1
Kłodzko (w)	100	39	39,0
Kudowa-Zdrój (m)	66	30	45,5

⁵ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Lądek-Zdrój (m-w)	222	73	32,9
Lewin Kłodzki (w)	12	14	116,7
Łagiewniki (w)	8	1	12,5
Międzylesie (m-w)	30	29	96,7
Niemcza (m-w)	10	17	170,0
Pieszyce (m-w)	38	14	36,8
Piława Górna (m)	32	31	96,9
Polanica-Zdrój (m)	7	8	114,3
Stoszowice (w)	6	11	183,3
Stronie Śląskie (m-w)	17	14	82,4
Szczytna (m-w)	46	38	82,6
Ząbkowice Śląskie (m-w)	246	186	75,6
Ziębice (m-w)	130	31	23,8
Złoty Stok (m-w)	44	25	56,8
Południowy Obszar Funkcjonalny	1642	1049	63,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Opieka nad dziećmi do lat 3

Wsparcie dla rodzin realizowane jest również poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Opieka taka umożliwiła podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a to sprzyja zarówno aktywizacji zawodowej, jak i ograniczeniu sfery ubóstwa.

Niestety na analizowanym Obszarze istnieje luka infrastrukturalna, która sprawia, że dostępność do miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 jest nieadekwatna do potrzeb mieszkańców. W 2020 r. wartość wskaźnika „dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do lat 3” dla POF wynosiła 109 i była wyższa od średniej dla ZOI wynoszącej 74. Wartość ta była jednak prawie dwukrotnie niższa od średniej regionalnej wynoszącej 200.

Tabela 15. Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do lat 3 w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	132	266	201,5	133,0
Bielawa (m)	0	60	-	30,0
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	0	133	-	66,5
Ciepłowody (w)	0	0	0,0	0,0
Duszniki-Zdrój (m)	142	203	143,0	101,5
Dzierżoniów (m)	122	294	241,0	147,0
Dzierżoniów (w)	0	0	0,0	0,0
Kamieniec Ząbkowicki (w)	0	0	0,0	0,0
Kłodzko (m)	147	215	146,3	107,5
Kłodzko (w)	74	133	179,7	66,5
Kudowa-Zdrój (m)	71	120	169,0	60,0
Lądek-Zdrój (m-w)	0	134	-	67,0
Lewin Kłodzki (w)	0	0	0,0	0,0
Łagiewniki (w)	0	109	-	54,5
Międzylesie (m-w)	0	84	0,0	42,0
Niemcza (m-w)	0	15	0,0	7,5
Pieszyce (m-w)	123	203	165,0	101,5
Piława Górna (m)	0	0	0,0	0,0
Polanica-Zdrój (m)	0	0	0,0	0,0

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Stoszowice (w)	0	0	0,0	0,0
Stronie Śląskie (m-w)	94	149	158,5	74,5
Szczytna (m-w)	0	119	-	59,5
Ząbkowice Śląskie (m-w)	83	290	349,4	145,0
Ziębice (m-w)	104	208	200,0	104,0
Złoty Stok (m-w)	0	0	0,0	0,0
Południowy Obszar Funkcjonalny	44	109	250,5	54,7
Zachodni Obszar Integracji	31	74	236,6	37,1
Dolny Śląsk	100	200	200,0	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwyższą wartość przedmiotowy wskaźnik osiągnął w gminach: miejskiej Dzierżoniów (294), Ząbkowice Śląskie (290), Bardo (266), miejskiej Kłodzko (215), Ziębice (208), Duszniki-Zdrój (203) i Pieszycy (203). W tych przypadkach jego wartość kształtowała się powyżej średniej dla Dolnego Śląska. Równocześnie należy zaznaczyć, że nie wszystkie gminy dysponowały miejscami opieki nad dziećmi do lat 3. Jak wynika z danych GUS sytuacja taka występowała w gminach: Ciepłowody, wiejskiej Dzierżoniów, Kamieniec Ząbkowicki, Lewin Kłodzki, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Stoszowice i Złoty Stok.

Problemy z dostępnością do infrastruktury opieki nad dziećmi do lat 3 uznać należy, za barierę rozwojową dla osób wracających lub wchodzących na rynek pracy, który dotyczy w szczególności osób młodych z terenu POF.

Wychowanie przedszkolne

Potencjał społeczny i gospodarczy na przestrzeni lat buduje się m.in. poprzez przełamywanie barier w zakresie dostępu do edukacji i to już od okresu przedszkolnego. Dostęp do przedszkoli umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a tym samym może przyczyniać się do ograniczenia sfery ubóstwa.

Jak wynika z danych GUS w 2020 r. wartość wskaźnika dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na 1 tys. dzieci był na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego niższy od średniej na Dolnym Śląsku i wynosił 815. Wartość ta kształtowała się natomiast powyżej średniej dla ZOI wynoszącej 777.

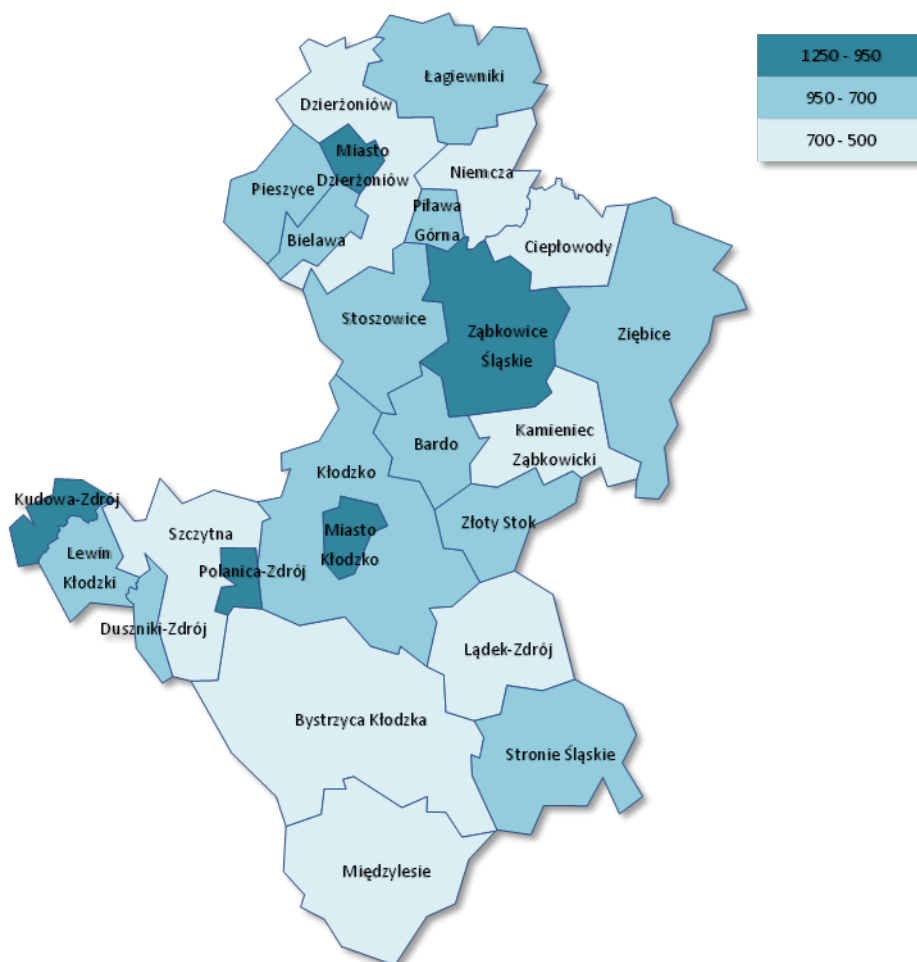
Dodatkowo w stosunku do 2014 r. tempo wzrostu analizowanego wskaźnika na terenie POF wynoszące 10,2% było wolniejsze niż w regionie (11,0%) i na terenie ZOI (13,9%). Może to prowadzić do wniosku, że na tle województwa mieszkańcy POF mają mniejszy dostęp do infrastruktury przedszkolnej.

Tabela 16. Dzieci w przedszkolach na 1 tys. dzieci w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	688	879	127,8	99,0
Bielawa (m)	799	913	114,3	102,8
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	669	692	103,4	77,9
Ciepłowody (w)	740	652	88,1	73,4
Duszniki-Zdrój (m)	765	918	120,0	103,4
Dzierżoniów (m)	876	953	108,8	107,3
Dzierżoniów (w)	580	557	96,0	62,7
Kamieniec Ząbkowicki (w)	628	508	80,9	57,2

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Kłodzko (m)	913	1 031	112,9	116,1
Kłodzko (w)	629	749	119,1	84,3
Kudowa-Zdrój (m)	830	1 104	133,0	124,3
Lądek-Zdrój (m-w)	581	633	109,0	71,3
Lewin Kłodzki (w)	597	804	134,7	90,5
Łagiewniki (w)	635	731	115,1	82,3
Międzylesie (m-w)	645	692	107,3	77,9
Niemcza (m-w)	699	683	97,7	76,9
Pieszycy (m-w)	813	870	107,0	98,0
Piława Górna (m)	660	755	114,4	85,0
Polanica-Zdrój (m)	1 185	1 224	103,3	137,8
Stoszowice (w)	845	742	87,8	83,6
Stronie Śląskie (m-w)	739	833	112,7	93,8
Szczytna (m-w)	618	673	108,9	75,8
Ząbkowice Śląskie (m-w)	929	1 126	121,2	126,8
Ziębice (m-w)	672	772	114,9	86,9
Złoty Stok (m-w)	756	877	116,0	98,8
Południowy Obszar Funkcjonalny	740	815	110,2	91,8
Zachodni Obszar Integracji	682	777	113,9	87,5
Dolny Śląsk	800	888	111,0	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Rysunek 8. Dzieci w przedszkolach na 1 tys. dzieci [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W największym stopniu wychowaniem przedszkolnym objęte były dzieci w gminach: Polanica-Zdrój (1224), Ząbkowice Śląskie (1126), Kudowa-Zdrój (1104), miejskiej Kłodzko (1031), miejskiej Dzierżoniów (953), Duszniki-Zdrój (918) i Bielawa (913). W tych gminach analizowany wskaźnik kształtował się powyżej średniej regionalnej.

W przypadku gmin, w których wartość wskaźnika przekroczyła 1000 można pokusić się o stwierdzenie, że pełnią one istotną rolę w zakresie wychowania przedszkolnego także dla gmin sąsiednich. Najmniej dzieci (na 1 tys. w wieku 3-5 lat) objętych było wychowaniem przedszkolnym w gminach: Kamieniec Ząbkowicki (508), wiejskiej Dzierżoniów (557) i Lądek-Zdrój (633).

Przyczyn powyższego stanu rzeczy nie można sprowadzać wyłącznie do braku miejsc w przedszkolach, czy też klubach dziecięcych. Powodów istniejącej sytuacji upatrywać można również w takich czynnikach jak: nieadekwatna do potrzeb ludności lokalizacja przedszkoli utrudniająca dowóz i odbiór dzieci, problemy z funkcjonowaniem transportu publicznego, wysokie (w stosunku do wynagrodzeń) koszty opieki przedszkolnej.

Edukacja szkolna

Istotną kwestią związaną ze sferą społeczną jest edukacja szkolna. O sytuacji szkolnictwa podstawowego świadczą m.in. wyniki egzaminu ósmoklasisty udostępniane przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną we Wrocławiu (OKE Wrocław).

Niestety średnie wyniki egzaminu z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego uzyskane przez uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego kształtują się poniżej średnich dla Dolnego Śląska oraz porównywalnie na poziomie średnich dla ZOI.

Analizując wyniki z egzaminu można zauważyć, że różnica w wynikach osiągniętych przez uczniów ze szkół zlokalizowanych na terenie POF i województwa waha się w przedziale od 2,8 p.p. w przypadku języka polskiego do 7,1 p.p. w przypadku języka angielskiego.

Tabela 17. Wyniki egzaminu ósmoklasisty (2020 r.)

Jednostka terytorialna	Język polski	Matematyka	Język angielski
Bardo (m-w)	54,0	35,7	45,5
Bielawa (m)	53,4	35,3	48,7
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	59,0	41,0	47,6
Ciepłowody (w)	52,8	42,6	49,1
Duszniki-Zdrój (m)	56,8	40,5	56,7
Dzierżoniów (m)	59,9	44,4	56,4
Dzierżoniów (w)	55,0	40,3	44,7
Kamieniec Ząbkowicki (w)	60,8	36,1	47,6
Kłodzko (m)	58,0	43,6	58,1
Kłodzko (w)	57,0	38,1	42,5
Kudowa-Zdrój (m)	50,7	39,2	47,2
Lądek-Zdrój (m-w)	61,4	41,1	44,3
Lewin Kłodzki (w)	56,4	40,9	50,0
Łagiewniki (w)	55,0	39,3	41,5
Międzyzlesie (m-w)	54,0	34,2	45,8
Niemcza (m-w)	48,9	39,5	45,8
Pieszycy (m-w)	48,1	33,6	40,8

Jednostka terytorialna	Język polski	Matematyka	Język angielski
Piława Górna (m)	57,3	33,6	43,0
Polanica-Zdrój (m)	57,5	46,9	52,9
Stoszowice (w)	56,2	44,3	44,3
Stronie Śląskie (m-w)	62,2	39,5	45,5
Szczytna (m-w)	63,5	40,4	56,8
Ząbkowice Śląskie (m-w)	50,8	39,1	44,1
Ziębice (m-w)	53,1	38,0	49,8
Złoty Stok (m-w)	57,2	46,3	48,3
Południowy Obszar Funkcjonalny	56,0	39,7	47,9
Zachodni Obszar Integracji	52,6	39,3	53,0
Dolny Śląsk	58,8	44,5	55,0

Źródło: opracowanie na podstawie OKE Wrocław.

Na podstawie danych można stwierdzić, że w przypadku egzaminu ósmoklasisty wyniki powyżej średniej wojewódzkiej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół:

- z języka polskiego – w gminach: Bystrzyca Kłodzka, miejskiej Dzierżoniów, Kamieniec Ząbkowicki, Lądek-Zdrój, Stronie Śląskie i Szczytna,
- z matematyki – w gminach: Polanica-Zdrój i Złoty Stok,
- z języka angielskiego – w gminach: Duszniki-Zdrój, miejskich Dzierżoniów i Kłodzko oraz Szczytna.

Powyższa sytuacja może świadczyć o zbyt małej dodatkowej ofercie edukacyjnej, pozwalającej rozwijać zainteresowania uczniów. Dlatego też, należy podejmować działania wspierające realizację zajęć dodatkowych. Nacisk musi zostać położony na zajęcia matematyczne oraz językowe.

Wyniki egzaminu ósmoklasisty dla POF w porównaniu do wyników osiągniętych przez uczniów uczęszczający do szkół na terenie Zachodniego Obszaru Integracji kształtowały się:

- z języka polskiego o 3,4 p.p. na korzyść POF,
- z matematyki o 0,4 p.p. na korzyść POF,
- z języka angielskiego o 5,1 p.p. na korzyść ZOI.

Na poziom edukacji wpływać może także stan infrastruktury. Niestety podkreślić należy, że stan techniczny placówek edukacyjnych jest niejednokrotnie niezadawalający i wymaga modernizacji. Podkreślić również należy niezadawalający stan wyposażenia pracowni przedmiotowych.

Na terenie Obszaru funkcjonuje również szkolnictwo zawodowe (branżowe I stopnia). Niestety na przestrzeni lat postępował jego regres. W 2020 r. na terenie POF funkcjonowało 10 szkół branżowych I stopnia dla młodzieży (bez specjalnych). Szkoły branżowe I stopnia działały w takich gminach jak: Bielawa, miejska Kłodzko, Ząbkowice Śląskie (po 2 szkoły), Bystrzyca Kłodzka, miejska Dzierżoniów, Kudowa-Zdrój i Ziębice (po 1 szkole). Postępujący przez lata upadek szkolnictwa zawodowego sprawił jednak, że system edukacji nie zawsze jest dostosowany do potrzeb rynku.

Szkolnictwo średnie koncentruje się w miastach. O jakości kształcenia świadczy średnia zdawalność matur. W 2020 r. do obowiązkowych egzaminów maturalnych przystąpiło: 520 uczniów ze szkół zlokalizowanych na terenie powiatu dzierżoniowskiego,

746 uczniów ze szkół zlokalizowanych na terenie powiatu kłodzkiego i 305 uczniów ze szkół zlokalizowanych na terenie powiatu ząbkowickiego.

Najwięcej przystępujących do matury uczyło się w:

- I Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Chrobrego w Kłodzku (199 uczniów),
- II Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Pawła II w Dzierżoniowie (133 uczniów),
- Liceum Ogólnokształcącym im. Władysława Jagiełły w Ząbkowicach Śląskich (132 uczniów).

Wyniki z obowiązkowych egzaminów maturalnych uzyskane przez uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych na terenie powiatów: dzierżoniowskiego, kłodzkiego i ząbkowickiego były silnie zróżnicowane w zależności od rodzaju szkół.

Tabela 18. Wyniki (%) z obowiązkowych egzaminów maturalnych w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Język polski	Matematyka	Język angielski
Powiat dzierżoniowski	53,7	47,7	69,8
Powiat kłodzki	52,9	47,0	71,0
Powiat ząbkowicki	50,6	54,3	70,5
Dolny Śląsk	53,5	51,8	73,7

Źródło: OKE Wrocław.

Na podstawie danych OKE Wrocław można stwierdzić, że w przypadku egzaminu maturalnego, wyniki poniżej średniej wojewódzkiej odnotowano:

- z języka polskiego – w powiecie kłodzkim i ząbkowickim, największa różnica dotyczyła powiatu ząbkowickiego i wynosiła 2,9 punktu procentowego,
- z matematyki – w powiecie dzierżoniowskim i kłodzkim, największa różnica dotyczyła powiatu kłodzkiego i wynosiła 4,1 punktu procentowego.
- z języka angielskiego – we wszystkich trzech powiatach, największa różnica dotyczyła powiatu dzierżoniowskiego i wynosiła 3,9 punktu procentowego.

Z powyższych danych wynika, że należy wspierać edukację zwłaszcza w zakresie matematyki i języka angielskiego. Niemniej jednak należy podkreślić, że zaprezentowane wyniki uwzględniają również wyniki uzyskane w technikach i liceach dla dorosłych, a te z reguły są niższe niż w liceach ogólnokształcących dla młodzieży.

Rozwój gospodarki wykorzystującej nowe technologie wymaga współpracy świata biznesu i nauki. Obecnie na terenie POF nauczanie na poziomie wyższym koncentruje się: w Kłodzku, w którym funkcjonuje Wyższa Szkoła Medyczna w Kłodzku, Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” Filia w Kłodzku, Wydział Turystyki w Kłodzku i Wydział Zamiejscowy Dolnośląskiej Szkoły Wyższej w Kłodzku.

Poddając analizie informacje dot. kadry edukacyjnej badano liczbę nauczycieli pracujących w szkołach na terenie gmin wchodzących w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego. Na podstawie danych przedstawionych z urzędów gmin można zauważyć, że w latach 2014-2020 wzrosła o ok. 33% liczba nauczycieli kontraktowych oraz o ok. 25% nauczycieli dyplomowanych, przy jednoczesnym spadku o ok. 19% nauczycieli mianowanych.

Tabela 19. Liczba nauczycieli w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	Nauczyciele kontraktowi		Nauczyciele mianowani		Nauczyciele dyplomowani	
	2014	2020	2014	2020	2014	2020
Bardo (m-w)	4	5	11	10	15	29
Bielawa (m)	17	53	45	39	128	128
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	10	14	18	21	68	94
Ciepłowody (w)	6	4	6	5	20	24
Duszniki-Zdrój (m)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Dzierżoniów (m)	43	52	132	91	110	146
Dzierżoniów (w)	8	15	24	21	37	39
Kamieniec Ząbkowicki (w)	7	11	24	17	33	30
Kłodzko (m)	52	61	110	86	120	160
Kłodzko (w)	44	49	71	68	66	106
Kudowa-Zdrój (m)	11	13	42	38	29	63
Lądek-Zdrój (m-w)	11	11	34	34	38	38
Lewin Kłodzki (w)	4	6	5	6	12	11
Łagiewniki (w)	12	25	23	9	46	51
Międzylesie (m-w)	7	9	17	20	37	39
Niemcza (m-w)	2	10	15	11	6	10
Pieszycy (m-w)	19	16	18	21	28	40
Piława Górna (m)	4	8	9	14	17	27
Polanica-Zdrój (m)	6	6	16	12	27	32
Stoszowice (w)	2	8	11	14	10	18
Stronie Śląskie (m-w)	16	13	14	12	36	34
Szczytna (m-w)	1	4	13	9	12	26
Ząbkowice Śląskie (m-w)	30	31	83	40	158	197
Ziębice (m-w)	25	33	56	50	102	113
Złoty Stok (m-w)	5	3	10	10	28	28
Południowy Obszar Funkcjonalny	346	460	807	658	1183	1483

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Największą kadrą nauczycielską ogółem dysponowały w 2020 r. gminy: miejska Kłodzko (307 nauczycieli), miejska Dzierżoniów (289) i Ząbkowice Śląskie (268). W wymienionych gminach pracowało łącznie 864 nauczycieli, co stanowiło ok. 33% ogółu nauczycieli pracujących w szkołach funkcjonujących na terenie gmin należących do Południowego Obszaru Funkcjonalnego.

Opieka zdrowotna

Na potencjał sfery społecznej duży wpływ ma infrastruktura służby zdrowia. Wskaźnikiem odzwierciedlającym dostępność do placówek medycznych jest wskaźnik przychodnie na 10 tys. mieszkańców. W 2020 r. wartość niniejszego wskaźnika dla POF wynosiła 5 i kształtowała się na poziomie średniej regionalnej.

Według danych GUS, najwięcej przychodni w stosunku do liczby ludności działało w 2020 r. w gminach: Duszniki-Zdrój (14), Polanica-Zdrój (13), miejskiej Dzierżoniów (9), miejskiej Kłodzko (9), Lądek-Zdrój (6) i Ząbkowice Śląskie (6). W gminach tych wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się powyżej średniej wojewódzkiej.

W najtrudniejszej sytuacji znajdowała się gmina wiejska Dzierżoniów (0) oraz gminy: Bardo, Kamienic Ząbkowicki, wiejska Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Niemcza, Piława Górna i Stoszowice (po 2).

Wskaźnikiem, który przynajmniej częściowo obrazuje dostępność opieki medycznej dla ludności, jest liczba lekarzy (personel pracujący ogółem) na 10 tys. mieszkańców. W latach 2014-2020 wartość niniejszego wskaźnika:

- w powiecie dzierżoniowskim – zmniejszyła się z 31,4 do 27,0,
- w powiecie kłodzkim – zwiększyła się z 40,5 do 43,1
- w powiecie ząbkowickim – zmniejszyła się z 21,5 do 20,9.

Analizując dostępność do usług medycznych, należy pamiętać, że szpitale specjalistyczne i wielospecjalistyczne zlokalizowane są najczęściej w dużych miastach, a w powiatach funkcjonują jednostki, które oferują tylko podstawowy zakres świadczeń i specjalizacji, nie zapewniając przy tym odpowiedniej do potrzeb podaży liczby miejsc.

Dodatkowo warto podkreślić, że lokalne ośrodki zdrowia w bardzo ograniczonym zakresie gwarantują dostęp do lekarzy specjalistów, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców.

Poddając analizie informacje z urzędów gmin w zakresie zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych i zakładów długoterminowej opieki domowej badano liczbę osób (osoby wymagające takiej formy wsparcia) z terenu gmin wchodzących w skład POF, które zostały skierowane do tego typu zakładów. Niestety dane, które udało się pozyskać są niepełne z powodu braku danych w tym zakresie 10 gmin z 25. Niemniej jednak warto wskazać, że z danych cząstkowych przekazanych przez pozostałe gminy, można było zauważyć w 2020 r. wzrost osób wymagających takiej formy wsparcia względem 2014 r. (wzrost o blisko 35%).

Najwięcej osób skierowanych do zakładów opiekuńczo-leczniczych w 2020 r. pochodziło z gmin: Bardo (10 osób), Duszniki-Zdrój (7), Łądek-Zdrój (7), Bystrzyca Kłodzka (4).

Kultura

Na obszarze Południowego Obszaru Funkcjonalnego występują liczne zabytki o dużych walorach historycznych, co potwierdza szczegółowa analiza wskazanych przez gminy obiektów zabytkowych (załącznik 2.5.), jednak ich stan jest niejednokrotnie niezadawalający, co ma swoje odzwierciedlenie w zgłoszonych projektach, które znajdują się w wykazie operacji i mają być wspierane w ramach Strategii ZIT POF.

Potencjał kulturalny tworzą również lokalne ośrodki kultury, takie jak biblioteki, domy kultury, teatry, kina itp., niejednokrotnie finansowane przez gminy i użytkujące majątek komunalny. W każdej gminie POF znajduje się lokalny ośrodek kultury, a mianowicie:

- Centrum Kultury i Biblioteka w Bardzie,
- Miejski Ośrodek Kultury i Sztuki w Bielawie,
- Miejsko Gminny Ośrodek Kultury w Bystrzycy Kłodzkiej,
- Gminny Ośrodek Kultury i Promocji w Ciepłowodach,
- Miejski Ośrodek Kultury i Sportu w Dusznikach-Zdroju,

- Dzierżoniowski Ośrodek Kultury w Dzierżoniowie,
- Biblioteka Publiczna Gminy Dzierżoniów im. W. Reymonta w Mościsku,
- Gminne Centrum Kultury w Kamieńcu Ząbkowickim,
- Kłodzki Ośrodek Kultury w Kłodzku,
- Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji Gminy Kłodzko w Ołdrzychowicach Kł.,
- Kudowskie Centrum Kultury i Sportu w Kudowie-Zdroju,
- Centrum Kultury i Rekreacji w Łądku-Zdroju,
- Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Lewinie Kłodzkim,
- Gminny Ośrodek Kultury, Bibliotek i Sportu w Łagiewnikach,
- Miejsko Gminny Ośrodek Kultury w Międzyzlesiu,
- Niemczański Ośrodek Kultury w Niemczy,
- Miejska Biblioteka Publiczna – Centrum Kultury w Pieszycach,
- Miejski Ośrodek Kultury i Biblioteka w Piławie Górnej,
- Teatr Zdrojowy – Centrum Kultury i Promocji w Polanicy-Zdroju,
- Gminny Ośrodek, Kultury, Sportu i Rekreacji w Stoszowicach,
- Centrum Edukacji, Turystyki i Kultury w Stroniu Śląskim,
- Miejski Ośrodek Kultury w Szczytnej,
- Ząbkowickie Centrum Kultury i Turystyki w Ząbkowicach Śląskich,
- Ziębickie Centrum Kultury w Ziębicach,
- Centrum Kultury i Promocji w Złotym Stoku.

Ofertę kulturalną POF wzmacniają liczne wydarzenia, również o znaczeniu ponadlokalnym, co potwierdza analiza organizowanych imprez kulturalnych (załącznik 2.6.), które zostały wskazane przez gminy wchodzące w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego.

Niestety jak wynika z przekazanych informacji, braki w infrastrukturze kulturalnej (załącznik 2.7.) zostały wskazane przez większość gmin wchodzących w skład POF (21 z 25). Łączna liczba inwestycji dot. infrastruktury kulturalnej (budowy lub modernizacji) na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego jest szacowana na co najmniej 66. Najczęściej wskazywano na potrzebę modernizacji lub doposażenia obecnych obiektów kulturalnych pełniących funkcję ważnych ośrodków kultury w gminach oraz budowy/modernizacji świetlic wiejskich. Zwrócić uwagę należy również na problem gmin, borykających się z brakiem miejsc do organizacji imprez masowych, w tym terenów pod wydarzenia plenerowe.

Reasumując na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego istnieje bogata i zróżnicowana oferta kulturalna. Niestety widoczne są również problemy wynikające z braku odpowiednich obiektów takich jak: sale widowiskowe i świetlice wiejskie. Problemem jest również zbyt mała podaż miejsc parkingowych. Ponadto organizatorzy imprez kulturalnych zmagają się z problemami finansowymi i kadrowymi.

Sport i rekreacja

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego odbywają się liczne zawody sportowe np.:

- „Cyklo Glacensis” – rajd rowerowy po pograniczu polsko-czeskim odbywający się od 2002 r. cyklicznie w trzeci weekend maja, głównymi organizatorami imprezy są powiat kłodzki oraz po stronie czeskiej Związek Gmin Regionu Orlicko-Třebovsko,
- Finał Pucharu Polski w Dogtrekkingu – Złoty Stok,
- Międzynarodowy Turniej Zapaśniczy z okazji Święta Niepodległości w Dzierżoniowie,
- Ogólnopolski Spływ Kajakowy „Nysa Kłodzka” im. N. Bondyra,
- Powiatowy Rajd Rowerowy „BIKE-owa Ziemia Ząbkowicka” – impreza cykliczna, organizowana od 2000 r., w której corocznie bierze udział ok. 500 uczestników,
- Bieg Gladiatora w Bielawie,
- Silver Run w Stoszowicach.

Poddając analizie infrastrukturę sportową na terenie POF, wykorzystano dane statystyczne dotyczące obiektów sportowych. Z racji tego, że informacje zbierane były przez GUS co 4 lata, analizie poddano dane za 2014 i 2018 r.

Na terenie POF w 2018 r. funkcjonowało łącznie 239 obiektów sportowych. W porównaniu do roku bazowego odnotowano wzrost o 101 obiektów. Biorąc pod uwagę dynamikę wzrostu ich liczby możemy zauważyć, że ta szybciej przebiegała w POF (73,2%) niż w regionie (44,3%).

Tabela 20. Obiekty sportowe w 2014 i 2018 r.

Jednostka terytorialna	2014	2018	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2018
Południowy Obszar Funkcjonalny				
Stadiony	18	30	166,7	14,2
Boiska	48	61	127,1	7,1
Hale sportowe o wymiarach od 36x19 m	5	10	200,0	10,3
Sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 36x19 m i sale pomocnicze	7	17	242,9	17,9
Korty tenisowe	32	38	118,8	18,4
Pływalnie kryte	3	8	266,7	14,5
Inne obiekty (strzelnice, lodowiska, skocznie, skateparki, siłownie)	25	75	300,0	10,5
Obiekty sportowe – razem	138	239	173,2	10,7
Dolny Śląsk				
Stadiony	171	211	123,4	100,0
Boiska	818	855	104,5	100,0
Hale sportowe o wymiarach od 36x19 m	76	97	127,6	100,0
Sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 36x19 m i sale pomocnicze	76	95	125,0	100,0
Korty tenisowe	172	207	120,3	100,0
Pływalnie kryte	29	55	189,7	100,0
Inne obiekty (strzelnice, lodowiska, skocznie, skateparki, siłownie)	206	714	346,6	100,0
Obiekty sportowe – razem	1 548	2 234	144,3	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, mimo relatywnie zadowolającego wzrostu ilości nowopowstałych obiektów sportowych na terenie POF brakuje zwłaszcza obiektów mogących przez cały rok pełnić funkcje rekreacyjne i sportowe, takich jak hale sportowe i baseny. Dodatkowo należy podkreślić istniejące problemy wynikające ze stanu technicznego niniejszej infrastruktury, w tym jej niedostosowaniu do potrzeb mieszkańców (zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami i seniorów).

Występujące braki w infrastrukturze sportowej i rekreacyjnej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego potwierdzają również dane przekazane przez urzędy gmin wchodzących w skład POF (załącznik 2.8.). Łączna liczba inwestycji dot. infrastruktury sportowej i rekreacyjnej (budowy lub modernizacji) na terenie POF jest szacowana na co najmniej 84. Na braki w niniejszej infrastrukturze wskazała zdecydowana większość gmin (23 z 25). Najliczniej wskazywano na potrzebę modernizacji lub doposażenia dotychczasowych obiektów sportowych, a także na brak wielofunkcyjnych boisk i hal sportowych oraz brak krytych pływalni.

Reasumując na terenie POF istnieje bogata i zróżnicowana oferta kulturalna, sportowa i rekreacyjna. Jednak można zauważyć, że dostęp do tego typu infrastruktury pomimo licznych inwestycji nadal bywa niejednokrotnie ograniczony. Dlatego też należy podejmować działania zmierzające do jej rozbudowy i modernizacji.

E-usługi i dostęp do Internetu

Internet jest ważnym narzędziem, umożliwiającym szeroki dostęp do wiedzy i informacji. Rozwój technologii wykorzystujących Internet umożliwia zdalny dostęp do wielu sfer życia społecznego i gospodarczego. Wraz z rozwojem e-usług coraz więcej spraw można zrealizować bez konieczności bezpośredniego kontaktu co staje się szczególnie ważne w okresie zagrożenia pandemią COVID-19.

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego e-usługi są realizowane przez różne instytucje, m.in. przez takie jak urzędy gmin, ośrodki pomocy społecznej, ośrodki kultury, szkoły i przedszkola, żłobki i zakłady gospodarki komunalnej.

Jak wynika z danych (przekazanych przez urzędy gmin) łączna liczba zdefiniowanych e-usług⁶ i realizowanych w instytucjach na terenie gmin wchodzących w skład POF wyniosła 275. Niestety z powodu braku danych od niektórych gmin lub danych cząstkowych w tym zakresie, liczba ta nie odzwierciedla rzeczywistego stanu realizowanych e-usług.

⁶ Typy e-usług według poziomu dojrzałości:

1. Informacyjny – instytucje publikują informacje w internecie, a odbiorcy (obywatele, klienci, użytkownicy) mogą się z nimi zapoznać.
2. Interakcyjny – odbiorcy przekazują informacje instytucji drogą elektroniczną, ale nie we wszystkich przypadkach instytucja im odpowiada tą samą drogą (komunikacja jednostronna).
3. Transakcyjny – odbiorca komunikuje się z instytucją drogą elektroniczną, a ta odpowiada mu tą samą drogą (komunikacja dwustronna).
4. Integracyjny – odbiorcy wykorzystują specjalne portale, w których udostępniane są informacje pochodzące z różnych instytucji (na przykład różnych urzędów, różnych jednostek uczelni itp.). Jest to możliwe dzięki zintegrowaniu danych z różnych źródeł. Połączenie danych umożliwia przejście przez cały proces załatwiania danej sprawy zdalnie i elektronicznie. Dzięki internetowemu portalowi odbiorca uzyskuje informacje, uzupełnia dane w formularzach, przesyła je, wnosi opłaty i uzyskuje decyzje (zaświadczenia, zezwolenia itp.) od instytucji.
5. Personalizacja – odbiorcy oferowane są usługi dostosowane do ich indywidualnych potrzeb i sytuacji. Dzięki wdrożeniu odpowiednich algorytmów przetwarzania danych usługi są zautomatyzowane i świadczone proaktywnie (instytucja wychodzi do odbiorcy z inicjatywą wyświadczenia usługi).

Bazując jednak na dostępnych danych, można zauważyć, że blisko połowa z nich to usługi o poziomie dojrzałości 1 (42,9%). Nieliczne usługi są natomiast realizowane na wyższych poziomach dojrzałości (4 – 12,7% i 5 – 4,0%).

Najwięcej e-usług realizowanych jest w instytucjach zlokalizowanych w gminach: Piława Górna (87), Szczytna (35), Bielawa (28) i Łagiewniki (22). Najwyższym poziomem dojrzałości realizowanych e-usług cechują się gminy Bielawa (10) i Szczytna (9). Można zatem wysunąć wniosek, iż gminy realizujące znaczną liczbę e-usług cechują się jednocześnie wyższym poziomem ich dojrzałości.

Z danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej (stan na koniec grudnia 2019 r.) wynika, że Południowy Obszar Funkcjonalny charakteryzowało wysokie zróżnicowanie przestrzenne w poziomie dostępu do Internetu. Na podstawie wskaźnika penetracji budynkowej (stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze) można stwierdzić, że największy dostęp do sieci Internetu stacjonarnego (o przepustowości co najmniej 30 Mb/s) posiadają mieszkańcy gmin: Piława Górna (81%), Pieszyce (80%), Bielawa (65%), Łagiewniki (55%) i miejskiej Dzierżoniów (53%), a najniższy w gminach: wiejskiej Kłodzko (17%), Ciepłowody (19%), Szczytna (22%), Lewin Kłodzki (23%), Międzyzlesie (26%), Bystrzyca Kłodzka (27%) i Stronie Śląskie (27%).

Sfera przestrzenno-środowiskowa

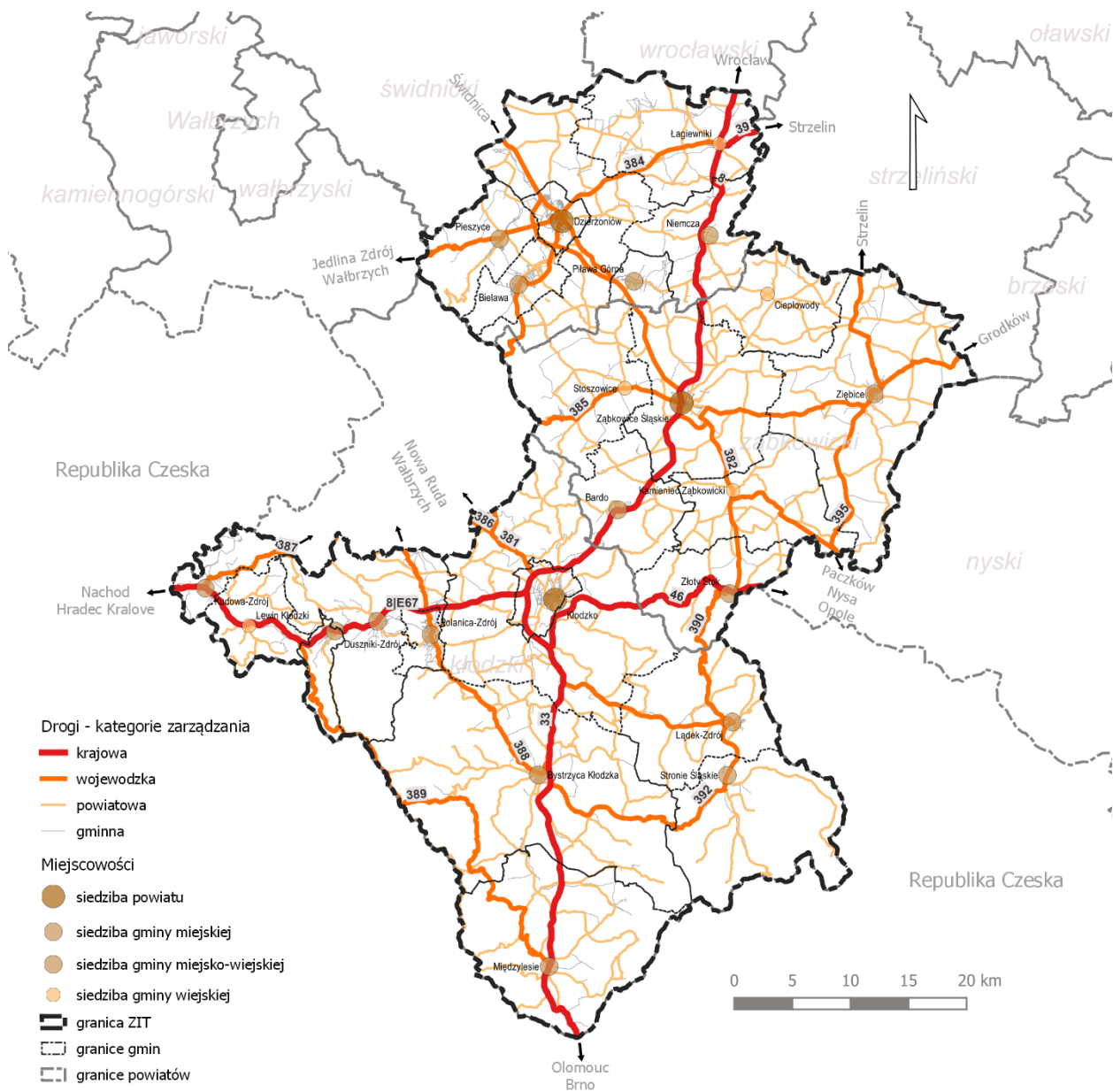
Infrastruktura transportowa i mobilność mieszkańców

Infrastruktura drogowa

Powiązania zewnętrzne POF w układzie wojewódzkim, międzywojewódzkim z województwem opolskim oraz transgranicznym z Republiką Czech realizowane są poprzez sieć dróg krajowych i wojewódzkich. Są to:

- droga krajowa nr 8 (E-63) stanowiąca powiązanie: Wrocławia – Niemczy – Ząbkowic Śląskich – Kłodzka – Kudowy-Zdroju – granicy państwa – Nachodu – Hradec Kralove,
- droga krajowa nr 46 stanowiąca powiązanie: Kłodzka – Złotego Stoku – granicy województwa – Paczkowa – Nysy,
- droga krajowa nr 39 stanowiąca powiązanie: Łagiewnik – Strzelina – Brzegu,
- drogi wojewódzkie nr 381-386 stanowiące powiązanie: Kłodzka – Nowej Rudy, Wałbrzycha,
- droga wojewódzka nr 382 stanowiąca powiązanie: Świdnicy – Dzierżoniowa – Ząbkowic Śląskich – Kamieńca Ząbkowickiego – granicy województwa – Paczkowa – Nysy,
- droga wojewódzka nr 383 stanowiąca powiązanie: Dzierżoniowa – Jedliny-Zdroju – Wałbrzycha,
- droga wojewódzka nr 384 stanowiąca powiązanie: Nowej Rudy – Bielawy – Dzierżoniowa – Łagiewnik,
- droga wojewódzka nr 385 stanowiąca powiązanie: Nowej Rudy – Ząbkowic Śląskich – Ziębic – granicy województwa – Grodkowa,
- droga wojewódzka nr 387 stanowiąca powiązanie: Kudowy-Zdroju – Radkowa – Nowej Rudy,
- droga wojewódzka nr 388 stanowiąca powiązanie: Wambierzyc – Polanicy-Zdroju – Bystrzycy Kłodzkiej,
- droga wojewódzka nr 389 stanowiąca powiązanie: Dusznik-Zdoju – Międzylesia,
- droga wojewódzka nr 390 stanowiąca powiązanie: Kamieńca Ząbkowickiego – Złotego Stoku – Łądka-Zdroju,
- droga wojewódzka nr 392 stanowiąca powiązanie: DK 33 Żelazno – Łądka-Zdroju – Stronia Śląskiego – Bystrzycy Kłodzkiej,
- droga wojewódzka nr 395 stanowiąca powiązanie: Strzelina – Ziębic – Paczkowa.

Gęsta sieć dróg krajowych i wojewódzkich zapewnia powiązania wszystkich ośrodków osadniczych o randze miasta lub siedziby gminy (Rysunek 9). Całość obszaru POF to teren górski o zróżnicowanym ukształtowaniu terenu stanowiący dla powiązań drogowych istotne wyzwanie przekładające się na relatywnie krótkie odległości przy zwiększonej dostępności czasowej. Sieć drogowa poza zapewnieniem dostępności wewnętrznej dla mieszkańców do miejsc pracy, nauki i usług, pełni również istotną rolę w dostępie do wielu atrakcji turystycznych obszaru ZIT.

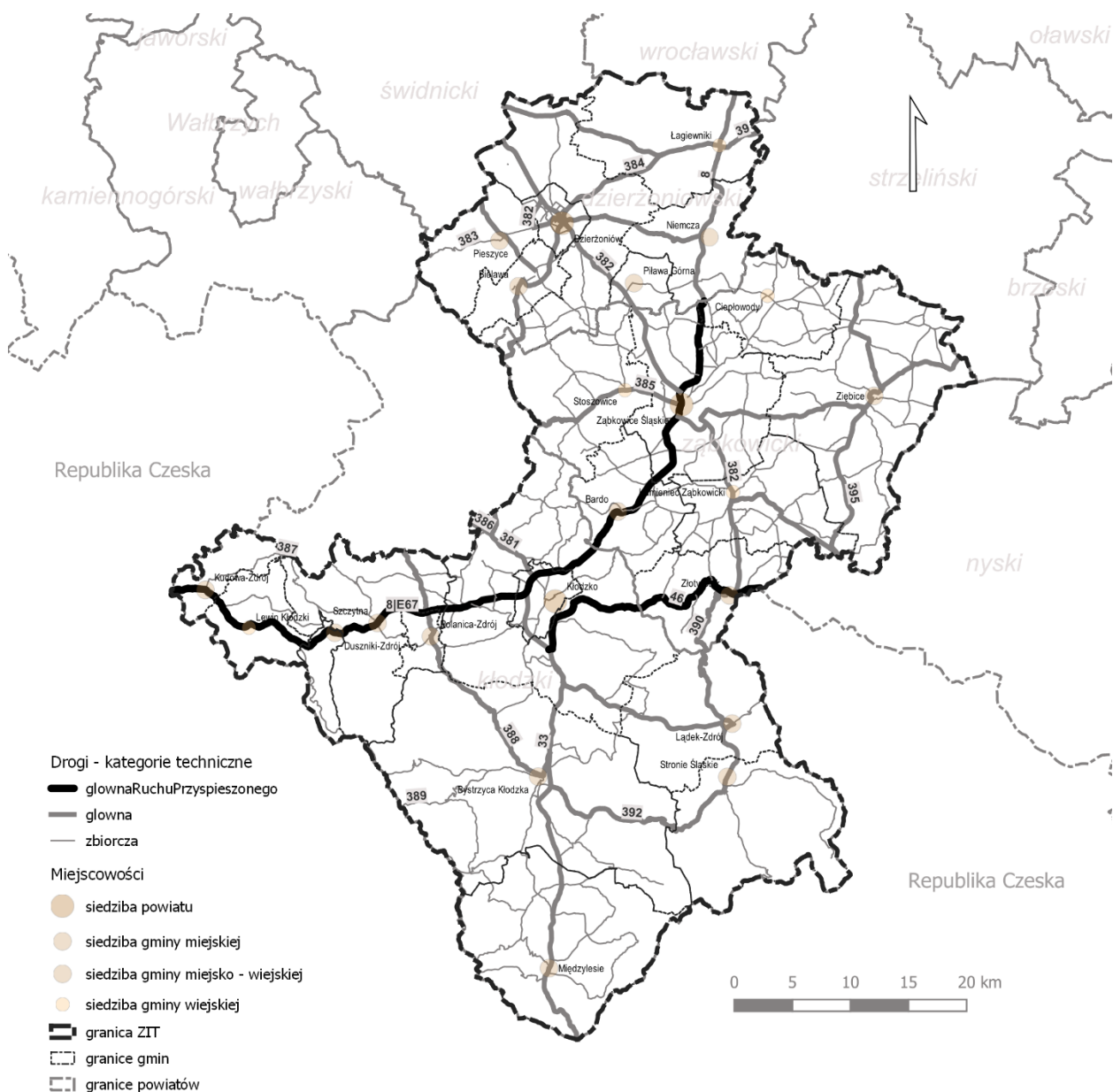
Rysunek 9. Sieć drogowa obszaru ZIT - kategorie zarządzania

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT10k.

Ważnym parametrem sieci drogowej, który przekłada się silnie na jej efektywne wykorzystanie jest jej stan techniczny, który opiera się o parametry techniczne dróg stan ich utrzymania i obciążenie.

Sieć drogowa obszaru ZIT to drogi następujących klas technicznych (Rysunek 10):

- drogi klasy głównej przyspieszonej, obejmujące odcinki DK 8 i DK 46,
- drogi klasy głównej, obejmujące większość przebiegu dróg wojewódzkich,
- drogi klasy zbiorczej, obejmujące przede wszystkim sieć dróg powiatowych i częściowo gminnych,
- drogi klasy lokalnej i dojazdowej, obejmujące drogi gminne.

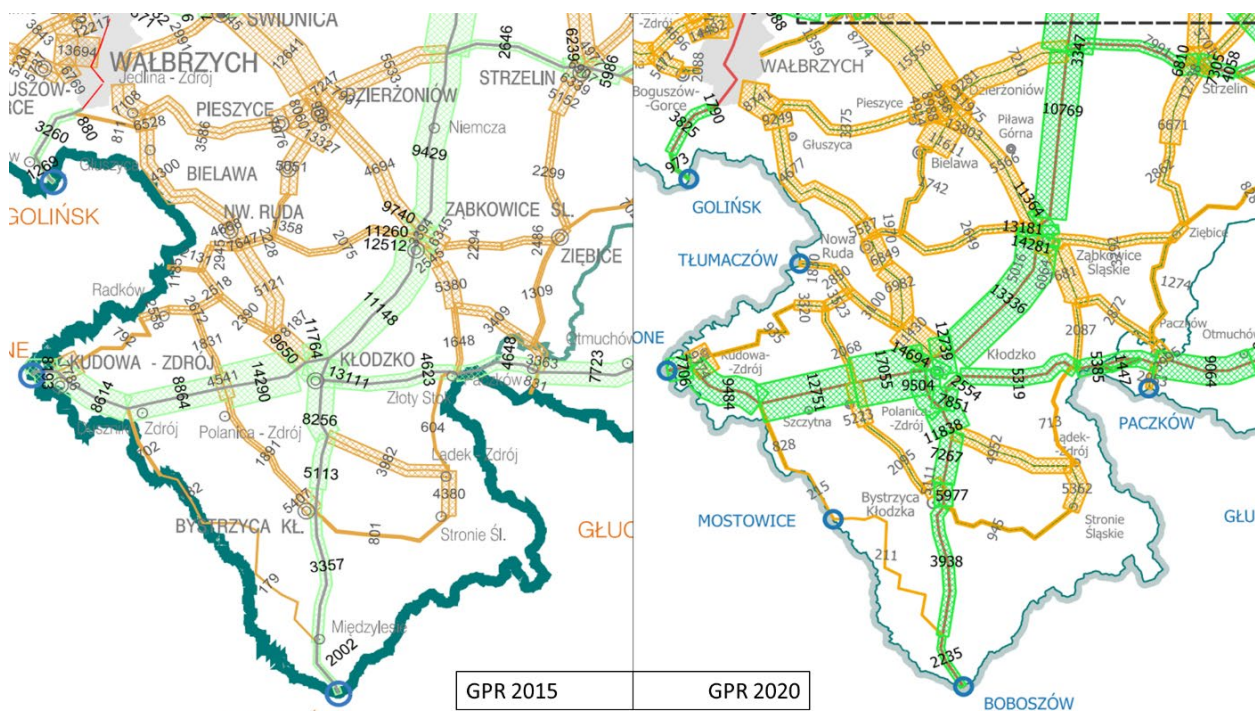
Rysunek 10. Sieć drogowa obszaru ZIT - kategorie techniczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT10k.

Sieć drogowa w całym obszarze przenosi stale rosnący ruch pojazdów. Obciążenie na drogach obszaru ZIT obrazuje Generalny Pomiar Ruchu wykonywany cyklicznie przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad. Analiza porównawcza pomiarów z roku 2015 i 2020 wskazuje na istotne wzrosty średniodobowego natężenia ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich (Rysunek 11). Analiza wskazuje na wzrost natężenia ruchu prawie na wszystkich odcinkach dróg krajowych i wojewódzkich.

Największe wartości średniodobowego ruchu w roku 2020 notuje się na odcinku DK 8 Kłodzko – Polanica-Zdrój (17055 poj./dobę). Kolejnym odcinkiem o bardzo wysokim natężeniu jest DW 382 Dzierżoniów – Świdnica (15556 poj./dobę). Inne odcinki dróg, których ruch przekroczył 10 tys. poj./dobę to odcinki: DK8 Ząbkowice Śląskie – Kłodzko (13336 poj./dobę), DK8 Polanica-Zdrój – Duszniki-Zdrój (12751 poj./dobę) oraz DW 384 Dzierżoniów – Bielawa (11611 poj./dobę), DW 381 Kłodzko – Gorzuchów (11430 poj./dobę). Należy zauważyć, że niektóre odcinki dróg wojewódzkich obsługujące miasto Dzierżoniów i miasto Kłodzko, notują podobne i nawet wyższe

natężenia, niż niektóre odcinki dróg krajowych. Wskazane najbardziej obciążone odcinki dróg odnotowały również największy w ciągu 5 lat przyrost ruchu, sięgający średnio 2 tys. pojazdów na dobę. Drogi, gdzie ten przyrost był największy to DK8 na ciągu od Ząbkowic Śląskich przez Kłodzko, aż do Dusznik-Zdrój, wylot z Kłodzka DK33 na południe, drogi wojewódzkie obsługujące miasto Dzierżoniów DW382 w kierunku na Świdnicę i DW384 w kierunku na Bielawę oraz w kierunku na Łagiewniki, czy DW 382 w otoczeniu Ząbkowic Śląskich.

Rysunek 11. Generalny Pomiar Ruchu, średniodobowy ruch pojazdów na drogach krajowych i wojewódzkich w latach 2015 i 2020

Źródło: GDDKiA.

Na efektywność sieci drogowej istotnie wpływa jej stan techniczny. Z przeprowadzonych dotychczas badań wynika, że chociaż gęstość dróg jest relatywnie duża, to jednak nie zawsze idzie to w parze z ich jakością. Niejednokrotnie jakość dróg i infrastruktury jej towarzyszącej, jak chodniki czy oświetlenia, jest niezadawalająca i stanowi barierę w funkcjonowaniu.

Jednymi z przykładów dróg znajdujących się w niezadawalającym stanie można wskazać:

- droga wojewódzka nr 390 (Łądek-Zdrój – Złoty Stok – Kamieniec Ząbkowicki) – niewyremontowane odcinki drogi na wysokości Orłowca w gminie Łądek-Zdrój oraz pomiędzy Złotym Stokiem i Kamieńcem Ząbkowickim,
- droga wojewódzka nr 385 – zły stan nawierzchni drogi, brak chodników i oświetlenia,
- droga powiatowa 3134D (Kamieniec Ząbkowicki – Ożary – Laski – do DK nr 46) – bardzo zły stan nawierzchni drogi,
- droga powiatowa 3145D (Laskówka – Przełęcz Łaszczowa) – bardzo zły stan nawierzchni drogi (granica powiatów: ząbkowickiego i kłodzkiego),
- droga powiatowa 3148D (Budzów – Przełęcz Wilcza) – bardzo zły stan nawierzchni drogi (granica powiatów: ząbkowickiego i kłodzkiego),

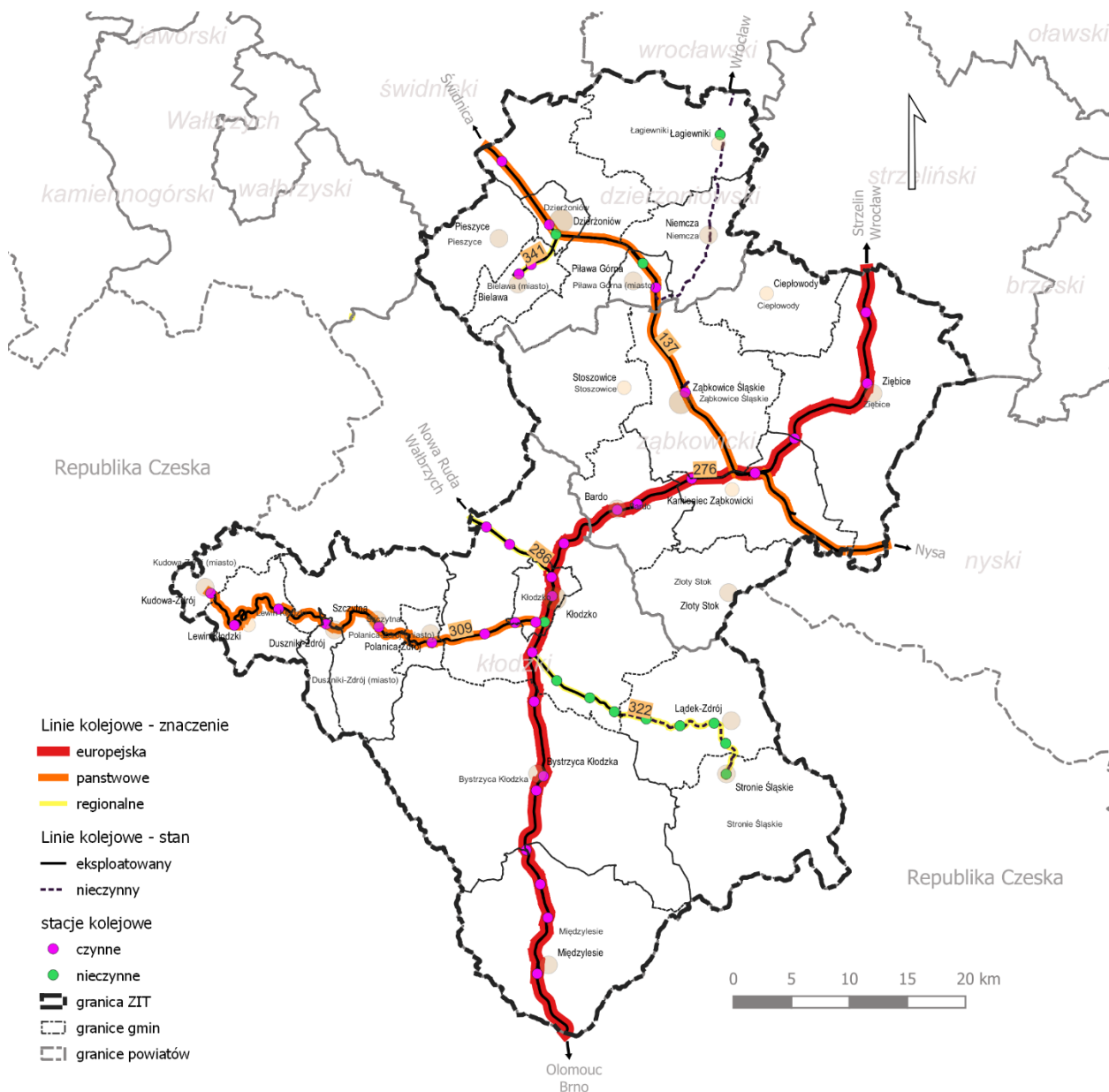
- droga powiatowa 3193D (Topola – Błotnica – Złoty Stok – do drogi krajowej nr 46) – bardzo zły stan nawierzchni drogi,
- droga powiatowa nr 3143D (Ożary – Laski – do DK nr 46) – zły stan nawierzchni,
- droga powiatowa nr 3243D – zły stan nawierzchni drogi,
- droga powiatowa nr 3250D (granica państwa – Lutynia – Łądek-Zdrój – do drogi wojewódzkiej nr 390) – zły stany techniczny (nawierzchnia, pobocza, chodniki, urządzenia odwadniające),
- droga powiatowa nr 3251D (Łądek-Zdrój – Wrzosówka – Lutynia – Łądek-Zdrój – do drogi powiatowej nr 3250D) – zły stany techniczny (nawierzchnia, pobocza, chodniki, urządzenia odwadniające),
- droga bez numeru ul. Kościuszki w Łądku-Zdroju) – zły stany techniczny (nawierzchnia, pobocza, chodniki, urządzenia odwadniające),
- droga powiatowa nr 275D (Niemojów – Różanka) – droga w złym stanie technicznym (nawierzchnia, pobocza, urządzenia odwadniające),
- droga powiatowa nr 3285D (od drogi wojewódzkiej nr 389 – Młoty – Nowa Bystrzyca) – droga w złym stanie technicznym (nawierzchnia, pobocza, urządzenia odwadniające),
- droga powiatowa nr 3340D (Bardo – Opolnica) – bardzo zły stan nawierzchni,
- droga powiatowa nr 3006D, 3152D, 3029D (Stoszowice – Przedborowa – Różana – Owiesno) – droga w złym stanie technicznym, momentami ze względu na zniszczenie jezdni jest wręcz jednopasmowa, brak poboczy, chodników, oświetlenia (w Różanej praktycznie nie ma asfaltu),
- ulica Górnicza w Złotym Stoku będąca dojazdem do trasy rowerowej Singletrack Glacensis – bardzo zły stan techniczny drogi,
- droga gminna nr G000046D prowadząca ruch turystyczny, rowerowy i pieszy (na trasie Stronie Śląskie – Stare Mesto) – parametry drogi (szczególnie jej szerokość) odbiegają od oczekiwań i standardów, droga ma bardzo zniszczoną nawierzchnię, brak odwodnienia korpusu drogowego, zbyt mała nośność drogi.

Transport zbiorowy

Transport zbiorowy znajduje szczególne uznanie w kształtowaniu mobilności mieszkańców na najbliższe lata, głównie ze względu na jego niską presję środowiskową. Infrastruktura kolejowa, autobusowa oraz piesza i rowerowa zapewniająca dostępność stacji, przystanków, dworców, musi przejść radykalną modernizację i dostosowanie do nowych uwarunkowań, aby spełniać warunki dla zmiany zachowań komunikacyjnych mieszkańców na korzyść transportu zbiorowego. Przez wiele lat zarówno oferta transportu kolejowego jak i autobusowego stały się dla siebie konkurencyjne, a nie komplementarne, jednocześnie tracąc na jakości obsługi oraz zaufaniu klientów. Należy jeszcze uwzględnić szybko przybierającą na znaczeniu mobilność rowerową i pieszą mieszkańców, jako elementy niezbędne dla realizacji infrastruktury zintegrowanej na rzecz tworzenia systemu transportu i mobilności docelowo zmierzającej do mobilności zeroemisyjnej.

Transport kolejowy w nowym ujęciu zyskuje najszybciej i staje się główną siecią (kręgosłupem) transportu zbiorowego, realizując potrzeby w zakresie podróży codziennych dojazdów do szkół, miejsc pracy i usług, powiązań zewnętrznych oraz obsługi obszarów stanowiących równocześnie destynacje turystyczne. W obszarze

POF dysponujemy rozbudowaną siecią linii kolejowych, gdzie podobnie jak z siecią drogową duże znaczenie dla ich rozwoju ma ukształtowanie terenu. Dotychczasowe wykorzystanie sieci kolejowej było nastawione na obsługę głównych ośrodków miejskich oraz połączeń towarowych. W ostatnich latach rozbudowa sieci pozwala na poszerzenie możliwości jej wykorzystania do celów mobilności codziennej mieszkańców oraz wykorzystania turystycznego.

Rysunek 12. Sieć kolejowa – znaczenie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Mapy sieci kolejowej (<https://www.geoportal.dolnyslask.pl/>) i BDOT10k.

Najważniejszą linią kolejową obszaru ZIT jest linia o znaczeniu europejskim nr 276 relacji Wrocław – Strzelin – Kamieniec Żąbkowicki – Kłodzko – Bystrzyca Kłodzka – Międzyzlesie – granica państwa, stanowiąca szlak europejski nr C 59/2. Linią o znaczeniu państwowym jest linia nr 137 relacji Legnica – Jaworzyna Śląska – Świdnica – Dzierżoniów – Żąbkowice Śląskie – Kamieniec Żąbkowicki – granica województwa. Drugą linią o znaczeniu państwowym jest linia nr 309 relacji Kłodzko – Duszniki-Zdrój – Kudowa-Zdrój. Istotne uzupełnienie stanowią linie o znaczeniu regionalnym,

jak linia 286 Kłodzko – Nowa Ruda – Wałbrzych, linia 322 Krosnowice Kłodzkie – Stronie Śląskie (w procesie rewitalizacji, obecnie połączenia realizowane są przez zastępczą komunikację autobusową), linia 341 Dzierżoniów – Bielawa (Rysunek 12).

Kluczowym aspektem oceny efektywności transportu kolejowego jest jego oferta połączeń w danym obszarze. Oferta połączeń realizowana jest przez dwóch przewoźników: PKP Intercity oraz Koleje Dolnośląskie. Ocenę oferty oparto na wskazaniu powiązań kolejowych zewnętrznych z największymi ośrodkami miejskimi w otoczeniu obszaru ZIT, takimi jak Wrocław, Świdnica, Wałbrzych, powiązań wewnętrznych miast powiatowych: Kłodzka, Dzierżoniowa i Ząbkowic Śląskich. Ofertę połączeń kolejowych obszaru POF prezentuje Tabela 21.

Tabela 21. Wykaz wybranych ofert połączeń kolejowych dla obszaru ZIT.

Lp.	Relacje	Ilość połączeń w dniach roboczych	Ilość połączeń w weekendy
1.	Wrocław – Kłodzko	18	17
2.	Wrocław – Kamieniec Ząbkowicki lub Jaworzyna – Ząbkowice Śląskie	13	13
3.	Wrocław – Dzierżoniów – Bielawa	8	8
4.	Wrocław – Międzyzlesie	10	9
5.	Wrocław – Kudowa-Zdrój	7	9
6.	Wałbrzych – Kłodzko	14	18
7.	Wałbrzych – Ząbkowice Śląskie	14	21
8.	Wałbrzych – Dzierżoniów	18	15
9.	Świdnica – Kłodzko	16	14
10.	Świdnica – Ząbkowice Śląskie	10	10
11.	Świdnica – Dzierżoniów	16	15
12.	Kłodzko – Ząbkowice Śląskie	10	8
13.	Kłodzko – Dzierżoniów	12	10
14.	Dzierżoniów – Ząbkowice Śląskie	9	8
15.	Kłodzko – Stronie Śląskie	7	7
16.	Kłodzko – Nowa Ruda	6	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.koleo.pl.

Oferta na liniach w połączeniach bezpośrednich ilościowo jest atrakcyjna i zapewnia dobowo dużą ilość połączeń (Tabela 21). Natomiast ze względu na czas podróży w połączeniach, szczególnie tych z jedną przesiadką ta atrakcyjność spada, a z dwoma i więcej przesiadkami jest bardzo nieatrakcyjna. Ważnym pozytywnym elementem oferty w obszarze ZIT jest duża ilość połączeń realizowanych w weekendy, co istotnie sprzyja powiązaniom turystycznym. Dla pełnej oceny oferty należy również brać pod uwagę jej jakościowe aspekty, takie jak konkurencyjność czasu przejazdu względem dostępności samochodowej oraz dostosowanie czasu odjazdów do potrzeb pasażerów. Taka ocena jest możliwa dopiero po przeprowadzeniu pełnych badań.

Dzięki silnej poprawie w ostatnim czasie oferty przewozowej wśród przewoźników dla obszaru ZIT oraz planowanym inwestycjom, należy się spodziewać zwiększenia ilości pasażerów. Utrzymanie takiego trendu jest bardzo korzystne, ale wiąże się również z koniecznością zintegrowania jeszcze wielu innych działań, aby zapewnić sprawność całego systemu transportu zbiorowego i w tym zakresie zwiększyć mobilność mieszkańców.

Jednym z tych działań jest osiągnięcie właściwego stanu technicznego i wyposażenia przystanków kolejowych. To dworce, stacje i przystanki kolejowe mogą stać się najważniejszymi węzłami przesiadkowymi, gdzie pasażer będzie mógł zmieniać środek transportu. Niezbędne jest zatem zapewnienie dostępności stacji z miejsc zamieszkania, miejsc pracy czy usług oraz właściwe ich wyposażenie i stan techniczny tych obiektów. Dostępność do stacji może być realizowana poprzez sieć drogową, wykorzystując transport autobusowy, poprzez sieć dróg dla rowerów, poprzez sieć ciągów pieszych.

Transport autobusowy po latach dewaluacji powinien zyskiwać na znaczeniu, przede wszystkim jako system dowożący do systemu kolejowego lub tam, gdzie znajduje to uzasadnienie ekonomiczne zastępując infrastrukturę kolejową. Infrastruktura przystanków autobusowych obszaru ZIT jest bardzo liczna i obsługuje znaczną część terenów mieszkaniowych oraz destynacji podróży, szczególnie w obszarach miejskich.

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego w dalszym ciągu widoczne są problemy z funkcjonowaniem transportu zbiorowego. Brakuje połączeń, a czas dotarcia do wybranych miejsc jest zbyt długi. Istnieją luki w połączeniach transportem zbiorowym pomiędzy ważnymi atrakcjami turystycznymi. Dodatkowo przewoźnicy, zwłaszcza prywatni, oferujący usługi transportu zbiorowego niejednokrotnie korzystają z przestarzałego taboru i pojazdów o małej pojemności. Nadal brakuje niskopodłogowych i ekologicznych autobusów. Jednocześnie warto zauważyć, że minibusy o pojemności do ok. 20 osób nie są przystosowane do przewozu osób z niepełnosprawnościami, wózków dziecięcych oraz większego sprzętu sportowego. Należy podkreślić, że słabość komunikacji publicznej skutkuje intensywnym użytkowaniem samochodów osobowych, które przyczyniają się do zwiększenia niskiej emisji.

W rezultacie konieczna jest wymiana taboru, podyktowana zarówno względami społecznymi (dostępność środków komunikacji miejskiej dla osób o ograniczonych możliwościach poruszania się), jak i środowiskowymi (ograniczenie niskiej emisji). Szczególnie ważne jest, aby z usług transportu publicznego mogli korzystać seniorzy, którzy nie posiadają prywatnych środków transportu lub ze względu na stan zdrowia nie są w stanie ich eksploatować.

Ocena oferty połączeń autobusowych w obszarze POF pomiędzy głównymi ośrodkami osadniczymi prezentuje Tabela 22. Analizą objęto wybrane relacje pomiędzy miastem powiatowym, a siedzibą gminy tego powiatu nie obsłużoną transportem kolejowym, wybrane powiązania zewnętrzne i powiązania miast powiatowych obszaru POF. Dodatkowo wskazano wybrane relacje najbliższych połączeń autobusowych do miejscowości, gdzie zlokalizowana jest stacja kolejowa z popularnymi destynacjami turystycznymi. Widoczna jest koncentracja na powiązaniach wewnątrz gminnych (szczególnie w otoczeniu ośrodków miejskich), natomiast wyraźnie widoczny jest niski udział połączeń w układzie ponadlokalnym, międzygminnym lub oferta oparta o jedną lub dwie przesiadki oferuje jednocześnie bardzo nieatrakcyjny czas przejazdu. W powiecie ząbkowickim notuje się brak połączeń miasta powiatowego do gmin, w których brakuje również transportu kolejowego. Widoczny jest również deficyt w wielu destynacjach turystycznych również w weekendy.

Tabela 22. Analiza oferty autobusowej w obszarze badań [2023]

Lp.	Relacje	Ilość połączeń w dniach roboczych	Ilość połączeń w weekendy
Powiązania zewnętrzne			
1.	Wałbrzych – Dzierżoniów	1	1
2.	Świdnica - Kłodzko	brak	brak
3.	Świdnica – Ząbkowice Śląskie	brak	1
4.	Świdnica – Dzierżoniów	1	1
Powiązania między powiatowe			
5.	Kłodzko – Nowa Ruda	17	5
6.	Kłodzko – Ząbkowice Śląskie	15	7
7.	Kłodzko - Dzierżoniów	4	3
8.	Dzierżoniów – Ząbkowice Śląskie	6	4
Powiązania miast powiatowych z siedzibami gmin bez linii kolejowej			
9.	Dzierżoniów - Łagiewniki	14	10
10.	Dzierżoniów – Pieszyce	6	4
11.	Dzierżoniów - Niemcza	14 (brak bezpośrednich)	10
12.	Ząbkowice Śl. - Stoszowice	3	brak
13.	Ząbkowice Śl. - Ciepłowody	brak	brak
14.	Ząbkowice Śl. – Złoty Stok	7	4
Powiązania destynacji turystycznych bez linii kolejowej z najbliższą miejscowością posiadającą stację kolejową			
15.	Kłodzko – Stronie Śląskie	16	13
16.	Kłodzko – Złoty Stok	7	6
17.	Kłodzko - Zieleniec	brak	brak
18.	Bielawa – Srebrna Góra	3 (brak bezpośrednich)	brak
19.	Dzierżoniów – Srebrna Góra	3 (brak bezpośrednich)	brak
19.	Duszniki-Zdrój – Zieleniec	brak	brak
20.	Ząbkowice Śląskie – Srebrna Góra	3	brak

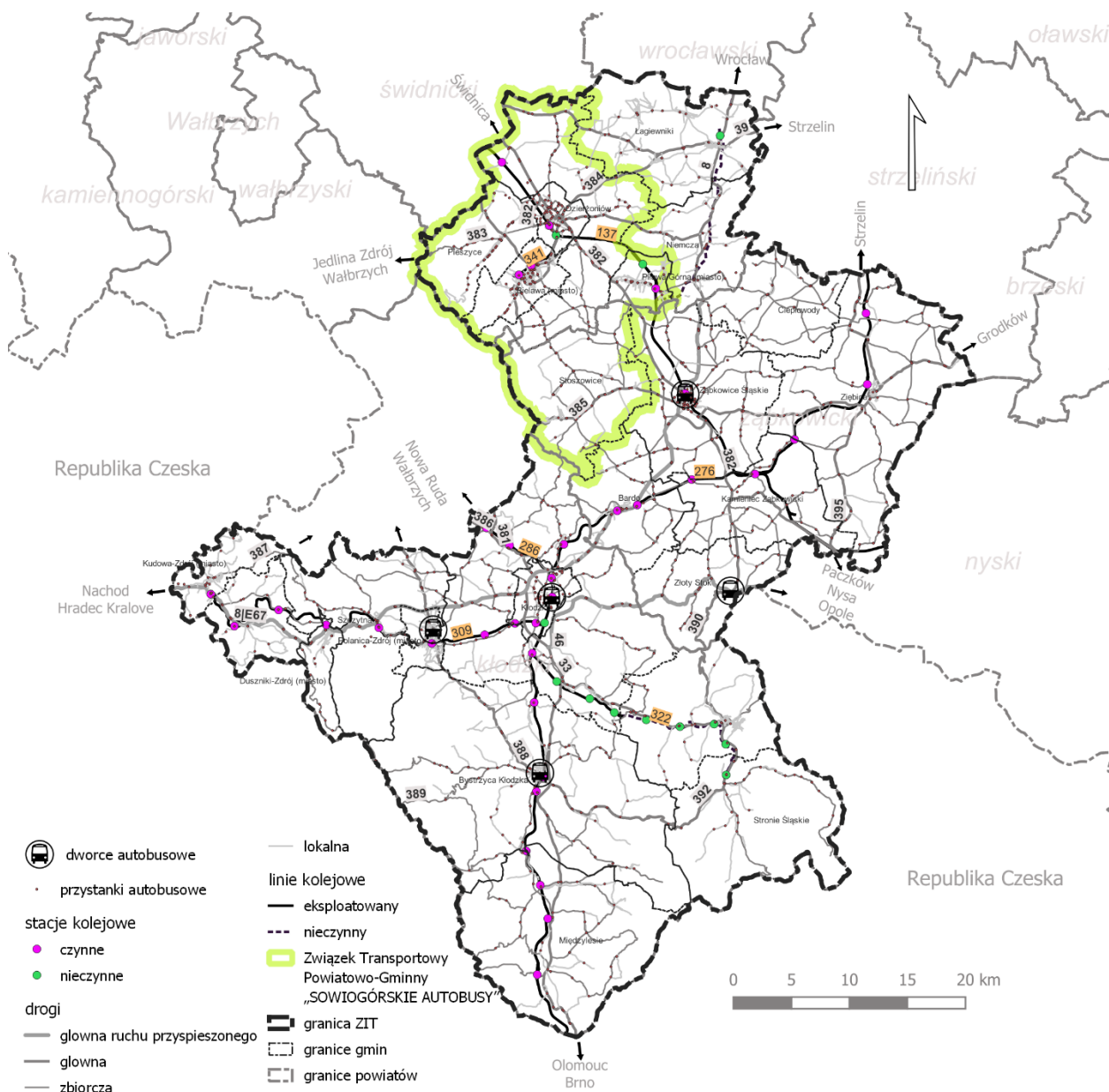
Źródło: opracowanie własne na podstawie portalu e-podróżnik.pl.

Jedną z największych barier rozwoju transportu zbiorowego i budowy przewagi konkurencyjnej w stosunku do transportu indywidualnego jest brak integracji oferty pomiędzy przewoźnikami autobusowymi i kolejowymi, oraz brak rozwiązań ponadlokalnych posiadających wspólną ofertę na większym obszarze.

Jedną z bardzo efektywnych form zarządzania transportem autobusowym są związki transportowe. Związek wykonuje zadania publiczne obejmujące ogół spraw dotyczących transportu publicznego, pełniąc rolę organizatora publicznego transportu zbiorowego w rozumieniu ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1343) i realizując zadania zdefiniowane w ustawach, z wyłączeniem zadań związanych z przystankami komunikacyjnymi i dworcami. Do zadań Związku należy:

- 1) planowanie rozwoju transportu,
- 2) organizowanie publicznego transportu zbiorowego,
- 3) zarządzanie publicznym transportem zbiorowym.

W celu realizacji zadań związek może tworzyć jednostki organizacyjne oraz zawierać umowy lub porozumienia z innymi podmiotami. W obszarze POF obecnie działa jeden związek transportowy, Związek Powiatowo-Gminny „SOWIOGÓRSKIE AUTOBUSY” z siedzibą w Bielawie, obejmujący swoim działaniem następujące jednostki: Powiat Dzierżoniowski, Gmina Bielawa, Gmina Dzierżoniów, Gmina Miejska Dzierżoniów, Gmina Pieszycy, Gmina Piława Górna, Gmina Stoszowice oraz Gmina Niemcza, która jest na etapie przystępowania (Rysunek 13). Z punktu widzenia osiągnięcia ponadlokalnych celów w zakresie integracji transportu zbiorowego ten model zarządzania przynosi najlepsze efekty.

Rysunek 13. Infrastruktura kolejowa i autobusowa obszaru POF

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT10k oraz obwieszczenia wojewody dolnośląskiego z dnia 16 lutego 2023 r. w sprawie ogłoszenia statutu Związku Powiatowo-Gminnego "SOWIOGÓRSKIE AUTOBUSY".

Mobilność mieszkańców i węzły przesiadkowe

Główne destynacje podróży codziennych to powiązania miejsc zamieszkania z miejscami pracy, edukacji oraz usługami. Mobilność mieszkańców obszaru POF jest silnie zdominowana przez transport indywidualny, samochodowy. Jest to złożenie się wielu czynników takich jak:

- ograniczona dostępność wielu destynacji innymi formami transportu przez brak infrastruktury zarówno transportu zbiorowego jak i rowerowego,
- brak dostępności infrastruktury transportu zbiorowego ze względu na jej odsunięcie od miejsc zamieszkania,
- brak dopasowanej oferty przewozowej do potrzeb mieszkańców,
- niskiej jakości tabor,
- brak infrastruktury towarzyszącej wspierającej inne formy transportu (parkingi, miejsca postoju, centra i węzły przesiadkowe, stacje ładowania pojazdów elektrycznych),
- znacznie większy komfort podróży samochodem.

Mobilność polega na stworzeniu dla mieszkańców takich możliwości wyboru środków przemieszczania się, aby korzystanie z nich przynosiło istotne korzyści ekonomiczne i środowiskowe. Wybór środka transportu przynosi korzyści ekonomiczne, jeżeli koszty przemieszczania, komfort i czas zostaną dopasowane do potrzeb podróżującego i będą konkurencyjne względem podróży samochodem. Natomiast korzyści środowiskowe zostaną osiągnięte, jeżeli środki transportu będą przyjazne środowisku, ale należy tu również wziąć pod uwagę elektro mobilność indywidualną. Aby to przewyciężyć należy podróżnym zapewnić istotne udogodnienia w przemieszczaniu się bez wykorzystania samochodu.

Jednym z podstawowych elementów infrastruktury, która pozwala na wykorzystanie wielu środków transportu są zintegrowane węzły przesiadkowe. Podstawą ich tworzenia są stacje i przystanki kolejowe oraz dworce autobusowe oraz infrastruktura do nich doprowadzająca.

(Zintegrowany) węzeł przesiadkowy – zgodnie z zapisami ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym: „miejsca umożliwiające dogodną zmianę środka transportu wyposażone w niezbędną dla obsługi podróżnych infrastrukturę, w szczególności: miejsca postojowe, przystanki komunikacyjne, punkty sprzedaży biletów, systemy informacyjne umożliwiające zapoznanie się zwłaszcza z rozkładem jazdy, linią komunikacyjną lub siecią komunikacyjną”.

Łącząc tę definicję z kontekstem mobilności rozumianej jako zapewnienie swobody wyboru środka transportu i dążeniem do ograniczenia emisyjności, czyli mobilności zeroemisyjnej, takie węzły powinny dostosować swoje wyposażenie do różnorodnych form transportu. Należy w węzłach integrować zatem również rozwiązania Bike&Ride, Park&Ride, urządzenia wspomagające elektromobilność, usługi związane z wykorzystaniem rowerów miejskich, czy systemu wynajmu hulajnóg.

Stan infrastruktury węzłów przesiadkowych w gminach obszaru POF, jak wykazuje analiza na podstawie wykonanej w urzędach gmin ankiety, wskazuje, że na 25 wskazań funkcjonuje 7 węzłów przesiadkowych. Są to przeważnie węzły integrujące transport autobusowy z kolejowym, w większości po jednym wskazanym obiekcie na jednostkę.

Jak wynika z analizy na obszarze POF nie występuje żaden węzeł przesiadkowy wyposażony w stacje ładowania pojazdów elektrycznych (samochodów lub rowerów). Stacje ładowania na terenie POF występują nielicznie (wskazano jedynie na 17 działających stacji, będących w znacznej części w rękach prywatnych).

Systemy sprzyjające rozwojowi mobilności zeroemisyjnej, jak system rowerów miejskich funkcjonują na dziś w obszarze POF jedynie w Bielawie. Innym systemem, na który warto zwrócić uwagę jest system wypożyczania hulajnóg elektrycznych, który obecny jest w 4 samorządach.

Jak wskazano wcześniej, stacje i przystanki kolejowe obszaru POF z roku na rok zyskują korzystających z nich podróżnych, co stanowi bazę dla kształtowania systemu węzłów przesiadkowych. Jak wskazano w dokumencie „*Uwarunkowania i wytyczne kierunkowe dla kształtowania transportu zeroemisyjnego w województwie dolnośląskim - mobilność rowerowa w codziennych dojazdach Dolnoślązaków*” IRT, 2022 r., w ramach dobowej wymiany pasażerskiej na stacjach obszaru POF zanotowano w 2019 r. następujące ilości podróżnych:

- 1100 – Kłodzko Miasto – co kwalifikuje stację do rangi węzła średniego,
- 500-999 – Dzierżoniów, Kamieniec Ząbkowicki – co kwalifikuje stacje do rangi węzłów średnich,
- Stacje zakwalifikowane do węzłów rangi małej obejmują: 700-999 – Ziębice, 500-999 Kłodzko Główne, 500-699 Międzyzlesie, 300-499 Bystrzyca Kłodzka, 150-199 Polanica-Zdrój, 100-149 Ząbkowice Śląskie.

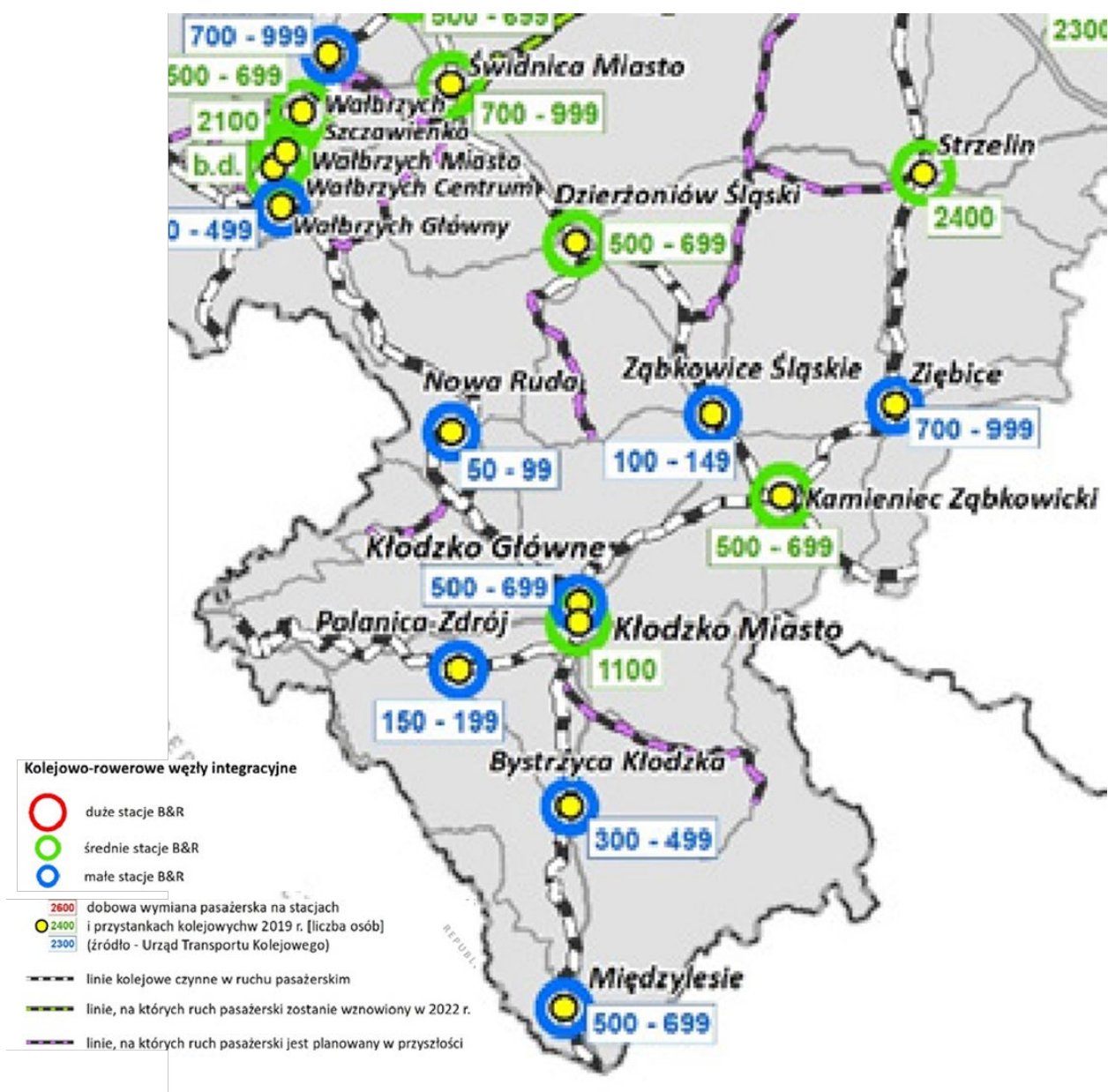
Dobowa wymiana pasażerska na stacjach i przystankach kolejowych w 2019 r. została wykonana na podstawie danych Urzędu Transportu Kolejowego (Warszawa 2020) dla zobrazowania, których wykorzystano dane z 2019 r., ponieważ dane z 2020 i 2021 r. są niemiernodajne – wyraźnie skażone pandemią Covid-19. Wyniki pomiarów wskazują na trend rosnący zainteresowania transportem kolejowym, na wpływ ma zarówno coraz bogatsza oferta połączeń, jak i jakość oferowanych usług (Rysunek 14).

Kierując się przytoczonymi Wytycznymi należy przyjąć założenia dla wyposażenia węzłów w zależności od ich rangi. **Węzły mini**, wyposażone w mini stacje B+R (minimum: ogólnodostępne stojaki rowerowe) powinny być lokalizowane przy każdym węźle. Rozwiązanie to służy pasażerom dojeżdżającym rowerem do przystanku komunikacji zbiorowej – a zatem pozostawiającym rowery zazwyczaj w porze dziennej. Wyjątek stanowią wyłącznie przystanki turystyczne, obsługiwane sezonowo, bez ciężarzenia miejscowego.

Węzły małe, wyposażone w małe stacje B+R, należy zaopatrzyć w ogólnodostępny, zadaszony parking rowerowy (wiaty), strzeżone przechowalnie i/lub szafki (boksy) dla pojazdów zeroemisyjnych oraz stacje ładowania baterii; węzły B+R powinny być lokalizowane przy przystankach i stacjach kolejowych o całorocznym ruchu rowerowym. Należy przy tym pamiętać, że odnotowywane natężenie ruchu rowerowego jest silnie związane z jakością dostępnej infrastruktury oraz oferty przewoźników – w związku z czym w chwili obecnej nie jest możliwa właściwa kategoryzacja węzłów na podstawie pomiarów istniejącego ruchu rowerowego. Stąd też zastosowano analizę wymiany pasażerskiej w poszczególnych lokalizacjach, przy uwzględnieniu rozległości potencjalnego obszaru ciężenia do danej stacji lub przystanku kolejowego (celem jest przeniesienie pasażerów dojeżdżających do kolei samochodem na transport zeroemisyjny).

Węzły średnie, wyposażone w średnie stacje B+R, obejmujące dodatkowo (oprócz wyżej wymienionych): węzeł sanitarny, punkt naprawy pojazdów zeroemisyjnych, monitoring zadaszonych parkingów (wiaty) oraz strzeżone przechowalnie i/lub szafki (boksy) dla pojazdów zeroemisyjnych – celem umożliwienia kontynuacji podróży kolejowej za pomocą roweru/UTO/UWR/e- hulajnogi, bez przewożenia ich pociągami. Takie wyposażenie węzła ma także dać możliwość pozostawienia bez obaw pojazdu w porze nocnej (lub na cały weekend), również w przypadku pojazdów droższych, a także serwisowania ich bez konieczności przewożenia do miejsca zamieszkania. Ta kategoria węzłów została przypisana do stacji i przystanków kolejowych w ośrodkach o randze co najmniej powiatowej, będących celem znaczącej liczby podróży. Należy podkreślić, że uzupełnieniem powyższej oferty może być wypożyczanie rowerów – co zależy od rozwiązań przyjętych w ruchu miejskim przez władze lokalne.

W skali lokalnej bardzo istotnym czynnikiem przemawiającym za wyborem transportu kolejowego jest piesza i rowerowa dostępność stacji kolejowych. (wyrażoną w analizie jako procentowy udział mieszkańców zamieszkujących w zasięgu dojścia pieszego 10 minut oraz dojazdu 10 minutowego rowerem do stacji kolejowej). Na poziomie lokalnym należy dążyć do zwiększania dostępności poprzez infrastrukturę uzupełniającą, jak chodniki i ścieżki rowerowe prowadzące do stacji oraz rozwiązania zachęcające, jak np. rower miejski, wyposażenie stacji i inne organizacyjne, zwiększające mobilność mieszkańców. Należy również zwrócić uwagę na kształtowanie polityki przestrzennej gmin, gdzie dostępność infrastruktury transportu zbiorowego towarzysząc terenom mieszkaniowym i usługowym, a w tym obszarze POFrównież infrastruktura turystyczna, będzie istotnie ograniczać transportochłonność przyjmowanych rozwiązań.

Rysunek 14. Dobowa wymiana pasażerska na stacjach i przystankach kolejowych w 2019 r.

Źródło: Uwarunkowania i wytyczne kierunkowe dla kształtowania transportu zeroemisyjnego w województwie dolnośląskim - mobilność rowerowa w codziennych dojazdach Dolnoślązaków, IRT 2022 r.

Infrastruktura rowerowa

Rozwój infrastruktury rowerowej realizuje co najmniej dwa istotne cele transportowe, przemieszczenia o charakterze stanowiącym mobilność codzienną mieszkańców dla realizacji celów podróży związanych z pracą, edukacją czy korzystaniem z usług oraz przemieszczenia o charakterze turystycznym i rekreacyjnym.

Rozwój turystyki rowerowej w obszarze POF jest na bardzo wysokim poziomie, umożliwiającym korzystanie z wielu tras turystycznych w bardzo atrakcyjnych obszarach. Są to szlaki rowerowe wykorzystujące turystyczny charakter obszaru o różnicowanym stopniu trudności, również trasy o profilu bardziej wyczynowym jak single tracki i trasy mtb. Można nawet powiedzieć o pewnej specjalizacji tego obszaru w tym zakresie, ze względu na bogatą ofertę. Przez obszar przebiegają dodatkowo planowane przez samorząd województwa trasy o charakterze długodystansowym w ramach Dolnośląskiej Cyklostrady, które zapewnią rozwój

powiązań zewnętrznych, sprzyjających wzrostowi popularności tej formy turystyki w tym obszarze, wykorzystując jego walory przyrodnicze i kulturowe (Rysunek 15).

Rysunek 15. Koncepcja sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego – Dolnośląska Cyklostrada

Źródło: <https://www.geoportal.dolnyslask.pl/>.

O ile aspekt turystyczny w rozwoju infrastruktury rowerowej jest na wysokim poziomie, to aspekt infrastruktury rowerowej służącej codziennej mobilności mieszkańców jest bardzo słaby. Tylko nieliczne samorządy zrealizowały pojedyncze inwestycje w zakresie dróg rowerowych wspomagających codzienną mobilność mieszkańców co w konsekwencji spowodowało, że na terenie POF brak odpowiedniej do potrzeb sieci powiązań rowerowych.

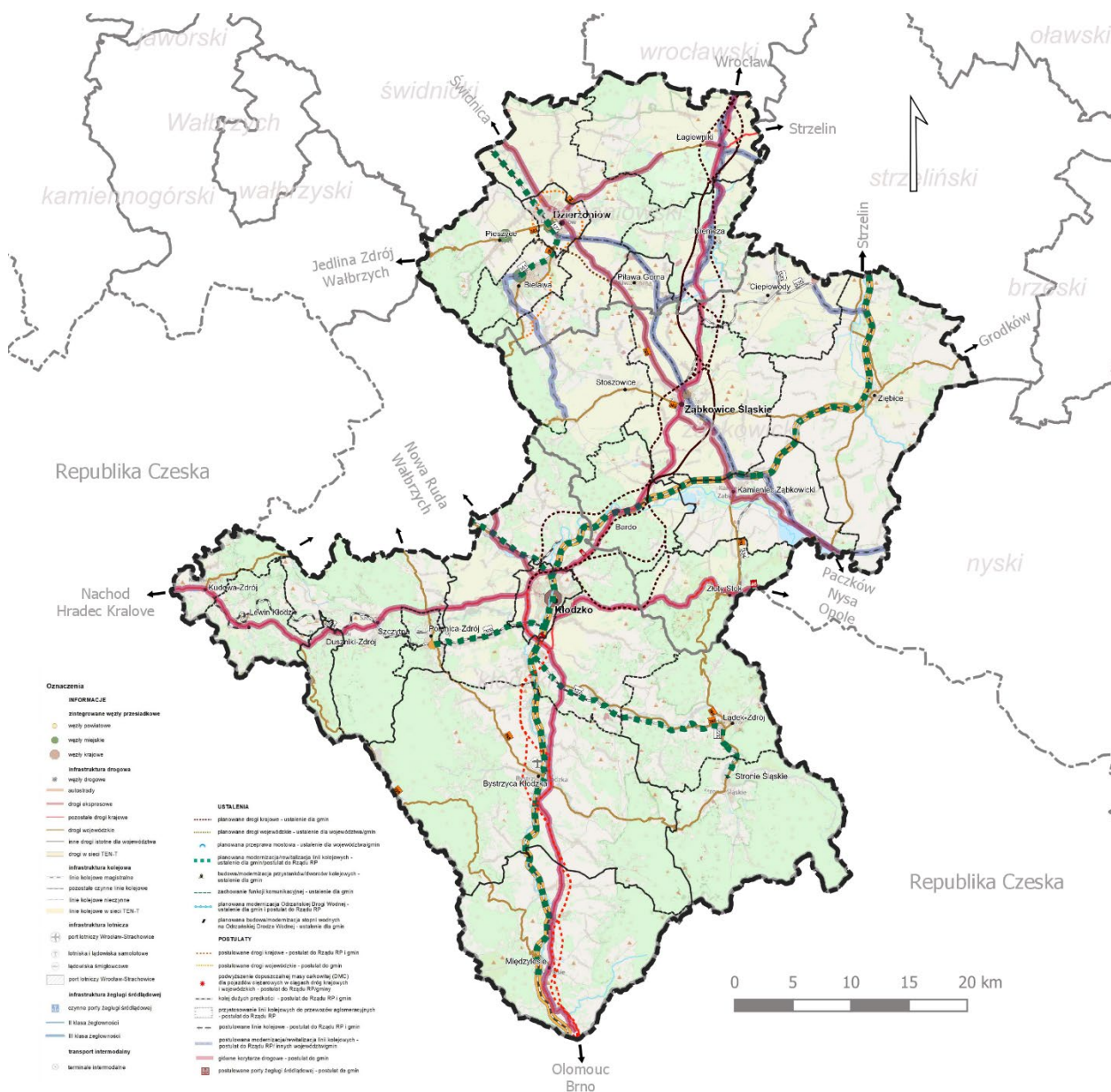
Ponadlokalna infrastruktura transportowa – planowana

Uwarunkowania rozwoju transportu określono w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego (przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.) Należy zwrócić uwagę na plany rozwoju infrastruktury drogowej i kolejowej w obszarze POF zarówno zapisane w programach rozwoju krajowych jak i regionalnych.

W zakresie inwestycji drogowych, realizacja drogi ekspresowej S5 w korytarzu dzisiejszej DK8 do Kłodzka i DK33 do Boboszowa, stworzy nowy korytarz drogowy o najwyższych w obszarze POF parametrach technicznych. Droga istotnie wpłynie na poprawę dostępności zewnętrznej obszaru oraz pozwoli istotnie zredukować udział ruchu tranzytowego z dróg lokalnych. W zakresie dróg wojewódzkich istotne w obszarze POF inwestycje to dokończenie obwodnicy Dzierżoniowa w ciągu drogi DW382.

W zakresie inwestycji kolejowych planuje się modernizację najważniejszej linii 276, ale również linii 309 do Polanicy-Zdroju, linii 322 do Stronia Śląskiego, linii 326 do Nowej Rudy. Ponadto postulowana jest dalsza rewitalizacja linii regionalnych Bielawa – Srebrna Góra, Piława Górna – Łagiewniki czy linii 137.

Zadaniem ciągłym, zarówno na sieci drogowej jak i kolejowej, pozostaje jej utrzymanie, tak aby parametry techniczne zapewniały odpowiedni poziom bezpieczeństwa i przepustowości.

Rysunek 16. Sieć komunikacji drogowej i kolejowej ZIT POF

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego – transport.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna i gazowa

Na przestrzeni lat 2014-2020 na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci wodociągowej pozostał na zbliżonym poziomie. W 2020 r. wartość analizowanego wskaźnika wynosiła 85,8%.

W analizowanym okresie zwiększył się o 2,3% odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci kanalizacyjnej. W 2020 r. korzystało z niej 59,9% gospodarstw domowych. Wzrósł również o 6,4% odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci gazowej. W 2020 r. 52,8% gospodarstw domowych korzystało z sieci gazowej.

Należy jednak zaznaczyć, że nadal podstawowe wskaźniki dostępności do omawianych mediów kształtowały się na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego poniżej średnich wojewódzkich.

Z danych wynika również, że w 2020 r. to mieszkańcy ZOI posiadali lepszy dostęp do sieci wodociągowej (o 8,6 p.p.) oraz kanalizacyjnej (o 5,2 p.p) w stosunku do mieszkańców POF. Dwukrotnie lepszym dostępem do sieci gazowej charakteryzował się natomiast Południowy Obszar Funkcjonalny.

Tabela 23. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji w 2014 i 2020 r.

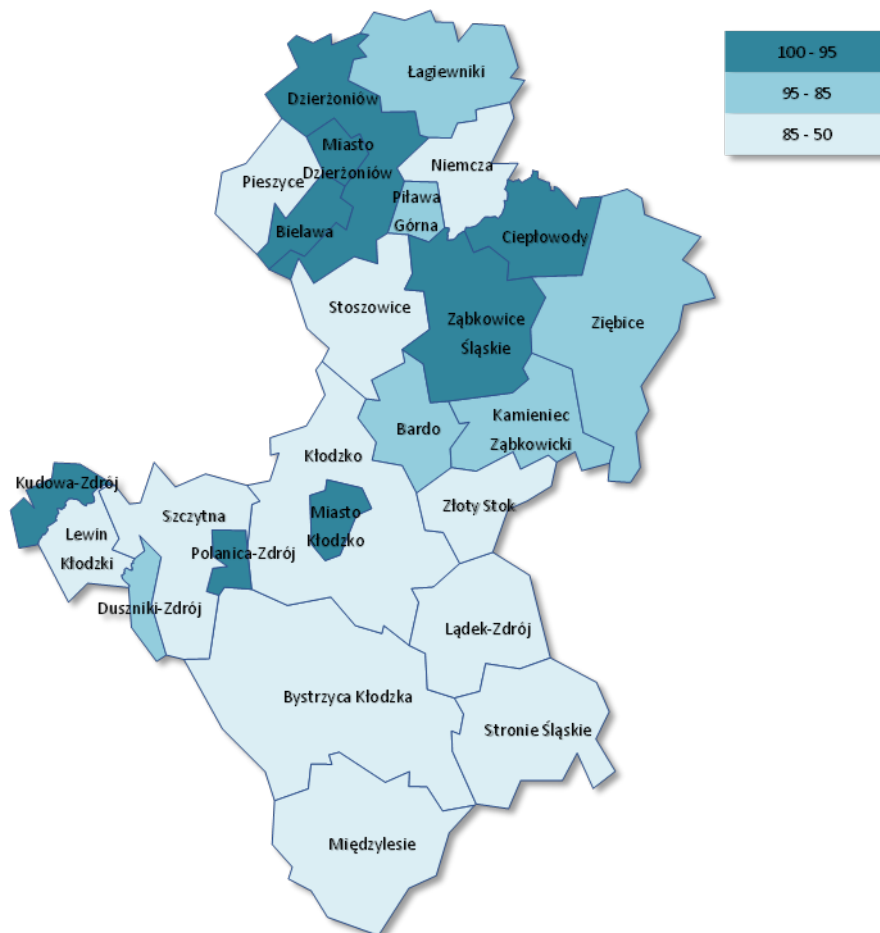
Jednostka terytorialna	Instalacja	2014	2020	2014=100(%)
Bardo (m-w)	Wodociąg	93,7	93,7	100,0
	Kanalizacja	42,8	43,5	101,6
	Gaz	43,2	43,4	100,5
Bielawa (m)	Wodociąg	96,9	97,0	100,1
	Kanalizacja	87,5	87,9	100,5
	Gaz	96,6	97,0	100,4
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	Wodociąg	75,4	75,6	100,3
	Kanalizacja	41,4	47,7	115,2
	Gaz	49,0	51,4	104,9
Ciepłowody (w)	Wodociąg	97,2	97,3	100,1
	Kanalizacja	24,2	24,5	101,2
	Gaz	0,2	0,1	50,0
Duszniki-Zdrój (m)	Wodociąg	94,1	93,7	99,6
	Kanalizacja	99,9	94,8	94,9
	Gaz	86,7	88,3	101,8
Dzierżoniów (m)	Wodociąg	100,0	100,0	100,0
	Kanalizacja	85,7	86,3	100,7
	Gaz	95,5	93,1	97,5
Dzierżoniów (w)	Wodociąg	100,0	100,0	100,0
	Kanalizacja	35,0	37,0	105,7
	Gaz	26,0	26,0	100,0
Kamieniec Żąbkowicki (w)	Wodociąg	83,1	85,6	103,0
	Kanalizacja	39,9	40,8	102,3
	Gaz	1,6	1,6	100,0
Kłodzko (m)	Wodociąg	96,1	95,7	99,6
	Kanalizacja	88,2	88,9	100,8
	Gaz	91,4	94,4	103,3
Kłodzko (w)	Wodociąg	69,1	67,5	97,7
	Kanalizacja	55,2	53,2	96,4
	Gaz	20,1	23,3	115,9
Kudowa-Zdrój (m)	Wodociąg	99,2	99,3	100,1
	Kanalizacja	90,7	91,1	100,4
	Gaz	73,8	95,4	129,3
Lądek-Zdrój (m-w)	Wodociąg	72,4	73,0	100,8
	Kanalizacja	63,4	61,6	97,2
	Gaz	64,1	62,9	98,1
Lewin Kłodzki (w)	Wodociąg	67,6	68,6	101,5
	Kanalizacja	50,3	59,1	117,5
	Gaz	55,1	73,0	132,5
Łagiewniki (w)	Wodociąg	89,4	89,6	100,2
	Kanalizacja	45,5	47,8	105,1
	Gaz	0,0	0,0	-
Międzyzlesie (m-w)	Wodociąg	58,1	59,4	102,2
	Kanalizacja	35,8	35,4	98,9
	Gaz	31,6	30,4	96,2

Jednostka terytorialna	Instalacja	2014	2020	2014=100(%)
Niemcza (m-w)	Wodociąg	76,4	75,1	98,3
	Kanalizacja	66,2	72,2	109,1
	Gaz	55,8	56,3	100,9
Pieszycze (m-w)	Wodociąg	67,2	74,2	110,4
	Kanalizacja	26,3	36,8	139,9
	Gaz	79,3	86,9	109,6
Piława Górna (m)	Wodociąg	91,2	91,6	100,4
	Kanalizacja	61,0	59,7	97,9
	Gaz	93,8	97,3	103,7
Polanica-Zdrój (m)	Wodociąg	97,1	97,1	100,0
	Kanalizacja	95,7	94,7	99,0
	Gaz	68,6	85,1	124,1
Stoszowice (w)	Wodociąg	79,1	80,2	101,4
	Kanalizacja	24,3	25,9	106,6
	Gaz	0,1	0,1	100,0
Stronie Śląskie (m-w)	Wodociąg	81,4	80,2	98,5
	Kanalizacja	78,2	75,4	96,4
	Gaz	59,5	61,8	103,9
Szczytna (m-w)	Wodociąg	79,3	84,0	105,9
	Kanalizacja	47,8	50,3	105,2
	Gaz	38,2	37,8	99,0
Ząbkowice Śląskie (m-w)	Wodociąg	99,9	99,9	100,0
	Kanalizacja	70,4	69,9	99,3
	Gaz	68,7	70,8	103,1
Ziębice (m-w)	Wodociąg	84,8	85,2	100,5
	Kanalizacja	51,1	55,9	109,4
	Gaz	42,7	44,3	103,7
Złoty Stok (m-w)	Wodociąg	82,7	82,7	100,0
	Kanalizacja	58,8	58,1	98,8
	Gaz	0,1	0,0	0,0
Południowy Obszar Funkcjonalny	Wodociąg	85,3	85,8	100,7
	Kanalizacja	58,6	59,9	102,3
	Gaz	49,7	52,8	106,4
Zachodni Obszar Integracji	Wodociąg	93,9	94,4	100,5
	Kanalizacja	61,7	65,1	105,6
	Gaz	21,8	25,5	117,4
Dolny Śląsk	Wodociąg	94,8	95,0	100,2
	Kanalizacja	75,0	77,1	102,8
	Gaz	61,4	62,6	102,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Sytuacja na terenie analizowanego Obszaru w zakresie dostępności do infrastruktury sieciowej jest zróżnicowana. Z reguły, co jest zrozumiałe, w najszerszym zakresie z infrastruktury sieciowej korzystają mieszkańcy gmin miejskich i miast w gminach miejsko-wiejskich. W najtrudniejszej sytuacji są mieszkańcy obszarów wiejskich. Podyktowane jest to przede wszystkim względami ekonomicznymi. Relatywnie mała populacja, rozproszona zabudowa i górski charakter sprawiają, że koszty budowy instalacji sieciowej na obszarach wiejskich są wysokie, przy jednocześnie małej liczbie odbiorców.

Według danych GUS w najmniejszym zakresie dostęp do sieci wodociągowej posiadają mieszkańcy gmin: Międzylesie (59,4%), wiejskiej Kłodzko (67,5%) i Lewin Kłodzki (68,6%). Równocześnie istnieją gminy (wiejska i miejska Dzierżoniów), w których 100% gospodarstw domowych korzysta z sieci wodociągowej.

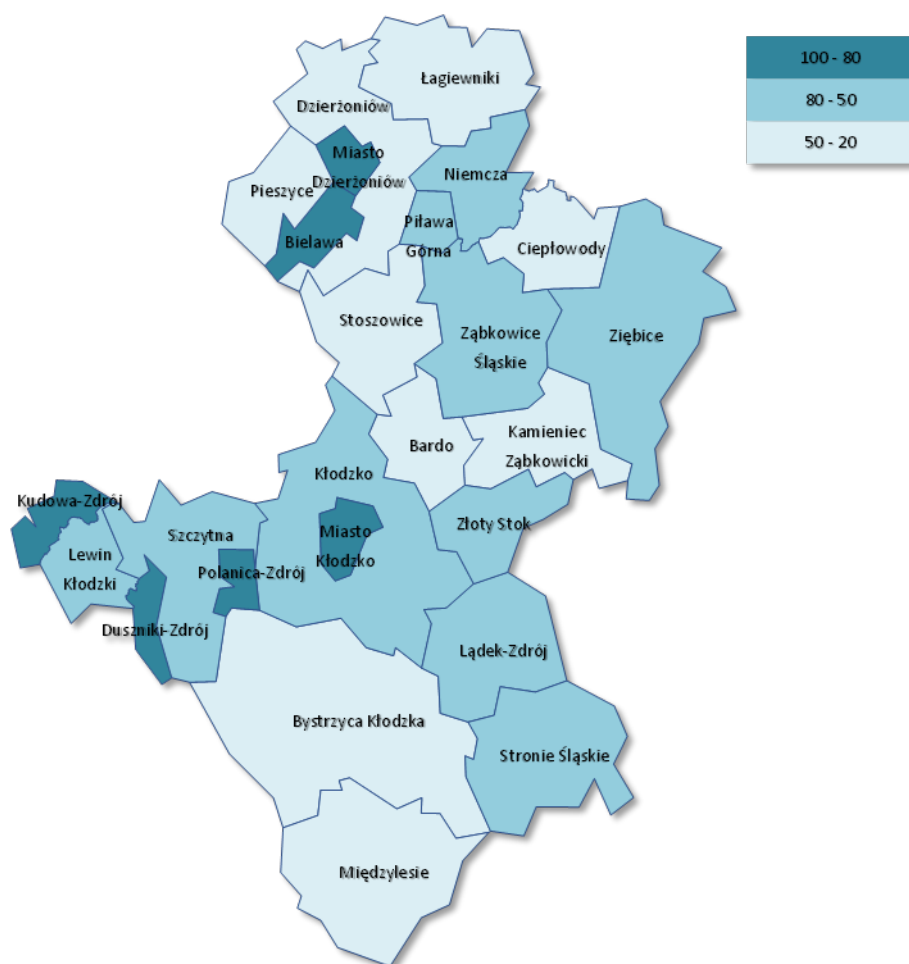
Rysunek 17. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Zaznaczyć należy, że pomimo ciągłych inwestycji w rozwój sieci wodociągowej na terenie POF nadal istnieją problemy z jakością niniejszej infrastruktury (w szczególności w miastach), co skutkuje ubytkami wody oraz prowadzi do pogorszenia jej jakości.

Jak już wspomniano, w zakresie dostępności do sieci kanalizacyjnej Południowy Obszar Funkcjonalny znajduje się w sytuacji gorszej niż województwo. Wynika to m.in. z położenia Obszaru (tereny górzyste) i kosztów związanych z budową sieci kanalizacyjnych.

W najmniejszym zakresie z sieci kanalizacyjnej w 2020 r. korzystały gospodarstwa domowe w gminach: Ciepłowody (24,5%) i Stoszowice (25,9%). Choć w gminach tych dostępność do sieci kanalizacyjnej poprawiła się, to jednak wskaźniki dostępności nadal wyraźnie odbiegały od średniej dla POF.

Rysunek 18. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej [2020]

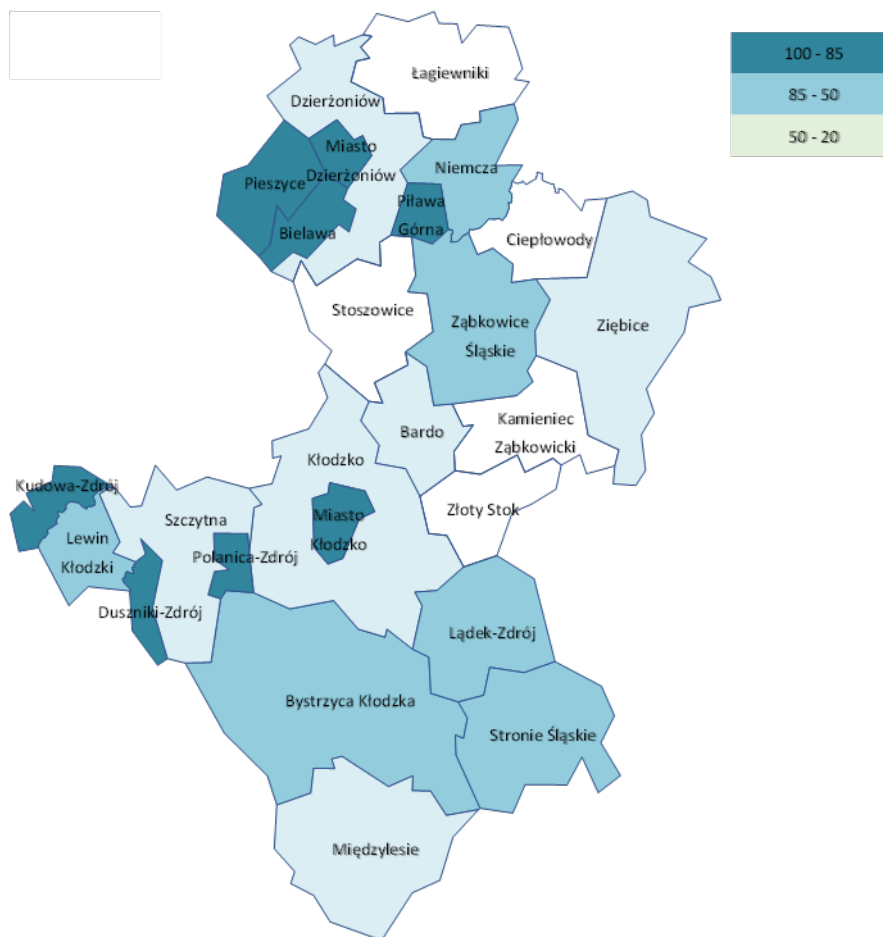
Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS

Procentowo najwięcej gospodarstw domowych korzystało z sieci kanalizacyjnej w gminach: Duszniki-Zdrój (94,8%), Polanica-Zdrój (94,7%), Kudowa-Zdrój (91,1%), miejskiej Kłodzko (88,9%), Bielawa (87,9) i miejskiej Dzierżoniów (86,3%).

Jak wynika z danych GUS, w 2020 r. na terenie 19 gmin wchodzących skład POF funkcjonowała przynajmniej jedna oczyszczalnia ścieków, a wyjątek stanowiły gminy: Duszniki-Zdrój, Polanica-Zdrój, Lądek-Zdrój, Lewin Kłodzki, Pieszycy i Złoty Stok. Łączna ich liczba stanowiła 34 oczyszczalnie, w tym 28 biologicznych i 8 z podwyższonym usuwaniem biogenów. Ich łączna przepustowość wynosi blisko 90 tys. m³/dobę. Warto podkreślić, że zgłoszone w ramach Strategii ZIT POF projekty, wskazują na potrzebę modernizacji części obiektów (wydajność infrastruktury jest niewystarczającą lub wymaga rozbudowy).

Należy mieć na uwadze również fakt, iż na terenie Obszaru występują miejsca, gdzie z przyczyn ekonomicznych rozbudowa sieci kanalizacyjnej jest nieuzasadniona. Konieczne zatem będzie w takich przypadkach odpowiednie wsparcie w budowie indywidualnych oczyszczalni ścieków.

W 2021 r. najwięcej gospodarstw domowych korzystało z sieci gazowej w gminach: Piława Górna (97,3%), Bielawa (97,0%), miejskiej Kłodzko (94,4%), miejskiej Dzierżoniów (93,1%), Duszniki-Zdrój (88,3%) i Pieszycy (86,9%).

Rysunek 19. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji gazowej [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Jednocześnie na analizowanym Obszarze istnieją gminy, w których dostępność do sieci gazowej jest zerowa lub bliska zeru, zaliczyć do nich należy gminy: Łagiewniki (0,0%), Złoty Stok (0,0%), Ciepłowody (0,1%), Stoszowice (0,1%) i Kamieniec Ząbkowicki (1,6%).

Niska dostępność do sieci gazowej może sprzyjać zjawisku niskiej emisji i tym samym negatywnie wpływać na stan środowiska naturalnego.

Potencjał i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii

Na potencjał związany z wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii (OZE) składa się m.in. energia uzyskiwana ze spalania biomasy, energia promieniowania słonecznego, wiatru, wody oraz energia geotermalna.

W wyniku analizy dostępnych danych, pozyskanych od przedstawicieli gmin wchodzących w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego, wskazano 50 obiektów publicznych, w których wytwarzana jest energia z OZE. Najwięcej tych obiektów jest zlokalizowanych w gminach: Bielawa (11), wiejskiej Dzierżoniów (11) i wiejskiej Kłodzko (10). Wskazano również 6 gmin, gdzie takich obiektów nie ma.

Badaniu poddano także potrzeby w zakresie termomodernizacji. W wyniku otrzymanych zestawów danych od przedstawicieli gmin wskazuje się duże potrzeby w zakresie budynków publicznych. Większość gmin wskazuje na co najmniej 172 takie obiekty, a w znacznej części Obszaru jest to powyżej 19 obiektów/na gminę.

W przypadku liczby budynków mieszkalnych, wskazano na co najmniej 3805 obiektów wymagających termomodernizacji, jednak w tym przypadku, liczba ta może być większa z racji na brak danych w tym zakresie gmin wchodzących w skład POF.

Gospodarka wodna

Znaczący wpływ na poprawę bezpieczeństwa powodziowego ma budowa dużych zbiorników retencyjnych o funkcjach przeciwpowodziowych. Na terenie POF zidentyfikowano, na podstawie pozyskanych danych (załącznik 2.10.), 19 zbiorników retencyjnych.

Południowy Obszaru Funkcjonalny leży w obszarze gospodarowania wodami dorzecza Odry, a dokładniej w regionie wodnym środkowej Odry – zarządzanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu.

Status obszarów szczególnego zagrożenia powodzią został uregulowany w art. 16 pkt 34) ustawy Prawo wodne. Zgodnie z tym przepisem obszarami szczególnego zagrożenia powodzią, na których obowiązują przepisy odrębne określone w ustawie Prawo wodne są obszary:

- a) na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
- b) na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- c) między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224 ustawy Prawo wodne, stanowiące odrębne działki ewidencyjne.

Identyfikację wyżej wymienionych obszarów na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego umożliwia Hydroportal Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Mapy zagrożenia powodziowego dostępne są pod linkiem: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpMZP.

Jak wynika z opracowania „Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Środkowej Odry, Izery, Metuje, Łaby i Ostrożnicy (Upa), Orlicy i Morawy”, opracowanego na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu w 2017 r., najbardziej zagrożone suszą są obszary wchodzące w skład: WR09 Nysa Kłodzka i WR08 Bystrzyca. Na obszarach tych występuje niebezpieczeństwo pojawienia się głębokich niedoborów wody o względnie dużej skali przestrzennej.

Jednocześnie wiele gmin tworzących POF charakteryzuje się bardzo niską gęstością sieci melioracyjnej.

Z punktu widzenia łagodzenia skutków suszy duże znaczenie mogą mieć obszary podmokłe, które gromadzą znaczne ilości wody, spowalniają odpływ wód opadowych oraz mogą stanowić rezerwuar wód na okres pojawienia się zjawiska suszy.

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego najwięcej terenów podmokłych występowało w gminie Szczytna – 136,90 ha⁷.

Przeciwdziałanie suszy prowadzi się zgodnie z Planem przeciwdziałania skutkom suszy. Plan ten, zgodnie z art. 184 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 624 z późn. zm.) zawiera:

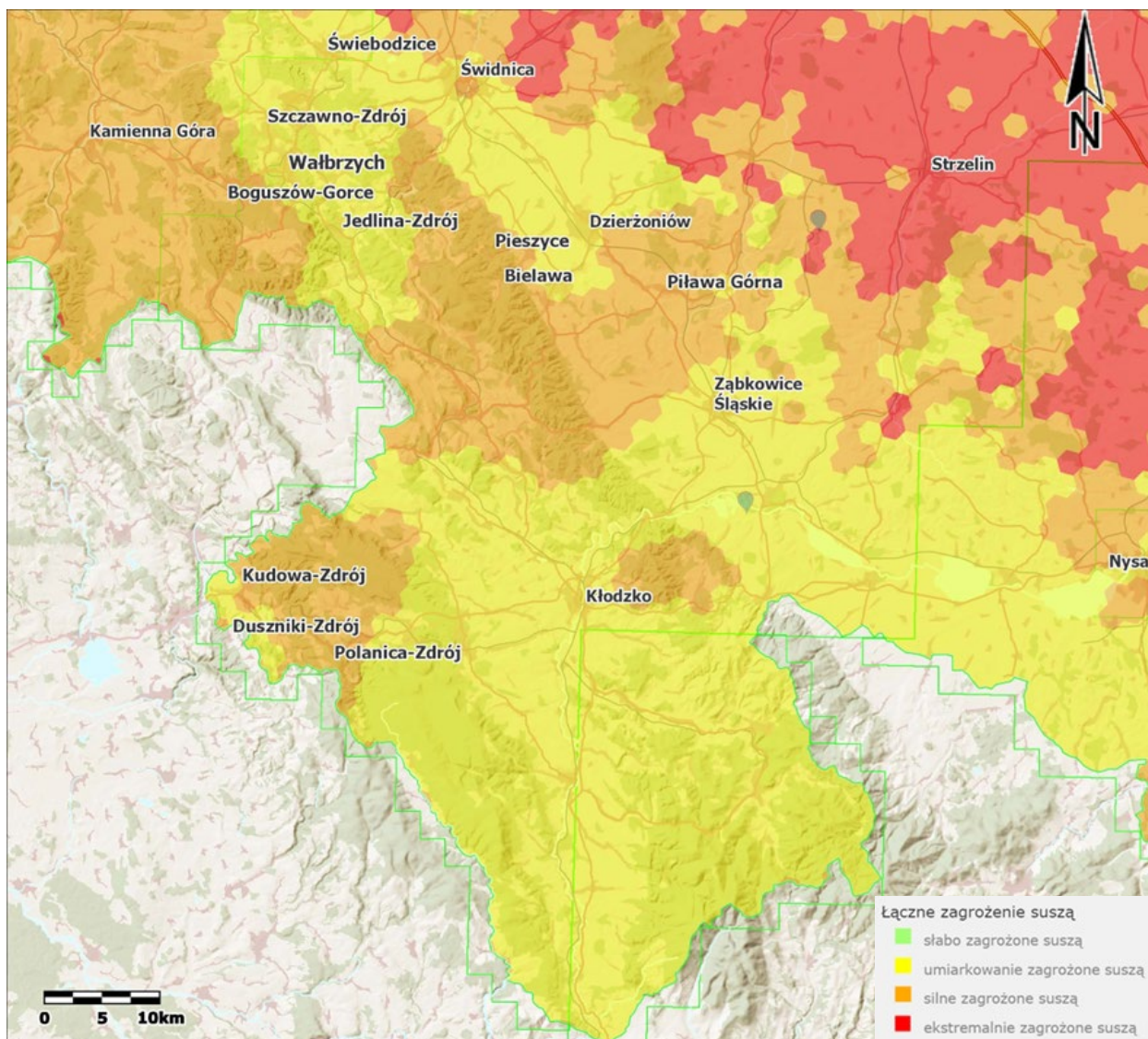
- a) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych,
- b) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych,
- c) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji,
- d) katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy uwzględnia podział kraju na obszary dorzeczy. POF został w nim zakwalifikowany do obszaru dorzecza Odry.

Ocenę łącznego zagrożenia suszą w dokumencie uzyskano poprzez zsumowanie wyników zagrożenia uzyskanych kolejno dla suszy rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. W obszarze dorzecza Odry zasięg terenów ekstremalnego i silnego zagrożenia suszą stanowi 71,45%. Skala zagrożenia zjawiska suszy zarówno w podziale na jej typy, jak i w ujęciu sumarycznym wskazuje na silną potrzebę realizacji działań zmierzających do obniżania potencjału jej ryzyka.

Poniższa mapa prezentuje ocenę zagrożenia suszą przez wszystkie analizowane typy suszy na terenie POF i pozwala na podjęcie optymalnych racjonalnych decyzji przez odpowiednie organy i ośrodki decyzyjne w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy, w tym na podstawie zapisów katalogu działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy dla efektywnego wdrażania poszczególnych działań.

⁷ Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Środkowej Odry, Izery, Metuje, Łaby i Ostrożnicy (Upa), Orlicy i Morawy, 2017 r.

Rysunek 20. Plan przeciwdziałania skutkom suszy – łączne zagrożenie suszą

Źródło: Hydroportal Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie [dostęp: 3 października 2022].

Gospodarka odpadami

W Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego zaproponowano podział województwa dolnośląskiego na sześć regionów gospodarki odpadami: wschodni, północno-centralny, południowy, północny, środkowo-sudecki i zachodni. Gminy wchodzące w skład POF zostały zakwalifikowane do dwóch dolnośląskich regionów gospodarki odpadami:

- południowego – Bardo, Bielawa, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki-Zdrój, miasto Dzierżoniów, Dzierżoniów, miasto Kłodzko, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Lewin Kłodzki, Międzylesie, Niemcza, Pieszyce, Polanica-Zdrój, Stoszowice, Szczytna, Ząbkowice Śląskie,
- wschodniego – Ciepłowodny, Ziębice.

Ponadto gminy: Kamieniec Ząbkowicki, Lądek-Zdrój, Stronie Śląskie i Złoty Stok wchodziły w skład regionu gospodarki odpadami komunalnymi województwa opolskiego.

Podział na regiony gospodarki odpadami został jednak zniesiony. Zmiana wynikała z przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych ustaw (Dz.U. 2019 poz. 1579), która zmieniła przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2020 poz. 797) m.in. w zakresie zniesienia regionów gospodarki odpadami oraz zmiany regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych na instalacje komunalne.

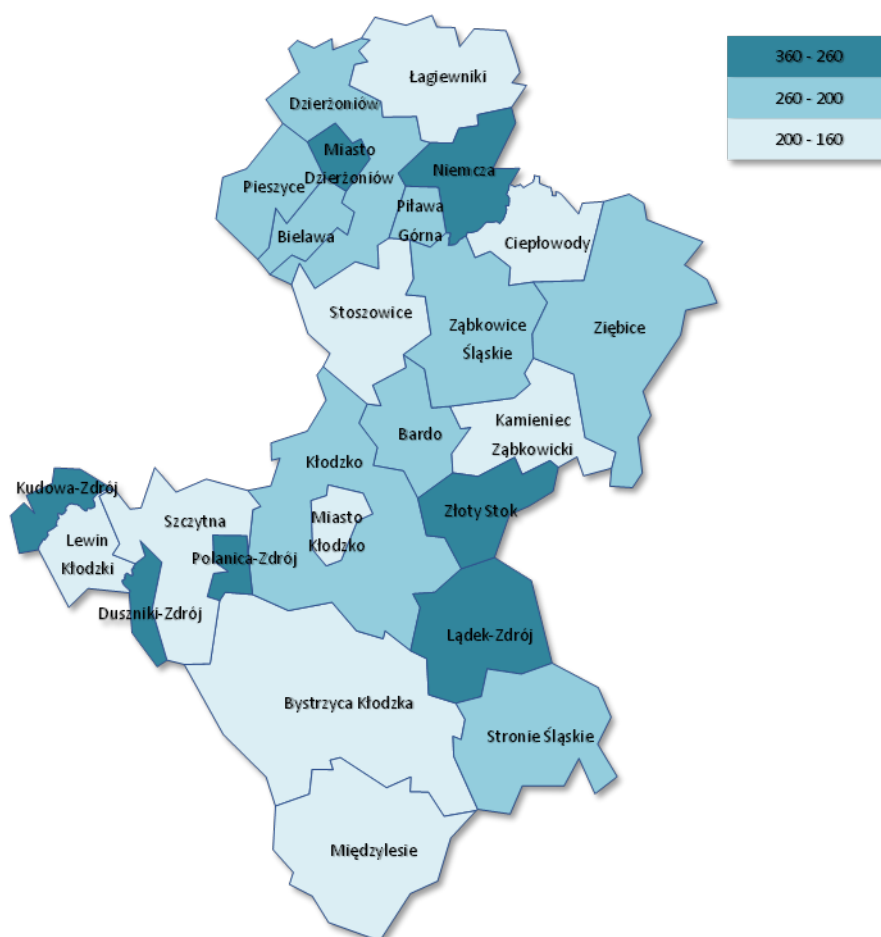
Na terenie POF w latach 2014-2020 masa zebranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca wzrosła nieznacznie o ok. 0,5% z 234,5 kg. do 235,8 kg. W 2020 r. wartość powyższego wskaźnika była w przypadku POF niższa niż średnia dla Dolnego Śląska (264,5 kg).

Tabela 24. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w 2014 i 2020 r. [kg]

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	197,3	236,8	120,0	89,5
Bielawa (m)	258,6	231,7	89,6	87,6
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	164,0	219,4	133,8	82,9
Ciepłowody (w)	162,8	191,7	117,8	72,5
Duszniki-Zdrój (m)	299,9	359,5	119,9	135,9
Dzierżoniów (m)	333,2	277,0	83,1	104,7
Dzierżoniów (w)	208,0	244,7	117,6	92,5
Kamieniec Ząbkowicki (w)	212,6	165,8	78,0	62,7
Kłodzko (m)	278,2	184,2	66,2	69,6
Kłodzko (w)	154,3	225,4	146,1	85,2
Kudowa-Zdrój (m)	298,9	302,5	101,2	114,4
Lądek-Zdrój (m-w)	250,9	330,8	131,8	125,1
Lewin Kłodzki (w)	192,0	171,4	89,3	64,8
Łagiewniki (w)	124,5	168,8	135,6	63,8
Międzylesie (m-w)	149,2	189,1	126,7	71,5
Niemcza (m-w)	258,3	275,1	106,5	104,0
Pieszycy (m-w)	252,5	237,3	94,0	89,7
Piława Górna (m)	266,2	251,6	94,5	95,1
Polanica-Zdrój (m)	344,9	298,7	86,6	112,9
Stoszowice (w)	217,0	174,7	80,5	66,0
Stronie Śląskie (m-w)	258,6	225,7	87,3	85,3
Szczytna (m-w)	116,4	170,2	146,2	64,3
Ząbkowice Śląskie (m-w)	417,4	244,8	58,6	92,6
Ziębice (m-w)	215,7	248,7	115,3	94,0
Złoty Stok (m-w)	234,7	268,5	114,4	101,5
Południowy Obszar Funkcjonalny	234,6	235,8	100,5	89,1
Zachodni Obszar Integracji	200,7	238,1	118,6	90,0
Dolny Śląsk	269,0	264,5	98,3	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Dokonując porównania Południowego Obszaru Funkcjonalnego z innym, podobnym obszarem funkcjonalnym, możemy zauważyć, że w 2020 r. mieszkańcy Zachodniego Obszaru Integracji wygenerowali o 2,3 kg więcej masy zebranych odpadów zmieszanych na jednego mieszkańca.

Rysunek 21. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W latach 2014-2020 spadek łącznej masy zbieranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca odnotowano w 11 gminach (Bielawa, miejskiej Dzierżoniów, Kamieniec Ząbkowicki, miejskiej Kłodzko, Lewin Kłodzki, Pieszycy, Piława Górna, Polanica-Zdrój, Stoszowice, Stronie Śląskie i Ząbkowice Śląskie).

W pozostałych gminach wartość niniejszego wskaźnika wzrosła. Największy wzrost zebranych zmieszanych odpadów w ciągu roku na mieszkańca odnotowano w gminach: Szczytna (46,2%), wiejskiej Kłodzko (46,1%), Łagiewniki (35,6%) i Bystrzyca Kłodzka (33,8%).

O stanie gospodarki odpadami świadczy również udział odpadów zebranych selektywnie w łącznej masie zebranych odpadów. Jak wynika z danych GUS w całym podregionie wałbrzyskim całkowity udział odpadów zebranych selektywnie w 2020 r. wynosił 27,7%. Korzystniej kształtował się wskaźnik zebranych selektywnie odpadów z gospodarstw domowych. W 2020 r. wynosił on 29,3%. Niestety udział selektywnie zebranych odpadów zaliczanych do podstawowych frakcji takich jak: papier, metale, szkło i tworzywa sztuczne wynosił jedynie 7,2%. Warto zaznaczyć, że wartości przedmiotowych wskaźników w 2020 r. kształtowały się poniżej średniej regionalnej wynoszącej odpowiednio: 33,9%, 36,1% i 12,8%.

Analiza powyższych danych prowadzi do następujących wniosków:

- relatywnie niska świadomość ekologiczna mieszkańców w połączeniu z niskimi dochodami sprawia, że odpady nadal spalane są w domowych paleniskach,
- z uwagi na niskie dochody mieszkańców władze lokalne w niedostateczny sposób różnicują opłaty za odbiór śmieci, a tym samym nie tworzą bodźców ekonomicznych do ich segregacji.

Pamiętać należy, że gmina jest obowiązana utworzyć co najmniej jeden stacjonarny punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK), samodzielnie lub wspólnie z inną gminą lub gminami.

Na terenie POF istnieją punkty utworzone dla kilku gmin:

- w gminie miejskiej Dzierżoniów został utworzony jeden PSZOK na potrzeby gminy miejskiej Dzierżoniów i gminy wiejskiej Dzierżoniów,
- w gminie miejskiej Kłodzko PSZOK został utworzony na potrzeby gminy miejskiej Kłodzko i gminy wiejskiej Kłodzko.

Jak wynika z Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2016-2022 na terenie POF funkcjonuje Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych ECO w Bielawie.

Zasoby mieszkaniowe

W latach 2014-2020 na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego nastąpił wzrost o 2,3% zasobów mieszkaniowych. Niestety wzrost ten następował wolniej niż w regionie (9,3%), co prowadzi do wniosku, że na analizowanym Obszarze nadal dominują budynki powstałe z wykorzystaniem tradycyjnych technologii. Przyczyn wolniejszego niż w regionie rozwoju budownictwa upatrywać się można w:

- małej atrakcyjności Obszaru jako miejsca do życia (z wyjątkiem najważniejszych ośrodków uzdrowiskowych i turystycznych) spowodowanej niską podażą dobrej jakości miejsc pracy, ograniczonym dostępem do infrastruktury społecznej oraz trudnościami komunikacyjnymi,
- niskich na tle innych podregionów wynagrodzeniach, co skutkuje mniejszym popytem na mieszkania i sprawia, że rynek nie jest atrakcyjny dla dużych deweloperów.

Tabela 25. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania w 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Bardo (m-w)	1 848	1 908	103,2
Bielawa (m)	12 257	12 342	100,7
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	7 623	7 949	104,3
Ciepłowody (w)	954	977	102,4
Duszniki-Zdrój (m)	2 082	2 097	100,7
Dzierżoniów (m)	14 084	14 320	101,7
Dzierżoniów (w)	3 032	3 135	103,4
Kamieniec Ząbkowicki (w)	2 924	3 031	103,7
Kłodzko (m)	11 437	11 751	102,7
Kłodzko (w)	6 036	6 256	103,6
Kudowa-Zdrój (m)	3 983	4 079	102,4

Jednostka terytorialna	2014	2020	2014=100(%)
Lądek-Zdrój (m-w)	3 449	3 496	101,4
Lewin Kłodzki (w)	803	833	103,7
Łagiewniki (w)	2 173	2 237	102,9
Międzylesie (m-w)	2 756	2 814	102,1
Niemcza (m-w)	2 020	2 041	101,0
Pieszycy (m-w)	3 465	3 525	101,7
Piława Górna (m)	2 420	2 435	100,6
Polanica-Zdrój (m)	3 033	3 132	103,3
Stoszowice (w)	1 725	1 762	102,1
Stronie Śląskie (m-w)	3 053	3 119	102,2
Szczytna (m-w)	2 537	2 620	103,3
Ząbkowice Śląskie (m-w)	8 421	8 689	103,2
Ziębice (m-w)	6 160	6 227	101,1
Złoty Stok (m-w)	1 697	1 720	101,4
Południowy Obszar Funkcjonalny	109 972	112 495	102,3
Dolny Śląsk	1 123 386	1 228 365	109,3

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Dodatkowo należy podkreślić, że stan techniczny istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych, a także zasobów wspólnot mieszkaniowych, nadal niejednokrotnie jest niezadawalający. Stare budynki komunalne w dalszym ciągu cechuje znaczący stopień dekapitalizacji wynikający z braku remontów. Podkreślić należy także fakt, iż większość tego typu obiektów została wybudowana przed 1945 r.

Stare budownictwo charakteryzuje się niejednokrotnie złym stanem technicznym, wysoką energochłonnością i częściowo brakiem instalacji centralnego ogrzewania (ogrzewanie piecowe), co mocno wpływa na energochłonność tego sektora. Na stan techniczny i jakość energetyczną mieszkalnictwa niewątpliwie wpływ mają także ograniczenia konserwatorskie wobec planowanych prac termomodernizacyjnych obiektów położonych na obszarach objętych ochroną.

Przestrzeń publiczna

Przestrzeń publiczna ma istotne znaczenie zarówno dla jakości życia mieszkańców, jak i atrakcyjności danego obszaru względem przyjezdnych. Ograniczony dostęp do przestrzeni publicznej nie sprzyja integracji i może stanowić jeden z powodów niewystarczającej współpracy mieszkańców. Dlatego też kluczowe jest poszanowanie wspólnej własności, co w połączeniu z dostateczną dbałością o czystość sprawia, iż tereny te spełniają swoją funkcję użytkową. Jednocześnie przy realizacji przestrzeni publicznych powinniśmy zadbać o partycypację mieszkańców, którzy mają z niej korzystać.

Tereny zielone są jednym z elementów przestrzeni publicznej. Jak wynika z danych GUS za 2020 r. na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego zlokalizowanych było 41 parków spacerowo-wypoczynkowych, których powierzchnia wyniosła 353,2 ha (9 z 25 gmin nie posiada parku spacerowo-wypoczynkowego). Zidentyfikowano również 242 zieleńce o łącznej powierzchni 199,29 ha oraz 174 cmentarze (180,91 ha).

Statystyka publiczna wskazuje również na inne tereny przestrzeni publicznej występujące na terenie analizowanego Obszaru:

- zielenie uliczna – 56 ha
- tereny zieleni osiedlowej – 151,33 ha,
- parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej – 703,82 ha,
- lasy gminne – 2676,52 ha.

Przestrzenie publiczne mają wymiar społeczny, estetyczny i środowiskowy. Wskazane w powyższej analizie elementy infrastruktury przybierające formę m.in.: parków, skwerów, placów zabaw i terenów rekreacyjnych są istotne w skali lokalnej, lecz niestety najczęściej o powierzchniach zaledwie kilku i kilkudziesięciohektarowych. Należy również podkreślić fakt, iż niektóre gminy nie posiadają takich terenów lub ich liczba jest bardzo mała. Na terenie POF występują również obiekty wymagające modernizacji lub rewitalizacji, co potwierdzają zgłoszone w ramach Strategii projekty i znajdujące się w wykazie operacji, które mają być wspierane w ramach ZIT POF.

Kosze na śmieci w przestrzeni publicznej, umożliwiają wszystkim dbanie o czystość, dlatego też zrozumiałe jest, aby takie miejsca zaopatrzać w odpowiednie pojemniki. Biorąc pod uwagę wartości wskaźnika „liczba koszy na śmieci przypadająca na 10 tys. mieszkańców” możemy zauważyć dużą dysproporcję między gminami należącymi do POF – im wyższa wartość wskaźnika tym większa dostępność koszy dla mieszkańców i możliwość dbania o czystość i porządek.

W 2020 r. według GUS wartość ww. wskaźnika najwyższa była w gminach: Polanica-Zdrój (475 koszy na 10 tys. mieszkańców), Kudowa-Zdrój (422), Łądek-Zdrój (334), Złoty Stok (256), Bardo (230), Ziębice (197), Niemcza (179) i miejskiej Dzierżoniów (164). Wymienione gminy wyróżniają się wyższą wartością wskaźnika dla regionu (150).

Najmniej koszy na śmieci w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przypada w gminach: Łagiewniki (34), wiejskiej Kłodzko (37), Ząbkowice Śląskie (47), Stronie Śląskie (54), Stoszowice (75) – wartości wskaźnika przynajmniej dwukrotnie mniejsze od średniej dla POF (159 koszy na śmieci na 10 tys. mieszkańców).

Na podstawie informacji pozyskanych od gmin, zdefiniowano 19 programów rewitalizacji, z czego 5 to programy gminne, a 14 to programy lokalne, w których zostały wyznaczone obszary zdegradowane.

Tabela 26. Powierzchnia obszarów zdegradowanych wskazanych w programach rewitalizacji w obszarze Południowego Obszaru Funkcjonalnego [2020]

Nazwa dokumentu	Powierzchnia [ha]
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Bardo na lata 2016-2022	70
Gminny Program Rewitalizacji Gminy Bielawa do roku 2030 – dokument w trakcie opracowywania	283,22
Zmiana Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Bystrzyca Kłodzka na lata 2016-2021	4369,5
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Duszniki-Zdrój na lata 2016-2020	19
Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Miejskiej Dzierżoniów na lata 2021-2030 – dokument w trakcie opracowywania	166
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejskiej Kłodzko na lata 2015-2020	168
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Kłodzko na lata 2016-2023	744
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Kudowa-Zdrój na lata 2015-2025	63
Lokalny Program Rewitalizacji Łądko-Zdroju na lata 2016-2022	21,4402

Nazwa dokumentu	Powierzchnia [ha]
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Lewin Kłodzki na lata 2016-2022	150
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Łagiewniki na lata 2016-2023	256
Program Rewitalizacji Gminy Międzyzlesie został opracowany na lata 2016-2020	5313
Program Rewitalizacji Gminy Pieszycy na lata 2016-2023	254,7
Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Piława Górna na lata 2015-2020	19,54
Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Stoszowice ma lata 2016-2023	2240
Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Stronie Śląskie na lata 2010-2020	3,5
Aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Ząbkowice Śląskie	92
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ziębice na lata 2016-2026	41,5431
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Złoty Stok na lata 2016-2023	1558
Razem	15832,4433

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Łączna powierzchnia obszarów zdegradowanych wskazanych w programach rewitalizacji w analizowanym Obszarze wyniosła 15832,4433 ha. Największą powierzchnie obszary zdegradowane zajmują w gminach: Międzyzlesie (5313 ha), Bystrzyca Kłodzka (4369,5 ha), Stoszowice (2240 ha) i Złoty Stok (1558 ha). Wymienione gminy zdecydowanie wyróżniają pod względem powierzchni na tle pozostałych gmin wchodzących w skład Południowego Obszaru Funkcjonalnego.

Na terenie POF znajdują się również gminy o stosunkowo niewielkiej powierzchni obszaru zdegradowanego. Należą do nich gminy Stronie Śląskie (3,5 ha) oraz miasto Duszniki-Zdrój (19 ha).

Na terenie Obszaru występują również obszary przemysłowe lub inne wymagające rekultywacji lub zagospodarowania. Na podstawie informacji przekazanych przez gminy wyszczególniono 36 takich obszarów o łącznej powierzchni 2 667,5420 ha.

Tabela 27. Obszary wymagające rekultywacji lub zagospodarowania [2020]

L.p.	Jednostka terytorialna	Powierzchnia obszaru [ha]
Bielawa (m)		
1	Teren po byłym Bielbawie przy ul. Strażackiej – teren prywatny	b.d.
Dzierżoniów (m)		
2	Teren przemysłowy Silesiany przy ul. Batalionów Chłopskich	6,5
3	Teren przemysłowy Silesiany przy ul. Brzegowej	3,2
4	Teren przemysłowy Młyna przy ul. Batalionów Chłopskich	2,1
5	Cmentarz Ewangelicki przy ul. Armii Krajowej	3,5
6	Teren przemysłowy przy ul. Kilińskiego	b.d.
Dzierżoniów (w)		
7	Książnica – kopalnia piasku	41,2471
8	Piława Dolna – kopalnia amfibolitu i migmatytu	99,4036
9	Roztocznik – składowisko odpadów	8,034
10	Jodłownik – teren przemysłowy	10,2358
Kamieniec Ząbkowicki (w)		
11	Kopalnia Surowców Mineralnych „Byczeń” – czynna	b.d.
12	Kopalnia Gnejsu Pomianów-Doboszowice - czynna	b.d.
13	Kopalnia Pilce – Eurovia Kruszywa S.A. - czynna	b.d.

L.p.	Jednostka terytorialna	Powierzchnia obszaru [ha]
Kłodzko (m)		
14	Teren nieczynnego wysypiska odpadów przy ul. Skośnej	7,9
15	Teren po zlikwidowanej kopalni kamienia drogowego przy ul. Wielisławskiej	2,8
16	Obszar poprzemysłowy, po eksploatacji złoża surowca ilastego ceramiki budowlanej w rejonie ulicy Zajęczej	9
Kłodzko (w)		
17	Teren poprzemysłowe w miejscowości Krosnowice – teren byłego zakładu odzieżowego „Bobo”	3
18	Teren poprzemysłowe w miejscowości Ołdrzychowice Kłodzkie – byłe Zakład Przemysłu Lniarskiego „Lech”	
Kudowa-Zdrój (m)		
19	Ul. Fabryczna – były KZPB	550
20	Ul. Łąkowa – były obóz pracy Groß Rosen	200
Lądek-Zdrój (m-w)		
21	Teren powojkowy Zatorze	11,41
22	Teren poprzemysłowy Zatorze	1,4062
23	Teren poprzemysłowy – kompostownia i sortownia odpadów	4,4283
24	Teren poprzemysłowy/popegeerowski – dawne zakłady państwowego gospodarstwa rolnego	4,1957
Łagiewniki (w)		
25	Przystronie dz. Nr 164 (byłe wysypisko śmieci)	4,8
26	Ratajno dz. Nr 223/2 (tereny eksploatacji złóż – piaskownia)	9,72
Piława Górna (m)		
27	Laguna – miejsce składowania odpadów kamieniarskich – działka nr 811 Obręb Południe	0,276
Stoszowice (w)		
28	Stoszowice, działki numer: 601/17; 601/18; 601/19 i 601/20. Teren zrehabilitowanego wysypiska odpadów – wymagający zagospodarowania	5,37
Stronie Śląskie (m-w)		
29	Teren po byłej hucie HSK Violetta	6
30	Teren w Kletnie po byłych zakładach Kamienia Budowlanego	2
Ząbkowice Śląskie (m-w)		
31	Szklary Huta – tereny pogórnice	148,5
32	Teren przy ul. Głowackiego	9
33	Teren przy ul. Krzywej po wytwórni zniczy (ruiny kościoła ewangelickiego)	0,3192
34	Teren dawnego młyna, ul. Partyzantów	0,1161
35	Teren po dawnej rozlewni wody, ul. Prusa	0,08
Złoty Stok (m-w)		
36	Ul. 3 Maja (część), ul. Chrobrego, ul. św. Jadwigi, skwer Jana Pawła II, ul. Krótka, pl. Kościuszki, pl. Kościelny, ul. Leśną (część), ul. Lelewela, ul. Mickiewicza, ul. Niska, Rynek, ul. Słoneczna, ul. Spacerowa, ul. Staszica (część), ul. Wąska, ul. Wiejska, ul. Woj. Polskiego, ul. Wolności, ul. Złota	1513
Południowy Obszar Funkcjonalny Razem		2 667,5420

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych

Na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego zlokalizowane są cenne obszary przyrodnicze, w tym również obszary objęte programem Natura 2000. Łączna powierzchnia obszarów prawnie chronionych⁸ (bez Obszarów Natura 2000) wynosiła na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego w 2020 r. 76 512 ha, co stanowiło ok. 20,6% ogółu obszarów prawnie chronionych na Dolnym Śląsku.

Tabela 28. Obszary prawnie chronione w 2014 i 2020 r. (ha)

Jednostka terytorialna	2014	2020	Dolny Śląsk=100(%) Rok 2020
Bardo (m-w)	3 177,6	3 177,6	0,9
Bielawa (m)	1 386,3	1 385,7	0,4
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	14 036,9	14 036,7	3,8
Ciepłowody (w)	1 372,1	1 372,1	0,4
Duszniki-Zdrój (m)	1 663,4	1 663,4	0,4
Dzierżoniów (m)	0,0	0,0	0,0
Dzierżoniów (w)	662,1	662,1	0,2
Kamieniec Żąbkowicki (w)	0,0	0,0	0,0
Kłodzko (m)	0,0	0,0	0,0
Kłodzko (w)	4 071,0	4 071,0	1,1
Kudowa-Zdrój (m)	1 084,3	1 085,1	0,3
Łądek-Zdrój (m-w)	5 780,0	5 780,0	1,6
Lewin Kłodzki (w)	741,2	744,9	0,2
Łagiewniki (w)	2 582,0	2 581,9	0,7
Międzyzlesie (m-w)	9 729,5	9 729,6	2,6
Niemcza (m-w)	1 011,4	1 011,4	0,3
Pieszyce (m-w)	2 916,3	2 916,3	0,8
Piława Górna (m)	0,0	0,0	0,0
Polanica-Zdrój (m)	417,0	417,0	0,1
Stoszowice (w)	2 784,6	2 784,6	0,8
Stronie Śląskie (m-w)	11 283,2	11 362,4	3,1
Szczytna (m-w)	6 358,7	6 359,8	1,7
Żąbkowice Śląskie (m-w)	8,0	8,0	0,0
Ziębice (m-w)	2 015,4	2 015,4	0,5
Złoty Stok (m-w)	3 347,0	3 347,0	0,9
Południowy Obszar Funkcjonalny	76 427,9	76 512,0	20,6
Dolny Śląsk	371 093,4	371 135,4	100,0

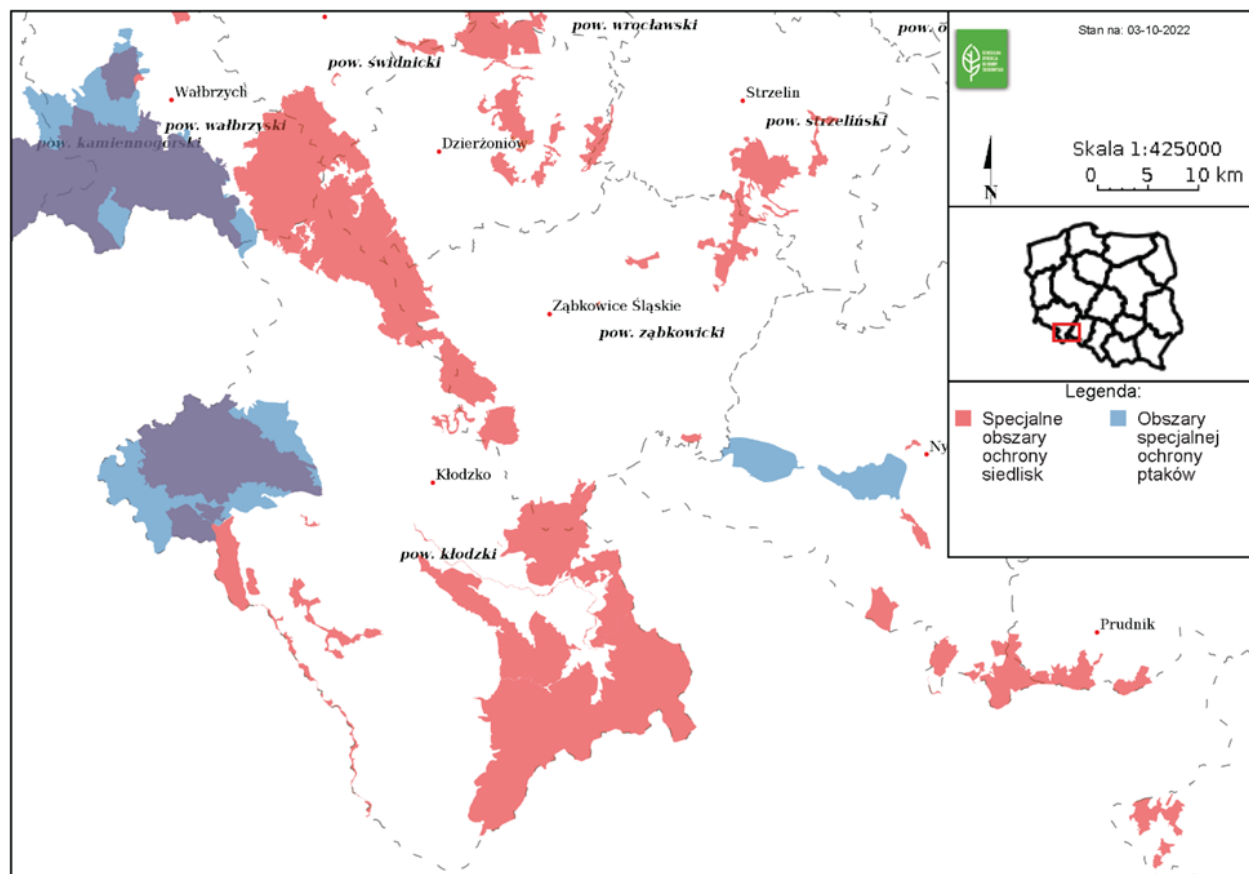
Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwięcej obszarów prawnie chronionych zgodnie z definicją BDL znajduje się na terenie gmin: Bystrzyca Kłodzka (14 036,7 ha), Stronie Śląskie (11 362,4 ha), Międzyzlesie (9 729,6 ha), Szczytna (6 359,8 ha), Łądek-Zdrój (5 780,0 ha) i wiejskiej Kłodzko (4 071 ha). Na obszarze gmin miejskich Dzierżoniów i Kłodzko a także gmin Kamieniec Żąbkowicki i Piława Górna obszary prawnie chronione nie występują.

Na terenie POF znajduje się również 27 obszarów Natura 2000: Biała Łądecka, Czarne Urwisko koło Lutyni, Dolina Bystrzycy Łomnickiej, Dzika Orlica, Góry Bardzkie,

⁸ Obszary prawnie chronione zgodnie z definicją BDL nie obejmują: Obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

Góry Bialskie i Grupa Śnieżnika, Góry Orlickie, Góry Stołowe, Góry Żłote, Grodczyn i Homole koło Dusznik, Kamionki, Kielczyn, Kopalnie w Złotym Stoku, Kościół w Konradowie, Łęgi koło Chałupek, Masyw Ślęży, Muszkowicki Las Bukowy, Ostoja Nietoperzy Gór Sowich, Pasma Krowiarki, Piekielna Dolina koło Polanicy, Przełom Nysy Kłodzkiej koło Morzyszowa, Skałki Stołeckie, Sztolnia w Młotach, Torfowisko pod Zieleńcem, Wzgórza Kielczyńskie, Wzgórza Niemczańskie i Wzgórza Strzelińskie.

Rysunek 22. Obszary Natura 2000

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl [dostęp: 3 października 2022].

Stan i jakość powietrza

Analizę stanu i jakości powietrza oparto na wynikach pomiarów przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Warto przy tym podkreślić, że uwzględnienie w analizie stężenia pyłu zawieszonego PM10 oraz ozonu odpowiada wytycznym PN-ISO 37120 „Zrównoważony rozwój społeczny. Wskaźniki usług miejskich i jakości życia”.

Południowy Obszar Funkcjonalny zgodnie z kryterium przyjętym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu zaliczany jest do strefy dolnośląskiej.

Na analizowanym Obszarze w 2020 r. występowały problemy z przekroczeniami norm jakości powietrza, a mianowicie:

- BaP (PM10) śr. roczna – wszystkie gminy (z wyjątkiem gminy Ciepłowody i Łagiewniki),
- O₃ śr. 8-godz. – wszystkie gminy.

Na podstawie przedstawionych danych można uznać, że Południowy Obszar Funkcjonalny zmagają się z problemami związanymi z zanieczyszczeniem powietrza. Wynika to m.in. z ukształtowania terenu i z lokacji miast w dolinach i nieckach śródgórskich. Dodatkowo wpływ na sytuację miało zubożenie społeczeństwa w wyniku transformacji systemowej, co przełożyło się na stagnację w zakresie stosowanych systemów grzewczych. Warto również wspomnieć, że przedstawione dane z uwagi na małą liczbę stacji pomiarowych mogą nie do końca obrazować faktyczną skalę problemów.

Problemy z przekroczeniem norm pyłu PM10 nasilają się w sezonie grzewczym i wynikają z ogrzewania budynków mieszkalnych za pomocą tradycyjnych źródeł ciepła.

Za kluczowe dla identyfikacji właściwych źródeł emisji są informacje uzyskane od gmin. Poddano analizie miejscowości, które są najbardziej narażone na wysoki poziom substancji szkodliwych w powietrzu wraz ze wskazaniem głównych źródeł zanieczyszczenia.

Do głównych emitorów zaliczono niską emisję, gdzie istotny wpływ ma jakość używanych paliw oraz instalacji grzewczych oraz niska świadomość społeczna wynikających ze stanu powietrza zagrożeń. Kolejnym emitorem jest ruch kołowy dróg głównych, gdzie natężenie ruchu ma znaczące oddziaływanie na jakość powietrza.

Tabela 29. Miejscowości najbardziej zagrożone zanieczyszczeniami powietrza ze wskazaniem głównych źródeł emisji

Miejscowości	Przyczyna zanieczyszczenia powietrza
Bardo (m-w)	
Bardo, Przyłęk	Ruch kołowy, niska emisja w budynkach mieszkalnych
Grochowa	Pyły z Kopalni Magnezytu
Bielawa (m)	
Bielawa	Niska emisja z budynków mieszkalnych oraz ruch kołowy
Duszniki-Zdrój (m)	
Duszniki-Zdrój	Ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych
Dzierżonów (m)	
Dzierżonów (najbardziej narażonym terenem jest obszar starego miasta)	Główne zagrożenie wynika z eksploatacji indywidualnych systemów grzewczych w zabudowie mieszkaniowej – instalacje opalane paliwem stałym
Dzierżonów (w)	
Piława Dolna	Ruch kołowy
Kłodzko (m)	
Kłodzko	Niska emisja w związku z eksploatacją wysokoemisyjnych urządzeń grzewczych oraz ruchem kołowym
Kłodzko (w)	
Odrzychowice Kłodzkie, Krosnowice, Żelazno, Gołogłowy, Bierkowice, Święcko.	Potencjalnie największe zanieczyszczenie może występować w miejscowościach tranzytowych
Lądek-Zdrój (m-w)	
Cały obszar gminy	W sezonie zimowym w gminie powietrze jest na poziomie średnim ze względu na niską emisję z budynków mieszkalnych

Miejscowości	Przyczyna zanieczyszczenia powietrza
Lewin Kłodzki (w)	
Cały obszar gminy	System ciepłowniczy – indywidualne systemy zaopatrzenia w ciepło – kotły wysokoenergetyczne na paliwa stałe
Jeleniów, Lewin Kłodzki, Zielone Ludowe	Ruch kołowy
Łagiewniki (w)	
Łagiewniki, Przystronie, Radzików	Ruch kolejowy
Międzylesie (m-w)	
Międzylesie, Domaszków	Ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych i użytkowych
Niemcza (m-w)	
Niemcza	Niska emisja, silna urbanizacja
Piława Górna (m)	
Piława Górna	Ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych
Polanica-Zdrój (m)	
Polanica-Zdrój (najczęściej narażone na zanieczyszczenia powietrza są rejony centrum miasta i część dzielnicy Sokołówki)	Ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych
Stoszowice (w)	
Budzów, Stoszowice, Srebrna Góra, Przedborowa	Niska emisja z budynków mieszkalnych – duże zużycie energii cieplnej
Stronie Śląskie (m-w)	
Stronie Śląskie	Niska emisja z budynków mieszkalnych
Szczytna (m-w)	
Szczytna	Najbardziej zagrożone zanieczyszczeniami powietrza są tereny w centrum miasta, gdzie występuje zwarta zabudowa – największe zanieczyszczenia powietrza niesie za sobą niska emisja z budynków
Ząbkowice Śląskie (m-w)	
Ząbkowice Śląskie, Braszowice, Szklary Huta	Ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych
Ziębice (m-w)	
Ziębice	Niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy
Złoty Stok (m-w)	
Cały obszar gminy	Niska emisja z budynków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

III. Synteza diagnozy obszaru ZIT POF

Syntezę diagnozy Południowego Obszaru Funkcjonalnego przeprowadzono przy użyciu analizy SWOT, która stanowi podsumowanie przeprowadzonych badań i zawiera najważniejsze czynniki wzmacniające lub spowalniające wielowymiarowy rozwój analizowanego Obszaru (jest to zgodne z zaleceniami dokumentu pn. Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027)⁹. Analiza SWOT jest efektywną metodą pozwalającą na identyfikację silnych i słabych stron POF oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją.

Analiza SWOT składa się z czterech grup czynników:

- **mocnych stron** – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony Południowego Obszaru Funkcjonalnego i które należy wykorzystać sprzyjając będą jego rozwojowi,
- **słabych stron** – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony Południowego Obszaru Funkcjonalnego i które nie wyeliminowane utrudniać będą jego rozwój,
- **szans** – uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności Południowego Obszaru Funkcjonalnego, ale przy odpowiednio podjętych przez działania, mogą sprzyjać jego rozwojowi,
- **zagrożeń** – uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności Południowego Obszaru Funkcjonalnego, ale które mogą stanowić zagrożenia dla jego rozwoju.

W rezultacie SWOT jest użytecznym instrumentem pozwalającym na wielowymiarową ocenę aktualnego stanu POF oraz stanowi adekwatny punkt wyjścia do definiowania pożądanego kierunku rozwoju.

W ten sposób przedmiotowa analiza ujawnia również obszary wymagające poprawy w funkcjonowaniu Obszaru, a także wskazuje na niezbędne działania, których podjęcie pomoże osiągnąć ustalone priorytety.

Stwierdzone w analizie zjawiska zostały potwierdzone anonimowym badaniem ankietowym, do którego zaproszeni zostali partnerzy społeczni i gospodarczy chętni wziąć udział w pracach nad Strategią ZIT POF. Ankieta prowadzona była w okresie pomiędzy 12.05.2022 r. a 20.06.2022 r.

W każdej z części badania ankietowego wskazano zjawiska wynikające z diagnozy analizowanego Obszaru, a zadaniem respondentów było wskazanie czy dane zjawisko jest silną stroną, mocną stroną, szansą lub zagrożeniem dla rozwoju Południowego Obszaru Funkcjonalnego poprzez wybór siły jego oddziaływania. Dodatkowo, respondenci mogli udzielić również swoich odpowiedzi, w przypadku, kiedy uznali, że na liście brak jest zjawiska, które powinno być brane pod uwagę. Dla własnych odpowiedzi również należało podać siłę oddziaływania dla rozwoju Obszaru. Odpowiedzi własne respondentów najczęściej odnosiły się do zjawisk, których nie

⁹ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027>, [dostęp: październik 2022 r.].

można było zidentyfikować w związku z danymi statystycznymi lub udostępnionymi przez gminy informacjami.

Wskazywane w badaniu ankietowym zjawiska miały charakter ponadlokalny – zjawiska występujące na terenie szerszym niż obszar jednej gminy. Badanie ankietowe było zakończone metryczką.

Zidentyfikowane w badaniu desk reaserch silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia zweryfikowane zostały w oparciu o badanie ankietowe na próbie 136 osób zamieszkujących obszar Południowego Obszaru Funkcjonalnego (respondenci reprezentowali 22 z 25 gmin). Minimalna wielkość próby określona dla poziomu ufności 90% wyniosła 120 osób (przy zakładanej wielkości frakcji 0,8 i błędzie maksymalnym wynoszącym 6%). Wśród respondentów przeważały:

- z uwagi na rodzaj podmiotu – **osoby fizyczne** (70,6%),
- z uwagi na płeć – **kobiety** (68,0%),
- z uwagi na wiek – **osoby w wieku 41-65 lat** (51,5%),
- z uwagi na wykształcenie – **osoby z wykształceniem wyższym** (81,5%),
- z uwagi na status społeczno-zawodowy – **osoby pracujące** (72,7%),
- z uwagi na okres zamieszkiwania – **osoby zamieszkujące w obszarze od ponad 25 lat** (64,7%).

Największą partycypacją w przeprowadzonym badaniu wykazali się mieszkańcy miasta Dzierżoniów (14,0%), gminy Bystrzyca Kłodzka (8,9%) i gminy Kłodzko (8,9%) – wskazanie miejsca zamieszkania respondenta/funkcjonowania podmiotu.

Analizując wyniki badania, można stwierdzić, że w dużej mierze potwierdziły one zidentyfikowane silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia Południowego Obszaru Funkcjonalnego. Większość ankietowanych uznała wskazane zjawiska jako ważne lub bardzo ważne.

W przypadku silnych stron jako najważniejsze respondenci uznali:

- Potencjał do wielokierunkowego rozwoju turystyki (średnia ocena: 4,41),
- Różnorodność walorów przyrodniczo-krajobrazowych (4,38),
- Relatywnie dobre pokrycie Obszaru siecią dróg (4,37).

W przypadku słabych stron jako najważniejsze respondenci uznali:

- Ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów (4,51),
- Niezadawalający stan techniczny infrastruktury drogowej i kolejowej (4,42),
- Pogłębiające się negatywne trendy demograficzne (4,33).

W przypadku szans jako najważniejsze respondenci uznali:

- Rozbudowa infrastruktury drogowej (4,56),
- Dostępność funduszy unijnych wspierających przedsiębiorczość, tworzenie miejsc pracy, innowacyjność przedsiębiorstw, współpracę sektora naukowo-badawczego z biznesem (4,44),
- Wzrost znaczenia turystyki (4,42).

W przypadku zagrożeń jako najważniejsze respondenci uznali:

- Wysokie koszty ogrzewania ekologicznymi nośnikami energii (4,58),

- Zapaść służby zdrowia (4,56),
- Dalsza dewastacja infrastruktury drogowej i kolejowej (4,49).

Najmniej istotne w opinii respondentów były z kolei:

- Długoletnia współpraca części gmin z gminami czeskimi (3,83) – w przypadku silnych stron,
- Niezadawalające wyniki z egzaminu ósmoklasisty (3,41), Braki w oznaczeniach szlaków turystycznych (3,79) Niższy niż w regionie odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną, co może przekładać się na późniejsze wyniki w nauce (3,81%) – w przypadku słabych stron,
- Realizacja polityki prorodzinnej państwa (3,67) – w przypadku szans,
- Większa atrakcyjność inwestycyjna gmin wchodzących w skład Legnicko Głogowskiego Okręgu Miedziowego oraz Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (3,82) – w przypadku zagrożeń.

Zaprezentowane w poniższej tabeli wyniki przeprowadzonej analizy SWOT stanowią punkt wyjścia do definiowania celów i działań. W ten sposób przedmiotowa analiza ujawnia również obszary wymagające poprawy w funkcjonowaniu Południowego Obszaru Funkcjonalnego:

- zjawiska zidentyfikowane na bazie diagnozy zaznaczone zostały w tabeli **kolorem niebieskim**,
- zjawiska zidentyfikowane na podstawie odpowiedzi własnych respondentów zaznaczone zostały w tabeli **kolorem czerwonym**. Wzięto pod uwagę powtarzające się, adekwatne i istotne odpowiedzi respondentów,
- zjawiska wynikające z uwag członków Rady ZIT POF zaznaczone zostały w tabeli **kolorem zielonym**.

Tabela 30. Analiza SWOT

SILNE STRONY (S)	SŁABE STRONY (W)
S.1. Potencjał do wielokierunkowego rozwoju turystyki	W.1. Funkcjonowanie miast średnich pogrążonych w kryzysie i zagrożonych postępującą marginalizacją (Kłodzko, Bielawa, Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów)
S.2. Rozpoznawalny produkt uzdrowiskowy	W.2. Wolniejszy niż w regionie wzrost liczby podmiotów gospodarczych
S.3. Występowanie cennych historycznie i kulturowo układów przestrzennych	W.3. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości
S.4. Wysoka ocena atrakcyjności inwestycyjnej gmin: Bielawa, Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój, Ząbkowice Śląskie, Lądek-Zdrój, Stronie Śląskie oraz miast Kłodzko i Dzierżoniów,	W.4. Niezadawalający poziom innowacyjności przedsiębiorstw
S.5. Relatywnie dobry dostęp do miejsc przedszkolnych w miastach	W.5. Niski stopień powiązań sieciowych
S.6. Dostęp do różnorodnej infrastruktury sportowej	W.6. Trudna sytuacja na rynku pracy osób po 50 roku życia i osób z niepełnosprawnościami
S.7. Bogata oferta imprez kulturalnych	W.7. Zdekapitalizowane obiekty dziedzictwa materialnego
S.8. Relatywnie dobre pokrycie Obszaru siecią dróg	W.8. Braki w oznaczeniach szlaków turystycznych
S.9. Różnorodność walorów przyrodniczo-krajobrazowych	W.9. Pogłębiające się negatywne trendy demograficzne
S.10. Długoletnia współpraca części gmin z gminami czeskimi	W.10. Dominujące ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny
S.11. Niski poziom zanieczyszczenia hałasem	W.11. Postępujący, zwłaszcza w miastach proces starzenia się społeczeństwa
S.12. Relatywnie dobry dostęp do miejsc żłobkowych (dzieci do lat 3)	
S.13. Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości	

S.14. Park Narodowy Gór Stołowych, który stanowi ważną atrakcję turystyczną POF oraz szczególnie walor przyrodniczy obszaru

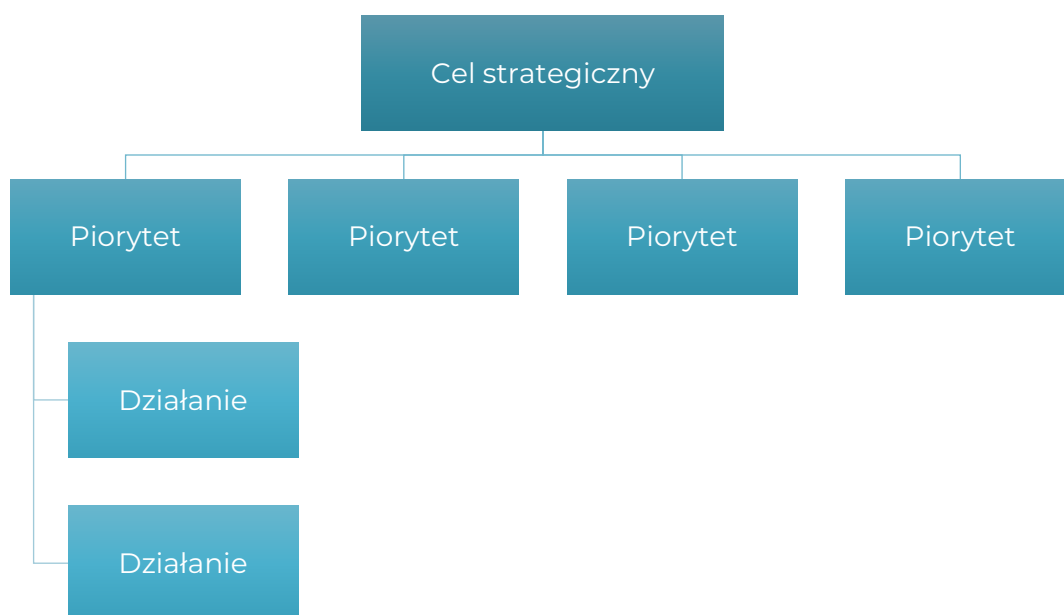
W.12. Występowanie zjawiska ubóstwa w skali większej niż w regionie
W.13. Niezadawalająca skala aktywności społecznej
W.14. Wyrażna luka infrastrukturalna w zakresie opieki nad dziećmi do lat trzech
W.15. Niższy niż w regionie odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną, co może przekładać się na późniejsze wyniki w nauce
W.16. Niezadawalające wyniki z egzaminu ósmoklasisty
W.17. Ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów
W.18. Punktowe braki w infrastrukturze kultury, sportowej i rekreacyjnej oraz niezadawalający stan części obiektów
W.19. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury drogowej i kolejowej
W.20. Regres transportu publicznego
W.21. Słabo rozwinięta sieć ścieżek/dróg rowerowych
W.22. Niezadawalający stopień pokrycia Obszaru infrastrukturą sieciową
W.23. Zagrożenia suszą oraz powodzią
W.24. Niezadawalający poziom segregacji odpadów
W.25. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowli znajdujących się w zasobie komunalnym
W.26. Niezadawalająca jakość powietrza
W.27. Niedostateczna sieć połączeń komunikacyjnych realizowana przez transport publiczny
W.28. Słaby stan ochrony środowiska
W.29. Niewystarczająca edukacja ekologiczna
W.30. Stan i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej nie spełniające oczekiwań mieszkańców.
W.31 Niewystarczające dostosowanie kształcenia zawodowego do oczekiwań przedsiębiorców i wymagań rynkowych
W.32 Niewystarczająca aktywność organizacji pozarządowych szczególnie w zakresie wsparcia społecznego
W. 33. Słaba oferta usług na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami)
W.34. Zbyt mało liderów NGO-ów znających swoją tematykę i dbających o OzN jako całość, w szczególności w grupie osób z niepełnosprawnościami
W.35. Niewystarczająca infrastruktura do działań wspierających aktywność, wsparcie i pobudzania zaangażowania społecznego dla i przez osoby defaworyzowane w tym OzN
W.36. Niewystarczający stopień wyposażenia w infrastrukturę wspierającą turystykę np. parkingi przy atrakcjach turystycznych

SZANSE (O)	ZAGROŻENIA (T)
<p>O.1. Dostępność funduszy unijnych wspierających przedsiębiorczość, tworzenie miejsc pracy, innowacyjność przedsiębiorstw, współpracę sektora naukowo-badawczego z biznesem</p> <p>O.2. Wzrost znaczenia turystyki</p> <p>O.3. Duży potencjał związany z obsługą nowego rynku „opieką nad seniorami”</p> <p>O.4. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie ubóstwu</p> <p>O.5. Realizacja polityki prorodzinnej państwa</p> <p>O.6. Rozbudowa infrastruktury drogowej</p> <p>O.7. Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach</p> <p>O.8. Stworzenie różnego rodzaju zachęt: mieszkaniowych, na rynku pracy – zapewnienie miejsc żłobkowych i przedszkolnych, itp. w celu ograniczenia odpływu ludzi młodych</p> <p>O.9. Tworzenie klastrów dziedzinowych</p> <p>O.10. Współpraca międzynarodowa (np. turystyka)</p> <p>O.11. Zagospodarowanie zniszczonych budynków i urbanturystyka</p> <p>O.12. Ułatwienia mieszkaniowe dla osób chętnych migrować na tereny gmin</p> <p>O.13. Wspieranie rękodziela i lokalnego rzemiosła</p> <p>O.14. Dostępność funduszy na realizację projektów i inwestycji zwiększających dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym dla OzN</p> <p>O.15. Rozwój odnawialnych źródeł energii, w tym energetyki obywatelskiej</p>	<p>T.1. Większa atrakcyjność inwestycyjna gmin wchodzących w skład Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego</p> <p>T.2. Mała ilość programów wsparcia dla beneficjentów na rozwój OZE</p> <p>T.3. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa</p> <p>T.4. Zapaść służby zdrowia</p> <p>T.5. Dalsza dewastacja infrastruktury drogowej i kolejowej</p> <p>T.6. Wysokie koszty ogrzewania ekologicznymi nośnikami energii</p> <p>T.7. Wysokie koszty budowy infrastruktury sieciowej</p> <p>T.8. Stan psychiczny społeczeństwa (marazm, brak perspektyw, motywacji, radości życia)</p> <p>T.9. Duże pokrycie Obszaru programami ochrony przyrody</p> <p>T.10. Wzrost zjawiska ubóstwa energetycznego</p>

Źródło: opracowanie własne.

IV. Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT POF, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu

Zintegrowane podejście do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjałów realizowane będzie według następującej struktury:

W tabeli poniżej przedstawiono strukturę Celu, Priorytetów i Działań Strategii ZIT POF oraz macierz wzajemnego oddziaływania efektów realizacji ZIT POF.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że ze względu na dostępność środków programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 wdrażane będą tylko te działania, na których realizację Zarząd Województwa Dolnośląskiego zabezpieczył środki w FEDS 2021-2027. Działania te zostały oznaczone symbolem **DF.X.X**.

W związku z postanowieniami art. 34 ust. 4 Ustawy wdrożeniowej (ZIT są realizowane w wybranych obszarach tematycznych, wskazanych w regionalnych programach lub krajowych programach) nie opisywano szczegółowo działań, w których brak jest obszarów tematycznych delegowanych z regionalnego lub krajowych programów operacyjnych.

Działania te mogą być wdrażane poprzez aplikowanie interesariuszy Strategii o środki zewnętrzne w innych programach. Jednak ze względu na brak informacji jakie mogą to być źródła finansowania i w jakim zakresie będą realizowane do roku 2027 nie ma możliwości wskazania zakresu interwencji, oszacowania budżetu i wskaźników monitoringu oraz pozostałych szczegółowych informacji.

Ponieważ obszar POF dotyczy w całości miast średnich tracących funkcje (OSI wg KSRR) i ich obszarów funkcjonalnych nie planuje się innych szczególnych rozwiązań realizacji Strategii ZIT POF skierowanych do Obszarów Strategicznej Interwencji wynikających z Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego).

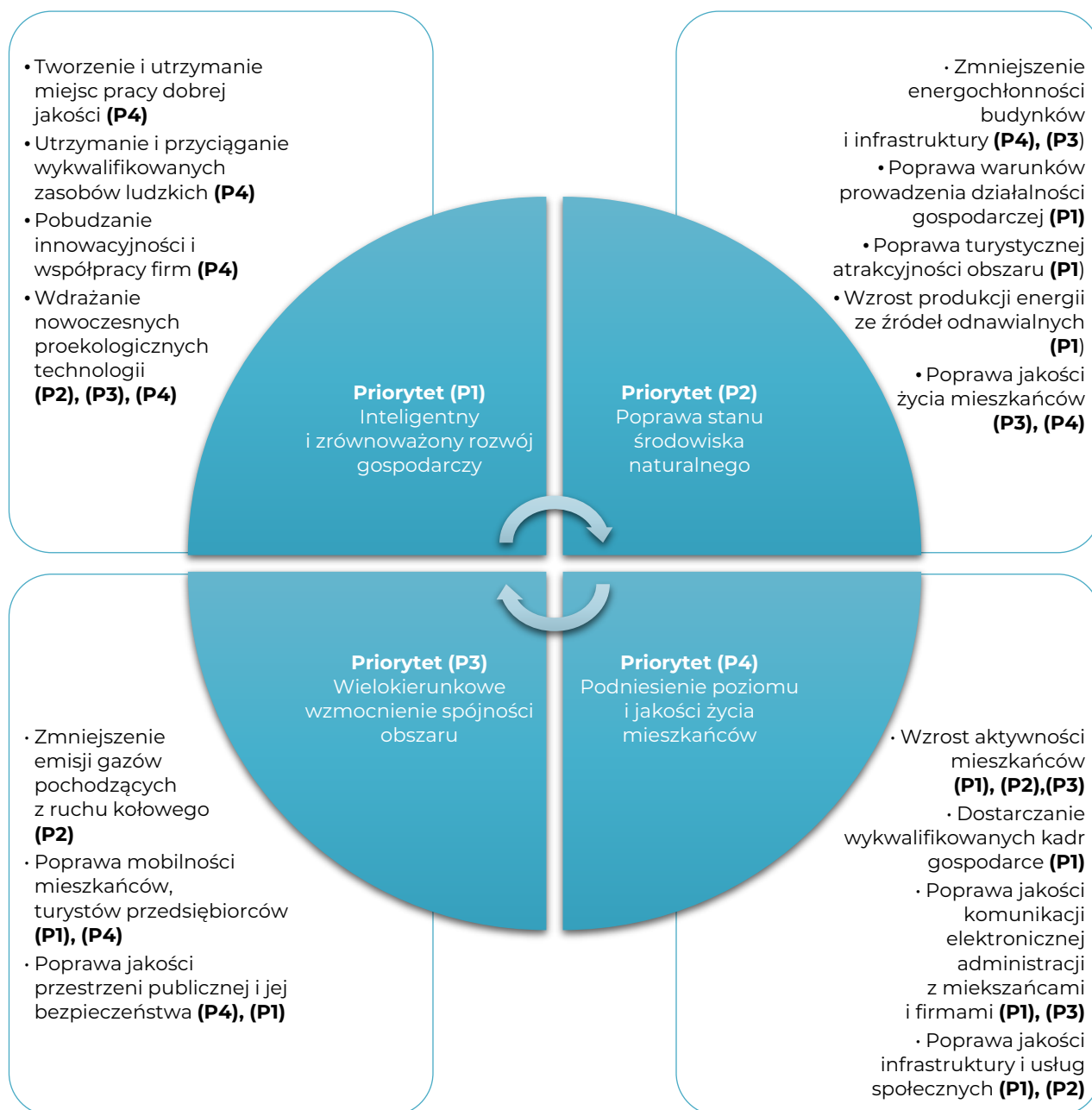
Tabela 31. Cel, Priorytety i Działania Strategii ZIT POF

Cel strategiczny: Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy, społeczny i przestrzenny Południowego Obszaru Funkcjonalnego oparty na dekarbonizacji i innowacjach oraz sprzyjający włączeniu społecznemu	
Priorytet (P1) Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy	Działanie (D.1.1.) Rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość Działanie (D.1.2) Wspieranie działań innowacyjnych i współpracy przedsiębiorstw Działanie (DF.1.3.) Rozwój i promocja turystyki
Priorytet (P2) Poprawa stanu środowiska naturalnego	Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii Działanie (DF.2.2) Usprawnienie gospodarki wodnej Działanie (DF.2.3) Ochrona przyrody oraz rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury
Priorytet (P3) Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru	Działanie (D.3.1) Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej Działanie (DF.3.2) Rozwój transportu zrównoważonego Działanie (DF.3.3) Odnowa przestrzeni i wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców
Priorytet (P4) Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców	Działanie (D.4.1) Rozwój usług elektronicznych Działanie (D.4.2) Rozbudowa/modernizacja infrastruktury Działanie (DF.4.3) Rozwój usług społecznych Działanie (DF.4.4) Aktywizacja i inkluzja mieszkańców Działanie (DF.4.5) Promowanie dziedzictwa kulturowego

Źródło: opracowanie własne.

Dla weryfikacji zintegrowanego oddziaływania realizacji Strategii ZIT¹⁰ POF przeprowadzono analizę powiązania spodziewanych efektów realizacji Strategii ZIT POF z zaplanowaną strategiczną interwencją. Podsumowanie analizy zaprezentowano w poniższej tabeli w formie matrycy efektów realizacji priorytetów Strategii ZIT POF.

¹⁰ W związku z postanowieniem Rozdziału 12, Art. 34, ust.15, pkt. 2 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027).

Rysunek 23. Macierz wzajemnego, zintegrowanego oddziaływania efektów realizacji ZIT POF¹¹

Źródło: opracowanie własne.

Niezależnie od wykazanego powyżej zintegrowanego oddziaływania realizacji Strategii ZIT POF każdy z wdrażanych projektów będzie również spełniał definicję projektu zintegrowanego na podstawie definicji z Zasad realizacji instrumentów terytorialnych lub na podstawie realizacji projektów w formie tzw. „Wiązek projektów”¹².

¹¹ Przy każdym z Priorytetów wskazano najważniejsze oczekiwane rezultaty jego realizacji oraz oznaczono ich oddziaływanie na inne priorytety Strategii ZIT POF (P1 – Priorytet 1, P2- Priorytet 2, P3 – Priorytet 3, P4 – Priorytet 4).

¹² Informacje na temat stosowania „Wiązek projektów” znajduje się w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami.

Opis zintegrowanego podejścia:

Cel strategiczny – Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy, społeczny i przestrzenny Południowego Obszaru Funkcjonalnego oparty na dekarbonizacji i innowacjach oraz sprzyjający włączeniu społecznemu

Realizacja przyjętego celu wymaga podjęcia wielokierunkowych działań obejmujących sfery: gospodarczą, społeczną i środowiskowo-przestrzenną.

Środków na rozwój POF dostarczy m.in. efektywnie działający sektor przedsiębiorstw funkcjonujących zarówno w tradycyjnych (turystyka), jak i w innowacyjnych branżach. Pobudzaniu przedsiębiorczości wśród mieszkańców, jak również pozyskiwaniu inwestorów zewnętrznych sprzyjać będą inwestycje w rozwój infrastruktury gospodarczej.

W sferze społecznej realizowane będą działania sprzyjające wzrostowi aktywności mieszkańców, przy jednoczesnym włączeniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym/ekonomicznym. Równocześnie inwestycje w rozwój szeroko rozumianej infrastruktury społecznej przyczynią się do poprawy dostępności i jakości oferowanych usług publicznych. Wzrostowi jakości życia mieszkańców sprzyjać będzie również wielokierunkowa rewitalizacja prowadząca do poprawy jakości przestrzeni i bezpieczeństwa publicznego.

Jednocześnie prowadzone będą inwestycje zmierzające do rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej, której towarzyszyć będzie budowa dróg rowerowych i infrastruktury towarzyszącej. Usprawnieniu ulegnie również funkcjonowanie transportu publicznego, który docelowo realizowany będzie przez nowoczesny i proekologiczny tabor.

Ponadto w wyniku inwestycji w infrastrukturę ochrony środowiska oraz wskutek realizowanej polityki proekologicznej, w tym dekarbonizacji poprawie ulegnie stan środowiska naturalnego.

Priorytet (P1) Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy

Gwarantem odwrócenia niekorzystnych, zdiagnozowanych zmian zachodzących na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego jest przyspieszenie rozwoju gospodarczego, które uaktywni endogenny potencjał Obszaru oraz pozwoli skutecznie konkurować o zewnętrzne inwestycje gospodarcze.

Realizacja niniejszego priorytetu wymaga podjęcia szeregu działań związanych z rozwojem infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość oraz ułatwiających przedsiębiorstwom transformację w kierunku innowacyjnej i przyjaznej środowisku działalności gospodarczej.

Konieczne jest zatem podjęcie działań zmierzających do zwiększenia podaży wysokiej jakości terenów inwestycyjnych. Należy prowadzić działania związane z uzbrajaniem terenów inwestycyjnych, połączone z budową infrastruktury towarzyszącej pozwalającej na prawidłowe i efektywne korzystanie z nich. Pamiętać należy, że nakłady na uzbrojenie terenów inwestycyjnych znacząco podniosą ich atrakcyjność i pozwolą skrócić proces rozpoczynania działalności biznesowej.

Jednak oferty inwestycyjnej nie można ograniczać jedynie do gruntów. Wskazane są także działania inwestycyjne związane z zagospodarowaniem i przystosowywaniem do potrzeb przedsiębiorców istniejących budynków. W budynkach tych mogłyby zostać ulokowane m.in. inkubatory przedsiębiorczości.

Trwały rozwój Obszaru wymaga także wsparcia dla działań zmierzających do cyfryzacji przedsiębiorstw. Pomocą powinien zostać objęty m.in. rozwój e-biznesu. Na wsparcie mogłyby również liczyć przedsiębiorstwa internetowe i nowe przedsiębiorstwa TIK oraz podmioty świadczące usługi B2B.

Wspierać należy również działania zmierzające do wdrażania w przedsiębiorstwach nowych technologii sprzyjających efektywnemu gospodarowaniu zasobami, będące jednocześnie przyjaznymi dla środowiska naturalnego.

Na sytuację gospodarczą Obszaru wpływa nie tylko liczba podmiotów gospodarczych, ale także ich zdolność do współpracy, dlatego też wskazane jest promowanie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami. Równocześnie winno się wspierać współpracę przedsiębiorców z uczelniami i instytucjami badawczymi. Współpraca taka korzystnie wpływałaby na innowacyjność nie tylko przedsiębiorstw, ale i całego POF.

Jak już zaznaczono rozwój gospodarczy Obszaru wymaga aktywizacji jego endogennego potencjału. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że Południowy Obszar Funkcjonalny dysponuje dużym bogactwem zasobów środowiska naturalnego oraz obiektów historycznych. Niestety problemem jest niejednokrotnie niezadawalający stan obiektów oraz braki infrastrukturalne utrudniające efektywne udostępnianie ich turystom. Nagromadzenie na terenie POF obiektów dziedzictwa materialnego sprawia, że działania w tym zakresie powinny być podejmowane kompleksowo.

Szczególną wagę należy przyłożyć do wyeksponowania roli uzdrowisk i miejscowości atrakcyjnych turystycznie w rozwoju POF. Rozbudowana infrastruktura turystyczno-rekreacyjna powinna stanowić impuls do wzrostu liczby i rozwoju podmiotów świadczących usługi turystyczne i rekreacyjne.

Równolegle należy podejmować działania promocyjne zmierzające do wzmocnienia wizerunku zarówno całego Obszaru, jak i poszczególnych gmin. Ważne jest, aby podejmowane działania marketingowe miały charakter wielokierunkowy i prowadziły do stworzenia kompleksowych produktów turystycznych.

Priorytet realizowany będzie przez działania, w ramach których wskazano zakresy interwencji¹³:

Tabela 32. Działania Priorytetu 1 Strategii ZIT POF

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
Działanie (D.1.1) Rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość	
Działanie (D.1.2) Wspieranie działań innowacyjnych i współpracy przedsiębiorstw	
<p>Działanie (DF.1.3) Rozwój i promocja turystyki</p>	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF Realizacja Działania DF.1.3 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: S.1. Potencjał do wielokierunkowego rozwoju turystyki, S.2. Rozpoznawalny produkt uzdrowiskowy, S.3. Występowanie cennych historycznie i kulturowo układów przestrzennych, S.7. Bogata oferta imprez kulturalnych, S.9. Różnorodność walorów przyrodniczo-krajobrazowych, W.3. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości, W.7. Zdekaptalizowane obiekty dziedzictwa materialnego, W.8. Braki w oznaczeniach szlaków turystycznych.</p> <p>2. Zakres interwencji</p> <p style="text-align: center;">165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych</p> <p>Projekty z będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT.</p> <p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane</p> <p>W związku z dużym potencjałem turystycznym obszaru oraz wskazanymi powyżej wspólnymi problemami i potencjałami, które dotyczą niedostatków publicznej infrastruktury i usług turystycznych, realizowane będą projekty oddziaływujące na więcej niż jedną gminę z obszaru ZIT POF, służące rozwojowi zrównoważonej turystyki oraz wzmocnieniu publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych. Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie również z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu¹⁴. Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu.

¹³ Zgodnie z wymiary i kody rodzajów interwencji w ramach EFRR, EFS+ i Funduszu Spójności – art. 17 ust. 5 projektu Rozporządzenia Ogólnego.

¹⁴ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																							
	<p>i/lub</p> <p>– będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami.</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.4.5 w związku z wykorzystaniem dziedzictwa kultury do rozwoju turystycznego obszaru ZIT POF.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik produktu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>osoby</td> <td>543 168</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem</td> <td>szt.</td> <td>10</td> </tr> </tbody> </table> <p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik rezultatu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Wartość wskaźnika bazowego</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem</td> <td>osoby odwiedzające/rok</td> <td>0</td> <td>200 000</td> </tr> </tbody> </table> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR).</p>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	543 168	WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	3	WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	10	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	0	200 000
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																						
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	543 168																						
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1																						
WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	3																						
WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	10																						
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																					
WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	0	200 000																					

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 33. Zgodność Działań Priorytetu (P1) z celami SRWD 2030

Priorytet (P1) ZIT POF Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy	Cel strategiczny 1. SRWD 2030 Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu	Cel strategiczny 2. SRWD 2030 Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	Cel strategiczny 4. SRWD 2030 Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
Działanie (D.1.1.) Rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość	Cel operacyjny 1.2 Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki		
Działanie (D.1.2) Wspieranie działań innowacyjnych i współpracy przedsiębiorstw	Cel operacyjny 1.2 Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki		
Działanie (DF.1.3.) Rozwój i promocja turystyki	Cel operacyjny 1.1 Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów	Cel operacyjny 2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych	Cel operacyjny 4.2 Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska

Źródło: opracowanie własne.

Priorytet (P2) Poprawa stanu środowiska naturalnego

Atrakcyjność Południowego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do życia zależy m.in. od jakości środowiska naturalnego. Troska o środowisko naturalne wymaga inwestycji zmierzających do poprawy efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i prywatnej oraz rozbudowy i modernizacji infrastruktury sieciowej.

Poprawie musi ulec przede wszystkim efektywność energetyczna budynków. Aktualny ich stan niejednokrotnie jest niezadawalający i sprzyja zjawisku niskiej emisji. Problem ten odczuwalny jest w okresie zimowym, gdyż dla ogrzewania mieszkań wykorzystywane są nieefektywne systemy, a niewystarczająca izolacja termiczna budynków rzutuje na nadmierne zużycie energii. W rezultacie konieczna jest promocja i wsparcie działań zmierzających do zastosowania przez mieszkańców, przedsiębiorców i podmioty publiczne nowoczesnych i proekologicznych systemów grzewczych. Konieczne są także inwestycje związane z termomodernizacją budynków.

Należy również w szerszym zakresie promować działania zmierzające do wykorzystywania OZE. Działania takie wpisują się w szerszy program dekarbonizacji POF. Pozwolą one ograniczyć zjawisko niskiej emisji. Wspieranie rozwoju energetyki opartej na źródłach odnawialnych jest wyrazem dbałości o środowisko i stanowi istotną kwestię w związku z turystyczną i uzdrowiskową ofertą POF.

Ważnym działaniem służącym realizacji niniejszego priorytetu będzie także rozbudowa i modernizacja sieci gazowej i ciepłowniczej oraz modernizacja lokalnych kotłowni.

Warto również pamiętać, że na terenie POF wstępują obszary zagrożone suszą i borykające się z problemem dostępności do wody pitnej, dlatego też należy wspierać działania zmierzające do pozyskania nowych ujęć wody oraz modernizacji infrastruktury sieci wodociągowych. Wskazana jest także realizacja przedsięwzięć zmierzających do ochrony zasobów wody, w tym poprzez wspieranie działań

w zakresie utrzymania urządzeń melioracji wodnej. Podejmowane winny być również działania związane ze zwiększeniem retencji wód, w tym zatrzymanie spływu wód z terenów aktywności gospodarczej i skoncentrowanej zabudowy mieszkaniowej.

Jak wykazała diagnoza na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego w dalszym ciągu występują obszary, na których ograniczony jest dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej. Należy więc w miarę posiadanych zasobów dążyć do rozbudowy sieci kanalizacyjnej. W miejscach, w których z przyczyn ekonomicznych rozbudowa sieci kanalizacyjnej jest nieuzasadniona konieczne jest wspieranie budowy indywidualnych oczyszczalni ścieków.

W ramach niniejszego priorytetu nacisk zostanie położony także na zwiększenie udziału terenów zielonych i samej zieleni w przestrzeni publicznej. Zielone (roślinne) i niebieskie (wodne) obszary pomogą w stworzeniu pożądanego mikroklimatu, a także zróżnicowanego środowiska naturalnego zwłaszcza na obszarach objętych budownictwem mieszkaniowym.

Ważnym zadaniem będzie również zakładanie nowych i odnowa istniejących terenów zieleni i parków. Promowane będą inwestycje związane z zagospodarowaniem wód opadowych na terenach budownictwa jedno i wielorodzinnego oraz terenach rekreacyjnych. Działania dot. niebiesko – zielonej infrastruktury zwiększą odporność POF na zmiany klimatu.

Realizując niniejszy priorytet podjęte zostaną także działania zmierzające do usprawnienia gospodarki odpadami, tak aby minimalizować liczbę odpadów deponowanych na składowiskach.

Zachodzące zmiany klimatu stwarzają liczne niebezpieczeństwa dla funkcjonowania ludzi, dlatego też należy wspierać służby bezpośrednio monitorujące różne zagrożenia naturalne i reagujące w przypadku wystąpienia zagrożenia, tj. w szczególności straży pożarnej – ochotniczej i państwowej. Inwestycje powinny być ukierunkowane zarówno na prewencję zagrożeń, jak i na skuteczne działanie w przypadku ich wystąpienia. Ważne będzie wyposażenie w sprzęt jednostek ratowniczych oraz budowa/rozbudowa/modernizacja obiektów. Priorytet realizowany będzie przez działania, w ramach których wskazano zakresy interwencji¹⁵:

Tabela 34. Działania Priorytetu 2 Strategii ZIT POF

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
Działanie (DF.2.1.) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii	1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF Realizacja Działania DF.2.1. będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: S.1. Potencjał do wielokierunkowego rozwoju turystyki, S.2. Rozpoznawalny produkt uzdrowiskowy, W.26. Niezadawalająca jakość powietrza, W.28. Słaby stan ochrony środowiska, W.25. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowli znajdujących się w zasobie komunalnym, W.30. Niewystarczająca edukacja ekologiczna.

¹⁵ Zgodnie z wymiary i kody rodzajów interwencji w ramach EFRR, EFS+ i Funduszu Spójności – art. 17 ust. 5 projektu Rozporządzenia Ogólnego.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
	<p>2. Zakres interwencji</p> <p>a) w części dot. kompleksowej termomodernizacji energetycznej budynków:</p> <p>042. Renowacja istniejących budynków mieszkalnych do celów efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. FEDS 2021-2027,</p> <p>044. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. FEDS 2021-2027,</p> <p>045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej – w ramach celu szczegółowego RSO2.1. FEDS 2021-2027 oraz JSO8.1. FEDS 2021-2027.</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027: Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT, Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT.</p> <p>b) w części dot. odnawialnych źródeł energii:</p> <p>048. Energia ze źródeł odnawialnych: słoneczna – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. FEDS 2021-2027,</p> <p>049. Energia ze źródeł odnawialnych: biomasa – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. FEDS 2021-2027,</p> <p>052. Inne rodzaje energii ze źródeł odnawialnych (w tym energia geotermalna) – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. FEDS 2021-2027.</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa – ZIT</p>
	<p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane</p> <p>W związku ze zidentyfikowanym wspólnym problem obszaru, którym jest wysoki poziom niskiej emisji, w powiązaniu ze zdekapitalizowanym stanem budynków mieszkalnych i publicznych oraz niskim wykorzystaniem OZE realizowane będą projekty oddziaływujące na więcej niż jedną gminę z obszaru ZIT POF zmierzające do osiągnięcia wspólnych celów tj.: poprawy jakości powietrza, poprawy wydajności energetycznej budynków oraz zwiększenia wykorzystania OZE.</p> <p>Dlatego też wspierana będzie termomodernizacja budynków publicznych i prywatnych oraz infrastruktura i instalacje do produkcji energii pochodzące z biomasy, energii słonecznej oraz innych źródeł odnawialnych (OZE). Dodatkowo w celu podniesienia wiedzy na temat wykorzystywania technologii energooszczędnych w budownictwie wdrażane będą inwestycje dot. publicznych budynków demonstracyjnych (np. demonstracyjne przedszkola).</p> <p>Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji															
	<p>lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu¹⁶. Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu.</p> <p>i/lub</p> <p>– będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami.</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3. w związku z poprawą wizerunku obszaru wynikającą z poprawy jakości powietrza. Jednocześnie w związku z poprawą stanu środowiska naturalnego działanie będzie wpływać pozytywnie na Działanie DF.2.3. Zmodernizowane budynki poprawią atrakcyjność przestrzeni publicznej, co wpłynie korzystnie na Działanie D.F.3.3.</p>															
	<p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1" data-bbox="459 1245 1401 1664"> <thead> <tr> <th data-bbox="459 1245 890 1317">Wskaźnik produktu</th> <th data-bbox="890 1245 1102 1317">Jednostka miary</th> <th data-bbox="1102 1245 1401 1317">Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="459 1317 890 1413">WLWK-RCO018 - Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej</td> <td data-bbox="890 1317 1102 1413">szt.</td> <td data-bbox="1102 1317 1401 1413">240</td> </tr> <tr> <td data-bbox="459 1413 890 1509">WLWK-RCO019 - Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej</td> <td data-bbox="890 1413 1102 1509">m2</td> <td data-bbox="1102 1413 1401 1509">5 318</td> </tr> <tr> <td data-bbox="459 1509 890 1606">Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego¹⁷</td> <td data-bbox="890 1509 1102 1606">osoby</td> <td data-bbox="1102 1509 1401 1606">1 584 731</td> </tr> <tr> <td data-bbox="459 1606 890 1664">Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego¹⁸</td> <td data-bbox="890 1606 1102 1664">szt.</td> <td data-bbox="1102 1606 1401 1664">1</td> </tr> </tbody> </table>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCO018 - Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	szt.	240	WLWK-RCO019 - Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	m2	5 318	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego ¹⁷	osoby	1 584 731	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego ¹⁸	szt.	1
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika														
WLWK-RCO018 - Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	szt.	240														
WLWK-RCO019 - Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	m2	5 318														
Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego ¹⁷	osoby	1 584 731														
Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego ¹⁸	szt.	1														

¹⁶ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

¹⁷ Wartość docelowa wskaźnika zsumowana dla wskaźników o nr identyfikacyjnym RCO74 (EFFR) i DOL3P (FST).

¹⁸ Wartość docelowa wskaźnika zsumowana dla wskaźników o nr identyfikacyjnym RCO75 (EFFR) i DOL4P (FST).

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																
	<p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1" data-bbox="448 255 1406 703"> <thead> <tr> <th data-bbox="454 255 887 383">Wskaźnik rezultatu</th> <th data-bbox="887 255 1102 383">Jednostka miary</th> <th data-bbox="1102 255 1257 383">Wartość wskaźnika bazowego</th> <th data-bbox="1257 255 1399 383">Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="454 383 887 510">WLWK-RCR026 - Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)</td> <td data-bbox="887 383 1102 510">MWh/rok</td> <td data-bbox="1102 383 1257 510">481 381,816</td> <td data-bbox="1257 383 1399 510">168 384,267</td> </tr> <tr> <td data-bbox="454 510 887 607">WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych</td> <td data-bbox="887 510 1102 607">tony równoważnika CO2/rok</td> <td data-bbox="1102 510 1257 607">13 807,32</td> <td data-bbox="1257 510 1399 607">8 926,84</td> </tr> <tr> <td data-bbox="454 607 887 703">WLWK-RCR031 - Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia ciepła)</td> <td data-bbox="887 607 1102 703">MWh/rok</td> <td data-bbox="1102 607 1257 703">0</td> <td data-bbox="1257 607 1399 703">2 347,18</td> </tr> </tbody> </table> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027</p> <p>Cele szczegółowe: RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych (EFRR), JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST).</p>	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCR026 - Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	MWh/rok	481 381,816	168 384,267	WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO2/rok	13 807,32	8 926,84	WLWK-RCR031 - Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia ciepła)	MWh/rok	0	2 347,18
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika														
WLWK-RCR026 - Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	MWh/rok	481 381,816	168 384,267														
WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO2/rok	13 807,32	8 926,84														
WLWK-RCR031 - Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia ciepła)	MWh/rok	0	2 347,18														
<p>Działanie (DF.2.2) Usprawnienie gospodarki wodnej</p>	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF</p> <p>Realizacja Działania DF.2.2 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.22. Niezadawalający stopień pokrycia Obszaru infrastrukturą sieciową, W.28. Słaby stan ochrony środowiska, S.1. Potencjał do wielokierunkowego rozwoju turystyki, S.9. Różnorodność walorów przyrodniczo-krajobrazowych.</p> <p>2. Zakres interwencji</p> <p style="text-align: center;">065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków 066. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków zgodne z kryteriami efektywności energetycznej</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT.</p> <p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane</p> <p>W związku ze zidentyfikowanym wspólnym problemem obszaru dot. niezadawalającego pokrycia obszaru siecią wodociągową i kanalizacyjną wspierane będą przedsięwzięcia oddziałujące na więcej niż jedną gminę POF i zmierzające do poprawy jakości wód, a w konsekwencji stanu środowiska naturalnego POF. Celem działania będzie również poprawa dostępności do wody pitnej dobrej jakości. W związku z powyższym realizowane będą projekty w gminach zlokalizowanych w aglomeracjach ściekowych (wg KPOS) pomiędzy 2-15 tys. RLM, które nie spełniają wymagań Dyrektywy ściekowej. Elementem uzupełniającym w projektach dot. kanalizacji może być infrastruktura związana z dostarczaniem wody.</p> <p>Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> - będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej 																

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																				
	<p>lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu¹⁹. Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu.</p> <p>i/lub</p> <p>– będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami.</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3 w związku z poprawą wizerunku obszaru wynikającą z poprawy jakości środowiska oraz dostępnością infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dla turystów i przedsiębiorców działających w branży turystycznej. Dodatkowo w wyniku realizacji działania nastąpi poprawa jakości wód na terenie Obszaru do pozytywnie wpłynie na stan środowiska i w konsekwencji na Działanie DF.2.3.</p>																				
	<p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1" data-bbox="456 1263 1401 1653"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik produktu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCO032 - Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków</td> <td>RLM</td> <td>13 896</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>osoby</td> <td>9 803</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table> <p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1" data-bbox="456 1709 1401 1951"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik rezultatu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Wartość wskaźnika bazowego</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCR042 - Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia</td> <td>osoby</td> <td>0</td> <td>1 600</td> </tr> </tbody> </table>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCO032 - Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków	RLM	13 896	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	9 803	WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCR042 - Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	osoby	0	1 600
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																			
WLWK-RCO032 - Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków	RLM	13 896																			
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	9 803																			
WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1																			
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																		
WLWK-RCR042 - Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	osoby	0	1 600																		

¹⁹ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
	<p>5. Spójność z FEDS 2021-2027:</p> <p>Cel szczegółowy: RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej (EFRR).</p>
<p>Działanie (DF.2.3) Ochrona przyrody oraz rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury</p>	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF</p> <p>Realizacja Działania DF.2.3 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.1. Funkcjonowanie miast średnich pograżonych w kryzysie i zagrożonych postępującą marginalizacją (Kłodzko, Bielawa, Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów) W.25. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowli znajdujących się w zasobie komunalnym, W.26. Niezadawalająca jakość powietrza, W.30. Stan i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej nie spełniające oczekiwań mieszkańców. W.28. Słaby stan ochrony środowiska, W.29. Niewystarczająca edukacja ekologiczna, S.1. Potencjał do wielokierunkowego rozwoju turystyki, S.9. Różnorodność walorów przyrodniczo-krajobrazowych.</p> <p>2. Zakres interwencji:</p> <p style="text-align: center;">079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby, zielona i błękitna infrastruktura</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT.</p> <p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane:</p> <p>W związku ze wskazanymi powyżej wspólnymi problemami i potencjałami POF w zakresie stanu środowiska naturalnego oraz występowaniem bardzo cennych przyrodniczo i atrakcyjnych turystycznie obszarów wdrażane będą projekty oddziałujące na więcej niż jedną gminę z obszaru POF służące ochronie gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz wspierające poprawę stanu miejskiego środowiska przyrodniczego. Jednocześnie w celu poprawy skuteczności i koordynacji ww. działań w przyszłości wskazane jest wspieranie opracowania i aktualizacja dokumentów planistycznych tj. planów ochrony, zadań ochronnych, planów zadań ochronnych. Konieczne będzie również przywracanie i wzmocnianie usług ekosystemowych w ramach zielonej i niebieskiej infrastruktury.</p> <p>Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu²⁰. Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu. <p>i/lub</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami.

²⁰ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																											
	<p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3 w związku z poprawą wizerunku obszaru wynikającą z poprawy jakości środowiska dla turystów i przedsiębiorców działających w branży turystycznej.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik produktu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-PLRO071 - Liczba wspartych form ochrony przyrody</td> <td>szt.</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO026 - Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu</td> <td>ha</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>osoby</td> <td>22 500</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO075 - Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table> <p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik rezultatu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Wartość wskaźnika bazowego</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>PROG-DOLIR - Powierzchnia wspartych obszarów chronionych</td> <td>ha</td> <td>0</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCR095 - Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury</td> <td>osoby</td> <td>0</td> <td>18 700</td> </tr> </tbody> </table> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027</p> <p>Cel szczegółowy: RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (EFRR).</p>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-PLRO071 - Liczba wspartych form ochrony przyrody	szt.	4	WLWK-RCO026 - Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	ha	7	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	22 500	WLWK-RCO075 - Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	PROG-DOLIR - Powierzchnia wspartych obszarów chronionych	ha	0	5	WLWK-RCR095 - Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	osoby	0	18 700
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																										
WLWK-PLRO071 - Liczba wspartych form ochrony przyrody	szt.	4																										
WLWK-RCO026 - Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	ha	7																										
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	22 500																										
WLWK-RCO075 - Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1																										
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																									
PROG-DOLIR - Powierzchnia wspartych obszarów chronionych	ha	0	5																									
WLWK-RCR095 - Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	osoby	0	18 700																									

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 35. Zgodność Działań Priorytetu (P2) z celami SRWD 2030

Priorytet (P2) ZIT POF Poprawa stanu środowiska naturalnego	Cel strategiczny 2. SRWD 2030 Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	Cel strategiczny 4. SRWD 2030 Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii		Cel operacyjny 4.1 Poprawa stanu środowiska Cel operacyjny 4.4 Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego
Działanie (DF.2.2) Usprawnienie gospodarki wodnej		Cel operacyjny 4.2 Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska Cel operacyjny 4.3 Ochrona przed klęskami żywiołowymi
Działanie (DF.2.3) Ochrona przyrody oraz rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury	Cel operacyjny 2.1 Poprawa stanu i dostępności regionalnej infrastruktury technicznej	Cel operacyjny 4.2 Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska

Źródło: opracowanie własne.

Priorytet (P3) Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru

Poprawa spójności obszaru wymaga rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej i dostosowanie jej do aktualnych potrzeb. W pierwszej kolejności zmodernizować należy drogi o największym natężeniu ruchu oraz drogi pełniące rolę łączników z drogami wojewódzkimi i krajowymi. Równocześnie należy także prowadzić inwestycje zmierzające do poprawy stanu technicznego dróg o znaczeniu lokalnym prowadzących do atrakcji turystycznych oraz terenów inwestycyjnych.

Rozwój infrastruktury drogowej wymaga podjęcia działań zmierzających do modernizacji istniejących dróg oraz budowy nowych odcinków, tam, gdzie to ekonomicznie uzasadnione. Elementem inwestycji w drogi powinien być rozwój infrastruktury towarzyszącej. Działania te powinny z jednej strony usprawnić komunikację wewnątrz POF, a z drugiej strony poprawić łączność Obszaru z innymi miastami i gminami w regionie.

Przebudowie dróg powinny towarzyszyć działania zmierzające do rozwoju dróg dla rowerów łączących poszczególne miejscowości, tak aby z jednej strony zachęcić mieszkańców do rezygnacji z komunikacji samochodowej, a z drugiej strony stworzyć sieć połączeń atrakcyjną dla turystów. Działania takie poprawią stan środowiska naturalnego poprzez ograniczanie niskiej emisji, a także zwiększą bezpieczeństwo użytkowników dróg.

Jednocześnie realizacja niniejszego priorytetu wymaga reorganizacji transportu zbiorowego. Należy dążyć do eliminacji wykluczenia komunikacyjnego poprzez stopniowe utworzenie spójnego systemu komunikacji publicznej. Usługi transportowe powinny być świadczone za pomocą ekologicznego i dostosowanego do potrzeb osób z ograniczeniami ruchowymi taboru oraz infrastruktury towarzyszącej takiej jak np.: centra przesiadkowe, przystanki, systemy informacji o rozkładach jazdy. Ponadto należy dążyć do ograniczenia ruchu samochodowego w miastach, czemu służyć będzie budowa parkingów typu *Park&Ride* i *Bike&Ride*.

Poprawie spójności Obszaru, a jednocześnie również wzmocnieniu bezpieczeństwa mieszkańców służyć będą działania związane z odnową przestrzeni. Działania te powinny zmierzać do renowacji, modernizacji, a w uzasadnionych przypadkach budowy budynków: mieszkalnych, instytucji publicznych, obiektów sportowych i rekreacyjnych oraz obiektów i obszarów przemysłowych. Ponadto należy podjąć działania porządkujące zdegradowaną przestrzeń, poprzez odnowę, ożywienie oraz uatrakcyjnienie estetyczno-wizualne tkanki architektonicznej i małej infrastruktury. Realizacja niniejszego działania wymaga m.in. kompleksowej modernizacji istniejącej tkanki mieszkaniowej. Modernizacji budynków towarzyszyć powinien remont podwórek. Jednocześnie wskazana jest również modernizacja budynków użyteczności publicznej. Jednocześnie należy również podjąć działania zmierzające do kreowania nowych obszarów przestrzeni publicznej. W tym celu wskazane jest zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych. W wyniku podjętych powyżej działań modernizacyjnych zarówno budynki, jak i cała przestrzeń będą dostosowane do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Priorytet realizowany będzie przez działania, w ramach których wskazano zakresy interwencji²¹:

Tabela 36. Działania Priorytetu 3 Strategii ZIT POF

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
Działanie (D.3.1) Budowa/ modernizacja infrastruktury drogowej	
Działanie (DF.3.2) Rozwój transportu zrównoważonego	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF</p> <p>Realizacja Działania DF.3.2 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.20. Regres transportu publicznego, W.21. Słabo rozwinięta sieć ścieżek/dróg rowerowych, W.26. Niezadawalająca jakość powietrza, W.27. Niedostateczna sieć połączeń komunikacyjnych realizowana przez transport publiczny</p> <p>2. Zakres interwencji</p> <p>081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. oraz RSO2.8. FEDS 2021-2027,</p> <p>082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. oraz RSO2.8. FEDS 2021-2027,</p> <p>083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów – w ramach celu szczegółowego JSO8.1. oraz RSO2.8. FEDS 2021-2027.</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027: Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT, Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT.</p> <p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane</p> <p>Jak wynika ze zidentyfikowanych wspólnych problemów rozwojowych na terenie POF występuje zjawisko niskiej emisji, które wynika m.in. z dużego natężenia ruchu samochodów osobowych. Ponadto występują problemy związane z jakością i wydajnością systemu komunikacji publicznej, która jest istotna nie tylko ze środowiskowego punktu widzenia, ale ma znaczenie dla rozwoju gospodarczego (komunikacja dom-praca, ruch turystyczny).</p>

²¹ Zgodnie z wymiary i kody rodzajów interwencji w ramach EFRR, EFS+ i Funduszu Spójności – art. 17 ust. 5 projektu Rozporządzenia Ogólnego.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
	<p>W celu zmiany tej sytuacji realizowane będą projekty oddziałujące na więcej niż jedną gminę z obszaru POF, służące redukcji niskiej emisji pochodzącej z ruchu samochodowego oraz zmierzające do poprawy funkcjonowania komunikacji publicznej.</p> <p>Wsparciu podlegać będą przedsięwzięcia związane z zakupem oraz modernizacją taboru autobusowego na zeroemisyjny lub niskoemisyjny. Wspierane będą także projekty związane z budową lub modernizacją niezbędnej infrastruktury do obsługi ww. taboru. Finansowane będą także zadania związane z budową i przebudową infrastruktury transportu publicznego m.in.: przystanki, wysepki, pętle, zatoki, także na drogach lokalnych w ramach połączeń aglomeracyjnych, centra przesiadkowe, węzły multimodalne, obiekty P&R, B&R, wspólny bilet, systemy informatyczne integrujące obiekty P&R z komunikacją publiczną, a także infrastruktura liniowa: wydzielone trasy autobusowe wraz z ww. infrastrukturą punktową. Dodatkowo wdrażane będą inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany na terenie miast i ich obszarów funkcjonalnych m.in. poprzez zastosowanie odpowiednich systemów, elementów uspokajania ruchu, budowy stacji i parkingów rowerowych a także dróg dla rowerów.</p> <p>Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie również z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu²². Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu. <p>i/lub</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami. <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3 w związku z poprawą mobilności publicznymi środkami transportu dla turystów oraz poprawą dostępności ścieżek rowerowych. Zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego pozytywnie wpłynie również na stan środowiska naturalnego co będzie korzystnie oddziaływało na realizację Działania D.F.2.1.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej,</p>

²² Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																																		
	<p>przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1" data-bbox="456 353 1401 904"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik produktu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCO057 - Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego</td> <td>osoby</td> <td>660</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa</td> <td>km</td> <td>29,491</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>osoby</td> <td>505 551</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO075 - Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCR064 - Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej</td> <td>użytkownicy/rok</td> <td>50 000</td> </tr> </tbody> </table> <p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1" data-bbox="456 965 1401 1413"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik rezultatu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Wartość wskaźnika bazowego</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych</td> <td>tony równoważnika CO₂/rok</td> <td>56 136,8</td> <td>88,5</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCR062 - Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego</td> <td>użytkownicy/rok</td> <td>251 000</td> <td>402 200</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCR064 - Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej</td> <td>użytkownicy/rok</td> <td>0</td> <td>129 800</td> </tr> </tbody> </table> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027</p> <p>Cele szczegółowe: RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej (EFRR), JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST).</p>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCO057 - Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego	osoby	660	WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa	km	29,491	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	505 551	WLWK-RCO075 - Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	WLWK-RCR064 - Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy/rok	50 000	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO ₂ /rok	56 136,8	88,5	WLWK-RCR062 - Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	użytkownicy/rok	251 000	402 200	WLWK-RCR064 - Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy/rok	0	129 800
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																																	
WLWK-RCO057 - Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego	osoby	660																																	
WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa	km	29,491																																	
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	505 551																																	
WLWK-RCO075 - Wspierane strategię zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1																																	
WLWK-RCR064 - Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy/rok	50 000																																	
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																																
WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO ₂ /rok	56 136,8	88,5																																
WLWK-RCR062 - Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	użytkownicy/rok	251 000	402 200																																
WLWK-RCR064 - Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy/rok	0	129 800																																
<p>Działanie (DF.3.3) Odnowa przestrzeni i wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców</p>	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF</p> <p>Realizacja Działania DF.3.3 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.1. Funkcjonowanie miast średnich pogrążonych w kryzysie i zagrożonych postępującą marginalizacją (Kłodzko, Bielawa, Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów) W.7. Zdekapitalizowane obiekty dziedzictwa materialnego, W.18. Punktowe braki w infrastrukturze kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej oraz niezadawalający stan części obiektów, W.25. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowli znajdujących się w zasobie komunalnym, W.30. Stan i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej nie spełniające oczekiwań mieszkańców.</p>																																		

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
	<p>2. Zakres interwencji:</p> <p>168. Fizyczna regeneracja i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT.</p> <p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane:</p> <p>W związku z funkcjonowaniem na terenie POF dużej liczby miast tracących funkcje (oraz ich obszarów funkcjonalnych) jak również z powodu wykazanej degradacji infrastruktury konieczne są działania mające na celu poprawę jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych. Ma to również znaczenie dla potencjału obszaru, którym jest turystyka.</p> <p>W związku z powyższym wspierane będą przedsięwzięcia oddziałujące na więcej niż jedną gminę z obszaru POF m.in.: dotyczące zagospodarowania przestrzeni (międzyblokowych, deptaków, parków, rynków, skwerów, itp.), prowadzące do zachowania i rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury, rozwoju infrastruktury (w tym obiektów) aktywizacji i integracji społecznej mające na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców. Elementem uzupełniającym wyżej opisanych przedsięwzięć może być budowa lub modernizacja energooszczędnego oświetlenia ulicznego.</p> <p>Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie również z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu²³. Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu. <p>i/lub</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami. <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3. w związku ze zmianą jakości przestrzeni, a w konsekwencji zmianą wizerunku obszaru dla turystów. Ponadto realizacja działania przyczyni się do poprawy stanu środowiska poprzez zastosowanie energooszczędnych technologii (np. oświetlenie publiczne, termomodernizacja jako element projektów) co będzie oddziaływało pozytywnie na Działanie DF.2.3.</p> <p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość</p>

²³ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																										
	<p>podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik produktu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>osoby</td> <td>882 406</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem</td> <td>szt.</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO114 - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich</td> <td>m2</td> <td>31 615,5</td> </tr> </tbody> </table> <p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik rezultatu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Wartość wskaźnika bazowego</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem</td> <td>osoby odwiedzające/rok</td> <td>0</td> <td>315 047</td> </tr> </tbody> </table> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027</p> <p>Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR).</p>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	882 406	WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	6	WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	2	WLWK-RCO114 - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	m2	31 615,5	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	0	315 047
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																									
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	882 406																									
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1																									
WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	6																									
WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	2																									
WLWK-RCO114 - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	m2	31 615,5																									
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																								
WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	0	315 047																								

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 37. Zgodność Działań Priorytetu (P3) z celami SRWD 2030

Priorytet (P3) ZIT POF	Cel strategiczny 1. SRWD 2030	Cel strategiczny 2. SRWD 2030	Cel strategiczny 4. SRWD 2030	Cel strategiczny 5. SRWD 2030
Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru	Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu	Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu
Działanie (D.3.1) Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej				Cel operacyjny 5.1 Rozwój regionalnej sieci transportowej
Działanie (DF.3.2) Rozwój transportu zrównoważonego				Cel operacyjny 5.1 Rozwój regionalnej sieci transportowej

Priorytet (P3) ZIT POF Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru	Cel strategiczny 1. SRWD 2030 Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu	Cel strategiczny 2. SRWD 2030 Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	Cel strategiczny 4. SRWD 2030 Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	Cel strategiczny 5. SRWD 2030 Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu
Działanie (DF.3.3) Odnowa przestrzeni i wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców	Cel operacyjny 1.4 Wspieranie rozwoju i rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich i miejskich	Cel operacyjny 2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych	Cel operacyjny 4.5 Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego	

Źródło: opracowanie własne.

Priorytet (P4) Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców

Postęp wynikający z rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) oraz wyzwania cywilizacyjne, takie jak np. pandemie, decydują o konieczności dalszego rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Rozwój e-usług pozwoli z jednej strony usprawnić obsługę administracyjną interesantów urzędów, z drugiej zaś usprawnić ofertę instytucji publicznych skierowaną w szczególności do przedsiębiorców i mieszkańców. Równocześnie należy dążyć do wdrożenia tzw. Inteligentnych Technologii i rozwiązań wspierających rozwój POF. Szczególnie ważne będą działania zmierzające do rozbudowy i synchronizacji systemu e-usług w JST oraz doposażania jednostek JST (w tym jednostek oświatowych) w sprzęt IT, serwery, urządzenia peryferyjne i inne.

Jednak kluczowe znaczenie z punktu widzenia podniesienia poziomu i jakości życia mieszkańców POF będą miały inwestycje związane z budową/rozbudową/modernizacją szeroko rozumianej infrastruktury społecznej, w tym: związanej z opieką nad dziećmi do lat 3, przedszkolnej, szkolnej, zdrowotnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. Wskazany jest również rozwój budownictwa komunalnego oraz infrastruktury związanej z opieką nad osobami niesamodzielnymi.

Inwestycje w sferze infrastruktury społecznej powinny w pierwszej kolejności doprowadzić do rozbudowy infrastruktury oświatowej i wychowawczej. Ważne znaczenie należałoby przypisać działaniom zmierzającym do tworzenia nowych i modernizacji oraz doposażenia istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Realizacja tego zadania wymaga nie tylko budowy, rozbudowy żłobków, ale także wspierania oddolnych inicjatyw w zakresie opieki nad dziećmi do 3 lat.

Jednocześnie należy dążyć do rozbudowy i modernizacji infrastruktury przedszkolnej i szkolnej dostosowanej do zmieniającej się sytuacji demograficznej. W ramach niniejszego priorytetu ważne są również inwestycje związane z ciągłą modernizacją i doposażaniem istniejących obiektów oświatowych.

Działania w ramach niniejszego priorytetu powinny również zmierzać do zapewnienia godnego życia osobom defaworyzowanym, w tym poprzez rozwój budownictwa komunalnego i socjalnego. Standard i lokalizacja mieszkań powinny zapewnić warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w tym integrację ze społecznością lokalną.

W tym kontekście istotne będzie wsparcie dla dziennych domów opieki medycznej tj. ośrodków, które dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, zapewnią całodzienne usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz aktywizację w sferze fizycznej, intelektualnej oraz społecznej.

Na poziom i jakość życia mieszkańców wpływa także dostęp do wysokiej jakości usług medycznych. W tym celu konieczne są zarówno inwestycje w infrastrukturę zdrowotną, jak i działania zmierzające do poszerzenia istniejącej oferty medycznej. Poprawie powinna ulec dostępność oraz jakość usług świadczonych przez zakłady podstawowej opieki medycznej. Większy nacisk należy położyć na dostęp do specjalistów. Wskazane jest również rozwijanie nowych usług np. teleopieki, czyli systemu opieki i wsparcia, wykorzystującego nowoczesne narzędzia teleinformatyczne.

Jednak bezpieczeństwo zdrowotne to nie tylko dostęp do służby zdrowia, ale również profilaktyka zdrowotna. W ramach tego zadania należy promować wśród mieszkańców, a zwłaszcza wśród młodzieży zdrowy tryb życia

Jak wykazała diagnoza na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego szybko postępuje proces starzenia się społeczeństwa. W rezultacie należy spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na świadczenia opiekuńcze rozumiane jako długookresową, profesjonalną pielęgnację i rehabilitację połączoną z kontynuacją leczenia farmakologicznego. Realizowana jest ona przez zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, jak również zakłady długoterminowej opieki domowej. Na terenie POF podejmowane będą działania w zakresie zapewnienia mieszkańcom profesjonalnej opieki długoterminowej poprzez tworzenie nowych i rozwój istniejących form.

Inwestycje w rozwój infrastruktury społecznej winny również obejmować budowę i modernizację infrastruktury kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej które poza funkcją usługową dla mieszkańców bardzo często stanowią o atrakcyjności turystycznej obszaru.

W ramach niniejszego priorytetu realizowane będą inwestycje dla wspierania i działalności organizacji pozarządowych (NGO). Uwzględniające projektowanie uniwersalnej dostępności, ale również działania zmierzające do rozwoju świadczonych usług społecznych. Jednocześnie wspierane będą inicjatywy mające na celu aktywizację, integrację i inkluzję mieszkańców POF. Osiągnięcie niniejszego celu wymaga m.in. wzmocnienia istniejących i tworzenia nowych organizacji pozarządowych. Priorytetowo powinny być traktowane organizacje działające na rzecz włączenia społecznego, w tym integracji seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

Niezbędne jest także kształcenie AON oraz tłumaczy PJM w tym specjalistów komunikacji AAC. Niezbędne będzie także kompleksowe wsparcie w zakresie" informacji, porad, kręgów wsparcia, przy jednoczesnych zajęciach integrujących osoby wspierane jak i liderów NGO. Ważne będą również działania informacyjne i komunikacyjne dostosowane do posiadanych dysfunkcji osób wspieranych poprzez media funkcjonujące na obszarze ZIT.

W ramach niniejszego priorytetu należy również wspierać inicjatywy zmierzające do zapewnienia mieszkańcom dostępu do usług edukacyjnych. Wymaga to podejmowania działań zmierzających do realizacji zróżnicowanych i innowacyjnych programów edukacyjnych.

Realizacja przyjętego priorytetu wymaga także podejmowania działań związanych z usprawnieniem funkcjonowania rynku pracy. Adresatem wsparcia w pierwszej kolejności winny stać się grupy defaworyzowane, w tym kobiety i osoby w wieku 50+.

Poprawa jakości życia mieszkańców wymaga również dbałości o środowisko przyrodnicze, w tym poprzez ochronę szczególnie cennych obszarów i obiektów. Ochrona tych zasobów wymaga nie tylko „twardych inwestycji” np. infrastrukturalnych, ale również podejmowania działań zmierzających do zwiększenia świadomości mieszkańców w zakresie ochrony środowiska i ochrony dóbr kultury.

W ramach niniejszego priorytetu podejmowane będą działania zmierzające do ochrony zasobów krajobrazowych i przyrodniczych, w tym poprzez nadzór nad stanem zasobów leśnych.

Równie istotna co ochrona środowiska jest dbałość o posiadane dziedzictwo kulturowe. Zadbane i wyeksponowane zabytki przyciągają turystów. Aby wykorzystać potencjał tkwiący w licznych zabytkach na terenie POF, należy podjąć działania zmierzające do inwentaryzacji samych obiektów, a także potrzebnych w nich prac inwestycyjnych i konserwatorskich. Konsekwentnie należy dążyć do ich odbudowy i przywrócenia im funkcji turystycznych poprzez renowację i odpowiednie zabezpieczenie. Istotna w tym zakresie będzie ścisła współpraca z różnymi instytucjami, w tym z organizacjami pozarządowymi. Priorytet realizowany będzie przez działania, w ramach których wskazano zakresy interwencji²⁴:

Tabela 38. Działania Priorytetu 4 Strategii ZIT POF

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
Działanie (D.4.1) Rozwój usług elektronicznych	
Działanie (D.4.2) Rozbudowa/ modernizacja infrastruktury	
Działanie (DF.4.3) Rozwój usług społecznych	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF</p> <p>Realizacja Działania DF.4.3 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w zakresie edukacji przedszkolnej: W.9. Pogłębiające się negatywne trendy demograficzne, W.10. Dominujące ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny, W.15. Niższy niż w regionie odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną, co może przekładać się na późniejsze wyniki w nauce, – w zakresie edukacji zawodowej: W.1. Funkcjonowanie miast średnich pogrążonych w kryzysie i zagrożonych postępującą marginalizacją (Kłodzko, Bielawa, Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów), W.31. Niewystarczające dostosowanie kształcenia zawodowego do oczekiwań przedsiębiorców i wymagań rynkowych. <p>2. Zakres interwencji</p> <p style="text-align: center;">148. Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT.</p> <p style="text-align: center;">149. Wsparcie na rzecz edukacji na poziomie podstawowym i średnim (z wyłączeniem infrastruktury)</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT.</p>

²⁴ Zgodnie z wymiary i kody rodzajów interwencji w ramach EFRR, EFS+ i Funduszu Spójności – art. 17 ust. 5 projektu Rozporządzenia Ogólnego.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
	<p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane:</p> <p>W celu ograniczenia wspólnego problemu POF związanego z niskim odsetkiem dzieci objętych opieką przedszkolną wspierane będą projekty oddziaływające na więcej niż jedną gminę obszaru i prowadzące do: tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego oraz oferowania dodatkowych zajęć dla dzieci. Ponadto możliwe będzie wyposażenie oraz prace adaptacyjne w pomieszczeniach przedszkoli. Wspierana będzie również kadra pedagogiczna i zarządzająca poprzez udział w studiach podyplomowych i innych formach wsparcia.</p> <p>W związku z koniecznością minimalizacji wspólnych problemów dot. kształcenia zawodowego realizowane będą przedsięwzięcia oddziaływające na co najmniej dwie gminy POF dot. m.in.: poprawy umiejętności kluczowych uczniów, organizacji staży uczniowskich, doradztwa edukacyjno- zawodowego, zwiększenia wpływu pracodawców na proces edukacji zawodowej. Ważnym elementem projektów będzie poprawa jakości infrastruktury placówek kształcenia zawodowego oraz poprawa kompetencji kadry pedagogicznej i zarządzającej.</p> <p>Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie również z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu²⁵. Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu. <p>i/lub</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami. <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3. w związku z umożliwieniem osobom młodym opiekującym się dziećmi podejmowania aktywności zawodowej lub działalności gospodarczej, między innymi w branży turystycznej. Ponadto w związku z rozwojem kwalifikacji zawodowych zmniejszeniu ulegnie wykluczenie społeczne mieszkańców, co będzie korzystnie oddziaływało na realizację Działania DF.4.3.</p>
	<p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników</p>

²⁵ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																										
	<p>na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1" data-bbox="459 322 1399 902"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik produktu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>PROG-DOL4P - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>WLWK-PLFCO01 - Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej</td> <td>osoby</td> <td>660</td> </tr> <tr> <td>WLWK-PLFCO02 - Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego</td> <td>szt.</td> <td>350</td> </tr> <tr> <td>WLWK-PLFCO04 - Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem</td> <td>osoby</td> <td>750</td> </tr> <tr> <td>WLWK-PLFCO06 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem</td> <td>osoby</td> <td>70</td> </tr> </tbody> </table> <p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1" data-bbox="451 958 1399 1182"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik rezultatu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Wartość wskaźnika bazowego</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-PLFCR01 - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu</td> <td>osoby</td> <td>0</td> <td>180</td> </tr> </tbody> </table> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027</p> <p>Cel szczegółowy: ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (EFS+).</p>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	PROG-DOL4P - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	2	WLWK-PLFCO01 - Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	osoby	660	WLWK-PLFCO02 - Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	szt.	350	WLWK-PLFCO04 - Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	osoby	750	WLWK-PLFCO06 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	osoby	70	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-PLFCR01 - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	0	180
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																									
PROG-DOL4P - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	2																									
WLWK-PLFCO01 - Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	osoby	660																									
WLWK-PLFCO02 - Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	szt.	350																									
WLWK-PLFCO04 - Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	osoby	750																									
WLWK-PLFCO06 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	osoby	70																									
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																								
WLWK-PLFCR01 - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	0	180																								
<p>Działanie (DF.4.4) Aktywizacja i inkluzja mieszkańców</p>	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF</p> <p>Realizacja Działania DF.4.4 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmocnienia silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.1. Funkcjonowanie miast średnich pograżonych w kryzysie i zagrożonych postępującą marginalizacją (Kłodzko, Bielawa, Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów), W.12. Występowanie zjawiska ubóstwa w skali większej niż w regionie, W.32. Niewystarczająca aktywność organizacji pozarządowych szczególnie w zakresie wsparcia społecznego, W.33. Słaba oferta usług na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami).</p> <p>2. Zakres interwencji</p> <p>158. Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych - ZIT.</p>																										

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji						
	<p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane:</p> <p>W związku z występowaniem na terenie POF miast średnich pogrążonych w kryzysie i zagrożonych postępującą marginalizacją (oraz ich obszarów funkcjonalnych) na terenie POF nasilają się problemy społeczne związane z osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W celu zmiany tej sytuacji konieczna będzie realizacja przedsięwzięć oddziaływujących na obszar co najmniej dwóch gmin POF i mających na celu szeroko rozumiany rozwój usług asystenckich i opiekuńczych świadczonych w społeczności lokalnej. Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie również z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu²⁶. Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu. <p>i/lub</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami. <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie D.4.2. poprzez uzupełnienie zadań infrastrukturalnych realizowanych poza ZIT POF działaniami o charakterze miękkim (EFS+). Ponadto usługi społeczne umożliwią osobom wymagającym wsparcia udział w działaniach integracyjnych co pozytywnie przyczyni się do realizacji Działania D.4.5.</p>						
	<p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1" data-bbox="459 1776 1398 1928"> <thead> <tr> <th data-bbox="459 1776 890 1843">Wskaźnik produktu</th> <th data-bbox="890 1776 1102 1843">Jednostka miary</th> <th data-bbox="1102 1776 1398 1843">Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="459 1843 890 1928">WLWK-PLKCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie</td> <td data-bbox="890 1843 1102 1928">osoby</td> <td data-bbox="1102 1843 1398 1928">700</td> </tr> </tbody> </table>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-PLKCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby	700
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika					
WLWK-PLKCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby	700					

²⁶ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji											
	<p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1" data-bbox="451 255 1399 479"> <thead> <tr> <th data-bbox="451 255 890 383">Wskaźnik rezultatu</th> <th data-bbox="890 255 1102 383">Jednostka miary</th> <th data-bbox="1102 255 1257 383">Wartość wskaźnika bazowego</th> <th data-bbox="1257 255 1399 383">Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="451 383 890 479">WLWK-PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej</td> <td data-bbox="890 383 1102 479">szt.</td> <td data-bbox="1102 383 1257 479">0</td> <td data-bbox="1257 383 1399 479">10</td> </tr> </tbody> </table> <p>5. Spójność z FEDS 2021-2027</p> <p>Cel szczegółowy: ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej (EFS+).</p>				Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	szt.	0	10
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika									
WLWK-PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	szt.	0	10									
<p>Działanie (DF.4.5) Promowanie dziedzictwa kulturowego</p>	<p>1. Zidentyfikowane silne i słabe strony POF</p> <p>Realizacja Działania DF.4.5 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: S.3. Występowanie cennych historycznie i kulturowo układów przestrzennych, S.7. Bogata oferta imprez kulturalnych, W.7. Zdekapitalizowane obiekty dziedzictwa materialnego, W.18. Punktowe braki w infrastrukturze kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej oraz niezadawalający stan części obiektów, W.13. Niezadawalająca skala aktywności społecznej.</p> <p>2. Zakres interwencji</p> <p style="text-align: center;">166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury</p> <p>Projekty będą wdrażane zgodnie z regulacjami obowiązującymi dla FEDS 2021-2027, Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT.</p> <p>3. Wykorzystane podejście zintegrowane:</p> <p>Jak wynika ze zidentyfikowanych wspólnych potrzeb obszaru na terenie POF występują braki w zakresie publicznej infrastruktury kultury oraz znacząca liczba zdekapitalizowanych obiektów dziedzictwa materialnego. Zarówno oferta kulturalna jak i duża liczba zabytków mają duże znaczenie dla rozwoju terytorium, w szczególności w zakresie potencjału turystycznego oraz jakości życia mieszkańców. W związku z tym w celu minimalizacji wspólnych problemów i wzmacniania potencjałów POF wdrażane będą projekty dot. m.in.: zachowania, zabezpieczenie a także adaptacji na cele kulturalne obiektów dziedzictwa kulturowego, przebudowy, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów użyteczności publicznej, ochrony i rozwoju infrastruktury zabytkowej.</p> <p>Ponadto wykorzystanie podejścia zintegrowanego wynikało będzie również z realizacji wyłącznie projektów zintegrowanych. W związku z powyższym, wszystkie wdrażane w ramach działania projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – będą miały wpływ na więcej niż jedną gminę z obszaru POF oraz ich realizacja została uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej niniejszej Strategii. Projekty spełniać będą jeden z dwóch warunków tj. będą projektami partnerskimi w rozumieniu art.39 Ustawy wdrożeniowej lub deklarowany będzie wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu²⁷. 											

²⁷ Przez wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu należy rozumieć wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin ZIT POF.

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji																							
	<p>Wskazanie wraz z uzasadnieniem spełnienia warunków dla poszczególnych projektów wymienionych w Tabeli 1. Lista projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny realizowanych, jako pojedyncze projekty zintegrowane, będzie się odbywać na poziomie fiszek projektowych, w których to zamieszczony zostanie szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem wypełnienia podejścia zintegrowanego z perspektywy konkretnego projektu.</p> <p>i/lub</p> <p>– będą zintegrowane poprzez realizację w formie tzw. Wiązek projektów co szczegółowo opisano w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami.</p> <p>Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3 poprzez poprawę oferty kulturalnej obszaru dla turystów. Ponadto w związku z działaniami dot. infrastruktury kultury nastąpi polepszenie jakości przestrzeni publicznych co będzie miało związek z realizacją Działania DF.3.3. Lepsza oferta kulturalna będzie istotna w kontekście realizacji DF.4.3, w związku z potrzebami w tym zakresie osób objętych opieką społeczną.</p>																							
	<p>4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027)</p> <p>Szacowane wartości docelowe wskaźników wynikają z fiszek projektowych przedsięwzięć wskazanych w Załączniku 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami, Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny, które podlegały procedurze oceny przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Ponieważ IZ FEDS 2021-2027 dopuszcza możliwość podpisania umowy o dotację dla projektów, które realizować będą co najmniej 70% szacowanej wartości docelowej wskaźników wskazanych w fiszce projektowej, przyjęto założenie, że realizacja szacowanej wartości docelowej wskaźników na poziomie 70% wartości podanych w tabeli poniżej będzie oznaczała osiągnięcie wartości docelowej wskaźników.</p> <p>a) Wskaźniki produktu</p> <table border="1" data-bbox="459 1234 1398 1686"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik produktu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>osoby</td> <td>51 748</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego</td> <td>szt.</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem</td> <td>szt.</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table> <p>b) Wskaźniki rezultatu</p> <table border="1" data-bbox="459 1742 1398 1955"> <thead> <tr> <th>Wskaźnik rezultatu</th> <th>Jednostka miary</th> <th>Wartość wskaźnika bazowego</th> <th>Szacowana docelowa wartość wskaźnika</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem</td> <td>osoby odwiedzające/rok</td> <td>1 500</td> <td>4 700</td> </tr> </tbody> </table>	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	51 748	WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	3	WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	4	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika	WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	1 500	4 700
Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																						
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	51 748																						
WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1																						
WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	3																						
WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	4																						
Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość wskaźnika bazowego	Szacowana docelowa wartość wskaźnika																					
WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	1 500	4 700																					

Działanie	Kody dotyczące wymiaru zakresu interwencji
	<p>5. Spójność z FEDS 2021-2027</p> <p>Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR).</p>

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 39. Zgodność Działań Priorytetu (P4) z celami SRWD 2030

Priorytet (P4) ZIT POF Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców	Cel strategiczny 2. SRWD 2030 Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	Cel strategiczny 3. SRWD 2030 Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego	Cel strategiczny 4. SRWD 2030 Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
Działanie (D.4.1) Rozwój usług elektronicznych	Cel operacyjny 2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych		
Działanie (D.4.2) Rozbudowa/ modernizacja infrastruktury	Cel operacyjny 2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych		
Działanie (DF.4.3) Rozwój usług społecznych	Cel operacyjny 2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych		
Działanie (DF.4.4) Aktywizacja i inkluzja mieszkańców		<p>Cel operacyjny 3.1 Kształtowanie postaw obywatelskich</p> <p>Cel operacyjny 3.5 Doskonalenie regionalnej polityki wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami</p>	
Działanie (DF.4.5) Promowanie dziedzictwa kulturowego			Cel operacyjny 4.5 Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego

Źródło: opracowanie własne.

V. Informacja o źródłach finansowania Strategii ZIT POF 2021-2027²⁸

Informacja o źródłach finansowania Strategii ZIT POF 2021-2027 została przygotowana na podstawie danych wynikających z Tabeli 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny.

Do opracowania niniejszej informacji wykorzystano kurs € wynikający z Wytocznych dotyczących stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw dla roku 2023, tj. 1 EURO = 4,65 zł.

Informacja o źródłach finansowania została zaprezentowana w tabeli w podziale na priorytety i działania Strategii ZIT POF oraz źródła finansowania pochodzące z FEDS 2021-2027.

Należy przyjąć, że podział środków pomiędzy priorytety i kategorie interwencji jest indykatorywny i może podlegać zmianom wraz z postępowaniem we wdrażaniu Strategii i realizacji projektów.

²⁸ Dla działań, dla których brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 brak możliwości wskazania budżetu Strategii ZIT POF.

Tabela 40. Budżet Strategii ZIT POF w zakresie objętym współfinansowaniem środkami FEDS 2021-2027

Wyszczególnienie		W ramach celu szczegółowego FEDS 2021-2027	Wkład FEDS 2021-2027 (tys. euro)	Wkład FEDS 2021-2027 (tys. zł)	Wkład krajowy (tys. zł)	Razem (tys. zł)
Priorytet (P1) Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy	Działanie (D.1.1) Rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość		-	-	-	-
	Działanie (D.1.2) Wspieranie działań innowacyjnych i współpracy przedsiębiorstw		-	-	-	-
	Działanie (DF.1.3) Rozwój i promocja turystyki		503 413	2 340 869	3 344 100	3 344 100
	165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	RSO5.1 (EFRR)	503 413	2 340 869	3 344 100	3 344 100
Priorytet (P2) Poprawa stanu środowiska naturalnego	Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii		71 600 222	332 941 028	154 371 255	487 312 283
	045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	RSO2.1 (EFRR)	2 405 000	11 183 250	7 555 846	18 739 096
	042. Renowacja istniejących budynków mieszkalnych do celów efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	JSO8.1 (FST)	13 444 385	62 516 388	26 792 758	89 309 146
	044. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	JSO8.1 (FST)	47 664 969	221 642 104	103 663 561	325 305 665
	045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej					
	048. Energia ze źródeł odnawialnych: słoneczna	JSO8.1 (FST)	8 085 868	37 599 286	16 359 090	53 958 376
	Działanie (DF.2.2) Usprawnienie gospodarki wodnej		5 606 192	26 068 793	22 749 036	48 817 829
	065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	RSO2.5 (EFRR)	5 606 192	26 068 793	22 749 036	48 817 829
	066. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków zgodne z kryteriami efektywności energetycznej					
	Działanie (DF.2.3) Ochrona przyrody oraz rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury		2 754 836	12 809 987	5 573 790	18 383 777
	079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby, zielona i błękitna infrastruktura	RSO2.7 (EFRR)	2 754 836	12 809 987	5 573 790	18 383 777

Wyszczególnienie		W ramach celu szczegółowego FEDS 2021-2027	Wkład FEDS 2021-2027 (tys. euro)	Wkład FEDS 2021-2027 (tys. zł)	Wkład krajowy (tys. zł)	Razem (tys. zł)
Priorytet (P3) Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru	Działanie (D.3.1) Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej		-	-	-	-
	Działanie (DF.3.2) Rozwój transportu zrównoważonego		20 682 703	96 174 568	42 663 968	138 838 536
	081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego	RSO2.8 (EFRR)	8 965 443	41 689 310	19 313 141	61 002 451
	082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego					
	083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów					
	081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego	JSO8.1 (FST)	11 717 260	54 485 258	23 350 827	77 836 085
	082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego					
	083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów					
Działanie (DF.3.3) Rewitalizacja przestrzeni i wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców		10 087 098	46 905 008	59 796 469	106 701 477	
168. Fizyczna regeneracja i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	RSO5.1 (EFRR)	10 087 098	46 905 008	59 796 469	106 701 477	
Priorytet (P4) Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców	Działanie (D.4.1) Rozwój usług elektronicznych		-	-	-	-
	Działanie (D.4.2) Rozbudowa/modernizacja infrastruktury		-	-	-	-
	Działanie (DF.4.3) Rozwój usług społecznych		2 689 011	12 503 902	5 393 189	17 897 091
	148. Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)	ESO4.6 (EFS+)	2 210 989	10 281 098	4 439 784	14 720 882
	149. Wsparcie na rzecz edukacji na poziomie podstawowym i średnim (z wyłączeniem infrastruktury)	ESO4.6 (EFS+)	478 022	2 222 804	953 405	3 176 209
	Działanie (DF.4.4) Aktywizacja i inkluzja mieszkańców		2 010 989	9 351 098	4 007 616	13 358 714
	158. Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości	ESO4.11 (EFS+)	2 010 989	9 351 098	4 007 616	13 358 714
	Działanie (DF.4.5) Promowanie dziedzictwa kulturowego		2 614 018	12 155 183	9 170 795	21 325 978
	166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	RSO5.1 (EFRR)	2 614 018	12 155 183	9 170 795	21 325 978
Pomoc techniczna			936 360	4 354 074	1 866 033	6 220 107
	170. Zwiększenie zdolności instytucji programu oraz podmiotów związanych z wdrażaniem Funduszy	RSO5.1 (EFRR)	507 646	2 360 554	1 011 667	3 372 221
	179. Informacja i komunikacja	(EFS+)	428 714	1 993 520	854 366	2 847 886
	RAZEM		119 484 842	555 604 510	308 936 251	862 199 892

Źródło: opracowanie własne.

VI. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT POF

Najważniejsze warunki obowiązujące w realizacji Strategii ZIT POF

W dniu 02.10.2020 r. zostało zawarte porozumienie (Porozumienie), które konstytuuje Związek ZIT Południowego Obszaru Funkcjonalnego (POF) w rozumieniu Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. 2022 poz. 1079). Na mocy Porozumienia stroną reprezentującą Związek ZIT POF jest Gmina Miejska Dzierżoniów reprezentowana przez Burmistrza Dzierżoniowa.

W związku z powyższym oraz w związku z postanowieniami art. 29 ust. 2-5 Rozporządzenia UE Nr 2021/1060, Gmina Miejska Dzierżoniów reprezentowana przez Burmistrza Dzierżoniowa wykonywać będzie zadania związane z wdrażaniem niniejszej Strategii. Funkcje administracyjne związane z wdrażaniem Strategii pełnić będzie Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska (dalej SZD), tworząc w swoich strukturach Biuro ZIT POF. Ponadto w systemie wdrażania ZIT POF funkcję programową pełnić będzie Komitet Sterujący ZIT POF, natomiast funkcję opiniodawczą pełnić będzie Rada ZIT POF.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze informacje dot. podmiotów zaangażowanych we wdrażanie ZIT POF i ich zadań.

Lider ZIT POF

Funkcję Lidera ZIT POF (dalej Lider) pełni Gmina Miejska Dzierżoniów reprezentowana przez Burmistrza Dzierżoniowa.

Lider przyjmuje prawa i obowiązki pozostałych gmin i powiatów, związane z powierzonymi jej zadaniami, a gminy i powiaty powierzające zadania mają obowiązek udziału w kosztach realizacji tych zadań oraz zabezpieczenia na ten cel środków finansowych w budżecie danej gminy/powiatu.

Lider ZIT POF przygotowuje zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności przeprowadza konsultacje społeczne i zatwierdza Strategię ZIT POF, po uprzednim pozytywnym zaopiniowaniu przez Komitet Sterujący ZIT POF (dalej KS ZIT POF).

Lider ZIT POF organizuje nabór członków do Rady ZIT POF oraz powołuje tę Radę.

Lider ZIT POF realizuje zadania publiczne poprzez Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska, tworząc w strukturach SZD Biuro ZIT POF.

Biuro ZIT POF

Funkcje administracyjne związane z wdrażaniem Strategii ZIT POF prowadzić będzie Biuro ZIT POF utworzone w ramach struktury organizacyjnej Stowarzyszenia Ziemia Dzierżoniowska (dalej SZD). Biuro ZIT POF będzie funkcjonować zgodnie z Regulaminem Pracy Biura SZD oraz wprowadzonym Regulaminem Biura ZIT POF.

W zakresie swoich zadań Biuro ZIT POF stosować będzie regulaminy wewnętrzne obowiązujące w Stowarzyszeniu Ziemia Dzierżoniowska, w tym: Regulamin zamówień publicznych, Regulamin pracy, przyjęte zasady polityki rachunkowości, politykę bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych, instrukcję zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych, analizę ryzyka w kontekście ochrony danych osobowych, itp.

Do zadań Biura ZIT POF, o których mowa w ust. 1 należeć będzie w szczególności:

- Prowadzenie działań w zakresie przygotowania i wdrażania Strategii ZIT POF oraz koordynacja działań Lidera Porozumienia w tym zakresie.
- Opracowywanie projektu oraz aktualizacja Strategii ZIT POF.
- Aplikowanie o środki w ramach Pomocy Technicznej i Wsparcia dla instrumentów terytorialnych (Typ 6.lc).
- Obsługa realizacji ZIT POF obejmująca m.in. Przygotowanie w porozumieniu ze Stronami Porozumienia listy projektów planowanych do realizacji oraz monitoring i sprawozdawczość ich wdrażania.
- Przygotowanie i zarządzanie Budżetem ZIT POF.
- Działania informacyjno-promocyjne dotyczące ZIT POF.
- Współpraca z instytucjami zaangażowanymi w przygotowanie i wdrażanie ZIT w szczególności z Ministerstwem, IZ FEDS 2021-2027.
- Realizacja zadań wynikających z Porozumienia Terytorialnego w sprawie określenia zasad, trybu i warunków realizacji projektów strategicznych w ramach instrumentu terytorialnego ZIT POF.
- Wykonywanie innych czynności niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania Związku ZIT POF.

Komitet Sterujący ZIT POF (Komitet Sterujący)

Komitet Sterujący ZIT POF pełni funkcję opiniodawczą w zakresie programowania, wdrażania, finansowania, ewaluacji, uzgadniania wspólnych inwestycji, bieżącej obsługi i rozliczeń ZIT POF. W skład KS ZIT POF wchodzi wójtowie, burmistrzowie i starostowie JST POF, zwani dalej przedstawicielami.

Do najważniejszych zadań KS ZIT POF należą:

- Wydawanie opinii niezbędnych w procesie przygotowania Strategii ZIT POF.
- Opiniowanie Strategii ZIT POF wraz z listą projektów do realizacji oraz jej zmian.
- Opiniowanie Budżetu ZIT POF na dany rok kalendarzowy i jego wykonania,
- Rozpatrywanie innych spraw oraz opiniowanie innych dokumentów niezbędnych do realizacji ZIT POF.

Rada ZIT POF (Rada)

Rada ZIT POF pełnić będzie funkcję doradczą dla Lidera i powołana zostanie w celu realizacji zasady partnerstwa i wielopoziomowego zarządzania. Opinie Rady ZIT POF nie mają dla Lidera ZIT POF charakteru wiążącego. W skład Rady ZIT POF wchodzi reprezentanci partnerów wskazanych w Artykule 8, ust 1, pkt. b i c Rozporządzenia UE Nr 2021/1060, którzy zadeklarują udział w pracach Rady. Procedurę wyboru członków Rady ZIT POF określił Lider ZIT POF. Otwarty i niedyskryminujący nabór na członków Rady ZIT POF został ogłoszony na stronach JST tworzących związek ZIT. Nabór prowadzony był w terminie od 3 lipca do 16 sierpnia 2023 r. Do udziału w pracach Rady ZIT POF zaproszono podmioty reprezentujące:

- partnerów społeczno-gospodarczych,
- społeczeństwo obywatelskie,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty działające na rzecz ochrony środowiska,
- podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji,
- inną grupę interesariuszy istotną dla rozwoju ZIT POF.

Decyzję zatwierdzającą udział zgłoszonych podmiotów do prac w Radzie ZIT podejmuje lider ZIT POF

Najważniejsze zadania Rady ZIT POF to m.in.:

- opiniowanie projektu Strategii ZIT POF oraz jej zmian.,
- opiniowanie rocznych sprawozdań monitoringowych na wniosek Lidera ZIT POF,
- wydawanie opinii w sprawach związanych z wdrażaniem Strategii ZIT POF na wniosek Lidera ZIT POF.

Najważniejsze procedury obowiązujące przy realizacji Strategii ZIT POF

Zarys procedury zatwierdzenia Strategii ZIT POF

Projekt Strategii ZIT POF przekazywany jest gminom i powiatom tworzącym Południowy Obszar Funkcjonalny w celu uzgodnień. Następnie dokument poddawany jest konsultacjom społecznym (z udziałem Rady). Wynikające z konsultacji ustalenia wprowadzane są do dokumentu, który jako projekt Strategii ZIT POF poddany zostaje Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko. Rekomendacje z SOOŚ uwzględniane są w treści dokumentu. Decyzję o zatwierdzeniu Strategii podejmuje Lider ZIT POF po opinii Komitetu Sterującego ZIT POF i Rady ZIT POF. Strategia ZIT POF podlega opiniowaniu przez IZ FEDS 2021-2027. Pozytywna opinia w/w podmiotów jest warunkiem realizacji ZIT POF. Zmiany dokumentu dokonywane są analogicznie do procedury zatwierdzania. Zatwierdzona Strategia ZIT POF i jej zmiany publikowane są na stronie internetowej Lidera ZIT POF.

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzania rocznych sprawozdań monitoringowych

Projekt rocznego sprawozdania monitoringowego przygotowywany jest przez Biuro ZIT POF i przekazywany do Rady ZIT POF oraz Komitetu Sterującego ZIT POF w celu uzyskania opinii. Następnie sprawozdanie zatwierdza Lider ZIT POF. Biuro ZIT POF przekazuje zatwierdzone sprawozdanie do Instytucji Zarządzającej programem Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 do dalszych prac.

Zarys procedur wdrażania

W związku z realizacją zadań związanych z udziałem w wyborze projektów do dofinansowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 rozporządzenia ogólnego Biuro ZIT POF posługuje się procedurami ustanowionymi dla FEDS 2021-2027 lub innych środków zewnętrznych oraz regulaminami wewnętrznymi.

W związku z realizacją projektów współfinansowanych ze środków Pomocy Technicznej Biuro ZIT POF posługuje się procedurami ustanowionymi dla FEDS 2021-2027 lub innych środków zewnętrznych oraz regulaminami wewnętrznymi.

Biuro ZIT POF realizuje działania informacyjne i promocyjne w zakresie uzgodnionym z Instytucją Zarządzającą FEDS 2021-2027, zgodnie z przepisami prawa wspólnotowego i krajowego, jak również zapisami dokumentów programowych, zasadami zawartymi w systemie realizacji Programu FEDS 2021-2027, a także wytycznymi krajowymi i programowymi oraz zaleceniami Instytucji Zarządzającej.

VII. Opis procesu zaangażowania społecznego w proces tworzenia Strategii

1. W trakcie prac nad pierwszym projektem Strategii ZIT POF zaproszono wszystkie zainteresowane podmioty do zaproponowania zapisów analizy SWOT. Informacje o możliwości zgłaszania propozycji do analiz SWOT zostały opublikowane na stronach internetowych JST tworzących ZIT POF. Propozycje były przyjmowane za pośrednictwem formularza internetowego, który znajdował się pod adresem <https://swotpof.webankieta.pl/> w okresie od 23.05.2022 do 20.06.2022 r. Zgłoszone propozycje zostały przeanalizowane, a uzasadnione uwzględnione w treści dokumentu.
2. W okresie d 18.12.2022 r. do 02.12.2022 r. za pośrednictwem formularza internetowego, który znajdował się pod adresem <https://zitpof.webankieta.pl/>, zaproszono do zgłoszenia uwag i opinii do projektu Strategii ZIT POF partnerów społeczno-gospodarczych, społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska, podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji, inne grupy interesariuszy istotne dla rozwoju ZIT POF. Zgłoszone uwagi zostały przeanalizowane, a uzasadnione uwzględnione w treści dokumentu. Informacja z przebiegu procesu uspołecznienia została opublikowana na stronach internetowych JST tworzących ZIT POF.
3. W okresie od 20.09.2023 r. do 05.10.2023 r. zaproszono członków Rady ZIT POF do zgłaszania uwag i opinii do projektu Strategii ZIT POF. Uwagi i opinie zbierane były za pośrednictwem formularza opublikowanego na stronie <https://radazitpof.webankieta.pl/>. Zgłoszone przez członków Rady ZIT POF uwagi i opinie zostały przeanalizowane, a uzasadnione uwzględnione w treści niniejszego projektu Strategii ZIT POF. O wyniku procesu konsultacji członkowie Rady ZIT POF zostali poinformowani przez Biuro ZIT POF.
4. Proces uspołecznienia tworzenia dokumentu będzie kontynuowany w formie otwartych konsultacji społecznych, do których zostaną zaproszeni: władze regionalne, lokalne i miejskie, inne instytucje publiczne, partnerzy społeczno-gospodarczy, podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie takie jak: partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji, organizacje badawcze i uniwersytety oraz inne właściwe zainteresowane strony.
5. Konsultacje społeczne projektu Strategii ZIT POF. Zaproszenie do udziału w procesie konsultacji społecznych zostało opublikowane na stronach Biuletynów Informacji Publicznej (BIP) wszystkich gmin i powiatów tworzących Południowy Obszar Funkcjonalny oraz na stronie biura ZIT POF. Do udziału w konsultacjach społecznych zaproszono: Władze regionalne, lokalne i miejskie, inne instytucje publiczne, partnerów społeczno-gospodarczych/partnerów społeczno-ekonomicznych, podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie takie jak: partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia

społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji, organizacje badawcze i uniwersytety, inne właściwe zainteresowane stron. Projekt Strategii ZIT POF w wersji elektronicznej dostępny był pod linkiem <https://efficon.pl/szitpof.pdf>. Ponadto w wersji drukowanej dokumenty dostępne były w Biurze „Stowarzyszenia Ziemia Dzierżoniowska”, Rynek 36, 58-200 Dzierżoniów. Uwagi i opinie do projektu Strategii ZIT POF można było zgłaszać w terminie od 21.12.2023 r. od godz. 15.00 do 26.01.2024 do godz. 15.00 wyłącznie za pośrednictwem formularza internetowego, który znajdował się pod adresem <https://zitpof.webankieta.pl/>. W trakcie konsultacji społecznych zorganizowano 3 spotkania konsultacyjne w każdym z powiatów tworzących Południowy Obszar Funkcjonalny. W trakcie konsultacji społecznych nie zgłoszono żadnych uwag do projektu dokumentu. Informacja na temat przeprowadzonych konsultacji społecznych została przekazana interesariuszom za pośrednictwem stron internetowych gmin i powiatów tworzących Południowy Obszar Funkcjonalny oraz na stronie biura ZIT POF. Zgodnie z postanowienia Ustawy wdrożeniowej przedmiotowe sprawozdanie zostało uwzględnione w Strategii ZIT POF w formie załącznika.

VIII. Opis procedury Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko

Ustalenia zawarte w Prognozie Oddziaływania na Środowisko

Prognoza wykonana została w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, którą reguluje ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 poz. 1094 ze zm.). Celem tej procedury jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu dokumentu.

Procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowi formalny proces oceny oddziaływania na środowisko projektu dokumentu „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego”. W ramach tej procedury określone jest jak realizacja zapisów analizowanego dokumentu wpłynie na środowisko. Należy przy tym mieć na uwadze, że SOOŚ nie jest odrębnym dokumentem a procedurą, w trakcie której powstają ściśle określone dokumenty, w tym prognoza oddziaływania na środowisko.

Zakres Prognozy jest zgodny z art. 51 ustawy ooś oraz z wymaganiami nałożonymi przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Celem Strategii ZIT będzie umożliwienie wspólnego planowania działań rozwojowych na obszarze powiązanych ze sobą funkcjonalnie gmin na terenie POF. Wspólne planowanie działań rozwojowych ma kluczowe znaczenie w odniesieniu do planowania inwestycji, których zasięg i oddziaływanie wykracza poza terytorium jednej gminy. Strategia ZIT może więc przynieść wymierne korzyści, w szczególności przez dostosowanie planów inwestycyjnych poszczególnych gmin i uwzględnienie w nich potrzeb całego obszaru objętego Strategią, jak również przez realizowanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych. Takie podejście wychodzi naprzeciw trendom Unii Europejskiej w odniesieniu do adresowania różnego rodzaju wsparcia finansowego do obszarów współpracujących ze sobą, powiązanych ze sobą funkcjonalnie i wykraczających poza granice administracyjne gminy.

Za podstawowe cele opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego należy przyjąć:

- wzrost integracji ZIT Południowego Obszaru Funkcjonalnego w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym,
- określenie narzędzi do realizacji założeń m.in. zintegrowane podejście,
- wzmocnienie istniejących i tworzenie nowych powiązań gospodarczych,
- niwelowanie nierówności poszczególnych części obszaru funkcjonalnego,
- znaczącą poprawę jakości życia w regionie,
- wzmocnienie pozycji konkurencyjności obszaru,

- kształtowanie i stymulowanie policentrycznego charakteru ZIT Południowego Obszaru Funkcjonalnego.

Fundamentem Strategii ZIT Południowego Obszaru Funkcjonalnego była koncepcja zaprojektowanej współpracy między samorządami, co umożliwi efektywne wykorzystanie mechanizmu ZIT oraz pogłębianie współpracy. Południowy Obszar Funkcjonalny ma być obszarem opartym o jedność i spójność, a przyszłość całego regionu należy do ludzi, dlatego że są oni największym potencjałem i mają wpływ na środowisko, w którym żyją. W Strategii ZIT Południowego Obszaru Funkcjonalnego zostały również wskazane priorytety i wymierne cele, które wyznaczają kierunki działań na najbliższe lata.

W Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego wyznaczono strukturę celów, priorytetów i działań.

Cele strategicznym Strategii jest: Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy, społeczny i przestrzenny Południowego Obszaru Funkcjonalnego oparty na dekarbonizacji i innowacjach oraz sprzyjający włączeniu społecznemu.

Ponadto wyznaczono 4 priorytety:

- Priorytet (P1) Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy,
- Priorytet (P2) Poprawa stanu środowiska naturalnego,
- Priorytet (P3) Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru,
- Priorytet (P4) Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców.

Oraz następujące działania:

- Priorytet (P1) Inteligentny i zrównoważony rozwój gospodarczy:
 - Działanie (D.1.1.) Rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość,
 - Działanie (D.1.2) Wspieranie działań innowacyjnych i współpracy przedsiębiorstw,
 - Działanie (DF.1.3.) Rozwój i promocja turystyki,
- Priorytet (P2) Poprawa stanu środowiska naturalnego:
 - Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii,
 - Działanie (DF.2.2) Usprawnienie gospodarki wodnej,
 - Działanie (DF.2.3) Ochrona przyrody oraz rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury.
- Priorytet (P3) Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru:
 - Działanie (D.3.1) Budowa/modernizacja infrastruktury drogowej,
 - Działanie (DF.3.2) Rozwój transportu zrównoważonego,
 - Działanie (DF.3.3) Odnowa przestrzeni i wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców.
- Priorytet (P4) Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców:
 - Działanie (D.4.1) Rozwój usług elektronicznych,
 - Działanie (D.4.2) Rozbudowa/modernizacja infrastruktury,
 - Działanie (DF.4.3) Rozwój usług społecznych,

- o Działanie (DF.4.4) Aktywizacja i inkluzja mieszkańców,
- o Działanie (DF.4.5) Promowanie dziedzictwa kulturowego.

Zestaw działań realizacyjnych opracowano biorąc pod uwagę wyniki części diagnostycznej, w tym rezultaty warsztatów dla mieszkańców oraz administracji i władz gmin, wyniki ankiety skierowanej do gmin oraz wskazania przez mieszkańców miejsc szczególnie wrażliwych. Uwzględniono także kontekst międzynarodowych, krajowych i lokalnych dokumentów strategicznych odnoszących się do zintegrowanego rozwoju.

Niniejsza Prognoza zawiera więc ocenę oddziaływania poszczególnych projektów przypisanych do realizacji w ramach określonego priorytetu.

Kluczową część analizy Prognozy stanowiła matryca oceny oddziaływania na środowisko i kierunków działań w poszczególnych celach szczegółowych Strategii (przyjęty stopień analizy odpowiadający poziomowi szczegółowości dokumentu jako całości). W matrycy przyporządkowano każdej grupie wskazanych kierunków działań kategorię potencjalnego oddziaływania na środowisko. Następnie, zgodnie z zapisami Ustawy o oś poddano poszczególne zadani i kierunki działań ocenie poszerzonej obejmującej rodzaj, skalę i charakter oddziaływania na poszczególne elementy środowiska. W trakcie prac nad Prognozą przeanalizowano również liczne dokumenty strategiczne dotyczące zrównoważonego rozwoju, powiązane ze Strategią a także dokumenty strategiczne wyższego szczebla wyznaczające cele ochrony środowiska oraz inne prognozy oddziaływania na środowisko powiązanych dokumentów strategicznych. Informacje na temat lokalnych uwarunkowań środowiskowych województwa oraz stanu i jakości środowiska czerpano z danych Rocznika Statystycznego GUS, publikacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, publikacji Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, publikacji GEOSERWISU (Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska), publikacji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, publikacji specjalistycznej literatury eksperckiej w zakresie oddziaływania i zagrożeń dla stanu środowiska związanych z rozwojem sektora transportu.

Potencjalne negatywne oddziaływania, które mogą wystąpić przy realizacji zaplanowanych zadań inwestycyjnych można ograniczyć do racjonalnego poziomu poprzez:

- odpowiednio dobrze przemyślany wybór lokalizacji inwestycji (a w przypadku inwestycji liniowych ich przebiegu) uwzględniający lokalne uwarunkowania, walory przyrodnicze i występowanie zabytków,
- odpowiednio staranne przygotowanie projektu, przy uwzględnieniu potrzeby ochrony środowiska zarówno na etapie budowy jak i w fazie eksploatacji inwestycji,
- odpowiednie zabezpieczenie techniczne sprzętu i placu budowy, w szczególności w sąsiedztwie obszarów szczególnie wrażliwych na negatywne oddziaływanie, obiektów zabytkowych oraz siedzib ludzkich,

- stosowanie odpowiednich technologii, materiałów, rozwiązań konstrukcyjnych i organizacji pracy ograniczających wpływ na środowisko w fazie budowy, oraz eksploatacji,
- dostosowanie terminów prac do terminów rozrodu, wegetacji, okresów lęgowych, maskowanie (wkomponowywanie w otoczenie) elementów dyszarmicznych dla krajobrazu.

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt.3 lit. b ustawy o oś (Dz. U. z 2023 poz. 1094 ze zm.) prognoza oddziaływania na środowisko dla Strategii ZIT powinna przedstawiać rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie.

W ramach Prognozy dokonano analizy wariantu podstawowego, którego planowane działania zostały poddane szczegółowej analizie. W rozdziale nr 6 przeanalizowano również skutki tzw. „wariantu 0” – polegającego na niezrealizowaniu programu oraz jego potencjalne skutki.

Wariant alternatywny polegać będzie na zmniejszeniu maksymalnego zakresu realizacji projektów wskazanych w Strategii. Wariant alternatywny zakłada zmniejszenie ilości realizowanych projektów w wyniku dostępności środków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027 oraz środków własnych. Wariant ten zakłada zmniejszenie realizacji działań planowanych do wykonania.

Podczas obowiązywania Strategii ZIT prowadzony będzie przez Zamawiającego bieżący monitoring zaawansowania realizacji Strategii, wynikający z potrzeb, w tym ze współpracy z Instytucją Zarządzającą FEW 2021+ w zakresie poziomu zaangażowania i wykorzystanie dotacji EFRR i EFS.

Wnioski z monitoringu służyć będą w pierwszej kolejności wskazaniu konieczności podejmowania działań interwencyjnych dla osiągnięcia założonych w dokumencie celów oraz modyfikacji przyjętych ustaleń dla zwiększenia ich efektywności. Wyniki monitoringu służyć będą m.in. identyfikacji potrzeb zmian lub uzupełnień dokumentu Strategii w poszczególnych obszarach interwencji.

Uzasadnienia wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt.3 lit. b ustawy o oś (Dz. U. z 2023 poz. 1094 ze zm.) prognoza oddziaływania na środowisko dla Strategii powinna przedstawiać rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie.

W ramach Prognozy dokonano analizy wariantu podstawowego, którego planowane działania zostały poddane szczegółowej analizie. W rozdziale nr 6 przeanalizowano również skutki tzw. „wariantu 0” – polegającego na niezrealizowaniu programu oraz jego potencjalne skutki.

Wariant alternatywny polegać będzie na zmniejszeniu maksymalnego zakresu realizacji projektów wskazanych w Strategii. Wariant alternatywny zakłada zmniejszenie ilości realizowanych projektów w wyniku dostępności środków w ramach Europejskiego

Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027 oraz środków własnych. Wariant ten zakłada zmniejszenie realizacji działań planowanych do wykonania.

Stanowiska organów opiniujących SOOŚ

Projekt dokumentu „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego” wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko został poddany zaopiniowaniu przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, zgodnie z art. 57 i 58 Ustawy ooŚ. Uzyskano opinie:

- Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Wrocławiu – pismo z dnia 22 marca 2024 r., znak: WSI.410.76.2024.KM – opiniującego pozytywnie projekt dokumentu wraz z prognozą,
- Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego – pismo z dnia 28 lutego 2024 r., znak: ZNS.9022.4.24.2024. MB z pozytywną opinią projektu dokumentu wraz z prognozą.

Obydwa organy opiniujące wyraziły pozytywną opinię oraz nie wskazały uwag i wniosków wymagających uwzględnienia w Strategii i Prognozie.

Zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa

Zgodnie z art. 54 ust. 2 ustawy, zapewniono możliwość udziału społeczeństwa w opracowywaniu projektu dokumentu „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Informacje nt. opracowania projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, o jego przedmiocie, możliwości zapoznania się z niezbędną dokumentacją oraz składania uwag i wniosków, w tym sposobie i miejscu ich składania, organie właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków zostały zamieszczone w Biurze ZIT POF, Rynek 55/15, 58-200 Dzierżoniów oraz na stronie internetowej <http://www.stowarzyszeniezd.pl>.

Z treścią projektu Strategii wraz z prognozą można było zapoznać się w Biurze ZIT POF, Rynek 55/15, 58-200 Dzierżoniów oraz na stronie internetowej <http://www.stowarzyszeniezd.pl>.

Oraz na spotkaniach konsultacyjnych, które odbędą się:

- w Kłodzku w Starostwie Powiatowym, ul. Wyspiańskiego 2K, sala konferencyjna nr 1.1. dnia 14 marca 2024 roku, godzina 9.00 do 10.30,
- w Dzierżoniowie w siedzibie Biura ZIT POF, adres: 58-200 Dzierżoniów, Rynek 55 pokój nr 15 dnia 14 marca 2024 roku, godzina 13.00 – 14.30.

Uwagi i wnioski do ww. dokumentu można składać w terminie 21 dni od dnia ogłoszenia tj. od dnia 29.02.2024 r. do dnia 21.03.2024 r.

- w formie pisemnej na adres: Biuro ZIT POF, Rynek 55/15, 58-200 Dzierżoniów,
- ustnie do protokołu w Biurze ZIT POF,
- za pomocą środków komunikacji elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym, na adres: biuro@stowarzyszeniezd.pl

Uwagi i wnioski złożone po upływie wyżej określonego terminu pozostawia się bez rozpatrzenia.

Organem właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków jest Lider ZIT POF. Obwieszczenie podaje się do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty w gminie poprzez zamieszczenie na stronie internetowej, na tablicy ogłoszeń oraz na stronie www.doba.pl.

W czasie udziału społeczeństwa nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski dotyczące projektu dokumentu pn. „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego” oraz prognozy oddziaływania na środowisko.

W trakcie prac nad dokumentem „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego” zapewniona została możliwość zgłaszania zarówno uwag do uwzględnienia w dokumencie, jak i wniosków do projektu dokumentu.

Ustalenia transgranicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko

Rozważenie możliwości transgranicznego oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć jest obowiązkiem wynikającym z Konwencji o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście trans-granicznym, sporządzonej w Espoo w dniu 25 lutego 1991 r. (Dz. U. 1999 nr 96, poz. 1110). Specjalnej analizie powinny podlegać inwestycje zlokalizowane blisko granic państwa, a także te realizowane dalej, ale ze względu na rozmiar przedsięwzięcia mogące powodować znaczące emisje lub zmiany w środowisku.

Zaplanowane przedsięwzięcie będą oddziaływać lokalnie, jedynie niektóre z nich mogą sporadycznie wykraczać poza analizowany obszar.

Tym samym postępowanie w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko nie zostało przeprowadzone.

Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji ustaleń Strategii podlegającej SOOŚ

Prognoza oddziaływania na środowisko powinna obejmować obszar całego Południowego Obszaru Funkcjonalnego. W związku z tym obszar objęty prognozą nie może być mniejszy od obszaru będącego przedmiotem tego dokumentu, co jest konieczne zważywszy na wzajemne powiązania poszczególnych elementów środowiska.

W celu dokonania obiektywnej weryfikacji i modyfikacji celów i działań proponowanych w ramach Strategii konieczne jest prowadzenie monitoringu, który dostarczy danych niezbędnych do realizacji tych działań. Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji.

Nadrzędną zasadą realizacji niniejszego opracowania powinna być realizacja wyznaczonych zadań przez określone jednostki, którym poszczególne zadania przypisano.

Monitoring jest ważnym elementem procesu wdrażania Strategii, umożliwiającym systematyczne zbieranie, analizowanie, przetwarzanie i wykorzystywanie danych związanych z realizacją projektów. Systematycznie i prawidłowo prowadzony monitoring pozwala na bieżące określenie stopnia realizacji projektów, stopnia realizacji celów Strategii, wykrycie nieprawidłowości, zapewniając stabilny i prawidłowy standard wdrażania.

Realizacja działań przewidzianych w Strategii wymaga stałego monitorowania oraz odpowiedniego reagowania w przypadku, gdy pojawiają się rozbieżności pomiędzy zakładanymi rezultatami, a stanem rzeczywistym. Ocena wdrażania założeń Strategii opiera się na monitorowaniu postępu prac w ramach dokumentu. W oparciu o informacje przekazane przez podmioty odpowiedzialne za inicjowanie i realizację działań adaptacyjnych, raz na 2-3 lata przygotowujemy będzie raport z wdrażania Strategii. Raport ten zawierał będzie podstawowe informacje o zainicjowanych, zaplanowanych, realizowanych oraz zrealizowanych działaniach adaptacyjnych oraz ocenę skutków środowiskowych wdrożonej Strategii w okresie sprawozdawczym. Ocena skutków środowiskowych wdrożonego Strategii (przeprowadzona w ramach opracowania raportu z wdrożenia MPA - raz na 2-3 lata), powinna opierać się na ocenie wskaźników monitoringu środowiska (PMŚ), a także na ocenie danych dotyczących monitoringu hałasu, stanu wód oraz powierzchni terenów zielonych w Południowym Obszarze Funkcjonalnym. Należy przy tym pamiętać, że zasięg Strategii jest przestrzennie ograniczony, jak również skala podejmowanych działań jest niewielka, w związku z czym, wpływ tych działań nie będzie wielki i nie wpłynie zasadniczo na ocenę stanu jakości środowiska na terenie POF.

Podsumowanie

Przeprowadzona SOOŚ pozwoliła na sformułowania rekomendacji w zakresie możliwości doskonalenia sposobu wdrażania ocenianej Strategii. W prognozie oddziaływania na środowisko wskazano, że ustalenia projektu Strategii nie kolidują z polityką ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, natomiast mogą zdecydowanie sprzyjać jej wdrażaniu w pośredni lub bezpośredni sposób.

Mając na uwadze powyższe, w rezultacie SOOŚ uznano zasadność przyjęcia i wdrażania Strategii.

Spis tabel

Tabela 1. Podmioty gospodarcze w 2014 i 2020 r.....	10
Tabela 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 i 2020 r.....	12
Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w 2014 i 2020 r.....	14
Tabela 4. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem w 2014 i 2020 r.....	15
Tabela 5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 i 2020 r.....	17
Tabela 6. Turyści zagraniczni (2020 r.).....	21
Tabela 7. Liczba ludności – stan na 31 grudnia w 2014 i 2020 r.....	22
Tabela 8. Ruch naturalny i migracyjny ludności w 2014 i 2020 r.....	24
Tabela 9. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2014 i 2020 r.....	25
Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w 2014 i 2020 r.....	27
Tabela 11. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego w 2014 i 2020 r.....	29
Tabela 12. Osoby korzystające z usług opiekuńczych w 2014 i 2020 r.....	30
Tabela 13. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej (z filiami) w 2014 i 2020 r.....	31
Tabela 14. Liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi korzystająca ze wsparcia OPS w 2014 i 2020 r.....	32
Tabela 15. Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do lat 3 w 2014 i 2020 r.....	33
Tabela 16. Dzieci w przedszkolach na 1 tys. dzieci w 2014 i 2020 r.....	34
Tabela 17. Wyniki egzaminu ósmoklasisty (2020 r.).....	36
Tabela 18. Wyniki (%) z obowiązkowych egzaminów maturalnych w 2020 r.....	38
Tabela 19. Liczba nauczycieli w 2014 i 2020 r.....	39
Tabela 20. Obiekty sportowe w 2014 i 2018 r.....	42
Tabela 21. Wykaz wybranych ofert połączeń kolejowych dla obszaru ZIT.....	51
Tabela 22. Analiza oferty autobusowej w obszarze badań [2023].....	53
Tabela 23. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji w 2014 i 2020 r.....	62
Tabela 24. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w 2014 i 2020 r. [kg].....	70
Tabela 25. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania w 2014 i 2020 r.....	72
Tabela 26. Powierzchnia obszarów zdegradowanych wskazanych w programach rewitalizacji w obszarze Południowego Obszaru Funkcjonalnego [2020].....	74
Tabela 27. Obszary wymagające rekultywacji lub zagospodarowania [2020].....	75
Tabela 28. Obszary prawnie chronione w 2014 i 2020 r. (ha).....	77
Tabela 29. Miejscowości najbardziej zagrożone zanieczyszczeniami powietrza ze wskazaniem głównych źródeł emisji.....	79
Tabela 30. Analiza SWOT.....	83
Tabela 31. Cel, Priorytety i Działania Strategii ZIT POF.....	87
Tabela 32. Działania Priorytetu 1 Strategii ZIT POF.....	91
Tabela 33. Zgodność Działań Priorytetu (P1) z celami SRWD 2030.....	93
Tabela 34. Działania Priorytetu 2 Strategii ZIT POF.....	94
Tabela 35. Zgodność Działań Priorytetu (P2) z celami SRWD 2030.....	101
Tabela 36. Działania Priorytetu 3 Strategii ZIT POF.....	102
Tabela 37. Zgodność Działań Priorytetu (P3) z celami SRWD 2030.....	106
Tabela 38. Działania Priorytetu 4 Strategii ZIT POF.....	109
Tabela 39. Zgodność Działań Priorytetu (P4) z celami SRWD 2030.....	115
Tabela 40. Budżet Strategii ZIT POF w zakresie objętym współfinansowaniem środkami FEDS 2021-2027.....	117

Spis rysunków

Rysunek 1. Południowy Obszar Funkcjonalny na tle województwa dolnośląskiego.....	5
Rysunek 2. Mapa Południowego Obszaru Funkcjonalnego w podziale na gminy i powiaty	6
Rysunek 3. Obszary funkcjonalne i ich miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze.....	8
Rysunek 4. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności [2020].....	13
Rysunek 5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [2020]	18
Rysunek 6. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2020 r.	26
Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców [2020]	28
Rysunek 8. Dzieci w przedszkolach na 1 tys. dzieci [2020].....	35
Rysunek 9. Sieć drogowa obszaru ZIT - kategorie zarządzania.....	46
Rysunek 10 . Sieć drogowa obszaru ZIT - kategorie techniczne.....	47
Rysunek 11 . Generalny Pomiar Ruchu, średniodobowy ruch pojazdów na drogach krajowych i wojewódzkich w latach 2015 i 2020	48
Rysunek 12. Sieć kolejowa – znaczenie.....	50
Rysunek 13. Infrastruktura kolejowa i autobusowa obszaru POF	54
Rysunek 14. Dobowa wymiana pasażerska na stacjach i przystankach kolejowych w 2019 r.	58
Rysunek 15. Koncepcja sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego – Dolnośląska Cyklostrada	59
Rysunek 16. Sieć komunikacji drogowej i kolejowej ZIT POF.....	61
Rysunek 17. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej [2020]	64
Rysunek 18. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej [2020].....	65
Rysunek 19. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji gazowej [2020].....	66
Rysunek 20. Plan przeciwdziałania skutkom suszy – łączne zagrożenie suszą.....	69
Rysunek 21. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg [2020].....	71
Rysunek 22. Obszary Natura 2000.....	78
Rysunek 23. Macierz wzajemnego, zintegrowanego oddziaływania efektów realizacji ZIT POF	88

Załącznik 1. Wykaz operacji, wraz z informacją na temat ich zintegrowania oraz sposobu wskazania i powiązania z innymi projektami

Informacja na temat sposobu wskazania projektów niekonkurencyjnych

Od 2020 r. samorządy tworzące w perspektywie finansowej 2021-2027 tzw. OSI (Obszary Strategicznej Interwencji) rozpoczęły starania związane z utworzeniem w ramach obszarów funkcjonalnych (tj. miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze) w kolejnej perspektywie 2021-2027 instrumentu terytorialnego – Związku ZIT. W tym celu, samorządy powiatów: dzierzoniowskiego, kłodzkiego oraz ząbkowickiego złożyły do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego wnioski o utworzenie na tym obszarze Związku ZIT oraz podpisały Porozumienie o współpracy w zakresie przygotowania Zarysu planu działań ZIT POF. Od samego początku starań samorządów nad utworzeniem nowej formy oddolnego wspierania lokalnych samorządów, w proces identyfikacji projektów zaangażowano szeroko pojętą grupę partnerów społeczno-gospodarczych, która stanowi zgodnie z przepisami regulującymi wdrażanie środków z funduszy UE w latach 2021-2027 bardzo istotny czynnik zaangażowany w proces uspołecznienia dokumentu planistycznego oraz wynikających z niego strategicznych interwencji.

Przedstawiciele 28 samorządów tworząc pierwszą listę projektów do przyszłej Strategii ZIT POF (IV kw. 2020 - I kw. 2021) angażowali partnerów społeczno-gospodarczych. Działania te polegały na identyfikacji niezbędnych zadań w ścisłej konsultacji z przedstawicielami lokalnych społeczności, w tym w szczególności podczas posiedzeń komisji Rad oraz sesji danej gminy/powiatu, spotkań z mieszkańcami i przedsiębiorcami oraz otrzymywanych wniosków mieszkańców, instytucji i środowisk. Jednostki organizacyjne JST oraz jednostki podległe (w tym spółki komunalne) informowały starostów/burmistrzów/wójtów o zidentyfikowanych problemach i potrzebach mieszkańców oraz danych obszarów funkcjonalnych, które należy uwzględnić w opracowywanym dokumencie i liście projektów.

Szeroka grupa interesariuszy informowana była o możliwości zgłaszania projektów do opracowywanego dokumentu. W procesie identyfikacji listy projektów niekonkurencyjnych zaangażowano również ciało opiniodawcze Lidera ZIT POF, tj. Radę ZIT POF skupiającą partnerów społeczno-gospodarczych, która sygnalizowała potrzeby reprezentowanych grup i środowisk społecznych. Również podczas konsultacji społecznych Strategii ZIT POF, wszystkie zainteresowane osoby oraz środowiska mogły zgłaszać projekty realizowane w trybie niekonkurencyjnym.

Analizując cały proces budowy projektów niekonkurencyjnych do Strategii ZIT POF, należy zaznaczyć duże zaangażowanie i bardzo aktywny udział społeczeństwa obywatelskiego w tym grup reprezentujących środowisko społeczno-gospodarcze obszaru ZIT POF. Na każdym etapie formułowania celów, priorytetów i wiązek projektów władze samorządowe uwzględniały oddolne inicjatywy określonych grup społecznych.

Informacja na temat zintegrowania projektów oraz ich powiązania z innymi projektami

W związku z postanowieniami Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027²⁹ wzór wykazu operacji, które mają być wspierane określa Instytucja Zarządzająca FEDS 2021-2027.

Lista projektów do Strategii ZIT POF zawierać będzie projekty niekonkurencyjne (zgodnie z definicją projektów niekonkurencyjnych z „Wytycznych dotyczących wyboru projektów na lata 2021-2027”³⁰) zgłoszone przez samorządy tworzące ZIT POF. Decyzja o umieszczeniu projektów na liście projektów zostanie podjęta w ramach procedury zatwierdzania Strategii ZIT POF przez Lidera po uprzednim uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu Sterującego oraz opinii Rady.

Strategia ZIT POF realizowana będzie wyłącznie przez projekty zintegrowane.

Projekty zintegrowane będą to projekty:

1. Spełniające definicję z Zasad realizacji instrumentów terytorialnych, tj.:
„Projekt zintegrowany to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych – oznacza to, że projekt ten ma wpływ na więcej niż 1 gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii. Projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków: a. jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej; b. deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii”³¹.

i/lub

2. Projekty realizowane w formule tzw. „Wiązki projektów” i spełniające definicję:
„Przez wiązkę projektów rozumiana jest grupa projektów powiązanych ze sobą merytorycznie lub funkcjonalnie w sposób na tyle bezpośredni i istotny, że ich planowanie, wdrażanie lub późniejsza eksploatacja wymaga skoordynowania. Wiązka to grupa projektów, które spełniają co najmniej jeden z trzech warunków:

²⁹ Źródło: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027> [dostęp listopad 2022],

³⁰ Wytyczne dotyczące wyboru projektów na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 12 października 2022 r., https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/111539/Wytyczne_dotyczace_wyboru_projektow_na_lata_2021_2027.pdf [dostęp listopad 2022],

³¹ Źródło: Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, sierpień 2022 r., <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027> [dostęp listopad 2022].

- 1) Na etapie przygotowania muszą być opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi lub synchroniczności późniejszego wdrażania,
 - 2) Na etapie realizacji wymagają wdrażania skoordynowanego z uwagi na ścisłe powiązanie merytoryczne lub funkcjonalne,
 - 3) Na etapie eksploatacji wymagają skoordynowanego zarządzania.
- Projekty w ramach danej wiązki powinny więc wykazywać wzajemną komplementarność i synergię."

W przypadku projektów niekonkurencyjnych ZIT POF wdrażanych w formie „Wiązki projektów” realizowany jest warunek nr 1 z wyżej cytowanej definicji poprzez:

- Proces zgłaszania propozycji projektowych przeprowadzony przez JST tworzące ZIT POF, który był równoległy i koordynowany przez Biuro ZIT POF i został opisany w rozdziale pn. Sposób wskazania projektów niekonkurencyjnych.
- Równoległy i skoordynowany przez Biuro ZIT POF proces uzgodnienia ostatecznego zakresu rzeczowego projektów oraz budżetu projektów.
- Równoległy i skoordynowany przez Biuro ZIT POF proces uzgodnienia projektów z UMWD oraz wyłonienia przedsięwzięć do umieszczenia na liście projektów niekonkurencyjnych.
- Równoległy i skoordynowany przez Biuro ZIT POF proces tworzenia wiązek projektów z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi. Merytoryczna spójność między projektami polega na tym, że przedsięwzięcia tworzące wiązkę projektów realizują wspólne cele, które są spójne z działaniami Strategii ZIT POF oraz celami szczegółowymi FEDS 2021-2027. Cele poszczególnych wiązek projektów opisano poniżej.

Projekty, które tworzą wiązki projektów zostały oznaczone w tabeli pn. Lista projektów Strategii ZIT wybieranych w sposób niekonkurencyjny poprzez podanie nazwy wiązki, którą tworzą, w kolumnie (I) pn. „Wiązka projektów”.

Realizowane będą następujące wiązki projektów:

1. Ochrona przyrody i klimatu na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: wzmocnienie, ochrona oraz rozwój bioróżnorodności jak również poprawa jakości i dostępności do zielono- niebieskiej infrastruktury na obszarze POF.
2. Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: obniżenie energochłonności budynków mieszkalnych, a w konsekwencji redukcja emisji gazów cieplarnianych do środowiska na obszarze POF.
3. Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: obniżenie energochłonności budynków publicznych, a w konsekwencji redukcję emisji gazów cieplarnianych do środowiska na obszarze POF.

4. Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: rozwój przestrzeni publicznych na obszarze POF poprzez polepszenie ich jakości, dostępności oraz zwiększenie bezpieczeństwa na ich terenie.
5. Poprawa jakości i dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: rozwój edukacji przedszkolnej wynikający z polepszenia dostępu do miejsc przedszkolnych oraz wzrostu jakości usług oferowanych przez przedszkola na obszarze POF.
6. Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: poprawa dostępności do dobrej jakości oferty kulturalnej oraz zachowanie zabytków występujących na obszarze POF.
7. Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: poprawa dostępności do oferty turystycznej dobrej jakości na obszarze ZIT POF.
8. Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: redukcja niskiej emisji pochodzącej z komunikacji samochodowej w wyniku poprawy dostępności do dróg rowerowych na obszarze POF.
9. Rozwój systemów oczyszczania ścieków i dostępu do wody na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: poprawa wydajności systemu oczyszczania ścieków i dystrybucji wody na obszarze ZIT POF.
10. Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: redukcja niskiej emisji pochodzącej z ruchu samochodowego w związku z poprawą dostępności, wydajności oraz jakości usług transportu publicznego na obszarze POF.
11. Rozwój umiejętności i kompetencji zawodowych mieszkańców Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: poprawa dostępności do usług edukacji zawodowej wysokiej jakości na obszarze POF
12. Rozwój usług społecznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: poprawa dostępności do usług społecznych wysokiej jakości na obszarze POF.
13. Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego.
Cel wiązki projektów: redukcja niskiej emisji w związku z wzrostem produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych na obszarze POF.

Tabela 1. Lista podstawowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
1	Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej na obszarze aglomeracji Stronia Śląskiego	Gmina Stronie Śląskie	EFRR/FS.CP2.V - Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	11 562 140	8 093 498	IV kwartał 2024	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i dostępu do wody na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
2	Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Modernizacja oczyszczalni ścieków w miejscowości Płonica w gminie Złoty Stok.	Gmina Złoty Stok	EFRR/FS.CP2.V - wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	13 700 000	3 070 000	II kwartał 2024	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i dostępu do wody na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
3	Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Modernizacja i przebudowa oczyszczalni ścieków w Łądku-Zdroju	Gmina Łądek-Zdrój	Poprawa jakości życia mieszkańców oraz ochrona zasobów przyrodniczych poprzez wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej na terenie Gminy Łądek-Zdrój	7 555 689	5 288 982	I kwartał 2025	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i dostępu do wody na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
4	Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Zadania dot. realizacji inwestycji wodno-kanalizacyjnych w Gminie Międzylesie	Gmina Międzylesie	RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	16 000 000	9 616 313	II kwartał 2024	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i dostępu do wody na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
5	Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja budynków Zespołu Szkolno – Przedszkolnego nr 1 - Szkoły Podstawowej nr 1 w Kamieńcu Żąbkowickim	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych w Gminie Kamieniec Żąbkowicki	8 900 000	4 970 774	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
6	Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Kompleksowa termomodernizacja obiektu publicznego w Gminie Szczytna	Gmina Szczytna	Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2023 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie	3 479 596	2 435 717	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
7	Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej Powiatu Żąbkowickiego - etap II	Powiat Żąbkowicki	Obniżenie emisji gazów cieplarnianych w związku z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej	6 359 500	3 776 759	III kwartał 2025	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
8	Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Poprawa bioróżnorodności Góry Parkowej w Kudowie-Zdroju	Gmina Kudowa-Zdrój	Celem projektu jest zachowanie przyrody poprzez rozwój bioróżnorodności na terenie gminy Kudowa-Zdrój	1 376 479	963 535	I kwartał 2025	Ochrona przyrody i klimatu na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
9	Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Utworzenie parku z wykorzystaniem zielono - niebieskiej infrastruktury w Gminie Polanica - Zdrój	Gmina Polanica - Zdrój	Celem głównym projektu jest wzmocnienie ochrony przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia poprzez wzrost powierzchni terenów zieleni Gminy Polanica-Zdrój.	4 200 000	2 881 344	III kwartał 2024	Ochrona przyrody i klimatu na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
10	Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Ożywienie Parku Miejskiego	Gmina Stronie Śląskie	EFRR/FS.CP2.VII - Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	5 707 298	3 995 108	II kwartał 2024	Ochrona przyrody i klimatu na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
11	Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Przywracanie i wzmacnianie usług ekosystemowych w ramach zielonej i niebieskiej infrastruktury na terenie Gminy Kłodzko i miasta Kłodzko	Gmina Kłodzko	Ochrona przyrody oraz przywracanie i wzmacnianie usług ekosystemowych w ramach zielonej i niebieskiej infrastruktury na terenie gminy Kłodzko oraz miasta Kłodzka.	7 100 000	4 970 000	III kwartał 2025	Ochrona przyrody i klimatu na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
12	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Rozwój Transportu publicznego w gminie Kamieniec Żąbkowicki - budowa centrum przesiadkowego	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej w Gminie Kamieniec Żąbkowicki	9 812 476	6 868 733	IV kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
13	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Zakup taboru na potrzeby czystego transportu lokalnego	Gmina Lądek-Zdrój	Wspieranie zrównoważonej zeroemisyjnej mobilności miejskiej na terenie Gminy Lądek-Zdrój	3 777 845	2 644 491	II kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
14	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Zakup hybrydowych autobusów wraz z wielofunkcyjnym pojazdem wsparcia technicznego dla PKS S.A. Kłodzko w Restrukturyzacji	Powiat Kłodzki	Rozwój transportu publicznego w powiecie Kłodzkim poprzez zakup niskoemisyjnego taboru autobusowego	6 914 160	4 839 912	IV kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
15	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski - ZIT	Rozwój ścieżek rowerowych w Gminie Bystrzyca Kłodzka	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Ograniczenie zmotoryzowanego transportu indywidualnego w gminie Bystrzyca Kłodzka poprzez rozwój dróg dla rowerów.	4 324 736	3 027 315	III kwartał 2026	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
16	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT	Cyklostrada Dolnośląska w Gminie Kłodzko- I etap	Gmina Kłodzko	3.1 D - rozwój infrastruktury rowerowej na rzecz ograniczania zmotoryzowanego transportu indywidualnego w gminie Kłodzko	4 500 692	3 150 484	IV kwartał 2025	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
17	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT	Budowa dróg rowerowych na terenie Gminy Lewin Kłodzki	Gmina Lewin Kłodzki	Celem projektu jest ograniczenie zmotoryzowanego transportu indywidualnego poprzez budowę dróg dla rowerów	2 511 500	1 758 050	II kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
18	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT	Budowa ciągów pieszo-rowerowych na obszarze Gminy Stronie Śląskie	Gmina Stronie Śląskie	EFRR/FS/CP2.VIII - Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej,	3 405 255	2 383 677	III kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
19	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT	Budowa infrastruktury dla rowerów na terenie Gminy Szczytna	Gmina Szczytna	Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2023 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie	6 700 416	4 690 291	IV kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
20	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT	Budowa singletrack w Gminie Ząbkowice Śląskie	Gmina Ząbkowice Śląskie	Projekt realizuje Cel szczegółowy: JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST), 9.5 Transformacja środowiskowa.	2 142 857	1 000 000	III kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
21	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT	Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej poprzez budowę dróg dla pieszych i rowerów na terenie Powiatu Dzierżoniowskiego	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Wybudowanie drogi dla pieszych i rowerów wpłynie pozytywnie na bezpieczeństwo ruchu, zwłaszcza niechronionych uczestników ruchu drogowego. Wybudowana droga dla pieszych i rowerów w połączeniu z bliskością Gór Sowich wpłynie na wzrost zainteresowania turystyką rowerową. W Górach Sowich istnieje wiele popularnych tras rowerowych MTB. Dzięki korzystaniu z drogi dla pieszych i rowerów zmniejszy się ruch pojazdów emitujących zanieczyszczenia do środowiska.	11 812 514	7 756 357	II kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
22	Działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT	Budowa drogi rowerowej wzdłuż drogi powiatowej nr 3232D Domaszków-Międzygórze wraz niezbędnymi elementami towarzyszącymi	Powiat Kłodzki	Budowa infrastruktury rowerowej na rzecz ograniczenia zmotoryzowanego transportu indywidualnego	5 100 000	3 570 000	I kwartał 2026	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
23	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Utworzenie ogrodu angielskiego jako centrum spotkań społecznych	Gmina Duszniki-Zdrój	Rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych w gminie Duszniki-Zdrój	1 552 460	1 086 722	IV kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
24	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Rozwój i promocja infrastruktury turystycznej na obszarze Gminy miejskiej Duszniki-Zdrój wraz z zakupem wyposażenia	Gmina Duszniki-Zdrój	Rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych w gminie Duszniki-Zdrój	733 478	513 434	IV kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
25	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Budowa tras rowerowych w Kudowie-Zdroju	Gmina Kudowa-Zdrój	Celem projektu jest zwiększenie jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury służącej aktywności fizycznej.	1 058 162	740 713	IV kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
26	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Rozwój infrastruktury instytucji kultury w Gminie Bystrzyca Kłodzka	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Modernizacja i adaptacja na cele kulturalne obiektów użyteczności publicznej w gminie Bystrzyca Kłodzka.	11 400 000	6 052 003	III kwartał 2024	Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego
27	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Wspieranie zintegrowanego rozwoju kultury poprzez modernizację Ośrodka Kultury Sportu i Rekreacji Gminy Kłodzko	Gmina Kłodzko	Typ 6.1.B Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego (w tym instytucji kultury) oraz publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych w gminie Kłodzko	4 929 578	3 450 704	IV kwartał 2024	Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego
28	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Kompleksowe zagospodarowanie Fortu Owcza Góra w Kłodzku	Gmina Miejska Kłodzko	Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR)	4 996 400	2 652 476	II kwartał 2024	Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
29	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	OŻYWIENIE PRZYRODNICZE PARKU ZA NYSĄ W BARDZIE	Gmina Bardo	<p>Park za Nysą to zdegradowana przestrzeń publiczna w mieście Bardo, która wymaga odnowy w zakresie zróżnicowanej zieleni miejskiej zarówno w postaci nowych nasadzeń drzew jak i różnorodnej roślinności niskiej i średniej, uzupełnionej małą architekturą parkową oraz ciągami pieszymi wymuszającym na odwiedzających park poznawanie walorów przyrodniczych naszego regionu skupionych w przestrzeni miejskiej parku.</p> <p>Położenie parku na styku z kompleksem leśnym oraz rzeką Nysą Kłodzką będzie zachęcać jego użytkowników do dłuższych spacerów. Realizowany projekt wzmocni ochronę przyrody poprzez ukierunkowując ruch pieszy na terenach zielonych, zostanie rozsądnie zagospodarowana przestrzeń naturalna oraz rozwijana zostanie edukacja ekologiczna. Inwestycje znajdą odzwierciedlenie w poprawie jakości życia wszystkich mieszkańców. Poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni miejskiej Barda, efektem której będzie aktywizacja społeczna i turystyczna niniejszego obszaru, dzięki kompleksowej odnowie infrastruktury zdegradowanego obszaru miasta.</p> <p>Modernizacja infrastruktury miejskiej jest warunkiem dla zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do rozwoju gospodarczego, społecznego i turystycznego. Realizacja zadania uatrakcyjni teren, ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie mieszkańców oraz rozwój miejscowości, w której tak ważna jest turystyka. Uzupełnieniem projektu będzie wyposażenie nowej przestrzeni w monitoring miejski oraz budowa energooszczędnego oświetlenia, co wpłynie na poprawę bezpieczeństwa przestrzeni publicznej. Realizacja projektu przyniesie korzyści dla mieszkańców i turystów oraz w zakresie edukacji ekologicznej stworzona przestrzeń zostanie udostępniona mieszkańcom gmin sąsiednich.</p>	1 516 793	1 061 755	I kwartał 2025	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
30	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	"Odnowa przestrzeni publicznych i nadanie im nowych funkcji w gminie Ciepłowody"	Gmina Ciepłowody	Celem projektu jest zmiana przeznaczenia terenu Placu Adama Mickiewicza w miejscowości Ciepłowody i zagospodarowaniem miejsca sprzyjającemu rozwojowi społecznemu. Obecnie jest brak takiej przestrzeni w miejscowości i wykonanie projektu będzie odpowiedzi na diagnozę potrzeb społecznych w miejscowości.	4 150 000	2 667 434	II kwartał 2028	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
31	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Budowa hali sportowo-widowiskowej w Tuszynie - etap 1	Gmina Dzierżoniów	Celem projektu jest aktywizacja i integracja mieszkańców gminy Dzierżoniów a także Powiatu Dzierżoniowskiego poprzez budowę hali widowiskowo-sportowej w Tuszynie. Projekt zrealizuje następujące cele: wpłynie na zwiększenie dostępności do usług publicznych, będzie mieć przedłożenie na poprawę jakości życia mieszkańców gminy i powiatu, gdyż w gminie i powiecie nie ma takiego obiektu.	11 536 710	6 508 582	III kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
32	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na osiedlu Pogodne w Kudowie-Zdroju	Gmina Kudowa-Zdrój	Celem projektu jest zwiększenie jakości życia mieszkańców poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej.	2 230 769	1 561 538	I kwartał 2025	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
33	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Budowa skateparku w Kudowie-Zdroju	Gmina Kudowa-Zdrój	Celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury służącej aktywności fizycznej.	1 625 136	1 137 595	IV kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
34	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Odnowienie przestrzeni publicznej w Dzierżoniowie sprzyjające rozwojowi społecznemu i rekreacyjnemu	Gmina Miejska Dzierżoniów	Celem niniejszego projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez przebudowę budynku zespołu sportowo-rekreacyjnego przy basenie odkrytym w Dzierżoniowie.	25 302 290	10 102 196	I kwartał 2026	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
35	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Przebudowa basenu odkrytego w Kłodzku w celu dostosowania do potrzeb mieszkańców miasta i turystów.	Gmina Miejska Kłodzko	Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR)	7 000 000	3 556 879	III kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
36	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej i jej fizyczna odnowa w Gminie Pieszycy	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej poprzez rewitalizację parku pałacowego w Pieszycach oraz nadanie mu nowych funkcji społecznych.	7 009 074	3 720 959	II kwartał 2026	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
37	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Przebudowa i modernizacja basenu w Srebrnej Górze wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego	Gmina Stoszowice	EFRR.CP5.I - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	6 082 453	4 257 717	IV kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
38	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Odnowa przestrzeni publicznych w Ząbkowicach Śląskich	Gmina Ząbkowice Śląskie	Przebudowa istniejącej przestrzeni podwórek zwiększy włączenie społeczne osób przez stworzenie przestrzeni do wspólnego spędzania czasu, w atmosferze pozbawionej poczuciu zagrożenia oddziaływaniem patologii społecznej. Poprawi gospodarowanie odpadami komunalnymi. Zwiększy przestrzeń dostępną dla turystyki, powodując że osoby przyjezdne dłużej zatrzymają się w centrum miasta. Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej, m.in. zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych, skwerów, rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej wprost realizują cel szczegółowy 5.1 FEDS Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR).	2 857 142	1 516 793	II kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
39	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Budowa hali widowiskowo-sportowej w Ziębicach	Gmina Ziębice	Celem projektu jest poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez tworzenie przestrzeni do aktywizacji i integracji mieszkańców Ziębic	37 391 110	10 813 560	II kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
40	Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – ZIT	Program wsparcia dla osób niesamodzielnych w Gminie Bardo	Gmina Bardo	Projekt realizowany będzie w Gminie Bardo na całym jej obszarze administracyjnym z możliwością wypożyczania sprzętu osobom spoza gminy. Szybko starzejące się społeczeństwo naszej gminy i nie tylko, jak również odpływ ludzi młodych, ukierunkowany na poszukiwanie wiedzy oraz miejsc pracy w większych ośrodkach miejskich, które dają znacznie więcej możliwości, wymaga znacznych nakładów na opiekę w szczególności senioralną. Widząc znaczne niedobory instytucjonalne na tej płaszczyźnie, co jest niewątpliwie efektem finansowania w znacznie mniejszej skali niż wymagają tego realne potrzeby naszego środowiska, upatrujemy duże szanse na podniesienie jakości usług i wyniesienie ich na wyższy poziom satysfakcjonujący obie strony zarówno podmioty uczestniczące po stronie usługodawcy jak i ich beneficjentów.	3 372 745	2 360 921	I kwartał 2025	Rozwój usług społecznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
41	Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – ZIT	Objęcie opieką i wsparciem osób starszych i niepełnosprawnych oraz korzystających z pomocy społecznej z terenu Gminy Kamieniec Żąbkowicki	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, w tym dla osób z niepełnosprawnościami w Gminie Kamieniec Żąbkowicki	929 178	650 424	IV kwartał 2024	Rozwój usług społecznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
42	Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – ZIT	WŁĄCZENI społecznie w Kłodzku	Gmina Miejska Kłodzko	Zapewnienie osobom objętym wsparciem znaczącej poprawy sytuacji społecznej oraz ich integracji ze społeczeństwem, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci.	2 480 468	1 736 327	II kwartał 2025	Rozwój usług społecznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
43	Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Nowe przedszkole - nowe możliwości	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej w gminie Bystrzyca Kłodzka oraz rozwój umiejętności poznawczych i społeczno-emocjonalnych u dzieci w wieku przedszkolnym	2 800 000	1 936 484	I kwartał 2027	Poprawa jakości i dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
44	Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Rozszerzenie oferty programowej edukacji wczesnej przedszkoli samorządowych w Kamieńcu Żąbkowickim	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w Gminie Kamieniec Żąbkowicki	929 177	650 422	IV kwartał 2024	Poprawa jakości i dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
45	Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	EkoSmart kłodzki przedszkolak.	Gmina Miejska Kłodzko	Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej w Gminie Miejskiej Kłodzko.	2 480 468	1 736 327	II kwartał 2025	Poprawa jakości i dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
46	Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Witajcie w przedszkolu - podniesienie jakości edukacji przedszkolnej w gminie Ząbkowice Śląskie	Gmina Ząbkowice Śląskie	ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Projekt realizuje cel szczegółowy: zajęcia rozwijające umiejętności kluczowe oraz społeczno-emocjonalne ułatwiające dzieciom uczenie się oraz korzystanie z różnorodnych możliwości edukacyjnych na późniejszych etapach kształcenia, zajęcia rozwijające kompetencje społeczne, badawcze, twórczego podejścia do poznawania świata, zajęcia umożliwiające w sposób bezpieczny i świadomy poruszać się w świecie cyfrowym, zajęcia rewalidacyjne i specjalistyczne;	1 103 402	772 381	III kwartał 2024	Poprawa jakości i dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
47	Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Wsparcie kształcenia zawodowego w szkołach prowadzonych przez Powiat Kłodzki	Powiat Kłodzki	Wsparcie kształcenia zawodowego w szkołach	2 237 209	1 566 046	III kwartał 2024	Rozwój umiejętności i kompetencji zawodowych mieszkańców Południowego Obszaru Funkcjonalnego
48	Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Edukacja dla transformacji	Powiat Ząbkowicki	Zdobycie umiejętności i kompetencji do wymagań rynku pracy wynikających z zachodzącej transformacji	939 000	656 758	IV kwartał 2025	Rozwój umiejętności i kompetencji zawodowych mieszkańców Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
49	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Gminy Kłodzko poprzez wsparcie grantowe dla indywidualnych instalacji OZE	Gmina Kłodzko	9.6.C Wsparcie jakości i wydajności OZE, w tym tworzenie magazynów energii, w gminie Kłodzko	2 770 545	1 939 381	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
50	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Gminy Lewin Kłodzki	Gmina Lewin Kłodzki	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz zmniejszenie niskiej emisji na terenie gminy Lewin Kłodzki.	1 370 409	959 286	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
51	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja zasobu mieszkaniowego Gminy Szczytna	Gmina Szczytna	Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych	2 142 875	1 500 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
52	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja wielorodzinnych komunalnych budynków mieszkalnych w Ząbkowicach Śląskich	Gmina Ząbkowice Śląskie	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków wielorodzinnych w Gminie Ząbkowice Śląskie. Cele szczegółowe: wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną w budownictwie wielorodzinnych w Gminie Ząbkowice Śląskie i na terenie strefy dolnośląskiej; obniżenie globalnej emisyjności budynków i zwiększenie efektywności energetycznej budownictwa wielorodzinnego w Gminie Ząbkowice Śląskie i na terenie strefy dolnośląskiej; poprawa jakości powietrza w Gminie Ząbkowice Śląskie i na terenie strefy dolnośląskiej; zmniejszenie ryzyka zachorowalności na choroby związane z jakością powietrza, w tym choroby układu oddechowego populacji Gminy Ząbkowice Śląskie i strefy dolnośląskiej; poprawa stanu środowiska naturalnego (dzięki projektowi ograniczeniu ulegnie ilość emitowanych bezpośrednio do atmosfery zanieczyszczeń i toksycznych substancji, np. pyłu PM 10, powyższe wpłynie bezpośrednio na poprawę jakości powietrza atmosferycznego	3 734 010	2 613 807	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
53	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Modernizacja budynków mieszkalnych na terenie Gminy Miejskiej Dzierżoniów i Gminy Piława Górna	Oddział Terenowy Stowarzyszenia "Wolna Przedsiębiorczość" w Świdnicy	FEDŚ FST - JSO8.1 - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	19 687 849	13 781 494	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
54	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Modernizacja budynków mieszkalnych na terenie Gminy Bielawa i Gminy Dzierżoniów	Oddział Terenowy Stowarzyszenia "Wolna Przedsiębiorczość" w Świdnicy	FEDŚ FST - JSO8.1 - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	24 304 700	17 013 290	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
55	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja wraz z wymianą źródeł ciepła mieszkalnych budynków komunalnych i wspólnot na obszarze gmin Ziemi Kłodzkiej	Stowarzyszenie Gmin Ziemi Kłodzkiej	JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	35 298 758	24 709 130	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
56	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej i ekologicznej poprzez termomodernizację budynku Liceum Ogólnokształcącego w Bystrzycy Kłodzkiej	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Zwiększenie efektywności energetycznej szkoły oraz obniżenie niskiej emisji w Bystrzycy Kłodzkiej.	15 000 000	8 400 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
57	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Przebudowa zabytkowego Domu Zdrojowego w Łądku-Zdroju w celu nadania funkcji kulturalnych i poprawy zarządzania dziedzictwem kulturowym	Gmina Łądek-Zdrój	Obniżenie niskiej emisji oraz obniżenie kosztów zużycia energii w związku z termomodernizacją budynku Domu Zdrojowego w Łądku-Zdroju.	12 500 000	8 657 076	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
58	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej- Ratusza- Urzędu Gminy Miejskiej Kłodzko	Gmina Miejska Kłodzko	Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	19 195 000	13 135 133	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
59	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Międzyzlesie	Gmina Międzyzlesie	Planuje się termomodernizację ok. 3 budynków użyteczności publicznej – szkoła w Domaszkwie, budynek Ochotniczej Straży Pożarnej i Przychodnia Zdrowia w Międzyzlesiu. Wszystkie ww. budynki należy ocieplić od zewnątrz lub od środka, zmienić dotychczasowe źródło ciepła na OZE oraz częściowo wymienić starą stolarkę okienną. Zaplanowana inwestycja przyczyni się do oszczędności energii pierwotnej na poziomie nie niższym niż 30%, potwierdzonym audytem energetycznym. W zależności od stanu budynku termomodernizacja będzie obejmowała jedno z trzech obligatoryjnych elementów, takich jak: ciepłota przegród (ścian, stropów, dachów); wymianę okien lub drzwi lub modernizację systemu wentylacji.	5 000 000	3 500 000	I kwartał 2025	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
60	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	ZIELONA ZIEMIA KŁODZKA. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ POPRZEZ TERMOMODERNIZACJĘ OBIEKTÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ	Gmina Międzyzlesie	Budynek pogimnazjalny zlokalizowany na działce nr 837/3 w Domaszkwie jest budynkiem przedwojennym, nie posiadającym odwodnienia, ocieplenia a także nadal ogrzewany jest tradycyjnym piecem węglowym. Jego stan techniczny utrudnia prowadzenie zajęć lekcyjnych. Żeby ocalić ten budynek przed całkowitą degradacją i żeby w przyszłości móc go przeznaczyć na inne cele należy wykonać jego termomodernizację i remont. W ramach inwestycji planuje się montaż pompy ciepła, ocieplenie ścian zewnętrznych oraz stropu poddasza, wymianę drzwi zewnętrznych oraz stolarki okiennej, wymianę instalacji c.o. oraz wentylacji mechanicznej, wymianę oświetlenia oraz montaż instalacji fotowoltaicznej. Inwestycja pozwoli na zmniejszenie rocznego zużycia energii o 383,7 kWh na rok oraz roczny spadek emisji gazów cieplarnianych o 54,21 t CO2 na rok. Efektem inwestycji będzie oszczędność energii pierwotnej na poziomie 33%.	4 407 000	3 084 900	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
61	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Kompleksowa termomodernizacja obiektu użyteczności publicznej w Szczytnej	Gmina Szczytna	Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2023 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie	11 401 324	7 980 926	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
62	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Ząbkowicach Śląskich	Gmina Ząbkowice Śląskie	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej w Gminie Ząbkowice Śląskie. Cele szczegółowe: wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną budynków użyteczności publicznej w Gminie Ząbkowice Śląskie i na terenie strefy dolnośląskiej; obniżenie globalnej emisyjności budynków i zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej w Gminie Ząbkowice Śląskie i na terenie strefy dolnośląskiej; poprawa jakości powietrza w Gminie Ząbkowice Śląskie i na terenie strefy dolnośląskiej; zmniejszenie ryzyka zachorowalności na choroby związane z jakością powietrza, w tym choroby układu oddechowego populacji Gminy Ząbkowice Śląskie i strefy dolnośląskiej; poprawa stanu środowiska naturalnego (dzięki projektowi ograniczeniu ulegnie ilość emitowanych bezpośrednio do atmosfery zanieczyszczeń i toksycznych substancji, np. pyłu PM 10, powyższe wpłynie bezpośrednio na poprawę jakości powietrza atmosferycznego). Ww. cele są logicznie powiązane ze sobą. Poprawa efektywności energetycznej przekłada się na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza. Niższa emisja to lepsza jakość powietrza, co przekłada się zarówno na stan środowiska naturalnego jak i zdrowotności mieszkańców i ich jakości życia.	20 099 149	14 069 404	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
63	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Kompleksowa termomodernizacja budynku Urzędu Miejskiego w Ziębicach	Gmina Ziębice	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej w Gminie Ziębice i obniżenie niskiej emisji	11 099 278	7 469 494	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
64	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja wraz z wymianą źródeł ciepła budynków użyteczności publicznej na obszarze gmin Ziemi Kłodzkiej	Stowarzyszenie Gmin Ziemi Kłodzkiej	JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	4 235 726	2 965 008	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
65	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej Powiatu Ząbkowickiego - etap I	Powiat Ząbkowicki	Obniżenie emisji gazów cieplarnianych w związku z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej	7 065 000	4 945 500	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
66	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Zagospodarowanie terenów wokół byłego zbiornika wody przemysłowej „Sudety”, poprzez budowę demonstracyjnych obiektów administracyjno-usługowych dla potrzeb „Campingu Sudety” w Bielawie	Gmina Bielawa	Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu	18 066 199	12 646 339	I kwartał 2025	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
67	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa demonstracyjnego amfiteatru plenerowego w Gminie Bielawa	Gmina Bielawa	Obniżenie niskiej emisji poprzez budowę demonstracyjnego amfiteatru plenerowego w Gminie Bielawa (projekt demonstracyjny)	16 923 552	11 846 486	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
68	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja Szkoły Podstawowej nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Bielawie (budynek przy ulicy Ludowej 11)	Gmina Bielawa	Zwiększenie efektywności energetycznej budynku szkoły oraz obniżenie niskiej emisji w Gminie Bielawa	3 250 000	2 275 000	I kwartał 2025	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
69	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa demonstracyjnego budynku przedszkolnego wraz z wyposażeniem i infrastrukturą towarzyszącą w miejscowości Bystrzyca Kłodzka	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Obniżenie niskiej emisji w Bystrzycy Kłodzkiej poprzez budowę demonstracyjnego budynku przedszkola.	21 000 000	14 400 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
70	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 2 w Bystrzycy Kłodzkiej	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Zwiększenie efektywności energetycznej szkoły oraz obniżenie niskiej emisji w Bystrzycy Kłodzkiej.	6 000 000	4 200 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
71	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Wilkanowie	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Zwiększenie efektywności energetycznej szkoły oraz obniżenie niskiej emisji w Bystrzycy Kłodzkiej.	6 000 000	4 200 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
72	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Ciepłowody	Gmina Ciepłowody	Celem projektu jest ograniczenie emisyjności budynków publicznych oraz zmniejszenie ilość emisji gazów cieplarnianych na terenach ZIT POF i subregionu wałbrzyskiego. Projekt zakłada przeprowadzenie termomodernizacji budynków świetlic wiejskich w miejscowościach: Piotrowice Polskie, Stary Henryków, Wilamowice oraz Dobrzenice.	3 846 060	2 692 242	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
73	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Jaskowej Dolnej	Gmina Kłodzko	9.6.B Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną budynków infrastruktury publicznej w gminie Kłodzko	5 714 286	4 000 000	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
74	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa nowego energooszczędnego budynku pilotażowego dostosowanego do potrzeb jednostek OSP, spełniającego funkcje publiczne, demonstracyjne i szkoleniowe na terenie Gminy Kłodzko	Gmina Kłodzko	Odpowiedzialne wykorzystywanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego poprzez budowę demonstracyjnego energooszczędnego budynku użyteczności publicznej w gminie Kłodzko.	5 714 286	4 000 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
75	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Zwiększenie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej poprzez renowację wybranych budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Kłodzko	Gmina Kłodzko	9.6.B Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną budynków infrastruktury publicznej w gminie Kłodzko	5 000 000	3 500 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
76	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy Kłodzko	Gmina Kłodzko	9.6.B Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną budynków infrastruktury publicznej w gminie Kłodzko	6 000 000	4 200 000	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
77	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej w Lewinie Kłodzkim	Gmina Lewin Kłodzki	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej oraz zmniejszenie niskiej emisji na terenie gminy Lewin Kłodzki.	5 350 000	2 800 000	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
78	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa budynku użyteczności publicznej – projekt demonstracyjny	Gmina Miejska Dzierżoniów	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej na terenie Dzierżoniowa poprzez budowę demonstracyjnego budynku Przedszkola Publicznego nr 7	23 005 000	16 103 500	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
79	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa demonstracyjnego budynku zarządzania kryzysowego w Polanicy - Zdroju	Gmina Polanica - Zdrój	9.6.D Demonstracyjne budynki użyteczności publicznej	6 667 488	4 667 241	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
80	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Stoszowice	Gmina Stoszowice	FST.CP6.I - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.	7 611 389	5 327 972	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
81	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja obiektów publicznych na obszarze Gminy Złoty Stok	Gmina Złoty Stok	CP 6.I - umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.	5 200 000	3 570 938	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
82	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Modernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Łagiewniki oraz Gminy Pieszycy	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej 4 budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Łagiewniki oraz Gminy Pieszycy	23 107 230	16 175 061	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
83	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Modernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Aglomeracji Dzierżoniowskiej	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Miejskiej Dzierżoniów oraz Gminy Dzierżoniów, poprzez: - termomodernizację 3 budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Miejskiej Dzierżoniów (wartość całkowita zadania 11.250.000 PLN.: Przedszkole Niepubliczne nr 4 , Przedszkole Niepubliczne "Szóstka" , Niepubliczny Żłobek "Sówka"; - kompleksową termomodernizację obiektu sportowo-rekreacyjnego w Ostroszowicach (jako budynku demonstracyjnego z wymianą źródła ciepła (fotowoltaika, promienniki ciepła); - termomodernizację sali wiejskiej w Owieśnie 88, w Ostroszowicach WOK oraz starej remizy w Mościsku.	20 005 846	12 040 588	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
84	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Modernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Pieszycy oraz Gminy Miejskiej Dzierżoniów	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej 4 budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Pieszycy oraz Gminy Miejskiej Dzierżoniów. Dzięki realizacji projektu obniżą się koszty eksploatacyjne, zwiększy się efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz poprawi ich komfort termiczny, a także zmniejszy się emisja gazów cieplarnianych, co przyczyni się do poprawy środowiska naturalnego.	13 613 280	9 529 296	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
85	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej i ekologicznej oraz termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Bystrzycy Kłodzkiej	Powiat Kłodzki	Obniżenie niskiej emisji w związku z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej w powiecie kłodzkim	11 800 000	8 260 000	II kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
86	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Montaż paneli fotowoltaicznych na budynku użyteczności publicznej w Gminie Ciepłowody	Gmina Ciepłowody	W ramach projektu zakłada się montaż paneli fotowoltaicznych na budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w miejscowości Ciepłowody, które wpłyną na rozwiązanie problemu ciągłego wzrostu cen energii elektrycznej i przyczynią się do obniżenia wysokich miesięcznych rachunków za energię elektryczną poprawiając sytuację finansową szkoły i gminy. W wyniku przeprowadzonej analizy uwzględniając lokalizację ZSP Ciepłowody, ilość zużywanej energii elektrycznej (ok. 69 000 kWh/r) oraz dostępną powierzchnię dachu sali gimnastycznej (ok. 2 400 m ²) Wnioskodawca planuje montaż instalacji PV o mocy m.in. 83 kWp waz z niezbędnym osprzętem.	4 300 000	2 838 429	IV kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
87	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Wzrost stopnia wykorzystania OZE na terenie Gminy Kłodzko poprzez budowę farmy fotowoltaicznej oraz montaż mikroinstalacji fotowoltaicznych wraz z wymianą źródeł ciepła w wybranych budynkach użyteczności publicznej na terenie gminy Kłodzko	Gmina Kłodzko	9.6.C Wsparcie OZE, w tym tworzenie magazynów energii na terenie gminy Kłodzko	7 845 101	5 491 570	I kwartał 2025	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
88	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	BUDOWA FARM FOTOWOLTAICZNYCH W MIĘDZYLESIU O MOCY 2 MW I W DOMASZKOWIE o mocy 40 KW	Gmina Międzyzlesie	Budowa farm fotowoltaicznych w Międzyzlesiu będzie realizowana na działkach nr 54,55 58,56, część 50/3, 50/2, 52/1, 53, 57/1, 57/2 i 52/2 o łącznej powierzchni 7,357 ha, a w Domaszkowie przy Zespole Szkolno- Przedszkolnym- działka nr 81. Gmina Międzyzlesie jest członkiem klastra energii ARES - Autonomiczny Region Energetyczny Sudety. Jednym z celów działania klastra jest budowa instalacji OZE. W wyniku realizacji inwestycji utworzone zostanie dodatkowe źródło mające zdolność wytwarzać energię cieplną ze źródeł OZE, dodatkowo powstanie magazyn energii cieplnej. Wytworzona energia odnawialna poprawi znacząco stan środowiska naturalnego, a także pozwoli na zastąpienie energii konwencjonalnej w budynkach użyteczności publicznej	5 000 000	3 500 000	I kwartał 2025	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
89	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Spółdzielnia energetyczna w Gminie Stoszowice	Gmina Stoszowice	FST.CP6.I - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie. (FST)	5 000 000	3 500 000	III kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
90	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa instalacji fotowoltaicznej na pokrycie potrzeb własnych gminy w zakresie energii elektrycznej.	Gmina Stronie Śląskie	FST.CP6.I - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie	2 000 000	1 400 000	III kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
91	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa farmy fotowoltaicznej 3MW dla Gminy Ząbkowice Śląskie	Gmina Ząbkowice Śląskie	Projekt realizuje cel szczegółowy: JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST), Działanie 9.5 FEDS Transformacja środowiskowa. Projekt dotyczy budowy farmy PV. Będzie realizowany na obszarze charakteryzującym się przekroczeniami stężeń emisji zanieczyszczeń. Uwzględnić zastosowanie OZE na potrzeby energii cieplnej i elektrycznej.	12 000 000	8 400 000	I kwartał 2025	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
92	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa instalacji fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej gminy Ząbkowice Śląskie	Gmina Ząbkowice Śląskie	<p>Celem projektu jest zwiększenie produkcji energii elektrycznej z mikroinstalacji fotowoltaicznych oraz zwiększenie efektywności zarządzania energią elektryczną obiektów użyteczności publicznej z zapewnieniem poszanowania środowiska i ochrony krajobrazu. Cele szczegółowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości powietrza w Gminie Ząbkowice Śląskie i na terenie strefy dolnośląskiej; – poprawa stanu środowiska naturalnego (dzięki projektowi uniknięta emisja CO2 wyniesie do 99,866 ton równoważnika CO2/rok. Powyższe wpłynie bezpośrednio na poprawę jakości powietrza atmosferycznego. Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza, przekłada się zarówno na stan środowiska naturalnego jaki i zdrowotności mieszkańców i ich jakości życia. Projekt realizuje Cel szczegółowy: JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST), 9.5 Transformacja środowiskowa. Projekt dotyczy budowy mikroinstalacji PV na terenie 3 budynków użyteczności publicznej 	5 000 000	3 500 000	III kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
93	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Program rozwoju energetyki komunalnej na terenie Aglomeracji Dzierżonowskiej	Oddział Terenowy Stowarzyszenia "Wolna Przedsiębiorczość" w Świdnicy	FEDŚ FST - JSO8.1 - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	5 083 760	3 558 632	II kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
94	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Program grantowy OZE na terenie Aglomeracji Dzierżoniowskiej	Oddział Terenowy Stowarzyszenia "Wolna Przedsiębiorczość" w Świdnicy	FEDŚ FST - JSO8.1 - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	6 079 515	4 255 660	II kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
95	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa instalacji fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej Powiatu Ząbkowickiego	Powiat Ząbkowicki	Zwiększenie produkcji energii elektrycznej z mikroinstalacji fotowoltaicznych	1 650 000	1 155 000	I kwartał 2025	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
96	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Utworzenie przyjaznego punktu przesiadkowego w Ząbkowicach Śląskich.	Gmina Ząbkowice Śląskie	Celu szczegółowy priorytetu FEDS jest realizowany przez Cel TPST, który został podzielony na cele gospodarczy, środowiskowy i społeczny. Kierunek działań: inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność lokalną, w tym zakup nieemisyjnego taboru na potrzeby transportu publicznego oraz infrastrukturę towarzyszącą, w tym punkty ładowania pojazdów komunikacji publicznej, drogi rowerowe, punkty przesiadkowe, został przypisany do celu środowiskowego „zapewnienie mieszkańcom wysokiej jakości otoczenia w którym żyją, w tym przywrócenie pełnej wartości terenom zdegradowanym”. Projekt realizuje Cel szczegółowy: JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST), 9.5 Transformacja środowiskowa. Projekt dotyczy budowy punktu przesiadkowego.	2 142 858	1 500 000	II kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
97	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Czysta Gmina - infrastruktura bezemisyjnego transportu gminnego	Gmina Ziębice	Celem projektu jest rozwój nieemisyjnego zbiorowego transportu publicznego i obniżenie niskiej emisji pochodzącej z indywidualnego ruchu samochodowego.	1 000 000	700 000	III kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
98	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Czysta Gmina - bezemisyjny tabor transportu gminnego	Gmina Ziębice	Celem projektu jest zakup nieemisyjnego taboru autobusowego służącego obsłudze połączeń lokalnych	15 259 136	10 681 395	III kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
99	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Zakup elektrycznych autobusów dla PKS S.A. Kłodzko w Restrukturyzacji	Powiat Kłodzki	Rozwój transportu publicznego w powiecie Kłodzkim poprzez zakup nieemisyjnego taboru autobusowego	8 530 100	5 971 070	II kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
100	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	BUDOWA ŚCIEŻKI ROWEROWEJ NA TERENIE GMINY BARDO	Gmina Bardo	Celem projektu jest wykorzystanie szans, które daje ruch rowerowy zarówno jako element turystyki aktywnej, ale również jako bardzo ekonomiczny i ekologiczny środek transportu. W ramach przedmiotowego projektu powstanie odcinek o łącznej długości 5,0 km łączący dwie miejscowości Bardo i Potworów. Ścieżki rowerowe powinny być integralną częścią infrastruktury drogowej bądź ich alternatywą i właśnie alternatywa dla dróg, po których prowadzony jest ruch samochodowy jest celem niniejszego projektu. Ruch rowerowy po trasie dedykowanej dla rowerzystów niezwiązanej z układem istniejących dróg pozwoli w sposób bezpieczny przemieszczać się pomiędzy miejscowościami z pominięciem, w tym konkretnym przypadku drogi krajowej nr 8. Ponadto, aby wykorzystać planowaną infrastrukturę dla aktywnego spędzania czasu projektuje się ścieżkę w układzie pętli co pozwoli na wykorzystanie ścieżki dla np. rolkarzy czy nartorolkarzy. Projekt bezpośrednio przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu, wpłynie na podniesienie dostępności komunikacyjnej (połączenie miejscowości), wzmocni rolę ruchu rowerowego ograniczając emisję zanieczyszczeń do powietrza, tym samym wpłynie na podwyższenie jakości środowiska oraz pobudzi mieszkańców do aktywnego spędzania czasu. Projekt ma na celu dostosowanie infrastruktury do potrzeb komunikacyjnych i turystyczno – rekreacyjnych w Gminie Bardo.	10 511 863	7 358 304	I kwartał 2025	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
101	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa trasy rowerowej do kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Kamieńcu Żąbkowickim II – Kamienieckie Doły wraz z budową parkingu dla pojazdów osobowych	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Projekt wpisując się w działanie FEDS.03.01 Ekotransport miejski i podmiejski – ZIT wypełnia cel szczegółowy „RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej” w ramach priorytetu „(P3) Wielokierunkowe wzmocnienie spójności obszaru”.	3 052 640	2 136 848	I kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
102	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa ścieżek rowerowych w Kłodzku- etap I.	Gmina Miejska Kłodzko	Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	4 500 000	3 150 000	II kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
103	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa gminnych tras rowerowych – usprawnienie komunikacji mieszkańców pomiędzy poszczególnymi miejscowościami gminy.	Gmina Stronie Śląskie	EFRR/FS/CP2.VIII - Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej,	2 000 000	1 400 000	II kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
104	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa drogi rowerowej jako element zrównoważonej mobilności miejskiej Gminy Ząbkowice Śląskie	Gmina Ząbkowice Śląskie	Cel szczegółowy priorytetu FEDS jest realizowany przez Cel TPST, który został podzielony na cele gospodarczy, środowiskowy i społeczny. Kierunek działań: inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność lokalną, w tym zakup nieemisyjnego taboru na potrzeby transportu publicznego oraz infrastrukturę towarzyszącą, w tym punkty ładowania pojazdów komunikacji publicznej, drogi rowerowe, punkty przesiadkowe, został przypisany do celu środowiskowego „zapewnienie mieszkańcom wysokiej jakości otoczenia w którym żyją, w tym przywrócenie pełnej wartości terenom zdegradowanym”. Projekt realizuje Cel szczegółowy: JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST), 9.5 Transformacja środowiskowa. Projekt dotyczy budowy drogi rowerowej. Projekt przyczyni się do osiągnięcia planowanych w ramach Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027 wskaźników produktu i rezultatu.	3 000 000	2 100 000	II kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
105	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa drogi rowerowej i infrastruktury towarzyszącej na odcinku Ziębice - Henryków	Gmina Ziębice	Celem projektu jest ograniczenie niskiej emisji transportowej w Gminie Ziębice poprzez ograniczenie indywidualnego ruchu zmotoryzowanego na rzecz ruchu rowerowego.	5 100 000	3 570 000	IV kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
106	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa ścieżki rowerowej na terenie Gminy Złoty Stok.	Gmina Złoty Stok	CP 6.I - umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.	1 500 000	1 050 000	IV kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
107	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa drogi dla pieszych i rowerów wzdłuż drogi powiatowej nr 3005D	Powiat Dzierżoniowski	Budowa infrastruktury rowerowej na rzecz ograniczania zmotoryzowanego transportu indywidualnego i rozwój mobilności lokalnej - drogi dla rowerów, infrastruktura punktowa	16 339 488	11 437 641	II kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
108	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	CYKLOPROJEKT - etap I (budowa nieemisyjnego systemu komunikacji Powiatu Ząbkowickiego)	Powiat Ząbkowicki	Ograniczenie zmotoryzowanego transportu indywidualnego i rozwój mobilności lokalnej	4 900 000	3 430 000	I kwartał 2025	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
109	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Wsparcie funkcjonowania ZIT POF.	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest zapewnienie sprawnej realizacji Strategii ZIT POF	3 372 221	2 360 554	II kwartał 2024	nie dot.
110	Działanie FEDS.11.01 Pomoc Techniczna EFS+	Wsparcie obsługi ZIT POF w ramach Pomocy Technicznej przyczyniająca się do wdrażania programu FEDS 2021 - 2027	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest zapewnienie sprawnej realizacji Strategii ZIT POF	2 847 886	1 993 520	II kwartał 2024	nie dot.
					845 787 162	544 815 605		

Tabela 2. Lista rezerwowa projektów wybieranych w sposób niekonkurencyjny

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
1	Działanie FEDS.02.06 Gospodarka ściekowa - ZIT	Budowa oraz modernizacja istniejącej sieci wodno-kanalizacyjnej w miejscowości Stoszowice – Budzów – Srebrna Góra	Gmina Stoszowice	EFRR/FS.CP2.V - Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	50 000 000	35 000 000	I kwartał 2025	Rozwój systemów oczyszczania ścieków i dostępu do wody na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
2	Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja budynku Ośrodka Pomocy Społecznej i Centrum Integracji Społecznej w Kamieńcu Żąbkowickim	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Projekt wpisuje się w zakres i cele Priorytetów FEDS 2021-2027 termomodernizacja obiektu publicznego, realizacja zadania spowoduje wyraźne zmniejszenie przekroczenia norm jakości powietrza, zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych i poprawę efektywności budynku poprzez wykonanie nowej instalacji co i ciepłej wody, wykonanie nowego ekologicznego systemu źródła ciepła, ocieplenia dachu i stropodachu, wykonanie nowoczesnego systemu wentylacji pomieszczeń.	10 000 000	7 000 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
3	Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkolno – Przedszkolnego nr 2 - Przedszkola Samorządowego nr 2 w Kamieńcu Żąbkowickim	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych w Gminie Kamieniec Żąbkowicki	6 500 000	4 550 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
4	Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkolno – Przedszkolnego nr 1 - Przedszkola Publicznego nr 1 w Kamieńcu Żąbkowickim	Gmina Kamieniec Żąbkowicki	Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych w Gminie Kamieniec Żąbkowicki	5 600 000	3 920 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
5	Działanie FEDS.02.08 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych - ZIT	Modernizacja budynku jednostki organizacyjnej Gminy Szczytna	Gmina Szczytna	Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych	2 721 922	1 905 345	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
6	Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Ożywienie przyrodnicze Parku Moniuszki w Łądku-Zdroju	Gmina Łądek-Zdrój	Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury na obszarach miejskich Łądko-Zdroju	3 777 845	2 644 491	II kwartał 2024	Ochrona przyrody i klimatu na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
7	Działanie FEDS.02.10 Ochrona przyrody i klimatu - ZIT	Ochrona bioróżnorodności na terenie Gminy Szczytna	Gmina Szczytna	Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	3 571 482	2 500 000	IV kwartał 2024	Ochrona przyrody i klimatu na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
8	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Poprawa dostępności turystycznej poprzez utworzenie leśnych tras rowerowych.	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy Bystrzyca Kłodzka poprzez budowę infrastruktury rowerowej.	2 500 000	1 750 000	I kwartał 2025	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
9	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Rewitalizacja przestrzeni publicznych na terenie Gminy Dzierżoniów	Gmina Dzierżoniów	Poprawa walorów turystycznych parków, skwerów zlokalizowanych na terenie Gminy Dzierżoniów, ochrona dziedzictwa kulturowego, poprawa życia mieszkańców Gminy Dzierżoniów oraz całego obszaru ZIT	6 252 880	4 377 016	I kwartał 2025	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
10	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Budowa tras rowerowych na terenie Gminy Dzierżoniów	Gmina Dzierżoniów	Celem projektu jest poprawa jakości i standardu życia mieszkańców Gminy Dzierżoniów poprzez kontynuację już istniejących ścieżek rowerowych. Projekt połączy sąsiednie gminy (Stoszowice, Bielawa, Miasto Dzierżoniów). Trasy te mają ważne znaczenie zarówno z punktu widzenia stanu środowiska naturalnego, możliwość rozwoju turystyki i rekreacji oraz walorów krajobrazowych.	2 860 000	2 000 000	I kwartał 2025	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
11	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Budowa Złotej Trasy Rowerowej w ramach projektu: Dolnośląska Cyklostrada o długości 19,6 km	Gmina Międzylesie	RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	6 008 081	4 205 656	II kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
12	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Budowa trasy rowerowej typu singletrack „Czerniec – Jagodna” o długości 23,6 km	Gmina Międzylesie	RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	2 500 000	1 750 000	II kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
13	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Odbudowa Wieży na Trójmorskim Wierchu	Gmina Międzyzylesie	RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich. Gmina Międzyzylesie, działka nr 348/14, obręb Nowa Wieś. W ramach projektu planowana jest odbudowa wieży, zlokalizowanej na górze Trójmorski Wierch w paśmie Gór Masywu Śnieżnika, w południowo-wschodniej części Kotliny Kłodzkiej. Istniejąca wieża wzniesiona została w 2009 r. z elementów drewnianych. Od tego czasu była dwukrotnie remontowana. W związku ze wzmożoną jej eksploatacją przez ruch turystyczny, konieczna jest odbudowa z uwagi na ciągle pogarszający się stan techniczny. Zakres rzeczowy zdania: wysokość całkowita wieży – 23,70 m, powierzchnia zabudowy – 40 m ² , wymiary rzutu podstawy o osiach – 6x6 m, schody drewniane, jednobiegowe o szerokości ok. 110 cm.	1 500 000	1 050 000	II kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
14	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Budowa kolei linowej gondolowej do Twierdzy Srebrna Góra w Gminie Stoszowice	Gmina Stoszowice	EFRR.CP5.1 - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	30 000 000	9 000 000	II kwartał 2025	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
15	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategii ZIT	Adaptacja skrzydła południowego Zamku w Ząbkowicach Śląskich wraz z odbudową	Gmina Ząbkowice Śląskie	Projekt jest w pełni zgodny z Celem szczegółowym: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich. Realizacja pozwoli chronić, rozwijać i promować dziedzictwo kulturowe, i udostępnić je na cele turystyczne.	12 000 000	8 400 000	IV kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
16	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Budowa singletrack w Gminie Ząbkowice Śląskie	Gmina Ząbkowice Śląskie	Projekt realizuje Cel szczegółowy: JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST), 9,5 Transformacja środowiskowa.	2 142 858	1 500 000	II kwartał 2024	Rozwój oferty turystycznej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
17	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	System Fortyfikacji Średniowiecznych - poprawa dostępności do dziedzictwa kulturowego poprzez utworzenie i zagospodarowanie Miejskiej Trasy Spacerowej w Bystrzycy Kłodzkiej.	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Ochrona zabytkowych fortyfikacji w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy.	2 500 000	1 750 000	I kwartał 2025	Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego
18	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Zachowanie dziedzictwa kulturowego – prace naprawcze Twierdza Kłodzko	Gmina Miejska Kłodzko	Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR)	4 000 000	1 540 762	I kwartał 2025	Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
19	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Odbudowa na cele turystyczne spalonego kościoła ewangelickiego w Ząbkowicach Śląskich	Gmina Ząbkowice Śląskie	Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich. W ramach projektu zrealizowane zostaną działania mające na celu zarówno zachowanie i rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, służące ekologii, działania na rzecz zwiększania miejskich powierzchni czynnych biologicznie, oraz działania aktywizujące lokalny potencjał: społeczny (siedziba kół, hobbyistycznych, grup społecznych), kulturalny (siedziba zespołów artystycznych i grup twórczych). Projekt wspiera zintegrowany i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój społeczny i środowiskowy, dziedzictwo kulturowe. Szczególnego podkreślenia wymaga kwestia bezpieczeństwa, gdyż przed realizacją projektu teren zdegradowanego kościoła sprzyjał aktywności marginesu społecznego (wręcz patologii), ze względu na położenie w centrum miasta – generował obszar podwyższonego ryzyka dla przemieszczających się w pobliżu mieszkańców	18 000 000	12 600 000	III kwartał 2024	Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
20	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategie ZIT	Przebudowa budynku Ząbkowickiego Centrum Kultury i Turystyki	Gmina Ząbkowice Śląskie	<p>Przebudowa ZCKiT zwiększy regionalne znaczenie obiektu, umożliwiając częstszą organizację wydarzeń, przy większym wypełnieniu sali, także dzięki osobom przyjeżdżającym. Projekt zachęci do udziału w ofercie kulturalnej poprzez zapewnienie dostępu do cyklicznie organizowanych działań służących aktywizowaniu mieszkańców i przeciwdziałaniu problemom społecznym. Poprawa dostępności architektonicznej włączy osoby ze specjalnymi potrzebami. Spełniając standardy SENEPIDu i p.poż. podniesie bezpieczeństwo obiektu użyteczności publicznej. Projekt jest zgodny z celem szczegółowym FEDS: RSO5.1.</p> <p>Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR).</p>	3 019 725	2 113 807	II kwartał 2024	Rozwój oferty kulturalnej oraz ochrona dziedzictwa materialnego Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
21	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	ODNOWA PRZESTRZENI PUBLICZNEJ POPRZEZ PRZEBUDOWĘ I ZAGOSPODAROWANIE TERENU PRZY UL. GŁÓWNEJ W BARDZIE	Gmina Bardo	Poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni miejskiej Barda, efektem której będzie aktywizacja społeczna i gospodarcza niniejszego obszaru, dzięki kompleksowej odnowie infrastruktury zdegradowanego centrum miasta. Ze względu na swoje położenie i wieloletnie tradycje pątnicze, w Gminie Bardo prężnie rozwijają się usługi turystyczne. Modernizacja infrastruktury miejskiej jest warunkiem dla zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do rozwoju gospodarczego, społecznego i turystycznego. Realizacja zadania uatrakcyjni teren, ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie mieszkańców oraz rozwój miejscowości, w której tak ważną jest turystyka. Projekt swoim zakresem będzie obejmował odnowę miejskiej przestrzeni znajdującej się w staromiejskiej części miasta, w układzie urbanistycznym objętym ochroną konserwatorską poprzez wykonanie nawierzchni z kostki granitowej i oraz płyt granitowych uzupełnionych zielenią miejską niską i średniowysoką wraz z zielonym ekranem akustycznym oddzielającym zabudowę i przestrzeń placu od drogi krajowej nr 8. Całość zostanie uzupełniona ławkami oraz obiektami małej architektury jak np. wodotrysk. Uzupełnieniem projektu będzie wyposażenie nowej przestrzeni w monitoring miejski oraz budowa energooszczędnego oświetlenia, co wpłynie na poprawę bezpieczeństwa przestrzeni publicznej. Realizacja projektu przyniesie korzyści dla mieszkańców i turystów.	2 909 886	2 036 920	IV kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
22	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Rozwój infrastruktury otwartego basenu kąpielowego przy ul. Floriańskiej w Bystrzycy Kłodzkiej.	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Zagospodarowanie zdegradowanej infrastruktury basenowej w celu stworzenia miejsca rekreacji, spotkań, odpoczynku i spędzania wolnego czasu.	25 000 000	17 500 000	II kwartał 2025	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
23	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Poprawa funkcjonalności przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie skweru przy ul. H. Sienkiewicza w Bystrzycy Kłodzkiej.	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Stworzenie przestrzeni do aktywności fizycznej, organizacji spotkań poprzez zagospodarowanie nieużytkowanej przestrzeni publicznej - skweru.	1 700 000	1 190 000	II kwartał 2025	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
24	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Wzmocnienie bezpieczeństwa rowerowego dzięki budowie rowerowego parku umiejętności - miasteczka rowerowego.	Gmina Bystrzyca Kłodzka	Poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez stworzenie infrastruktury sprzyjającej aktywizacji, integracji społecznej i poprawie bezpieczeństwa.	1 500 000	1 050 000	II kwartał 2025	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
25	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Budowa hali sportowo-widowiskowej w Tuszynie - etap 2	Gmina Dzierżoniów	Celem projektu jest aktywizacja i integracja mieszkańców gminy Dzierżoniów a także Powiatu Dzierżoniowskiego poprzez budowę hali widowiskowo-sportowej w Tuszynie. Projekt zrealizuje następujące cele: wpłynie na zwiększenie dostępności do usług publicznych, będzie mieć przedłożenie na poprawę jakości życia mieszkańców gminy i powiatu, gdyż w gminie i powiecie nie ma takiego obiektu.	1 006 576	704 603	I kwartał 2025	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
26	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Boisko wielofunkcyjne w Stoszowicach	Gmina Stoszowice	EFRR.CP5.1 - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	1 500 000	1 050 000	II kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
27	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Odnowa terenu publicznego w miejscowości Srebrna Góra	Gmina Stoszowice	EFRR.CP5.1 - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	1 000 000	700 000	III kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
28	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Przebudowa basenu odkrytego dla potrzeb turystów i mieszkańców w Ząbkowicach Śląskich	Gmina Ząbkowice Śląskie	Baseny odkryte pozostają na równi z Aquaparkami stałym elementem oferty turystyczno-rekreacyjnej gmin. Ich wysokie koszty funkcjonowania uniemożliwiają utrzymanie tych obiektów w małych gminach, co sprawia, że prowadzą je centra regionów w skali powiatów. Koszty finansowe i środowiskowe zostaną zmniejszone dzięki zastosowaniu OZE. Przebudowa basenu miejskiego zwiększy liczbę osób przyjeżdżających. Projekt zachęci do udziału w ofercie sportowo-kulturalnej poprzez zapewnienie dostępu do cyklicznie organizowanych działań służących aktywizowaniu mieszkańców i przeciwdziałaniu problemom społecznym.	10 000 000	7 000 000	II kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
29	Działanie FEDS.06.01 Rozwój lokalny - strategię ZIT	Przebudowa stadionu miejskiego w Złotym Stoku.	Gmina Złoty Stok	EFRR.CP5.1 - wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.	6 700 000	4 690 000	IV kwartał 2024	Poprawa jakości i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
30	Działanie FEDS.07.10 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych – ZIT	Rozwój usług społecznych w Powiecie Dzierżoniowskim	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest poprawa jakości i dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie powiatu dzierżoniowskiego	6 576 323	4 603 426	IV kwartał 2024	Rozwój usług społecznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
31	Działanie FEDS.08.03 Dostęp do edukacji - ZIT	Wsparcie rozwoju przedszkolaków z terenu Powiatu Dzierżoniowskiego.	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest poprawa jakości i dostępności do usług społecznych na terenie powiatu dzierżoniowskiego	6 576 323	4 603 426	IV kwartał 2024	Poprawa jakości i dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
32	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Gminy Lewin Kłodzki	Gmina Lewin Kłodzki	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz zmniejszenie niskiej emisji na terenie gminy Lewin Kłodzki.	3 000 000	2 100 000	III kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

33	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	"Renowacja budynków wspólnot mieszkaniowych zwiększająca ich efektywność energetyczną"	Gmina Pieszycze	<p>Projekt zakłada głęboką termomodernizację budynku mieszkalnych (budynków wspólnot mieszkaniowych) w Gminie Pieszycze, w których w całości bądź w części Gmina jest udziałowcem. W ramach projektu przewidujemy: wymianę źródeł ciepła, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, docieplenia ścian zewnętrznych, docieplenie stropodachu, naprawę połaci dachowej, docieplenie ścian, piwnic i fundamentów, montaż pomp ciepła, paneli PV, wymianę źródła oświetlenia na energooszczędne. Całość prac zostanie wykonana w oparciu o audyt energetyczny sporządzony na potrzeby tej inwestycji. Zakładamy, że inwestycja będzie miała korzystny wpływ na środowisko przede wszystkim ze względu na redukcję emisji CO2 oraz wykorzystanie OZE. Celem projektu jest wykonanie kompleksowej termomodernizacji budynków mieszkalnych dzięki czemu uda się zaoszczędzić energię pierwotną przynajmniej na poziomie 30% (dokładne dane będą znane po wykonaniu audytu efektywności energetycznej). Potrzeby Gminy w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych są ogromne. Dotyczy to zarówno budynków, w których gmina jest głównym udziałowcem, jak i tych w których jest tylko częściowym udziałowcem.</p> <p>FST.CP6.1 - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.</p> <p>Przeprowadzenie kompleksowej termomodernizacji budynków mieszkalnych w Pieszcach przyczyni się do renowacji zwiększającej efektywność energetyczną w odniesieniu do infrastruktury mieszkaniowej. Efektywność energetyczna, czyli oszczędzanie energii powinno polegać przede wszystkim</p>	6 000 000	4 200 000	I kwartał 2025	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
----	--	---	-----------------	--	-----------	-----------	----------------	---

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
				na jej racjonalnym lub jak najbardziej optymalnym zużyciu, osiągnięcie takiego stanu jest możliwe jedynie poprzez wykonanie gruntownej termomodernizacji. Efektywność energetyczna, to nie tylko sposób na zmniejszenie emisji szkodliwych gazów cieplarnianych dzięki zmniejszeniu produkcji energii, ale także realne źródło oszczędności. Zatem wykonanie termomodernizacji budynków mieszkalnych w realny sposób przyczyni się również do redukcji CO ₂ oraz pyłów PM 10 i PM 2.5 do atmosfery oraz korzystnie wpłynie na koszty związane z utrzymaniem budynku.				
34	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Termomodernizacja budynków publicznych na terenie Powiatu Dzierżoniowskiego etap I.	Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie powiatu Dzierżoniowskiego	1 428 572	1 000 000	IV kwartał 2024	Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
35	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Rozbudowa farmy fotowoltaicznej etap II o mocy do 6,7 MW	Gmina Łądek-Zdrój	Poprawa jakości powietrza poprzez zwiększenie udziału OZE w wytwarzaniu energii na terenie Gminy Łądek-Zdrój	16 176 416	11 323 491	III kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
36	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Wymiana źródeł ciepła na instalację wykorzystującą OZE dla właścicieli lokali mieszkalnych oraz wspólnot (projekt grantowy).	Gmina Złoty Stok	CP 6.I - umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.	1 500 000	1 050 000	II kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Priorytet/Działanie zgodnie z SZOP FEDS	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Cel projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)	Nazwa wiązki projektów
37	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Poprawa jakości środowiska poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie Aglomeracji Dzierżoniowskiej	Oddział Terenowy Stowarzyszenia "Wolna Przedsiębiorczość" w Świdnicy	FEDŚ FST - JSO8.1 - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST)	6 500 000	4 550 000	II kwartał 2024	Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
38	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	ZAKUP NISKOEMISYJNEGO TABORU DLA DOWOZU UCZNIÓW DO PLACÓWEK OŚWIATOWYCH I BUDOWA NIEZBĘDNEJ INFRASTRUKTURY W GMINIE MIĘDZYLESIE	Gmina Międzylesie	Gmina Międzylesie planuje zakup minimum 2 autobusów z napędem elektrycznym dla transportu dzieci do placówek oświatowych. Planuje się także na działce nr 214/23 obręb Międzylesie budowę niezbędnej infrastruktury, np. budowa zaplecza technicznego do obsługi taboru autobus., budowa stacji ładowania min. dwóch pojazd. elektr.	5 000 000	3 500 000	I kwartał 2025	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
39	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Budowa drogi rowerowej i infrastruktury towarzyszącej na odcinku Srebrna Góra - Żąbkowice Śląskie	Gmina Stoszowice	FST.CP6.I - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.	18 000 000	5 400 000	IV kwartał 2024	Rozwój sieci dróg rowerowych na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
40	Działanie FEDS.09.06 Transformacja środowiskowa - ZIT	Zakup taboru zeroemisyjnego wraz z budową infrastruktury (stacje tankowania autobusów z wodorowymi ogniwami paliwowymi) oraz aktualizacja cyfrowego systemu zarządzania transportem miejskim na terenie Powiatu Dzierżoniowskiego.	Związek Powiatowo – Gminny „SOWIOGÓRSKIE AUTOBUSY”	Poprawa jakości oraz wydajności systemu komunikacji publiczne w powiecie dzierżoniowskim	88 134 802	61 694 361	IV kwartał 2024	Rozwój transportu publicznego na terenie Południowego Obszaru Funkcjonalnego
					385 663 691	249 503 304		

Załącznik 2. Informacje uzupełniające do diagnozy obszaru ZIT POF

Załącznik 2.1. Wybrane szlaki turystyczne na terenie POF

Lp.	Nazwa szlaku turystycznego	Przebieg	Opis
Bardo (m-w)			
1	Miejska Trasa Turystyczna „Wzgórze Różańcowe”	Start i zakończenie: pl. Wolności Spacer: 1,5 h (tam i z powrotem) Stopień trudności: trasa łatwa, łagodne wzniesienie, droga leśna, nie powinna sprawić problemu seniorom i rodzinom z małymi dziećmi Warto zobaczyć: Bazylika, Muzeum Sztuki Sakralnej, Szopka, detale architektury starego miasta, Kaplice Różańcowe. Istnieje możliwość zwiedzania także wewnątrz Kaplic Różańcowych	Niewysokie wzgórze (380 m n.p.m.) w bezpośrednim sąsiedztwie miasta, na północ od jego centrum, to dawna Łysa Góra, a dziś Wzgórze Różańcowe. Prowadzi na nie lipowo-klonowa aleja w kształcie rozrzuconego różańca. Wzdłuż trasy wzniesiono kaplice odnoszące się do poszczególnych tajemnic różańcowych. Każdą z budowli zaprojektowano w innym stylu architektonicznym. Możemy tu podziwiać m.in. średniowieczny zamek kamienny czy mauretańską twierdzę. Bajkowa architektura kaplic doskonale prezentuje się na tle zieleni otaczających je lasów i malowniczych widoków.
2	Miejska Trasa Turystyczna „Kalwaria”	Start i zakończenie: pl. Wolności Wędrówka górską: czas ok. 4 h. Stopień trudności: trasa o średnim stopniu trudności, kilka stromych podejść, warto założyć górskie buty	Warto zobaczyć: Bazylika, Muzeum Sztuki Sakralnej, Ruchoma Szopka, zabytkowe kamienice, dawne gospody i zajazdy przy ul. Głównej, kamienny most na Nysie Kłodzkiej, kapliczki, krzyże i stacje Drogi Krzyżowej, pozostałości po średniowiecznym zamku, Źródło Maryi, Piękny Widok, Obryw Skalny, Kaplica Górską Punkty widokowe: Piękny Widok, Obryw Skalny.
Bielawa (m)			
3	Góra Parkowa	Start: Bielawa, wejście do lasu od strony ul. Westerplatte. Przejście: ok. 1,5 h. Długość: ok. 1 km	Atrakcje: wieża widokowa, miejsca do grillowania, tablice informacyjne.
4	Łysa Góra	Start: Bielawa, wejście od. Al. Jana Pawła II lub od ul. Wodnej. Przejście: ok. 1 h. Długość: ok. 1 km	Atrakcje: panorama miasta ze szczytu, tablica informacyjna na wejściu.
5	Bukowa Kalenica	Start: Bielawa, Leśny Dworek, pętla ul. Nowobielawska. Przejście: ok. 1 h do Trzech Buków, ok. 2 h z Trzech Buków na Kalenicę, powrót ok. 3 h. Długość: ok. 6 km.	Atrakcje: wieża widokowa na Kalenicy, miejsca do grillowania, tablice informacyjne.
Bystrzyca Kłodzka (m-w)			
6	Szlak czerwony	Główny Szlak Sudecki im. M. Orłowicza	
7	Sudecka Droga św. Jakuba		
8	Szlak pomarańczowy	Sudecki Szlak Konny	
9	Miejska Trasa Turystyczna	Trasa po Bystrzycy Kłodzkiej	
10	Leśna Droga Wieczność		Ze Strażnikiem Wieczności w Górach Bystrzyckich.
11	Szlak zielony	Z Gorzanowa na Hutę i Wapniarkę	
Ciepłowody (w)			
12	Wokół Ciepłowod	Ciepłowody – Kawia Góra – Ciepłowody	Wieża widokowa na Kawiej Górze, gdzie można poznać legendę Ciepłowod.
13	Ciepłowody – Henryków	Ciepłowody – Jakubów – Janówka – Targowica – St. Henryków – Henryków	Warto zobaczyć dwór w Targowicy i kościół w St. Henrykowie.
14	Henryków - Ciepłowody	Henryków – Muszkowice - Piotrowice Pl. – Baldwinowice – Kobyła Głowa - Ciepłowody	Opactwo Cystersów, Kaplica w Muszkowicach, kościół w Piotrowicach pl., Zamek i Kościół w Ciepłowodach.
Duszniki-Zdrój (m)			
15	Szlak czerwony	Duszniki-Zdrój – Kudowa-Zdrój (Główny Szlak Sudecki)	
16	Szlak niebieski	Duszniki-Zdrój – Karlów	
17	Szlak czerwony	Duszniki-Zdrój – Zieleniec	Główny Szlak Sudecki

L.p.	Nazwa szlaku turystycznego	Przebieg	Opis
Dzierżoniów (m)			
18	Trakt Smoka	Zaczyna się od zwiedzania wieży widowiskowej ratusza i kopii warsztatu mennicznego, prowadzi po najważniejszych obiektach zabytkowych w mieście, tj. kościoły, średniowieczne mury obronne, XIX w. synagoga, kamienice, Młyn Hilberta czy Muzeum Miejskie.	Trasa turystyczno-spacerowa po najważniejszych obiektach zabytkowych w mieście, powstała z okazji 750-lecia miasta. Można ją pokonać samodzielnie, kierując się charakterystycznym wizerunkiem smoka. Przy każdym jest tabliczka informacyjna z QR kodem do szerszej informacji o obiekcie.
19	Trakt radiodbiorników Diora	Początek przed budynkiem ratusza, koniec przed Muzeum miejskim Dzierżoniowa, gdzie można obejrzeć wystawę poświęconą Zakładom Radiowym Diora.	Ścieżka edukacyjna ukazująca dziedzictwo Diory. Otwarta w maju 2018 r. Rozmieszczone w staromiejskim centrum Dzierżoniowa mosiężne w staromiejskim centrum Dzierżoniowa mosiężne radio „opowiadają” o historii przemysłu radiofonicznego i jego wpływie na rozwój miasta. Trakt Diory powstał w ramach projektu "Diora-Tesla – polsko-czeska historia elektrotechniki". Przejście całej trasy zajmuje ok. 30 minut
Dzierżoniów (w)			
20	Ścieżka Przyrodniczo-Edukacyjna „Wzgórza Kiełczyńskie”	Początek i koniec trasy znajdują się w Kiełczyźnie.	Ścieżka przebiega przez malownicze i urokliwe Wzgórza Kiełczyńskie. Oznakowana jest białym kwadratem z zielonym ukośnym pasem. Ścieżkę wyznaczają tablice edukacyjne przedstawiające w ciekawy sposób faunę i florę tego terenu, którą stanowią częściowo rzadkie gatunki roślin objęte ochroną. Długość trasy wynosi ok. 6 km.
21	Ścieżka Przyrodniczo-Historyczna w Piławie Dolnej	Ścieżka oznakowana jest w terenie biało-zielonym kwadratem przedzielonym wzdłuż przekątnej. Trasa prowadzi przez mało znane, lecz urokliwe miejsca w Piławie Dolnej – „Wsi Magicznego Kamienia”.	Wycieczkę urozmaicają przystanki historyczne, punkty z miejscami do odpoczynku oraz tablice edukacyjne. Trasa przebiega głównie drogami polnymi, po nizinym terenie. Nadaje się dla osób w każdym wieku, na spacer o każdej porze roku. Długość ścieżki to ok. 7,5 km. Czas przejścia trasy wynosi ok. 2,5 h.
22	Szlak Św. Jakuba	Sowiogórska Droga św. Jakuba to licząca blisko 75-km trasa. Jest szlakiem łączącym ze sobą Ślężańską Drogę św. Jakuba (Góra Ślęza - Sobótka - Kostomłoty - Środa Śląska) z Kłodzką Drogą św. Jakuba (Międzygórze - Kłodzko - Wambierzyce - Broumov - Krzeszów). Rozpoczyna się na Górze Ślęży i prowadzi przez Dzierżoniów, Pieszyce, Bielawę, masyw Gór Sowich, Nową Rudę, kończąc w Wambierzycach. Trasa wiedzie przez urokliwe tereny poczynając od Ślężańskiego Parku Narodowego oraz pasmo Gór Sowich nieustannie zaskakując pięknymi krajobrazami i atrakcyjnymi miejscami wartymi odwiedzenia. Następnie przez Górę św. Anny i Górę Wszystkich Świętych, gdzie możemy podziwiać wspaniałe widoki na Wzgórza Włodzickie.	Droga św. Jakuba, nazywana często także po hiszpańsku Camino de Santiago to szlak pielgrzymkowy do katedry w Santiago de Compostela w Galicji, w północno-zachodniej Hiszpanii i jeden z najważniejszych chrześcijańskich szlaków pielgrzymkowych, obok szlaków do Rzymu i Jerozolimy. W katedrze tej, według przekonania pielgrzymów, znajduje się grób św. Jakuba Apostoła Starszego. Nie ma jednej trasy prowadzącej do katedry. Uczestnicy mogą dotrzeć do celu jednym z wielu szlaków całej Europy. Sowiogórska Droga św. Jakuba to najmłodsza Droga św. Jakuba w Polsce. Jest szlakiem łączącym ze sobą Ślężańską Drogę św. Jakuba z Kłodzką Drogą św. Jakuba.
Kamieniec Żąbkowicki (w)			
23	Szlak niebieski	Dworzec PKP Kamieniec Żąbkowicki – Pałac Marianny Orańskiej – Ożary	11 km
24	Szlak czarny	Dworzec PKP Kamieniec Żąbkowicki – Nowa Ruda	60 km
25	Szlak żółty	Dworzec PKP Kamieniec Żąbkowicki – Żąbkowice Śl. – Bardo	37 km
Kłodzko (m)			
26	Szlak zabytków sakralnych	Spacer szlakiem kłodzkich zabytków sakralnych rozpoczynamy u stóp twierdzy, która zajęła miejsce grodu na Górze Fortecznej, kończymy przy kolumnie maryjnej po zachodniej stronie ratusza.	

L.p.	Nazwa szlaku turystycznego	Przebieg	Opis
Lądek-Zdrój (m-w)			
27		Przełęcz Łądecka – góra Borówkowa.	
28		Góra Trojak	
29		Zamek Karpień	
30		Lądek-Zdrój – Góra Cierniak w Radochowie, Jaskinia Radochowska	
Kłodzko (m)			
31	Szlak Spacerowy „Dookoła Gminy Kłodzko”	Szlak przebiega przez: Kłodzko – Boguszyn – Wysoka Droga – Wojciechowice – zajazd „Dom Krawca” – Jaszkowa Dolna – Marcinów – Krosnowice – Starków – Stary Wielisław – Szalejów Dolny – Roszyce – Ruszowice – Piszkowice – Bierkowice – Łączna – Kłodzko	Najważniejszy szlak spacerowy o długość ponad 53 km.
Łagiewniki (w)			
32	Szlak zielony	Łagiewniki – Jańska Góra – Jordanów Śląski.	Prowadzi odkrytym terenem przez zbocze Jańskiej Góry. Rozległe widoki na Masyw Ślęży i Góry Sowie.
33	Szlak czerwony	Szlak przebiega wzdłuż zbocza góry Radunia	Prowadzi do Przełęczy Słupickiej.
34	Szlak niebieski	Przełęcz Tąpadłą – Przełęcz Słupicka	Przebiega wzdłuż Masywu Góry Radunia. Szlak łączy Przełęcz Tąpadłą z Przełęczą Słupicką.
Lewin Kłodzki (w)			
35	Szlak czerwony	Kudowa –Zdrój – Jerzykowice Wielkie – Dańców – Przełęcz Lewińska – Przełęcz w Grodźcu – Bukowy Stawek – Ludowe – Duszniki-Zdrój – Kozia Hala – Podgórze PL/CZ – Zieleniec.	
36	Szlak niebieski	Przełęcz Lewińska – Lewin Kłodzki – Przełęcz Polskie Wrota – Zamek Homole – Bukowy Stawek.	
37	Szlak niebieski	Kulin Kłodzki – Gołaczów – Cisowa – Darnków – Krucza Kopa – Dańców	
38	Szlak zielony	Fort Karola – Lisia Przełęcz – Kulin Kłodzki – Przełęcz w Grodźcu – Lewin Kłodzki – Taszów – Kocioł – Miejski Lasek – Jawornica – Kozia Hala – Orlica – Zieleniec.	
Międzyzlesie (m-w)			
39	Szlak niebieski	Międzyzlesie – Jodłów – Mały Śnieżnik – Schronisko na hali pod Śnieżnikiem (odcinek europejskiego szlaku E3).	Czas przejścia szlaku: 8 h. Szlak przebiega przez tereny leśne, które są ujęte w obszarze Natura 2000. Szlak malowniczy z licznymi punktami widokowymi.
40	Szlak żółty	Międzyzlesie – Kamieńczyk (granica państwa).	Czas przejścia szlaku: 2 h. Szlak przechodzi koło jednego z czterech na Dolnym Śląsku drewnianego kościoła w Kamieńczyku. Łączy się z innymi szlakami po stronie czeskiej.
41	Szlak niebieski	Międzyzlesie – Różanka – Solna Jama – ruiny Zamku Szczerba – Jagodna.	Czas przejścia szlaku: 8 h. Szlak biegnie koło unikatowych form przyrody nieożywionej (Solna Jama – jaskinia krasowa z interesującą fauną) Ruiny Zamku Szczerba – budowli pochodzącej z XIII w. Szlak przebiega przez tereny strefy chronionego krajobrazu Gór Orlickich i Gór Bystrzyckich.
Niemcza (m-w)			
42	Niemcza-Łagiewniki	Niemcz – Łagiewniki	Długość 14 km. Region Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie, Równina Wrocławska. Suma podejść 230 m, suma zejść 273 m. Najwyższy punkt: 349 m n.p.m.
43	Niemcza-Ciepłowody	Niemcza-Ciepłowody	Długość 11,7 km. Region Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie. Suma podejść 280m, suma zejść 236 m. Najwyższy punkt: Skrzyżowanie pod Ostrą Górą, 349 m n.p.m.
44	Niemcza-Ostra Góra	Niemcza – Ostra Góra	Długość 11,1 km. Region Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie. Suma podejść 375 m, suma zejść 240 m. Najwyższy punkt: Ostra Góra, 362 m n.p.m.
Pieszyce (m-w)			
45	Główny Szlak Sudecki	Jedlina-Zdrój – Przełęcz Marcowa – Przełęcz Sokola – Wielka Sowa – Kozie	Najbardziej znana i uczęszczana trasa. Stanowi ona część Głównego Szlaku Sudeckiego imienia m.

Lp.	Nazwa szlaku turystycznego	Przebieg	Opis
		Siodło – Przełęcz Jugowska – Kalenica – Bielawska Polana – Przełęcz Woliborska – Malinowa – Gołębia – Przełęcz Srebrna.	Orłowicza. Wiedzie główną granią Gór Sowich, przez Przełęcz Sokolą, schronisko Orzeł, na Wielką Sowę, najwyższy szczyt Gór Sowich. Następnie ciągnie się przez Kozią Równię do Przełęcz Jugowskiej (schr. Zygmunówka) i dalej przez Słoneczną, Kalenicę, Bielawską Polanę, Popielak, do Przełęcz Woliborskiej. Stamtąd przez szczyty Szerokiej, Malinowej do Przełęcz Srebrnej (czas przejścia ok. 10 h).
46	Szlak zielony z Rościszowa w kierunku Wielkiej Sowy	Odcinek Rozdroże nad Lasocinem do Rozdroże nad Modłęcinem.	Zielony szlak od Rozdroża nad Lasocinem przez Lasocin, Rościszów i okolice Podolina nad Kuźnicą (dziś już nie istnieje) w kierunku Góry Marii i Rozdroża nad Modłęcinem, skąd można dalej maszerować wybranym szlakiem. Trasa z bardzo widokowa, szczególnie na odcinku nad Kuźnicą i na otartych przestrzeniach Góry Marii.
47	Czarny szlak + Ścieżka Sentymentalna nad Kamionkami	Trzy buki – Kozie Siodło (odcinek Czarny Rycerz – Śpiewak). Krótka (ok. 1 km), lecz wymagająca Ścieżka Sentymentalna startuje z małego parkingu powyżej hotelu „Czarny Rycerz” w Kamionkach (pierwszy zakręt rozpoczynający górskie serpentyne).	Przejście całej trasy zajmuje ok. 30 minut, a podczas wędrówki podziwiać możemy wyjątkowo skalisty krajobraz. Skałki gnejsowe tworzą charakterystyczną grań a pojedyncze filary skalne sięgają kilku metrów wysokości. Od 1888 r. istniała tutaj kopalnia Wilhelma eksploatująca srebronośną galenę tkwiącą w żyłach barytowych oraz wydrążony rok później poniżej zakrętu drogi szyb Hermann, od którego odchodziły boczne chodniki o łącznej długości 250 m, a także dwie krótkie sztolnie poziomu drugiego, po których zostały zapadliska w skarpie nad drogą. Najbardziej charakterystycznym i niewątpliwie bardzo atrakcyjnym elementem trasy jest drewniana kładka przy kilkumetrowym wodospadzie, gdzie można odpocząć wsłuchując się w szum kaskady wodnej.
Piława Górna (m)			
48	Pieszko-Rowerowa Ścieżka Geoturystyczna po Piławie Górnej	Pieszko-rowerowa ścieżka geoturystyczna prowadzi przez najpiękniejsze zakątki Piławy Górnej.	Pozwala zapoznać się z historią miasta, tradycjami kamieniarskimi, budownictwem i rodzajami wykorzystywanych skał, ich obróbką, a także dziejami geologicznymi regionu.
49	Ścieżka Przyrodnicza Rościszów I Kamionki	Rościszów – Kamionki (7 km, 2,5 h, przewyższenie 300 m)	Ścieżka oznakowana jest kwadratem podzielonym na dwa trójkąty – biały i zielony. Na trasie umiejscowione zostały tablice szeroko opisujące różne aspekty środowiska przyrodniczego. Trasa prowadzi tuż obok jednego z najmłodszych pomników przyrody na Dolnym Śląsku - formacji skalnej (zlepieńców) Siedem Sówek. Z tym miejscem związana jest legenda nawiązująca do nadania nazwy gór – Góry Sowie.
50	Szlak czerwony	Pieszycy Mostek – Pod Smoczą Jamą – Kamionki Parking (2,3 km, 0:50 h)	Fragment szlaku czerwonego rozpoczynającego się w Pieszycach. Szlak trawersuje zbocza Góry Błyszcz i prowadzi w pobliżu ścieżki turystyczno – historycznej śladem dawnych wyrobisk kopalnianych funkcjonujących od drugiej połowy XV w. Ciekawe tablice tematyczne przybliżą historię Kamionek oraz szczegółowy opis kopalni i ich przeznaczenia. Poznacie metody wydobywania kruszywa i narzędzia górnicze. Najbardziej popularnym miejscem, które jest pozostałością po pracach górniczych w Kamionkach, jest imponująca Smocza Jama. To dawne wyrobisko wapieni i serpentynitów. Spacer śladem dawnych wyrobisk kopalnianych w zależności od tempa zajmie ok. 45 minut, lecz po drodze trzeba będzie pokonać kilka stromych podejść, bowiem na liczącej niespełna 1,5 km trasie czeka 110 m przewyższeń.
Polanica-Zdrój (m)			
51	Leśny Szlak Wspinaczkowy	7-km szlak rozpoczyna się na polanickim deptaku przy ścianie wspinaczkowej oraz pomniku ludzi gór a przebiega północną krawędzią Piekielnej Doliny przez liczne punkty widokowe aż do pięknie położonego neogotyckiego zamku Leśna Skała w gminie Szczytna.	Teren wznoszący się na północ od Piekielnej Doliny stanowi południowo-wschodni skraj Gór Stołowych. Obfituje on w liczne wychodnie i formy skalne. Przemierzając wzgórze pomiędzy Szczytną a Polanicą-Zdrojem, możemy podziwiać skałki o wysokości od kilku do kilkudziesięciu metrów. Szczególnie warte obejrzenia są skalne grzyby, powstałe na skutek

Lp.	Nazwa szlaku turystycznego	Przebieg	Opis
			różnych form erozji, m.in. podsiąkania i korazji oraz reliktowy bór sosnowy na wzniesieniu Garncarza.
52	Szlak Niedźwiedzia	Szlak w postaci pętli przebiega przez najpiękniejszą część uzdrowiska. Rozpoczyna się przy deptaku a następnie prowadzi przez ciekawe miejsca kurortu: deptak, Park Szachowy, Park Leśny, punkty widokowe.	Na trasie nie brak miejsc atrakcyjnych dla dzieci, place zabaw, letni tor saneczkowy, szlak fontann. Szlak upamiętnia granicę prastarego lodowca skandynawskiego, który dotarł na te tereny przed tysiącami lat. Górująca nad parkiem rzeźba niedźwiedzia polanickiego upamiętnia to wydarzenie, jest bardzo znaną atrakcją turystyczną.
53	Szlak Serduszkowy	To malownicza pętla, którą turyści mogą przemierzyć dwa pasma górskie otaczające Polanicę-Zdrój: Góry Stołowe i Góry Bystrzyckie.	Na trasie jest do zdobycia kilka szczytów o średnim stopniu trudności. Na trasie oprócz wielu pięknych widoków oraz dzikiej przyrody, znajdziemy miejsca związane z dawną historią Polanicy-Zdroju.
Stoszowice (w)			
54	Trasa nr 5 – Tylko Dla Orłów. Szlak rowerowy	Srebrna Góra – Przełęcz Woliborska – Kalenica – Przełęcz Jugowska – Wielka Sowa – Walim – Jugowice – Zagórze Śląskie.	Długość trasy: 29 km. Czas: ok. 6 h w jedną stronę. Początek trasy: Srebrna Góra, 500 m n.p.m. Najwyższy punkt – Wielka Sowa – 1015 m n.p.m. Koniec trasy: Pieszycy – parking przy urzędzie miejskim, 350 m n.p.m. Stopień trudności: trudna.
55	EuroVelo 9 – zwany Szlakiem Bursztynowym (R9) – trasa rowerowa	Grodziszczce – Rudnica – Jemna – Srebrna Góra – Mikołajów – Brzeźnica – Potworów – Przyłęk – Kamieniec Żąbkowicki – Śrem – Topola – Błotnica.	Długodystansowy szlak rowerowy, będący projektem Europejskiej Federacji Cyklistów, biegnący z Gdańska do miejscowości Pula w Chorwacji. Na terenie Ziemi Żąbkowickiej znajdują się odcinek ok. 40 km.
56	9 BUKÓW - trasa narciarska	Przełęcz Srebrna Góra – Przełęcz Wilcza – Przełęcz Srebrna Góra.	Początek trasy znajdują się lekko poniżej Przełęczy Srebrnej (568 m n.p.m.) od tzw. Mostu Żelaznego. Trasa przebiega poprzez urokliwe miejsca leżące już w Górach Bardzkich, a środek jej wypada na Przełęczy Wilczej z miejscem parkingowym i wiatą zaopatrzoną w kominek. Trasa nie należy do tras trudnych, jest za to dość długa: 10,2 km i stanowi pętlę. Na przełęczy Srebrnej oraz w okolicy znajdują się dużo miejsc parkingowych jak i punktów gastronomicznych czy noclegowych. Skala trudności: łatwa.
Stronie Śląskie (m-w)			
57	Główny Szlak Sudecki	Szlak biegnący z Łądką Zdroju przez Czarną Górę, Żmijowiec, schronisko na Śnieżniku do Międzygórze.	
58	Szlak Niebieski	Międzynarodowy szlak zaczynający się od Przełęczy Gierałtowskiej przez Przełęcz Suchą, Kamienicę, trawers Śnieżnika, do schroniska na Śnieżniku, dalej w kierunku Jodłowa.	
59	Szlak Żółty	Szlak prowadzący ze Stronia Śląskiego przez Kletno – Jaskinię Niedźwiedzią, przełęcz Śnieżnicką do schroniska na Śnieżniku.	
Szczytna (m-w)			
60	Żółty pieszy szlak turystyczny	Polanica-Zdrój (przez Piekielna Góra – Zamek Leśna Skała – Bobrowniki – Schronisko pod Muflonem) – Duszniki-Zdrój.	
61	Ścieżka edukacyjna „Szlakiem Mrówki”	Polanica-Zdrój - Szczytna	Ścieżka zrealizowana przy zielonym szlaku turystycznym prowadzącym z Polanicy-Zdroju do Karłowa.
62	Czarny/czerwony pieszy szlak turystyczny	Szczytna przez Uroczysko św. Huberta – Wolarz – przejście na czerwony szlak do Polanicy-Zdrój.	
Żąbkowice Śląskie (m-w)			
63	Szlak św. Wojciecha	Praga – Gdańsk	Stacja szlaku w Żąbkowicach Śląskich. Szlak przypomina postać św. Wojciecha oraz jego podróż z Czech na północ, gdzie prowadził misje ewangelizacyjne.
64	Miejska Trasa Turystyczna	Żąbkowice Śląskie – Stare miasto	Trasa opisuje najważniejsze i najciekawsze obiekty znajdujące się w mieście, również te, które nie są z różnych względów udostępniane do zwiedzania.

Lp.	Nazwa szlaku turystycznego	Przebieg	Opis
Ziębice (m-w)			
65	W poszukiwaniu słupów i granicy Św. Jana		
66	Skarby kotliny Henrykowskiej		
67	Tajemnice Lasu Muszkowickiego		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.2. Formy wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych na terenie POF

Formy wsparcia	
Bardo (m-w)	
Usługi opiekuńcze.	
Bielawa (m)	
<p>Pomoc udzielana jest w formie świadczeń oraz w formie świadczeń niepieniężnych min. pomoc w formie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, skierowania do ośrodków wsparcia oraz do domów pomocy społecznej. OPS realizuje wieloletni program rządowy „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023. który zapewnia min. pomoc osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach. Pomoc jest udzielana w formie posiłku jak i w formie świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności. Wydawane są skierowania na żywność w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym w podprogramie 2020. Dzięki Realizacji programu rządowego skierowanego do osób starszych „Wspieraj Seniora” mającego na celu wsparcie w czynnościach dnia codziennego. Program był skierowany do seniorów w wieku 70 lat i więcej, którzy w stanie epidemii zdecydowali się na pozostanie w domu i nie byli w stanie zabezpieczyć sobie artykułów podstawowej potrzeby. Wsparcie polegało na dostarczaniu seniorom zakupów obejmujących artykuły spożywcze, środki higieny osobistej, realizacji recept, organizacji nieodpłatnego przekazywania artykułów żywnościowych najbardziej potrzebującym, umawianiu wizyt lekarskich, pomocy przy dokonywaniu opłat mieszkaniowych, pomocy przy załatwianiu spraw urzędowych. Jedną z inicjatyw wsparcia osób niepełnosprawnych, chorych w codziennym funkcjonowaniu było utworzenie na terenie Bielawy mieszkania chronionego, mającego za zadanie przygotować osoby w nim mieszkające do prowadzenia samodzielnego życia, uczestnictwa w życiu społecznym i ułatwić integrację społeczną. Na rzecz poprawy funkcjonowania osób niepełnosprawnych w ich środowisku społecznym świadczona jest praca socjalna. Prowadzona jest głównie w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej. Osoby i rodziny, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, mogą uzyskać pomoc w formie poradnictwa specjalistycznego, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego.</p>	
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	
<p>Usługi opiekuńcze obejmują: zaspokajanie codziennych potrzeb życiowych (sprząatanie, pranie, zakupy, sporządzanie posiłków), opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację, zapewnianie kontaktów z otoczeniem. Obiady z dowozem do miejsca zamieszkania. Usługi opiekuńcze świadczone w ośrodku wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi - Środowiskowy Dom Samopomocy. Do DPS-u kierowane są osoby, która ze względu na wiek, chorobę i niepełnosprawność wymagają całodobowej opieki. Jeśli chodzi o inne działania podejmowane na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz osób niesamodzielnych w ramach systemu pomocy społecznej, to zaliczyć do nich należy dodatkowo: poradnictwo specjalistyczne oraz świadczenia pieniężne, do których należą zasiłek stały oraz zasiłek celowy, okresowy oraz specjalny zasiłek celowy. Bez względu na posiadany dochód, w ramach świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej oferowana jest praca socjalna, a ponadto prowadzone jest poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, dla osób i rodzin, które mają trudności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych lub potrzebują wsparcia. Ośrodek Pomocy Społecznej w Bystrzycy Kłodzkiej realizuje następujące programy na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz osób niesamodzielnych: Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020. Dzięki Programowi Operacyjnemu Pomoc Żywnościowa 2014-2020, współfinansowanemu ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD), rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej np. dotknięte ubóstwem, niepełnosprawnością, długotrwałą lub ciężką chorobą otrzymują wsparcie w formie paczek z artykułami spożywczymi. Wieloletni rządowy program „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023. Program „Posiłek w szkole i w domu” zapewnia pomoc zarówno osobom starszym jak i niepełnosprawnym, o niskich dochodach pomoc w formie posiłku z dowozem do miejsca zamieszkania a także pomoc w formie świadczenia pieniężnego na zakup żywności. Istotną formą wsparcia, z której korzystały osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby niesamodzielne był program resortowy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej dotyczący usług opieki wytchnieniowej i opieki asystenckiej finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego. Program „Opieka wytchnieniowa”, miał za zadanie odciążenie członków rodzin lub opiekunów poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie czasowego zastępstwa. Dzięki temu wsparciu osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki dysponowały czasem dla siebie, który mogły przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw. Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – ma na celu zapewnienie dostępności do usługi asystenta, tj. wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz w funkcjonowaniu w życiu społecznym osób niepełnosprawnych. Program jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych, zapewnienia osobom niepełnosprawnym wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb, umożliwienia zaangażowania osób niepełnosprawnych w wydarzenia społeczne, kulturalne, rozrywkowe lub sportowe itp., dofinansowania jednostek samorządu terytorialnego dotyczącego realizacji zadań mających na</p>	

Formy wsparcia
<p>celu wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych. Realizowano także program Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej pod nazwą „Wspieraj Seniora”, w ramach którego wsparciem objęto osoby w wieku 70 lat i więcej, którzy w stanie epidemii zdecydowali się na pozostanie w domu, mieli możliwość skorzystania z usługi wsparcia, polegającej na dostarczeniu zakupów zgodnie ze wskazanym zakresem. Dostarczono artykuły podstawowej potrzeby, w tym artykuły spożywcze, czy środki higieny osobistej. Seniorzy zgłaszali potrzeby poprzez Infolinię uruchomioną w ramach programu Solidarnościowy Korpus Wsparcia Seniora lub poza Infolinią.</p>
Cieplowody (w)
Brak.
Duszniki-Zdrój (m)
<p>Usługi opiekuńcze, program Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej, program Opieka Wytchnieniowa, opieka 75+, udzielanie pomocy przy składaniu wniosków do PCPR likwidacja barier, pomoc przy ustalaniu orzeczenia dla niepełnosprawnych, zasiłki celowe, utworzenie Klubu Senior +, program polityki senioralnej na lata 2022-2030.</p>
Dzierżoniów (m)
<p>Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej, Mieszkanie Chronione, Specjalistyczne Usługi Opiekuńcze, Środowiskowy Dom Samopomocy, Dzienny Dom Senior+, Usługi opiekuńcze, Klub Senior +, Opieka wytchnieniowa.</p>
Dzierżoniów (w)
<p>Opieka wytchnieniowa, Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych – program, którego celem jest: zapewnienie wsparcia osobom niepełnosprawnym w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, rozszerzenie przez gminy oferty usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności w wieku do 75 roku życia.</p>
Kamieniec Ząbkowicki (w)
<p>Działania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej: Program Asystent Osoby Niepełnosprawnej, Program Opieka Wytchnieniowa, Usługi opiekuńcze, Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, Wsparcie finansowe: zasiłek pielęgnacyjny, zasiłek stały, zasiłek okresowy, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy.</p>
Kłodzko (m)
<p>Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodzku wspiera osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby niesamodzielne zarówno w formie finansowej jak i poza finansowej. Pomoc poza finansowa: wsparcie w postaci usług opiekuńczych, kierowana do osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione, pomoc w formie żywności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa, kierowanie osób niepełnosprawnych do udziału w zajęciach Powiatowego Środowiskowego Domu Samopomocy w Kłodzku, wsparcie w postaci szeroko rozumianej pracy socjalnej, upowszechnianie informacji w zakresie możliwości otrzymania wsparcia z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz pomoc w wypełnianiu wniosków, udzielanie wsparcia w ramach realizowanego przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodzku programu Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej. W ramach programu świadczone są usługi asystencji osobistej, które mogą w szczególności polegać na pomocy asystenta w: wykonywaniu czynności dnia codziennego dla uczestnika Programu, wyjściu, powrocie lub dojazdach z uczestnikiem Programu w wybrane przez uczestnika miejsca, załatwianiu spraw urzędowych, korzystaniu z dóbr kultury (np. muzeum, teatr, kino, galerie sztuki, wystawy), zaprowadzaniu dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności do placówki oświatowej lub przyprowadzaniu ich z niej.</p>
Kłodzko (w)
<p>Na terenie Gminy Kłodzko realizowane są usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania u podopiecznych wymagających wsparcia. Realizowano również specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Na terenie Gminy Kłodzko funkcjonuje Dzienny Dom „Aktywny Senior” oraz funkcjonują Kluby Seniora. Realizowany jest program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” oraz program „Korpus Wsparcia Seniorów”. Gmina Kłodzko współpracuje ze Stowarzyszeniem św. Brata Alberta – koło Kłodzkie w zakresie dystrybucji paczek żywnościowych.</p>
Kudowa-Zdrój (m)
<p>Zakup autobusu dostosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych, zakup schodofazu do Społecznego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego, stały monitoring skierowany na indywidualne problemy osób starszych, niepełnosprawnych w tym i z zaburzeniami psychicznymi, zapewnianie odpowiedniego poziomu usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osób wymagających tego rodzaju wsparcia, zapewnienie całodobowej instytucjonalnej pomocy dla osób starszych, niepełnosprawnych, udzielanie pomocy dla osób niepełnosprawnych, w tym pomocy finansowej, żywnościowej, poradnictwa socjalnego, zaopatrzenie osób niepełnosprawnych w niezbędny sprzęt rehabilitacyjny.</p>
Lądek-Zdrój (m-w)
<p>Usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, strategia gminy - program posiłek, wspieraj seniora, paczki żywnościowe z okazji świąt Bożego Narodzenia.</p>
Lewin Kłodzki (w)
<p>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy usługi opiekuńcze na rzecz osób wymagających pomocy osób drugich.</p>
Łagiewniki (w)
<p>Wspieraj Seniora 2020 – program 2021. Dowóz na szczepienia.</p>
Międzyzlesie (m-w)
<p>Pomoc finansowa i usługowa kierowanie do DPS, pomoc w czynnościach życia codziennego.</p>
Niemcza (m-w)
Brak programów.

Formy wsparcia
Pieszycy (m-w)
Rodziny otrzymują pomoc w formie usług opiekuńczych, od 2021 r. rodziny mogą korzystać z opieki wytchnieniowej, która jest skierowana dla opiekunów osób niepełnosprawnych, dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, która ma wydane orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego jest organizowany dowóz do placówek oświatowych zgodnie z przepisami Prawa oświatowego, rodzice dzieci niepełnosprawnych otrzymują zasiłek opiekuńczy, wspieranie osób z niepełno sprawnościami oraz osób niesamodzielnych w gminie w udzielanie informacji o innych formach pomocy udzielanych przez instytucje pomocowe poza terenem gminy Pieszycy. Centrum Usług Społecznych w świadczy usługi opiekuńcze dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, realizowany jest program Opieka wytchnieniowa oraz Asystent osoby niepełnosprawnej skierowany do osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, udzielne jest wsparcie socjalne, prawne, psychologiczne, wsparcie finansowe: zasiłki stałe, świadczenie pielęgnacyjne, zasiłki dla opiekunów, zasiłki pielęgnacyjne.
Piława Górna (m)
Pomoc żywnościowa w ramach Programu Operacyjnego POPŻ na lata 2014-2020, usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, świadczenia w formie specjalnych zasiłków opiekuńczych, zasiłek pielęgnacyjny, na terenie OPS funkcjonuje lodówka społeczna (pomoc w formie żywności), podstawowa opieka zdrowotna - NZOZ Poradnia Rodzinna "Familia", wsparcie pracowników socjalnych w ramach pracy socjalnej, pomoc prawna, psychologiczna.
Polanica-Zdrój (m)
Gmina wspiera osoby z niepełnosprawnościami, wsparcie osób niesamodzielnych opiera się o usługi opiekuńcze.
Stoszowice (w)
Wsparcie w formie mieszkania chronionego, usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
Stronie Śląskie (m-w)
Wypłata zasiłków stałych, zasiłków pielęgnacyjnych, usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze.
Szczytna (m-w)
Gmina podejmuje liczne inicjatywy na rzecz osób z niepełnosprawnościami, m.in. przeglądy twórczości artystycznej, festyny i pikniki. Gmina przystępuje do różnego rodzaju programów np.: „Korpus Wsparcia Seniorów”, „Opieka wytchnieniowa”.
Ząbkowice Śląskie (m-w)
Osoby z niepełnosprawnościami mogą skorzystać z pomocy w formie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Gmina realizuje również programy „Asystent osoby z niepełnosprawnością” oraz „Opieka wytchnieniowa”.
Ziębice (m-w)
Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ziębicach realizuje pomoc w postaci usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W gminie Ziębice realizowany jest Program "Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej - edycja 2022", który ma na celu zapewnienie dostępności do usług asystencji osobistej, tj. wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym osób niepełnosprawnych. Ponadto gmina Ziębice dysponuje mieszkaniem chronionym, w którym również obejmowane wsparciem są osoby z niepełnosprawnościami.
Złoty Stok (m-w)
Ośrodek Pomocy Społecznej w Złotym Stoku zapewnia następujące wsparcie: usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu, realizacja Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego, praca socjalna jest usługą realizowaną przez wykwalifikowanych, wyspecjalizowanych w tym zakresie pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS, możliwość skorzystania z jednego gorącego posiłku dziennie wraz z dowozem w razie konieczności, paczki żywnościowe, udzielanie pomocy finansowej m.in. świadczenia z pomocy społecznej, świadczenia opiekuńcze, dodatki mieszkaniowe i energetyczne, ostonowe. Gmina współpracuje z gminami ościennymi, osoby niepełnosprawne mogą korzystać ze Środowiskowych Domów Samopomocy w Łądku-Zdroju i Paczkowie oraz z mieszkania chronionego w Paczkowie. W ramach porozumienia o współpracy z Fundacją Partycypacji Społecznej w Poznaniu, gmina Złoty Stok przystąpiła do projektu pt. „Mobilny urzędnik. Poprawa dostępności usług publicznych dla mieszkańców w szczególnych potrzebach”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.3. Ośrodki wsparcia funkcjonujące na terenie POF

Ośrodki wsparcia
Bardo (m-w)
Ośrodek Interwencji Kryzysowej.
Bielawa (m)
Zespół Ośrodków Wsparcia przy ul Lotniczej 5 w Bielawie, w ramach którego funkcjonują: Środowiskowy Dom Samopomocy, Dzienny Dom „Senior+”, Klub Senior+.
Bystrzyca Kłodzka (m-w)
Na terenie gminy funkcjonuje 1 ośrodek wsparcia: dla osób z zaburzeniami psychicznymi – Środowiskowy Dom Samopomocy.
Ciepłowody (w)
Brak.
Duszniki-Zdrój (m)
Klub seniora, stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych.

Ośrodki wsparcia
Dzierżoniów (m)
Dzienny Dom Senior+, Klub Senior+, Środowiskowy Dom Samopomocy.
Dzierżoniów (w)
Klub Senior+ Gminy Dzierżoniów, Dzienny Dom Senior+ Gminy Dzierżoniów.
Kamieniec Ząbkowicki (w)
Brak.
Kłodzko (m)
Na terenie miasta Kłodzka funkcjonuje Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy z siedzibą przy ul. Szkolnej 8. Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Kłodzku jest ośrodkiem wsparcia świadczącym usługi dla osób pełnoletnich: przewlekłe psychicznie chorych (typ A), osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, znacznym i umiarkowanym oraz lekkim, a także osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, jeżeli jednocześnie występują inne zaburzenia, zwłaszcza neurologiczne (typ B), wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych, z wyłączeniem osób czynnie uzależnionych od środków psychoaktywnych (typ C). Klub „Senior+” przy ul. Łukasińskiego 43 w Kłodzku. Klub Seniora prowadzony przez Stowarzyszenie „Promyk” Kłodzka Pomoc Społeczna w Kłodzku z siedzibą przy ul. Armii Krajowej 1.
Kłodzko (w)
Na terenie Gminy Kłodzko funkcjonuje Dzienny Dom „Aktywny Senior” oraz Kluby Seniora.
Kudowa-Zdrój (m)
Brak.
Lądek-Zdrój (m-w)
Dzienny Dom Seniora, Środowiskowy Dom Pomocy.
Lewin Kłodzki (w)
Brak.
Łagiewniki (w)
Klub Senior +.
Międzyzylesie (m-w)
Brak.
Niemcza (m-w)
Gmina Niemcza nie prowadziła ośrodków wsparcia.
Pieszycy (m-w)
Na terenie Gminy Pieszycy działają ośrodki wsparcia w formie Klubu Seniora dla osób powyżej 60 roku życia oraz Klub Młodzieżowy dla młodzieży powyżej 13 roku życia i świetlica środowiska dla dzieci do 13 roku życia.
Piława Górna (m)
Klub Senior +, Placówka Wsparcia Dziennego
Polanica-Zdrój (m)
Dzienny Dom Senior +. Świetlica profilaktyczno-wychowawcza Promyk przy Szkole Podstawowej Stowarzyszenia „Edukator” w Polanicy-Zdroju. Świetlica profilaktyczno-wychowawcza przy Szkole Podstawowej nr 2 w Polanicy-Zdroju.
Stoszowice (w)
Brak na terenie gminy Stoszowice.
Stronie Śląskie (m-w)
Klub "Senior+".
Szczytna (m-w)
Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnej, ul. Szpitalna 1, 57-330 Szczytna, w tym: działający w strukturze Ośrodka od 2020 r. Dzienny Dom Pobytu Senior+.
Ząbkowice Śląskie (m-w)
Na terenie gminy Ząbkowice Śląskie funkcjonuje Dzienny Dom Senior+.
Ziębice (m-w)
Na terenie gminy Ziębice nie funkcjonują ośrodki wsparcia o zasięgu gminnym.
Złoty Stok (m-w)
Na terenie gminy nie funkcjonują ośrodki wsparcia. Mieszkańcy gminy korzystają ze Środowiskowego Domu Samopomocy w Paczkowie i Łądku-Zdroju oraz Schroniska dla osób bezdomnych w Kędzierzynie-Koźlu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.4. Formy wsparcia dla rodzin z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych na terenie POF

Formy wsparcia
Bardo (m-w)
Realizacja Gminnego Programu Wsparcia, Zatrudnienie Asystenta Rodziny, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
Bielawa (m)
Współpraca z asystentem rodziny, prowadzenie warsztatów podnoszenia kompetencji rodzicielskich, wsparcie psychologiczne, działania środowiskowe na rzecz rodzin, które mają na celu integrację rodziców z dziećmi, rozmowy motywujące i wspierające.
Bystrzyca Kłodzka (m-w)
Działania podejmowane przez pracowników socjalnych – koncentrują się przede wszystkim na diagnozowaniu i analizowaniu sytuacji rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, ustalaniu przyczyn złego funkcjonowania w środowisku, występującego w nich kryzysu, a także wnioskowaniu do Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej o przydzielenie rodzinie asystenta rodziny, przydzielenie asystenta rodziny w przypadku, gdy Ośrodek uzyska informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pomoc w opiece i wychowaniu, specjalistyczne poradnictwo psychologiczne – bezpłatne konsultacje psychoterapeutyczne w Punkcie Konsultacyjnym.
Ciepłowody (w)
Asystent rodziny.
Duszniki-Zdrój (m)
Asystent rodziny, wsparcie pracowników socjalnych, grupy robocze specjalistów przeznaczonych do pomocy rodzinom.
Dzierżoniów (m)
Asystentura rodziny, monitoring rodzin – dotkniętych przemocą domową bądź zagrożonych tym problemem społecznym, grupa wsparcia dla kobiet z doświadczeniem przemocy domowej i współzależnionych, rodziny biologiczne – wsparcie rodziców biologicznych w podejmowaniu działań zmierzających do ponownego przejęcia opieki nad dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej. warsztaty rozwojowe i wspierające „Akademia kompetentnego rodzica”, projekty socjalne – realizacja projektów socjalnych ma na celu profilaktykę uzależnień dzieci z rodzin z problemem uzależnień i przemocy domowej, integrację rodzin, naukę konstruktywnego spędzania wolnego czasu z dziećmi oraz wzmocnianie więzi rodzinnych, udział w ogólnopolskim projekcie społecznym „Szlachetna Paczka”, poradnictwo specjalistyczne.
Dzierżoniów (w)
Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wójt zapewnia wsparcie, które polega w szczególności na: analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli i funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny, dążeniu do reintegracji rodziny. Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie: pracy z rodziną, pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Rodzina może otrzymać wsparcie przez działania: instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, placówek wsparcia dziennego, rodzin wspierających. W OPS Gminy Dzierżoniów zatrudniony jest asystent rodzinny.
Kamieniec Ząbkowicki (w)
Świetlice środowiskowe, praca socjalna pracowników GOPS, pomoc psychologiczna.
Kłodzko (m)
Wsparcie poprzez analizę sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wsparcie poprzez wzmocnienie roli i funkcji rodziny, wsparcie poprzez rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, wsparcie poprzez podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomoc w integracji rodziny, przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny, wsparcie w zakresie dążenia do reintegracji rodziny, wsparcie asystenta rodziny, wsparcie poprzez zapewnienie możliwości udziału dziecka w placówce wsparcia dziennego w Kłodzku.
Kłodzko (w)
Wsparcie asystenta rodziny, wsparcie asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej, praca socjalna, realizacja stypendiów szkolnych, wsparcie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Grup Roboczych, funkcjonowanie placówki wsparcia dziennego – Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza.
Kudowa-Zdrój (m)
Wsparcie finansowe (zasiłki okresowe, celowe np. na zakup żywności, opału, odzieży, leków, itp., opłacanie posiłków w szkole, żłobku i przedszkolu, stypendia szkolne, zasiłki rodzinne, świadczenie wychowawcze (od 2016 r. do 2021 r.), fundusz alimentacyjny, dodatki mieszkaniowe), wsparcie rzeczowe – dystrybucja żywności w ramach programu PO PŻ.
Łądek-Zdrój (m-w)
Asystent Rodziny, Kurator Sądowy, Praca socjalna ze strony pracowników socjalnych OPS, Porada psychologiczna.
Lewin Kłodzki (w)
Przydzielanie asystenta rodziny, praca socjalna świadczona przez pracowników socjalnych.
Łagiewniki (w)
Kolonie, stypendia szkolne, projekty socjalne.
Międzyzlesie (m-w)
Asystent rodziny.
Niemcza (m-w)
Asystent rodziny – zatrudnienie na terenie gminy.

Formy wsparcia	
Pieszyce (m-w)	
Rodziny z trudnościami opiekuńczo- wychowawczymi są obejmowane pomocą i wsparciem w formie pomocy asystenta rodziny, wsparciem pracownika socjalne w formie monitoringu. Rodziny mają możliwość nieodpłatnie skorzystania z pomocy prawnej, pomocy psychologicznej, poradnictwa i wsparcia socjalnego. Na terenie gminy prowadzony jest punkt konsultacyjno- informacyjny dla osób i rodzin dotkniętych problemem uzależnienia od alkoholu. Centrum Usług Społecznych w Pieszycach prowadzi poradnictwo, wsparcie oraz działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Rodziny mają możliwość skorzystania ze wsparcia finansowego oraz żywnościowego. Dzieci do lat 12 mają możliwość skorzystania ze wsparcia opiekuńczego w godzinach popołudniowych w świetlicy środowiskowej, natomiast młodzież powyżej 13 roku życia z Klubu młodzieżowego. Placówki te oprócz opieki i poradnictwa zapewniają także dożywianie.	
Piława Górna (m)	
Wsparcie ze strony asystenta rodziny i prac socjalnych, Placówka Wsparcia Dziennego – Środowiskowe Ognisko Wychowawcze TPD – wspieranie rodziców w wychowaniu dzieci, zajęcia specjalistyczne wspomagające dzieci z zaburzeniami w zachowaniu, ponoszenie odpowiedzialności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.	
Polanica-Zdrój (m)	
Wsparcie asystenta rodziny,	
Stoszowice (w)	
Wsparcie w formie Asystenta rodziny, wsparcie psychologiczne w formie konsultacyjnym w Stoszowicach (psycholog z Ośrodka Interwencji Kryzysowej "Nadzieja" w Bardzie).	
Stronie Śląskie (m-w)	
Pomoc finansowa, pomoc asystenta rodziny, pomoc pedagogiczna w punkcie konsultacyjnym.	
Szczytna (m-w)	
Formy wsparcia dla rodzin, które przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w gminie zostały określone w: Gminnym Programie Wspierania Rodziny na lata 2021-2023 w Gminie Szczytna oraz Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Szczytna na lata 2020-2023.	
Ząbkowice Śląskie (m-w)	
Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mogą ubiegać się o wsparcie w formie asystenta rodziny, świadczenia rodzinne, zasiłki celowe z pomocy społecznej, pomoc rzeczową w formie dożywiania w placówkach szkolnych i przedszkolnych.	
Ziębice (m-w)	
Podstawowym wsparciem dla rodzin, które przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej w gminie jest pomoc asystenta rodziny. W Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Ziębicach obecnie są zatrudnione dwie osoby na stanowisku asystenta rodziny, które współdziałają z rodzinami w celu poprawy ich sytuacji. Ponadto rodziny objęte są takim wsparciem jak: praca socjalna, gorące posiłki dla dzieci w szkołach w ramach programu rządowego "Posiłek w szkole i w domu", kolonie letnie dla dzieci z rodzin najuboższych, pomoc otrzymywana z Banku Żywności we Wrocławiu, pomoc w ramach POPŻ, inne formy pomocy w zależności od indywidualnych potrzeb.	
Złoty Stok (m-w)	
Pomoc asystenta rodziny, pomoc pracowników socjalnych – poradnictwo socjalne, możliwość korzystania przez dzieci ze Świetlicy opiekuńczo-wychowawczej prowadzonej przez Ośrodek Pomocy Społecznej, możliwość korzystania z Punktu Konsultacyjnego dla osób z problemami uzależnieniem i członków ich rodzin (specjalista terapii uzależnień, pomoc psychologiczna, dyżury interwencyjno-wspierające konsultanta dla osób uzależnionych i ich rodzin), wsparcie dla rodzin przez przewodniczącą GKRPA i przewodniczącą Zespołu Interdyscyplinarnego, rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mogą korzystać z pomocy w placówkach oświatowych (m.in. pomoc pedagoga, logopedy, psychologa) do których uczęszczają dzieci, udzielanie pomocy finansowej przez OPS – (m.in. zasiłki z pomocy społecznej, świadczenia rodzinne, stypendia szkolne, dodatki mieszkaniowe, POPŻ, dożywiania dzieci, KDR), pomoc prawna w formie nieodpłatnego punktu porad prawnych zlokalizowanego w Urzędzie Miejskim w Złotym Stoku. Zagospodarowywanie wolnego czasu i wspieranie rodziców w wychowywaniu dzieci jest realizowane również przez Centrum Promocji i Kultury w Złotym Stoku poprzez bogatą ofertą zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży a także działalność klubów sportowych oraz zajęcia pozalekcyjne dla dzieci w ramach konkursu ofert na realizację zadania publicznego gminy.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.5. Wybrane zabytki na terenie POF

Lp.	Nazwa zabytku	Opis
Bardo (m-w)		
1	Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny – obiekt pocysterski oraz figurka Matki Bożej Bardzkiej	Założenie sanktuarium maryjnego w Bardzie związane jest z obecnością Cudownej Figurki Matki Bożej, eksponowanej w ołtarzu głównym bazyliki, powyżej tabernakulum. Figurka jest najcenniejszym zabytkiem Barda. Ta najstarsza na Dolnym Śląsku rzeźba romańska, tzw. Madonny Tronującej, znajduje się w centralnej części ołtarza głównego bazyliki, wyeksponowana w szklanej gablocie. Wykonana z lipowego drewna figurka, mierzy niewiele ponad 43 cm i przedstawia Maryję z Dzieciątkiem. Obecna świątynia pw. NNMP wzniesiona została w latach 1686-1704 przez prowadzących tutejszą parafię cystersów z Kamieńca Ząbkowickiego. Budowla z małymi zmianami zachowała się do naszych czasów. Mierzy 54 m długości, 26 m szerokości i może pomieścić ok. 5 tys. ludzi. Uważana jest za jedną z najpiękniejszych świątyń barokowych na Dolnym Śląsku.
2	Kaplica Górską i źródło Maryi	Kaplica górską powstała w latach 1617-1619 na szczycie Góry Bardzkiej zwanej obecnie Kalwarią. Założona na rzucie centralnym, kwadratu z mocno ściętymi narożami, posiada wewnątrz

Lp.	Nazwa zabytku	Opis
		wpisany mniejszy kwadrat o narożach wtopionych w ściany boczne, akcentowanych na zewnątrz przyporami. Za kapliczką znajduje się symboliczny kamień z odciskiem stopy, przywołującej wspomnienie o ukazującej się Matce Boskiej. W miejscu objawienia wybudowano ołtarz główny kaplicy, w którym znajduje się obecnie figurka Matki Bożej Płaczącej. Co niedzielę od maja do września odbywają się w niej Msze Święte, cieszące się licznym uczestnictwem pielgrzymów. W połowie drogi na szczyt Kalwarii znajduje się tzw. „Studzienka Marii” z wodą uznawaną jako cudowna od przeszło 300 lat. Źródło obudowane jest niewielką murowaną kapliczką, wzniesioną w 1893 r. Obraz nad wejściem, przedstawiający Jezusa i Samarytanę przy studni Jakuba, namalował w 1895 r. Knauer z Nysy. Podobno w 1672 miało tu miejsce cudowne uzdrowienie młodego Czecha. Od tego momentu źródłana woda uważana jest za leczniczą, szczególnie pomocną w chorobach wzroku.
3	Most Kamienny	Położenie Barda na ważnym trakcie handlowym wiodącym z Czech do Polski sprawiło, iż przez wieki przebiegał tędy główny szlak komunikacyjny, łączący stolicę Dolnego Śląska z Czeską Pragą i Wiedniem. Przez most na Nysie Kłodzkiej przepływali się wszyscy podróżujący tędy kupcy, wojowie, królowie, pielgrzymi i liczni podróżnicy wszelkich stanów i godności. Pierwszy most na Nysie Kłodzkiej w Bardzie zbudowany został z drewna jeszcze w średniowieczu i taki stał przez kilka wieków. Budowę kamiennego mostu ukończono w 1589 r. Ostateczny swój wygląd w stylu gotyckim otrzymał po przebudowie w 1909 r. W czasie działań wojennych most uległ zniszczeniu, wysadzony przez wycofujące się wojska niemieckie. W ten sposób z mostu zniknęły dwie figury: jedna przedstawiająca św. Jana Nepomucena, druga Chrystusa Ukrzyżowanego. Odbudowano go w 1950 r., jednakże bez figur. 25 maja 2019 r. na Kamienny Most w Bardzie powróciła figura św. Jana Nepomucena.
Bielawa (m)		
4	Dwór – Zamek rodziny Sandreckich	Wybudowany w 1598 r. jako dwór obronny w duchu późnego renesansu, bryła czworoboczna, przysadzista, z wewnętrznym dziedzińcem, skromny detal. Po 1945 r. Pełnił rolę placówki edukacyjnej, w tym w ostatnich latach jako Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy. Obecnie własność prywatna.
5	Kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki kościół parafialny pw. Bożego Ciała	Wybudowany w 1743 r., początkowo prosty i skromny, w setną rocznicę powstania świątyni dobudowano wieżę. Zarówno wewnątrz i na zewnątrz bogato zdobiony motywami zwierzęcymi. Wyposażony w organy zdobione obrazem przedstawiającym Dawida grającego na harfie, autorstwa bielawskiego malarza Oskara Andersa.
6	Budynek przepompowni wody nr 2 w zespole dawnych zakładów Christian Dierig A.G.	Zespół przemysłowy kształtowany w duchu historyzmu, wyposażony w oryginalne urządzenia z początku XX wieku, o dużych walorach historycznych. Dawniej związany funkcjonalnie z zespołem zakładów włókienniczych Christian Dierig A.G. Obecnie pełni funkcję placówki dydaktycznej – Centrum Energii.
Bystrzyca Kłodzka (m-w)		
7	System fortyfikacji średniowiecznych wraz z murami obronnymi	System fortyfikacji średniowiecznych to przede wszystkim: miejska trasa spacerowa wzdłuż murów obronnych oraz XIV w. Baszta Rycerska, Baszta Kłodzka i Brama Wodna stanowiące wyjątkową atrakcję Bystrzycy Kłodzkiej.
8	Pałac Gorzanów w Gorzanowie	Pałac Gorzanów (siedziba rodu von Herberstein) to budynek o wybitnych wartościach artystycznych i historycznych (XVI w.), obiekt o oryginalnym układzie przestrzennym.
9	Muzeum Filumenistyczne w Bystrzycy Kłodzkiej	Jest jedynym muzeum w Polsce, natomiast czwartym na świecie, w którym są gromadzone eksponaty dotyczące ognia. Bystrzyckie muzeum zajmuje się wszystkim, co dotyczy ognia w historii kultury materialnej, techniki i sztuki. Z tego względu nie należy mylić go z innymi muzeami i zbiorami muzealnymi, w których znajdują się zapalki. Nazwa muzeum związana jest z dziedziną nauki, jaką jest filumenistyka.
Cieplowody (w)		
10	Zamek w Cieplowodach	Ruiny rycerskiego zamku wodnego z charakterystyczną czworokątną wieżą mieszkalną, powstałego na przełomie XIII i XIV w. z folwarkiem i spichlerzem.
11	Kościół Parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	Jednonawowy gotycki kościół z 1318 roku z wydłużonym prezbiterium ze sklepieniem żebrowo-krzyżowym.
12	Pałace w Karczowicach, Tomicach, Koźmicach	Pałac w Karczowicach wybudowany przez Alfreda Pilza na przełomie lat 50. i 60. XIX w. łączący style barokowe i klasycystyczne. Wybudowany w XVIII w. w stylu późnobarokowym Pałac w Tomicach jest częścią zespołu pałacowego, w skład którego wchodzi jeszcze park. Barokowy pałac w Koźmicach został wzniesiony w 1696 r. Pałac otacza park krajobrazowy o powierzchni 6ha.
Duszniki-Zdrój (m)		
13	Muzeum Papiernictwa	Placówka muzealna, utworzona w 1968 r. w XVI/XVII w. młynie papierniczym o unikatowej architekturze nad Bystrzycą Dusznicką. Oprócz działalności muzealniczej produkuje w niewielkich ilościach papier czerpany według dawnej technologii na oryginalnych zabytkowych maszynach.

Lp.	Nazwa zabytku	Opis
14	Ambona w kształcie wieloryba w Kościele św. Piotra i Pawła	W kościele znajduje się bogato zdobiona Ambona barokowa w kształcie wieloryba z rozwartą paszczą. Ambona została prawdopodobnie wykonana ok 1730 r. przez rzeźbiarza przez M. Kösslera.
15	Teatr Zdrojowy im. F. Chopina	Usytuowany w Parku Zdrojowym dom był miejscem spotkań towarzyskich od 1802 r. Odbywają się tu liczne koncerty zdrojowe, koncerty fortepianowe (w 1826 r. koncertował sam mistrz Fryderyk Chopin) oraz przedstawienia teatralne.
Dzierżoniów (m)		
16	Ośrodek staromiejski miasta	Historyczny układ urbanistyczny – ośrodek staromiejski miasta w granicach obwarowań miejskich w zewnętrznym obrysie murów średniowiecznych.
17	Kościół p.w. św. Jerzego	Czteronawowa bazylika, wzniesiona w 1 poł. XIII w. z poligonalnie zamkniętym prezbiterium oraz z wieżą w północno-zachodnim narożu.
18	Mury obronne	Wzniesione zapewne w 2 poł. XIII w., wzmiankowane w źródłach historycznych w 1330 r. Początkowo z pojedynczym pierścieniem murów, rozbudowane o zewnętrzny pierścień prawdopodobnie w 1 poł. XV w. z czterema bramami: od północy Wrocławską, od wschodu Ząbkowicką, od południa Wodopojową, od zachodu Świdnicką. Dodatkowo wzmocnione licznymi basztami i półbasztami łupinowymi. Z końcem XVIII w. rozpoczęto proces stopniowej likwidacji umocnień. W 1 poł. XIX w. zlikwidowano bramy miejskie. Na terenach umocnień od 1864 r. rozpoczęto zakładanie promenady. Obecna wysokość murów jest w wielu miejscach wynikiem nadbudowy w czasie renowacji przeprowadzonej w okresie międzywojennym i w latach 60. XX w.
Dzierżoniów (w)		
19	Pałac w Tuszynie – siedziba Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Tuszynie	Zespół pałacowy barokowy. Początki pałacu w Tuszynie sięgają epoki renesansu i nie jest wykluczone, że umieszczona na portalu data 1609 r. jest datą wzniesienia w tym miejscu renesansowego dworu szlacheckiego, który najprawdopodobniej obejmował dzisiejsze wschodnie skrzydło pałacu. Pałac został przebudowany na przełomie XVII i XVIII w., kiedy to zyskał barokowy styl. Pałac aktualnie został zaadaptowany na nowoczesny obiekt szkolny.
20	Pałac w Kiełczynie	We wsi Kiełczyn znajduje się stary trójkondygnacyjny dwór barokowy pochodzący z XVIII w., wzniesiony najpewniej na starszym założeniu. W XIX w. uległ gruntownej przebudowie i taki pozostał po dziś dzień. Obiekt jest murowany z cegły, nakryty dachem mansardowym. W pomieszczeniach parteru zachowały się sklepienia kolebkowe z lunetami, budynek posiada wysoko posadowiony parter. Obiekt o kształcie prostokąta, dwutraktowy.
21	Pałac w Dobrocinie	Pałac jest budowlą dwu i trójkondygnacyjną, krytą dachem czterospadowym, zbudowaną na planie nieregularnym z otwartym dziedzińcem. Niewiele wiadomo o historii samego obiektu, wiadomo jednak, że wybudowany jest na miejscu dworu z XVI w. Obecny wygląd zawdzięcza rozbudowie w latach 1898-1899 przez radcę cesarskiego i dyplomata Kunona von Portatiusa.
Kamieniec Ząbkowicki (w)		
22	Pałac Marianny Orańskiej	z XIX w.
23	Klasztor ny zespół pocysterski	z XIV-XIX w.
24	Kościół poewangelicki	z XIX w.
Kłodzko (m)		
25	Twierdza Kłodzko	Dobrze zachowana, duża twierdza w Kłodzku będąca systemem obronnym z okresu XVII i XVIII w.
26	Podziemna Trasa Turystyczna	Trasa im. Tysiąclecia Państwa Polskiego w Kłodzku – udostępniona do zwiedzania część podziemi, położonych pod kłodzką starówką. Trasa ma długość ok. 700 m i jest w niej kilkanaście sal tematycznych z eksponatami dotyczącymi historii miasta.
27	Muzeum Ziemi Kłodzkiej	Placówka muzealna i naukowa obejmująca swoim zainteresowaniem teren ziemi kłodzkiej i jej wielonarodową spuściznę kulturową, a w szczególności geologię, geografę, historię, historię kultury materialnej i sztuki regionu.
Kudowa-Zdrój (m)		
28	Park Zdrojowy	Zabytkowy park zdrojowy, położony jest w centralnej części uzdrowskiego miasta, między ulicami: Moniuszki, Zdrojowa, al. Jana Pawła II, z przyległą Górą Parkową. Założenie powstało w XVIII w., a w następnym stuleciu zostało powiększone.
29	Pijalnia Wód Mineralnych	Jest to największa pijalnia wód mineralnych na Dolnym Śląsku. Budynek ten ma kształt półkolisty i posiada ogromne okna, dzięki czemu wnętrze jest zawsze świetnie nasłonecznione. Wnętrze pijalni ozdabiają liczne malunki węgierskiego malarza Arpaga v. Molnara. W pijalni możecie spróbować dwóch rodzajów wody leczniczej – Śniadecki oraz Marchlewski. Wejście na teren pijalni jest bezpłatne, ale aby napić się wody leczniczej należy uiścić symboliczną opłatę.
30	Kaplica Czaszek w Czermej	Wybudowana w stylu barokowym Kaplica Czaszek z 1776 r. jest jednym z trzech takich obiektów znajdujących się w Europie. Założycielem kaplicy był proboszcz parafii Wacław Tomaszek. Z jego inicjatywy zebrano w rejonie Kudowy, Dusznik i Polanicy Zdroju czaszki i kości zmarłych na cholera w czasie epidemii panującej w okresie wojny 30-letniej (1618-1648) i zabitych w czasie wojen śląskich. Ściany i sufit wyłożono 3 tys. czaszek i piszczeli. W piwnicy pod podłogą znajduje się jeszcze 21 tys. czaszek wypełniających ją do wysokości ok. 2 m.

Lp.	Nazwa zabytku	Opis
Lądek-Zdrój (m-w)		
31	Zakład Przyrodolecznicy „Wojciech”	Zakład przyrodolecznicy w Lądku-Zdroju, wzniesiony w 1680 r., przebudowany w latach 1878–1880 w stylu neobarokowym, najokazalszy i najstarszy obiekt balneologiczny w uzdrowisku w Lądku-Zdroju.
32	Zabytkowy Rynek z Ratuszem	Zabytkowy rynek wraz z barokowymi i rokokowymi kamieniczkami, pomnikiem Trójcy Świętej i górującym nad nim XIX w. ratuszem to atrakcja Lądka-Zdroju. Obiekty zabytkowe w części miejskiej, pochodzą z okresu baroku. Wymienić należy m.in. kamieniczki w zachodniej i północnej pierzei rynku.
33	Most wiszący kryty	Jest jedynym w Polsce a także jednym z kilku na świecie krytym mostem. Zbudowany latach 30-tych XX w., miał na celu połączenie dwóch obiektów sanatoryjnych – pięknej willi położonej przy ul. Spacerowej oraz budynku zabiegowego przy ul. T. Kościuszki. Po moście spacerować nie można – jest zamurowany od strony dawnego budynku zabiegowego.
Lewin Kłodzki (w)		
34	Wiadukt kolejowy	Jeden z największych i najładniej wkomponowany w otoczenie wiaduktów Dolnego Śląska został wybudowany przez włoskich inżynierów. Długi na 120 metrów i wysoki na 27 m pięknym łukiem wpisuje się w panoramę miejscowości i stanowi jeden z najczęściej fotografowanych obiektów.
35	Dom kupca Straucha w Lewinie Kłodzkim	Kamienica z 1773 r. znana jako dom kupca Straucha. Jest to dawny dom handlowy będący budowlą typu pałacowego, z bogatym szczytem i kamiennym portalem.
36	Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	Pierwsze wzmianki o Kościele pochodzą z 1340 r. Można tu znaleźć wątki gotyckie, renesansowe i barokowe. W bogatych wnętrzach zobaczymy renesansowy ołtarz z 1618 r., renesansową ambonę z 1620 r., boczny ołtarz pod wezwaniem dzieciątka Jezus ufundowany przez radcę handlowego króla Prus Fryderyka Wielkiego – Ignatza Straucha z 1772 r.
Łagiewniki (w)		
37	Wieża Bismarck Jańska Góra	Wieża widokowa położona w pobliżu trasy nr 8 Wrocław-Kudowa.
38	Góra Radunia	Położona w Masywie Ślęży.
39	Staw Trzciny w Sieniawce	Miejsce rekreacyjne z dużymi walorami przyrodniczymi (bogata fauna i flora).
Międzylesie (m-w)		
40	Barokowy Zespół Zamkowo-Pałacowy w Międzylesiu	Jego najstarsza tzw. Czarna Wieża jest jedynym zachowanym elementem gotyckiego zamku z ok. 1370 r. zniszczonego podczas wojen husyckich. Zamek połączony jest krytym przejściem z kościołem pw. Bożego Ciała, we wnętrzu, którego znajduje się unikatowa ambona w kształcie łodzi i dwukondygnacyjna empora organowa.
41	Domy Tkaczy	Należały do zespołu domów tkaczy, nazywanych Siedmioma Braćmi, który powstał pod koniec XVIII w. Niegdyś w domkach mieściły się pomieszczenia mieszkalne i warsztaty tkaczy produkujących płótna i sukna w oparciu o uprawiany w okolicy len. Na początku XX w. zespół liczył siedem domków. Przed II wojną światową stanowiły mini muzeum regionalne. Eksponowano w nich wnętrza chałupniczych warsztatów tkackich. Pięć domków z zespołu pomimo remontów zostało rozebranych w latach 70. XX w. Dwa pozostałe zostały odrestaurowane w 2019 r., w jednym z nich mieści się obecnie Izba Tkacka.
42	Drewniany kościół w Kamieńczyku pw. św. Michała Archanioła	To jeden z czterech zachowanych drewnianych kościołów na Ziemi Kłodzkiej, z bogatym wyposażeniem barokowym. Najcenniejsze są polichromie z 1734 r. na parapecie chóru i emporach.
Niemcza (m-w)		
43	Ratusz w zachodniej pierzei rynku	Budynek został wzniesiony w latach 1853-1862 w miejscu poprzedniego ratusza, który został rozebrany w roku 1853, po tym jak uległ zniszczeniu w pożarze. Autorem projektu był pruski architekt Friedrich August Stüler. Decyzją wojewódzkiego konserwatora zabytków z dnia 14 czerwca 1992 r. ratusz został wpisany do rejestru zabytków.
44	Kościół NPN Mari Panny	rzymskokatolicki kościół parafialny należący do dekanatu Piława Górna diecezji świdnickiej. Pierwsza świątynia była wzmiankowana w 1296, została przebudowana w XVI w. i ponownie w 1648.
45	„Baszta” Brama Górna w Niemczu	Baszta miejska w Niemczu to fragment stanowiący niegdyś całość z nieistniejącą już Bramą Górną miasteczka. Baszta była połączona z murami obronnymi schodami oraz podobno podziemnym przejściem. Baszta ma jeden bok zaokrąglony, drugi zaś prostokątny. Tuż przed basztą i zewnętrznym pierścieniem murów znajdowała się fosa. W pierwszej połowie XIX w. rozebrano część murów przylegających do baszty, za to w latach 30. XX wieku, baszta służyła jako miejskie więzienie.
Pieszycy (m-w)		
46	Wieża widokowa na Wielkiej Sowie	Historia wieży widokowej ma swój początek w 1886 r. Wtedy to na wysokiej, 2 metrowej kamiennej podstawie wybudowano drewnianą wieżę widokową. W takiej postaci wieża z przyczyn technicznych przetrwała tylko do 1904 r. Postanowiono przebudować obiekt. Podjęto decyzję o postawieniu żelbetonowej wieży. Inicjatorem remontu była Federacja Towarzystw Górskich, w której znaczny udział miał oddział pieszycki, na terenie należącym do hrabiego Seidlitz-Sandreckiego. Wieżę zaprojektował architekt Hennning. Budowę sfinansowano ze zbiorów pieniężnych. Przedsięwzięcie powierzono firmie Bastänier & George z Lipska. Kamień węgielny położono 1 lipca 1905. Dziś obiekt jest gruntownie remontowany,

Lp.	Nazwa zabytku	Opis
		aby przez kolejne lata mógł cieszyć turystów. W ciągu roku na wieżę widokową na Wielkiej Sowie wchodzi ok. 40 000 turystów.
47	Pałac w Pieszycach	Pałac należy do najcenniejszych zabytków Śląska. Pierwotnie powstał jako dwór w 1580 r., a w 1699 r. został rozbudowany na jedną z największych i najpiękniejszych śląskich rezydencji. Obok powstały liczne obiekty pomocnicze i ogród. Stopniowo modyfikowany obecną formę zyskał w 1710 r. W XIX w. dodano jeszcze portyk balkonowy na I piętrze, a na początku XX w. – nieistniejącą dziś przebudówkę od zachodu. Wjazd na dziedziniec prowadzi przez bramę flankowaną postumentami z piaskowcowymi logografiami. Po obu jej stronach znajdują się bramy i nisze w murze. Na nim alegorie: od lewej: Wenus, Apollo, Merkury i Diana. Przy wyjeździe na most ulokowana jest piaskowcowa figura kobiety z orłem u stóp. Po drugiej stronie mostu ulokowano dwa sfinksy. Dziedziniec otoczony jest pałacem i murem.
48	Kościół pw. św. Jakuba Apostoła	Kościół położony w środkowej części Pieszyc został wzmiankowany już w 1258 r. Dzisiejsza bryła pochodzi jednak z 1566 r. i przedstawia ceglana, gotycką bryłę orientowaną z salowym wnętrzem. Prezbiterium o wielobocznym zakończeniu przykryte jest sklepieniem krzyżowo-żebrowym, przy czym wsporniki żeber ozdobiono maskami. Z kamieniarki wyróżnia się południowe okno z XVI w., w południowej ścianie późnogotycki, kamienny portal z początku XVI w, w szczycie krzyż w otoku. Ołtarz główny to kamienne, neogotyckie dzieło z XIX w. Spośród pozostałego wyposażenia warto wymienić rzeźby Matki Boskiej i ś. Jana Nepomucena z XVII/XVIII w., obrazy Ukrzyżowanie (barokowo-rokokowy z 1701 r.) i Madonnę (barokowy z 1664 r.). Ponadto w kościele znajduje się interesujący zespół 10 epitafiów i nagrobków, w tym 7 cało postaciowych z lat 1548-1604.
49	Park miejski w Pieszycach	Historia parku sięga XVII w. Stanowił on część parkowo-ogrodową Zamku w Pieszycach (obecnie w rękach prywatnych). Park miejski w Pieszycach to zabytkowy drzewostan wraz z odrestaurowaną kapliczką z XIX w.
Piława Górna (m)		
50	Plac Piastów Śląskich	To serce Piławy Górnej. Jako centralna część osiedla Braci Morawskich powstał na terenie opuszczonym po epidemii dżumy z 1653 r. Stanowi najcenniejszy zespół zabudowy w mieście, uzupełniony narożnymi budynkami usytuowanymi przy ul. Piastowskiej. Stoją przy nim okazałe 2-3 kondygnacyjne budynki, stanowiące dawne siedziby. W zabudowie placu wyróżnić można: kilkuskrzydłowy budynek wzniesiony w 1791 r. jako szkoła i internat dla dziewcząt, Dom Braci wzniesiony w 1746 r. dla nieżonatych mężczyzn, Dom Sióstr - wzniesiony w latach 1743-50, dawna siedziba gminy Braci Morawskich - z ok. połowy XVIII w., budynek powstały w 1880 r., gdzie po I wojnie światowej mieścił się lazaret dla żołnierzy wracających z frontu, Dom Wdów powstał w połowie XVIII w.
51	Pałac Gladishof	Nazwa pałacu pochodzi od Zygmunta von Gladis, który w 1700 r. stał się właścicielem okolicznych dóbr. Budowa murowanego dworu pod koniec XVII w. przypisywana jest von Hofmannowi, natomiast obecny pałac pochodzi z XVIII w., zaś jego przekształcenie na wzór neogotycki datowane jest na lata 1840-1870. Do czasów obecnych zachowała się kamienna fontanna, łuki Tudorów w oknach i galeriach, czworoboczna wieża z tarczami zegarowymi, lodownia oraz zabudowania obór i stajni. Park wokół pałacu został założony w początkach XIX w. Na naturalnych tarasach w dolinie Piławy utworzono ogród regularny. Obecnie Pałac i przyległy teren są w rękach prywatnych. Zamek jest miejscem cyklicznych imprez kulturalnych, a także seminariów naukowych z zakresu hodowli bydła mięsnego rasy Charolaise.
52	Kościół św. Marcina i krzyż pokutny	Historia kościoła sięga XV w., na przestrzeni dziejów był on wielokrotnie przebudowywany. Pierwsze wzmianki o parafii w Piławie Górnej pochodzą z roku 1311 i 1335. W 1411 r. wymieniono po raz pierwszy wezwanie kościoła. Obecny kościół wybudowano w XVI wieku w stylu gotycko-renesansowym. W drugiej połowie XVI w. silna wówczas gmina ewangelicka uzyskała zezwolenie na przejęcie kościoła św. Marcina. W 1654 r. zwrócono katolikom kościół. W 1787 zanotowano pożar wieży, a w 1806 kościół był remontowany wewnątrz i na zewnątrz. Kolejnego remontu i rozbudowy dokonano w latach 1831-1837. Po 1945 r. kościół był kościołem filialnym i podlegał parafii pw. św. Katarzyny w Piławie Dolnej. Parafia św. Marcina została erygowana na mocy dekretu z dnia 11 czerwca 1957 r. wydanego przez Biskupa Ordynariusza Wrocławskiego Bolesława Kominka. Na trawniku obok kościoła postawiony jest krzyż pokutny. Według legendy wystawili go skruszeni kawalerzyści, którzy w okresie przesładowań religijnych (1654 r.) zamordowali tutejszego pastora.
Polanica-Zdrój (m)		
53	Park Zdrojowy	Ma powierzchnię ok. 13 hektarów. Z ciekawszych okazów flory rosną tu rozłożyste, pachnące w trakcie kwitnienia od maja, rododendrony, czyli różaneczniki, ale także magnolie, a trawniki pokryte są dywanami kwiatów. W parku odnajdziemy również wiele drzew – pomników przyrody. W parku znajdują się również Pijalnia Wód Mineralnych, Muszla Koncertowa, Zakład Przyrodolecznicy i Kolorowa Fontanna.
54	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Kościół Wniebowzięcia NMP jest najstarszym obiektem sakralnym w mieście. Jego historia sięga 1650 r. Corocznie od maja do września odbywają się w kościele koncerty muzyki organowej i kameralnej.
55	Teatr Zdrojowy im. M. Cwiklińskiej	Tatr Zdrojowy został wzniesiony w 1925 r. przez architekta Otto Büttnera i należał do spółki akcyjnej Altheide-Bad. Celem teatru miało być upowszechnianie wysokiej kultury muzycznej i teatralnej wśród mieszkańców, gości i kuracjuszy uzdrowiska.

Lp.	Nazwa zabytku	Opis
Stoszowice (w)		
56	Twierdza Srebrna Góra	Twierdzę srebrnogórską zbudowano w XVIII w. według projektu stworzonego przez pruskiego inżyniera Ludwika Wilhelma Reglera, zmodyfikowanego przez samego króla Fryderyka Wielkiego. Dzieło pruskiego fortyfikatora jest wyjątkowym w skali Europy zabytkiem architektury militarnej. Twierdza składa się z sześciu fortów, wysuniętych dział artyleryjskich i rdzenia. Jej trzon składa się z wieńca bastionów i kleszczy, z donżonem w środku. W obiekcie jest 151 pomieszczeń fortecznych (kazamat), rozmieszczonych na trzech kondygnacjach.
57	Zabytkowy Park w Grodziszczu	Zespół pałacowo-parkowy położony jest w niedużej miejscowości Grodziszczu, u podnóża Gór Sowich. Został wzniesiony w XVII w. Początkowo był to dwór z folwarkiem (później przebudowany na pałac), a także pawilon ogrodowy z wieżą widokową położony nad rozległym stawem. Ponadto do kompleksu pałacowego należy również ogrodzenie z 2 poł. XIX w., oficyna mieszkalna, dwie oficyny gospodarcze z XIX/XX w., owczarnia i spichlerz. Przy dworze znajduje się imponujący park z przełomu XVIII/XIX w. Na terenie parku ocalały stary drzewostan. Można tutaj spotkać 50-, 80-, 100, a nawet 250-letnie drzewa. Na terenie zespołu pałacowo-parkowego znajdują się 4 pomniki przyrody: Klon jawor (wiek ok. 160 lat), jesion wyniosły (ok. 168 lat), dąb szypułkowy (ok. 160 lat), lipa drobnolistna (ok. 210 lat).
58	Srebrnogórska Kolej Zębata – wiadukty srebrnogórski i zdanowski	Dawna Kolej Sowiogórska o długości 62 km prowadzi z Dzierżoniowa przez Pieszyce, Bielawę, Srebrną Górę, Przełęcz Srebrną, Wolibórz, Słupiec do Ścinawki Średniej. Na trudnym, górskim odcinku ze Srebrnej Góry do Woliborza zamontowano dodatkową szynę zębatą, która miała ułatwiać składom pokonywanie szczególnie stromych odcinków. Trudny w budowie odcinek między Srebrną Górą a Woliborzem wymagał m.in. wybudowania wiosną 1901 dwóch ceglanych wiaduktów o łącznej długości 260 m, czterech głębokich wkopów w litych skałach i wysokich nasypów. 12 października 1931 r. zawieszono całkowicie ruch z Woliborza do Srebrnej Góry, a 11 maja 1932 ze Ścinawki Średniej do Woliborza. W latach 1933–1934 rozebrano tory między Woliborzem a Srebrną Górą, ostatecznie zamykając historię kolei sowiogórskiej, jedynej kolei zębatej pozostającej w dzisiejszych granicach Polski.
Stronie Śląskie (m-w)		
59	Kościół Matki Boskiej Królowej Polski i św. Maternusa	Wnętrze świątyni zdobi w znacznej mierze barkowe i neobarokowe wyposażenie. Ołtarz główny poswatał w latach 1770-1780 i w jego centrum znajduje się Madonna z Dzieciątkiem. Na uwagę zasługują piękne witraże przedstawiające sceny z Narodzenia Bożego oraz ze Zmartwychwstania Pańskiego, powstałe ok. 1915 r. W świątyni znajdują się także dwa ołtarze boczne znajdujące się w prezbiterium z lewej pw. Serca Jezusowego, zaś z prawej św. Anny. W nawach bocznych zawieszono są drewniane płaskorzeźby stacji drogi krzyżowej z 2 połowy XIX w. W lewej nawie odnajdziemy także ołtarz św. Franciszka Ksawerego, w prawej Matki Bożej Nieustającej Pomocy, pochodzące z ok. 1745 r.
60	Barokowa katolicka kaplica św. Onufrego	Zabytkowa, barokowa kaplica należąca do dawnego kompleksu dworskiego w Stroniu Śląskim. Stanowi wyróżniającą się stylem i wielkością historyczną budowlę sakralną na terenie gminy i wschodniej części ziemi kłodzkiej.
61	Pałac z zespołem parkowym	Dawny pałac królowej Marianny Orańskiej z zespołem parkowym, obecnie siedziba Urzędu Miejskiego.
Szczytna (m-w)		
62	Neogotycki zamek „Waldstein” w Szczytniej	Ta charakterystyczna niemal 200-letnia budowla jest widoczną z daleka atrakcją turystyczną. Zakończenie działalności domu pomocy społecznej w tym obiekcie w 2020 r. spowodowało zmianę profilu jego działalności na turystyczną. W pobliżu zamku znajduje się platforma widokowa, Leśny Szlak Wspinaczkowy oraz kamienna Droga Krzyżowa z płaskorzeźbami z piaskowca, osadzonymi w naturalnych skałach.
63	Barokowy kościół pw. Św. Jana Chrzciciela w Szczytniej	Swój wystrój świątynia (z 1 połowy XVIII w., przebudowany na początku XX w.) zawdzięcza znanemu na Ziemi Kłodzkiej, barokowemu twórcy Michałowi Klahrowi Starszemu. Przed kościołem zobaczyć można fragment zabytkowego pręgierza.
64	Pałac w Szczytniej	Budynek o cechach neobarokowych i klasycystycznych. To dawny renesansowy dwór, zbudowany w 1545 r., przekształcony w XIX w. Budynek murowany z kamienia i cegły, potynkowany, założony na planie prostokąta, trzykondygnacyjny, nakryty dachem mansardowym. Fasada jedenastoosiowa, z centralnym głównym wejściem poprzedzonym portykiem kolumnowym. W pobliżu pałacu zachowane pozostałości dawnego założenia parkowego. Po II wojnie światowej budynek pełnił funkcje szkoły podstawowej. Od 2008 r. obiekt nie jest użytkowany.
Ząbkowice Śląskie (m-w)		
65	Krzywa Wieża	Najwyższa i najbardziej Krzywa Wieża w Polsce. Ma 34 m wysokości, 2,14 m odchylenia od pionu, a na jej szczyt prowadzi 139 schodów. Pod względem odchylenia od pionu większy ma tylko wieża w Pizie we Włoszech.
66	Ratusz miejski	Zabytek stanowi jedną z głównych atrakcji turystycznych gminy i znajduje się w obrębie Miejskiej Trasy Turystycznej. Pierwsza wzmianka o ratuszu w Ząbkowicach Śląskich pochodzi z 1335 r. Obecna budowla pochodzi z lat 1862-1864. Ratusz został odbudowany według projektu słynnego architekta A. Langer. W okresie międzywojennym ratusz był siedzibą władz miasta oraz kilku miejskich instytucji. Po II wojnie światowej władze miasta przeniosły się do budynku przy ul. 1 Maja. W ratuszu w chwili obecnej mieści się Biblioteka Publiczna im. Księżki Henrykowskiej oraz sala ślubów Urzędu Stanu Cywilnego gmin Ząbkowice Śląskie i Stoszowice.

Lp.	Nazwa zabytku	Opis
67	Ruiny Zamku Książęcego	Obiekt w trwałej ruinie, aczkolwiek rewitalizowany i udostępniony dla ruchu turystycznego. Pierwsza na Śląsku budowla mieszkalno-obronna nosząca cechy renesansu.
Ziębice (m-w)		
68	Dawny kościół ewangelicki w Ziębicach	Świątynia została zbudowana na potrzeby ziębickich ewangelików w latach 1796–1797 wg projektu architekta N. von Gneisenau. Wnętrze kościoła się nie zachowało, dziś mieści się w nim sala gimnastyczna
69	Zespół klasztorny opactwa cysterskiego w Henrykowie	Pocysterski barokowy zespół klasztorny z kościołem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Jana Chrzciciela położony w Henrykowie na Dolnym Śląsku, w gminie Ziębice. Jest to jedno z najokazalszych i najpiękniejszych założeń barokowych na Śląsku, miejsce powstania Księgi Henrykowskiej – zabytku piśmiennictwa polskiego. Współcześnie klasztor henrykowski funkcjonuje jako przeorat opactwa szczyrzyckiego.
70	Brama Paczkowska	Jedyna zachowana z pięciu bram miejskich (poza nią w murach Ziębic znajdowały się bramy: Grodzka, Wrocławska, Nyska i Tkacka), w obecnym kształcie datowana na połowę XV w., ze stylizowanym herbem Ziębic autorstwa artysty malarza Josepha Langerera
Złoty Stok (m-w)		
71	Piece Wapiennicze	Piece służące do wypalania wapna. Tradycja wapiennictwa sięga XVI w. Szczyt swej działalności produkcja wapiennicza osiągnęła w XIX w. uzyskując czołową pozycję na Śląsku pod względem ilości wytwarzanego wapna. Produkcję zakończono w 1961 r. Obecnie odrestaurowany zespół wapienników to jedna z atrakcji turystycznych.
72	Kościół Ewangelicki	Kościół p.w. św. Krzysztofa, zbudowany został w latach 1513-1517 na miejscu dawnego kościoła miejskiego, istniejącego już w XIV w. Odbudowany, po pożarze z 1638 r. jako kościół parafialny ewangelików (od 1536 r.) zmienił wezwanie na Chrystusa Zbawiciela. Budowla w stylu renesansowym. Wejście pod wieżą z portalem zdobionym herbami Złotego Stoku i księstwa ziębicko-oleśnickiego, w kruchcie za nim znajdują się płyty nagrobne z XVI w.
73	Mennica	Czas powstania 1520 r. obecnie budynek mieszkalny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.6. Wybrane imprezy w obszarze badań

Lp.	Nazwa imprezy	Opis
Bardo (m-w)		
1	Święto Bardzkiego Piernika	Impreza organizowana w ramach Dni Barda, nawiązująca do bardzkich tradycji piernikowych wraz z paradą piernikową, na wzór tej organizowanej przed II wojną światową.
2	Bardzkie Lato Organowe	Cykl koncertów organowych organizowanych w okresie letnim w Bardzkiej Bazylice, podczas których występują wybitni artyści z kraju i zagranicy. W repertuarze są m.in. klasyki kompozytorów tj. W. A. Mozart, J.S. Bach, F. Chopina i wielu innych.
3	Koncert Wratislavia Cantans	W Bardzie od wielu lat organizowane są koncerty w ramach Międzynarodowego Festiwalu Wratislavia Cantans, który przyciąga licznych fanów klasyki gatunku.
Bielawa (m)		
4	Regałowisko Bielawa Reggae Festiwal	Regałowisko Bielawa Reggae Festiwal to jeden z największymi festiwalami muzyki reggae w Polsce. Jedną z największych zalet Regałowiska jest miejsce – impreza zlokalizowana jest w Bielawie, pod samymi Górami Sowimi, przy sztucznym zbiorniku wodnym na terenie Jeziora Bielawskiego Trzydniowa zabawa obfitująca w koncerty zarówno polskich, jak i zagranicznych gwiazd muzyki reggae, przyciąga co roku w sierpniu sporą publiczność z różnych zakątków naszego kraju. Festiwal Regałowisko to miejsce dla całych rodzin. Cały teren festiwalu przystosowany jest dla osób niepełnosprawnych. Bielawski festiwal stanowi wymarzone zwieńczenie lata, kulminację wakacyjnych wrażeń i jest doskonałą okazją do spędzenia niezapomnianych chwil we wspaniałej scenarii przy dźwiękach świetnej muzyki.
5	Dni Bielawy	Święto miasta, organizowane rokrocznie na początku czerwca. Obchodom towarzyszą różnej maści wydarzenia, od konkursów, zawodów, poprzez plenery malarskie i wystawy, których zwieńczeniem jest zawsze dwudniowa impreza na terenie przy Jeziorze Bielawskim. Przez dwa dni mieszkańcy Bielawy i okolic mogą bezpłatnie uczestniczyć w koncertach największych gwiazd. Na mniejszej scenie w ciągu dnia prezentują się także bielawscy wykonawcy – zarówno zespoły dziecięce, jak i muzycy-amatorzy. Imprezie towarzyszy strefa gastronomiczna.
6	Sudeckie Lato	Impreza plenerowa z długą tradycją. Pierwotnie o charakterze rockowym, z czasem przeszła transformację gatunkową, dostosowując się do potrzeb i preferencji odbiorców. W ostatnich latach gośćmi sceny położonej w obrębie amfiteatru przy Jeziorze Bielawskim były najpopularniejsze zespoły disco-polo. Strefa gastronomiczna oraz odbywający się przy imprezie turniej tańca breakdance: Break King Bielawa przyciągają do Bielawy spore grono osób poszukujących relaksu i kultury.
Bystrzyca Kłodzka (m-w)		
7	Biegi Śnieżnicke	W ramach wydarzenia rozgrywane są Mistrzostwa Polski w biegach górskich w kategorii senior, junior, junior młodszy, młodzik oraz Ogólnopolskie Igrzyska dzieci w biegach górskich. Podczas wydarzenia organizowane są poza strefą sportową gry zabawy oraz konkursy dla najmłodszych prezentacje oraz inne atrakcje. W skład wydarzenia wchodzi Półmaraton Śnieżnicki.

Lp.	Nazwa imprezy	Opis
8	Dni Turystyki Ziemi Bystrzyckiej wraz z „Nocnym Biegiem z Duchem”	Rozgrywany w ramach Dni Turystyki wydarzenie ma charakter otwarty w skład wchodzi bieg na dwóch dystansach do wyboru 5 lub 10 km oraz zawody Nordic Walking.
9	Zjazd na saniach rogatych	Wydarzenie w formule otwartej o charakterze sportowo rekreacyjnym.
10	Bieg Narciarski Ziemi Bystrzyckiej	Zawody rozgrywane w formule otwartej stylem dowolnym.
Cieplowody (w)		
11	Dożynki	Gminne Święto Plonów.
12	Gminny Dzień Seniora	Wydarzenie kulturowe dla seniorów naszej gminy.
13	11 listopada	Gminne Obchody Odzyskania Niepodległości wraz z Jarmarkiem niepodległościowym.
Duszniki-Zdrój (m)		
14	Międzynarodowy Festiwal Chopinowski	Cykliczne coroczne wydarzenie muzyczne odbywające się w pierwszym tygodniu sierpnia w Dusznikach-Zdroju. Jest to najstarszy na świecie, nieprzerwanie działający festiwal pianistyczny i zarazem najstarszy polski festiwal muzyczny. Podczas wydarzenia w Dusznikach-Zdroju co roku goszczą najwybitniejsze sławy muzyki klasycznej, oraz znani krytycy muzyczni. Koncerty odbywają się w Teatrze Zdrojowym im. F. Chopina w Dusznikach-Zdroju.
15	IBU Puchar Europy w Biathlonie	Największe biathlonowe wydarzenie w Polsce. Podczas Pucharu Europy na trasach Tauron Duszniki Areny pojawiają się najlepsi zawodnicy nie tylko z Europy, ale i z całego świata. Poza IBU Pucharem Europy w Dusznikach-Zdroju odbywają się różnego rodzaju biathlonowe zawody w skali krajowej oraz europejskiej.
16	Międzynarodowy Festiwal Jazzowy	Podczas Festiwalu w Dusznikach-Zdroju można zobaczyć i usłyszeć występy z Australii, Czech, Danii, Wielkiej Brytanii, Polski, Szwecji i Ukrainy. Dyrektorem artystycznym festiwalu jest Sigmund „Ziggy” Lindner – muzyk polskiego pochodzenia, który większość swego życia spędził w Australii. Jest muzykiem instrumentalistą, dyrygentem i kompozytorem. Festiwal to prawdziwa „uczta” dla pasjonatów tego typu muzyki.
Dzierżoniów (m)		
17	Jarmark Pszczelarski Miodobranie	Odbywa się w ostatni weekend sierpnia. W centrum miasta można znaleźć wtedy kramy z wszelkimi odmianami miodu, zakupić kosmetyki na jego bazie, sprzęt pszczelarski, świece i wyroby różnego rzemiosła artystycznego – ceramikę, szkło, biżuterię, wiklinę i inne. Jest to również znakomita okazja do poznania ludowej kultury Polski i innych krajów. Na Miodobraniu występują ludowe zespoły z różnych zakątków świata.
18	Dni Dzierżoniowa	Obchody święta miasta, organizowane od lat w różnej formie. Nie brakuje na nich koncertów znanych gwiazd muzycznych oraz lokalnych zespołów. Są wystawy, zawody, konkursy i happeningi, a także pokazy modelarskie i sportowe.
19	Poetycka Stajnia	Spotkania miłośników poezji śpiewanej w Poetyckiej Stajni ewoluowały od całonocnych koncertów w Ogólnopolski Konkurs Poezji Śpiewanej „Poetycka Stajnia” z uroczystą galą, na której występują laureaci i gwiazda wieczoru. Uczestnicy konkursu walczą o „Złotą Podkowę Pegaza”, nagrody finansowe i nominację do finału Studenckiego Festiwalu Piosenki w Krakowie, umożliwiając publiczności słuchanie przez kilka godzin muzycznej liryki w ich wykonaniu.
Dzierżoniów (w)		
20	Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Bukowińskie Spotkania”	To wyjątkowe przedsięwzięcie promujące kulturę Bukowiny, regionu położonego w Karpatach Wschodnich, na obecnym pograniczu ukraińsko-rumuńskim. W każdej edycji wydarzenia uczestniczą reprezentanci wielu bukowińskich nacji i różnorodnych nurtów folkloru. Na festiwalowych arenach prezentują się zespoły z Polski, a także goście z zagranicy: m.in. z Rumunii, Ukrainy i Węgier.
21	Dożynki Gminy Dzierżoniów	Po ukończeniu żniw i prac polowych chcą oni uczcić kolejny rok wytężonej pracy. Najlepszą ku temu okazją są zawsze gminne dożynki – to wtedy władze gminy dziękują całej społeczności lokalnej za codzienny trud, poświęcenie i ciężką pracę.
22	Spotkania z kulturą i historią na zamku w Owieśnie	Wydarzenie połączone jest z tradycyjnymi obrzędami nocy świętojańskiej. Zawsze towarzyszy mu wyjątkowy, baśniowy klimat. Na gości czeka wiele atrakcji: m.in. pokazy walk rycerskich i taniec ognia. Uczestnicy imprezy mogą nauczyć się strzelania z łuku, rzucić oszczepem, a także wziąć udział w poszukiwaniach skarbu, ciekawych warsztatach i konkursach.
Kamieniec Żąbkowicki (w)		
23	Wiosna Tulipanów	Wystawa kwiatów połączona z festynem.
24	Pożegnanie Lata z Marianną Orańską	Festyn.
25	Dożynki Gminne	
Kłodzko (m)		
26	Dni Twierdzy Kłodzkiej	Impreza cykliczna odbywająca się co roku w drugi weekend sierpnia w zabytku będącym najznamienitszą i największą (w dosłownym tego słowa znaczeniu) atrakcją turystyczną Kłodzka. Głównym jej elementem jest rekonstrukcja bitwy o Twierdzę Kłodzką z czasów kampanii napoleońskiej w 1807 r.
27	Dni Kłodzka	Jedno z najważniejszych wydarzeń rozrywkowo-kulturalnych w Kłodzku pełne występów artystycznych, koncertów i pokazów.

Lp.	Nazwa imprezy	Opis
Kudowa-Zdrój (m)		
28	Festiwal CZ-PL	Festiwal pod patronatem Pawła Królikowskiego, występy grup z Polski i Czech.
29	Festiwal Moniuszkowski	Festiwal twórczości Stanisława Moniuszki – przedstawienia operowe, koncerty orkiestr symfonicznych oraz wydarzenia dodatkowe.
30	Cepowisko w Skansenie w Pstrążnej	Wydarzenie ludowe w Skansenie w Pstrążnej, pokazy rzemiosł ludowych, zbioru i młócenia zboża, występy zespołów ludowych.
Lądek-Zdrój (m-w)		
31	Międzynarodowy Festiwal Tańca	Największy na Dolnym Śląsku i jeden z największych w Polsce festiwali tańca, prezentacje polskich i europejskich teatrów tańca, niekonwencjonalne wydarzenia, niepowtarzalne spotkania z wybitnymi osobowościami, pokazy młodych tancerzy i choreografów
32	Dolnośląski Festiwal Biegów Górskich	Jedna z największych imprez tego typu w Polsce od lat przyciągająca biegaczy z całej Polski, a od kilku lat również coraz liczniejszą rzeszę zawodników z zagranicy
33	Festiwal Górski im. Andrzeja Zawady	Festiwal odbywa się zwykle w przedostatnim tygodniu września, prezentowane filmy obejmują szeroko pojmowaną tematykę górską: autorskie zapisy z wypraw wspinaczkowych i trekkingowych, filmy dokumentalne i fabularyzowane
34	Lądeckie Ludowe Zdroje	Wstępy zespołów ludowych, kiermasz produktów naturalnych i rękodzieła ludowego
Lewin Kłodzki (w)		
35	Dni Lewina Kłodzkiego	W ramach imprezy odbywa się: plener malarski, bieg przełajowy, konkursy dla dzieci i dorosłych, koncerty, dyskoteka pod gwiazdami, występy zespołów tanecznych i atrakcje dla dzieci.
36	Coroczny Kiermasz Bożonarodzeniowy	Impreza organizowana przez szkołę. W ramach Kiermaszu odbywają się występy artystyczne dzieci, wspólne śpiewanie kolęd, rozstrzygnięcie konkursu na Szopki Bożonarodzeniowe, wystawy i wernisaże.
Łagiewniki (w)		
37	Dzień Kresowiaka	Cykliczne wydarzenie, które upamiętnia osoby przesiedlone z Kresów Wschodnich na tereny Dolnego Śląska.
38	Dożynki Gminne	Święto plonów pracy rolników z terenu Gminy Łagiewniki podczas którego reprezentowane są lokalne kulinaria.
39	Narodowe Święto Niepodległości	Inscenizacja wydarzenia upamiętniającego odzyskanie Niepodległości przygotowana przez dzieci i młodzież.
Międzylesie (m-w)		
40	Dni Międzylesia	Impreza cykliczna, organizowana na przełomie czerwca i lipca. Biorą w niej udział zespoły muzyczne, taneczne, śpiewacze, Koła Gospodyń, sołectwa i inne. Harmonogram imprezy obejmuje wiele konkursów, grillowanie pod Trójmorskim Wierchem, pokazy kulinarne potraw tradycyjnych dla kultury Dolnego Śląska, imprezę taneczną, zakończoną pokazem sztucznych ogni. Impreza cieszy się dużym zainteresowaniem lokalnej społeczności, mieszkańców przygranicznych miejscowości z Republiki Czeskiej, a także turystów.
41	Międzyleska Choinka	Tradycja Bożego Narodzenia, impreza cykliczna. W konkursie na najładniejszą choinkę biorą udział sołectwa i szkoły z gminy Międzylesie oraz Dom Dziecka w Domaszkwie. Podczas imprezy odbywają się występy zespołów muzycznych z kolędami oraz degustacje pierników, ciast i dań świątecznych. Impreza cieszy się dużym zainteresowaniem lokalnej społeczności, a nawet przyjezdnych gości.
42	Dożynki Gminne	Impreza cykliczna, organizowana corocznie, w każdym kolejnym roku w innym sołectwie. Impreza cieszy się dużym zainteresowaniem lokalnej społeczności i przyjezdnych. Rozpoczyna się Mszą Świętą polową, a następnie odbywa się biesiada, podczas której można zasmakować wielu potraw i smakołyków, z występami zespołów muzycznych, tanecznych i śpiewaczych, konkursami, w tym na najpiękniejszy wieniec dożynkowy.
Niemcza (m-w)		
43	Dni Niemczy	Impreza otwarta, promująca Niemczę wraz z zabawami dla dzieci jak i dla starszych. Koncerty, programy artystyczne zorganizowane przez Niemczański Ośrodek Kultury.
44	Dożynki gminne	Święto Plonów organizowane w miejscowościach Gminnych.
45	Jarmark Bożonarodzeniowy	Miejsce imprezy niemczański Rynek poczęstunek, atrakcje dla dzieci i rodziców oraz wspólne kolędowanie.
46	Imprezy okolicznościowe w Arboretum Wojsławice	Europejskie Dni Ptaków, Festiwal Traw i Kwiatów Jesieni imprezy na terenie Arboretum z zabawami i atrakcjami dla mieszkańców i turystów.
Pieszycy (m-w)		
47	Otwarcie sezonu turystycznego na Wielkiej Sowie	Każdego roku 1 maja na najwyższym szczycie Gór Sowich miłośnicy Wielkiej Sowy, Gór Sowich, turyści i mieszkańcy spotykają się przy ogniskach, aby wspólnie przeciąć wstęgę symbolizującą otwarcie sezonu turystycznego. Towarzyszy temu wycieczka prowadzona przez przewodnika sudeckiego – każdego roku inną trasą. 1 maja wręczany jest również certyfikat Honorowego Gospodarza Wieży Widokowej na Wielkiej Sowie, który można wylicytować w trakcie finału WOŚP.

Lp.	Nazwa imprezy	Opis
48	Dni Pieszyc	To święto miasta i największe wydarzenie plenerowe w gminie. W połowie czerwca na dwa dni park miejski w Pieszcach staje się centrum rozrywki. Koncerty, występy placówek oświatowych dopełniają 4 dni wydarzeń sportowych (czwartek-niedziela).
49	Jarmark Bożonarodzeniowy	To wydarzenie, które dobrze przyjęło się w gminie Pieszycy i z powodzeniem realizowane jest już od kilku lat. Uczestniczą w nim twórcy ludowych i rękodzielnicy, przedsiębiorcy, którzy mają w swojej ofercie świąteczny asortyment. Sprzedaży lokalnych produktów towarzyszą występy artystyczne i koncerty.
Piława Górna (m)		
50	Dni Piławy Górnej wraz z imprezami towarzyszącymi	Dni miasta w 2021 r. obchodzone były przez cały czerwiec i oferowały mieszkańcom różnorodne koncerty, turnieje, atrakcje rodzinne, plenerowe spektakle teatralne dla dzieci oraz animacje.
51	Pokaż Talent	Konkurs promujący talenty wokalne, taneczne, muzyczne i sportowe dzieci i młodzieży z powiatu dzierżoniowskiego. Licznie zgromadzona widownia i czteroosobowe jury przez ponad 4 godziny ocenia prezentacje młodych utalentowanych artystów.
52	Festiwal Bachowski	Piława Górna po raz drugi była współorganizatorem festiwalu bachowskiego, który corocznie organizowany jest przez Świdnicki Ośrodek Kultury. Formuła festiwalu przewiduje organizację koncertów w małych miejscowościach Dolnego Śląska. W Piławie Górnej koncert odbył się w konwencji „Śniadania na trawie” w pałacu Gladishof oraz przyległym założeniu parkowym.
Polanica-Zdrój (m)		
53	Festiwal Marii Czubaszek „Cały Kazio”	Festiwal dobrego słowa i znakomitej muzyki, czyli trzydniowe wydarzenie o charakterze artystyczno-rozrywkowym, inspirowane twórczością znakomitej pisarki i poetki Marii Czubaszek. Skupia wybitnych polskich twórców: autorów tekstów, wokalistów, muzyków, aktorów i artystów kabaretowych. Koncerty, spektakle, konkursy, warsztaty przy udziale najznamienitszych postaci polskiej sceny muzycznej, kabaretowej, teatralnej otwarte dla szerokiej publiczności. Wydarzenia odbywają się w wielu przestrzeniach: w parku zdrojowym, teatrze, pijalni, hotelu.
54	Pejzaże Qlinarne Polanicy	Festiwal promujący dziedzictwo kulinarne Dolnego Śląska. Przez dwa dni uczestnicy festiwalu mają okazję oglądać na żywo pokazy carvingu oraz live cookingu w wykonaniu wybitnych szefów kuchni. Przez cały czas trwania festiwalu odbywa się degustacja produktów regionalnych (miody, soki, sery, nalewki). Na Pejzażach Qlinarnych jest również miejsce dla utalentowanych lokalnych rękodzielników, u których można nabyć ręcznie robioną biżuterię, lniane torby i wiele innych. Wszystkie pokazy gastronomiczne przeplatane są występami artystycznymi.
55	Międzynarodowe Koncerty Muzyki Organowej i Kameralnej	Cykl koncertów o wysokiej randze artystycznej, którego celem jest promocja trwałych wartości artystycznych w zakresie muzyki klasycznej, edukacja muzyczna i pobudzanie wartości estetycznej poprzez muzykę. Wykonawcy koncertów to wybitni muzycy z kraju i z zagranicy, nagradzani na międzynarodowych festiwalach muzycznych.
Stoszowice (w)		
56	Dożynki Gminy Stoszowice	Dożynki to największa impreza plenerowa, która odbywa się tradycyjnie w II poł. sierpnia. Jest podziękowaniem dla rolników za ich pracę. W ramach wydarzenia odbywa się: wyścig traktorów, kiermasz sołectw, koncerty i konkursy dożynkowe dla mieszkańców.
57	Majówka Srebrnogórska	Impreza nawiązująca do czasów PRL. Przez Srebrną Górę przechodzi tradycyjny pochód 1-majowy, w których uczestniczą pomysłowo przebrani mieszkańcy i turyści. Odbywają się koncerty oraz konkursy przypominające lata 60. i 70. XX wieku.
58	Srebrnogórski Jarmark Bożonarodzeniowy	Wydarzenie ma charakter wystawienniczy. W specjalnie przygotowanej hali odbywają się prezentacje kulinarne, rękodzielnicze i plastyczne. W sali koncertowej odbywają się występy dzieci i młodzieży z terenu gminy Stoszowice.
Stronie Śląskie (m-w)		
59	Dni Stronia	Letnia, czerwcową, cykliczna impreza rodzinna z festynami plenerowymi, koncertami, konkursami i zabawami. Uczestniczą w niej nie tylko mieszkańcy Stronia Śląskiego, lecz także mieszkańcy całego regionu.
60	Drezyniada	Polsko-czeskie podtrzymanie tradycji kolejowej, impreza odbywająca się na torowisku, przy dawnej stacji kolejowej (obecnie siedziba strońskiego domu kultury)
61	Stacja Literatura	Najstarszy Festiwal literacki w Polsce, festiwal literatury współczesnej, Stronie.
Szczytna (m-w)		
62	Wielka Feta Agroturystyczna w Szczytniej	Cykliczna impreza, dwu-trzy-dniowa, kolorowe i wesołe święto promujące tradycje regionu, wszystkiemu towarzyszą koncerty zespołów ludowych i gwiazd polskiej estrady, odbywająca się zwykle w pierwszy weekend sierpnia.
63	Dożynki gminne	Tradycyjne święto plonów z wieńcami, muzyką i konkursami ludowymi, co rok organizowane w Innym sołectwie – zwykle koniec sierpnia.
64	Otwarte Mistrzostwa w Tradycyjnym Koszeniu Trawy	Zawody odbywają się w Szczytniej u podnóża pola golfowego. Rywalizacja podzielona jest na trzy kategorie: Panie, Panowie, VIP oraz mieszana – Pani i Pan. Każdy zawodnik oceniany jest w 2 dziedzinach – czas i precyzja. Wygrywa najlepszy. Impreza ma charakter międzynarodowy. Do tej pory brali w niej udział reprezentanci Republiki Czeskiej, Słowacji, Niemiec oraz Polski.
Ząbkowice Śląskie (m-w)		
65	Dni i Noce Krzywej Wieży	Święto miasta. Dwa dni koncertów, zabaw, pokazów i innych wydarzeń. Impreza odbywa się na plantach zamkowych, ale w części także w rynku i na ul. Św. Wojciecha pod Krzywą Wieżą.

Lp.	Nazwa imprezy	Opis
66	Festiwal Literacki „Czas na Książki”	Dwudniowe święto literatury. Spotkania z autorami, panele dyskusyjne, możliwość zakupu książek. Dwa dni rozmów o literaturze i spotkań z pisarzami.
67	Wojewódzki Festiwal Zespołów Artystycznych Kół Gospodyń Wiejskich	Festiwal z ponad dwudziestoletnią tradycją. W miejscowości Stolec spotykają się zespoły artystyczne KGW z Dolnego Śląska. To święto muzyki i kultury ludowej regionu.
Ziębice (m-w)		
68	Dni Ziębic	Impreza odbywa się corocznie w pierwszy weekend czerwca.
69	Tydzień bibliotek	Ogólnopolska akcja promująca czytelnictwo, spotkania autorskie.
70	Ziębickie Zaduszki	Jesienne wydarzenie.
Złoty Stok (m-w)		
71	Przeгляд Kolęd i Pastorałek	Impreza otwarta z nagrodami i wyróżnieniami dla zespołów – ok. 500 uczestników
72	Gwarkada	Święto miasta. Zróżnicowana forma. Impreza otwarta 2 lub 3 dniowa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.7. Braki w infrastrukturze kulturalnej na terenie POF

Braki w infrastrukturze kulturalnej	Razem
Bardo (m-w)	
Modernizacja budynku Centrum Kultury i Biblioteka w Bardzie.	1
Bielawa (m)	
Brak nowoczesnej sceny, brak samochodu dostawczego do przewozu infrastruktury, brak dużej hali na organizację dużych imprez masowych, zamkniętych, brak amfiteatru dla imprez masowych w plenerze.	4
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	
Brak: kina, galerii sztuki.	2
Ciepłowody (w)	
Teren pod imprezy/wydarzenia plenerowe.	1
Duszniki-Zdrój (m)	
-	0
Dzierżoniów (m)	
Główne potrzeby w zakresie: Modernizacja kina Zbyszek, Modernizacja Dzierżoniowskiego Ośrodka Kultury, Modernizacja Muzeum Miejskiego, Remont murów obronnych, rewaloryzacja Pomnika Pamięci Losów Ojczyzny i jego otoczenia, remonty nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków.	6
Dzierżoniów (w)	
Mieszkańcy sołectw Jędrzejowice i Myśliszów corocznie wnoszą o budowę sal wiejskich.	2
Kamieniec Ząbkowicki (w)	
Brak kina.	1
Kłodzko (m)	
Modernizacja obecnego ośrodka kultury w dalszej perspektywie budowa nowego obiektu z nowoczesną sceną oraz zapleczem.	2
Kłodzko (w)	
Budowa świetlic/miejsca spotkań m.in. w miejscowościach Mikowice, Morzyszów, Jaskówka. Ponadto istnieje konieczność przeprowadzenia modernizacji obiektów w tym m.in. w Jaskowej Dolnej, Jaskowej Górnej.	5
Kudowa-Zdrój (m)	
Modernizacja Kudowskiego Centrum Kultury i Sportu.	1
Lądek-Zdrój (m-w)	
Kompleks Domu Zdrojowego z Kinoteatrem w Zdroju oraz Amfiteatr przy muszli koncertowej w stanie do kapitalnego remontu- wyłączone z użytkowania, Budynek Centrum Kultury do termomodernizacji, zły stan infrastruktury na wsiach (świetlice wiejskie, wiaty).	4
Lewin Kłodzki (w)	
-	0
Łagiewniki (w)	
Kino-teatr.	1
Międzyzlesie (m-w)	
-	0
Niemcza (m-w)	
Brak świetlic wiejskich spełniających wymagania ppoż. Stan pomieszczeń biblioteki uniemożliwia jej swobodne działanie.	2
Pieszycy (m-w)	
Sala sołecka w Kamionkach jest w złym stanie technicznym i wymaga kompleksowej przebudowy i powiększenia. Brak odpowiedniego zagospodarowania przestrzeni miejskiej do realizacji imprez plenerowych (kompleksowa rewitalizacja Parku Miejskiego w Pieszycach). Przebudowa remizy strażackiej w Piskorzowie, dostosowanie do	3

Braki w infrastrukturze kulturalnej	Razem
potrzeb strażaków, rozbudowa o infrastrukturę kulturalną (miejsce spotkań, organizacji imprez okolicznościowych dla mieszkańców).	
Piława Górna (m)	
Brak miejsca do organizacji masowych imprez np. budowa muszli koncertowej, budynek MOKiB wymaga remontów/modernizacji (wymiana instalacji elektrycznej).	2
Polanica-Zdrój (m)	
Multimedialna ściana pamięci, sala koncertowa, nierozbudowane obiekty małej architektury (park zdrojowy), urządzenia multimedialne do animowania działań kulturalnych, kino, brak rozbudowanego zaplecza Muszli Koncertowej.	6
Stoszowice (w)	
Gmina boryka się z niewystarczającą infrastrukturą kulturalną, brak środków uniemożliwia przeprowadzenie niezbędnych remontów w zakresie takich budynków jak: świetlice wiejskie gminy Stoszowice, ANIOŁEK Srebrnogórka Przestrzeń Artystyczna, Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji w Srebrnej Górze, Park Kulturowy (Grodziszcz, Rudnica oraz Przedborowa).	6
Stronie Śląskie (m-w)	
Konieczność rewitalizacji dwóch parków miejskich wraz z istniejącą i budową nowej infrastruktury kulturalnej.	2
Szczytna (m-w)	
W Niwie i Wolanach świetlice wiejskie zlokalizowane są w budynkach starych i zdegradowanych, w których prowadzenie działalności społeczno-kulturalnej jest mocno utrudnione. Lokale wymagają wysokich nakładów na ogrzewanie i remonty przewyższających koszt wybudowania nowoczesnych, samowystarczalnych energetycznie obiektów. Świetlica wiejska w Chocieszowie przeszła modernizację, wymaga jednak nakładów związanych ze źródłem ciepła – pompa ciepła, zarządzanie energią. W Dolinie i Słoszowie brak jest obiektów publicznych służących jako świetlice wiejskie.	5
Ząbkowice Śląskie (m-w)	
Modernizacja Sali Widowiskowej Ząbkowickiego Centrum Kultury i Turystyki – remont sceny, wymiana olinowania, wymiana ekranu kinowego, wygłuszenie i poprawa akustyki Sali widowiskowej, wymiana oświetlenia. Brak nowoczesnej i dostosowanej do osób z niepełnosprawnościami Biblioteki Miejskiej. Obecna Biblioteka znajduje się w zabytkowym Ratuszu, nie jest możliwe np. wyposażenie obiektu w windę. Zagospodarowanie pomieszczeń Ratusza w Rynku na pomieszczenia wystawiennicze. Brak przestrzeni dla młodzieży, miejsca, w którym młodzież mogłaby spotykać, realizować działania, nagrywać muzykę itp. Brak sceny mobilnej, która pozwoli na organizację wydarzeń w różnych częściach miasta jak i sołectwach gminy. Modernizacja budynku Centrum Organizacji Pozarządowych – Ząbkowickiego Centrum Kultury i Turystyki – wymiana ogrzewania, pieca na miał, generalny remont korytarzy, pomieszczeń. Zagospodarowanie pomieszczeń ząbkowickiego zamku na galerię (zdjęć, malarstwa, rzeźby). Zagospodarowanie pomieszczenia na zamku na kawiarnię/restaurację.	8
Ziębice (m-w)	
-	0
Złoty Stok (m-w)	
Modernizacji wymaga budynek Centrum Kultury i Promocji w Złotym Stoku.	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.8. Braki w infrastrukturze sportowej i rekreacyjnej na terenie POF

Braki w infrastrukturze sportowej	Razem
Bardo (m-w)	
Obiekt plenerowy (typu muszla koncertowa) do organizacji imprez kulturalno-rozrywkowych.	1
Bielawa (m)	
Brak hali widowiskowo-sportowej	1
Bystrzyca Kłodzka (m-w)	
Brak: basenu kąpielowego krytego i odkrytego, profesjonalnych sal do fitnessu, ścieżek rowerowych, miasteczka rowerowego do nauki jazdy na rowerze, torów saneczkowych, zadaszonych kortów tenisowych, kręgielni, lodowiska.	9
Ciepłowody (w)	
Skatepark, siłownia zewnętrzna.	2
Duszniki-Zdrój (m)	
Aktualnie brak hali sportowej lub sali gimnastycznej spełniającej wymagania prawidłowej realizacji zajęć sportowych w szkołach (po sprzedaży istniejącego obiektu w 2022 r.).	1
Dzierżoniów (m)	
Dzierżoniów ma w planie wiele zadań inwestycyjnych z tego zakresu: Przebudowa basenów odkrytych na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji w Dzierżonowie wraz z przebudową budynku administracyjno-technicznego i zagospodarowaniem terenu w otoczeniu basenu czy Przebudowa i rozbudowa basenu krytego w Dzierżonowie przy ul. Sienkiewicza 13.	2
Dzierżoniów (w)	
Budowa pełnowymiarowej sali gimnastycznej.	1
Kamieniec Ząbkowicki (w)	
Brak strzelnicy, brak boiska lekkoatletycznego, brak pełnowymiarowej hali sportowej z noclegami, brak basenu.	4

Braki w infrastrukturze sportowej		Razem
Kłodzko (m)		
Inwestycje obejmujące: budowę nowej sztucznej nawierzchni trawiastej boiska do piłki nożnej oraz budowa namiotu/hali do zadaszenia boiska, modernizacja/budowa basenu odkrytego.		3
Kłodzko (w)		
Boisko wielofunkcyjne m.in w miejscowości: Jaszkowa Dolna, Stary Wielisław, Szalejów Dolny, Szalejów Górny, Żelazno oraz boiska lekkoatletycznego Odrzychowice Kłodzkie.		6
Kudowa-Zdrój (m)		
Brak profesjonalnej sali gimnastycznej w Kudowskim Centrum Kultury i Sportu, brak bieżni wokół stadionu "Włóknierz", brak bieżni przy Zespole Szkół Publicznych im. Jana Pawła II przy ul. Szkolnej 8.		3
Lądek-Zdrój (m-w)		
Brak wielofunkcyjnej hali sportowej z krytą pływalnią oraz ścianą wspinaczkową, mocno zużyty orlik, brak profesjonalnego skate parku oraz pump tracka, boiska sportowe wymagające doposażenia (odwodnienie, nawadnianie trybuny, szatnie).		7
Lewin Kłodzki (w)		
-		0
Łagiewniki (w)		
Basen.		1
Międzyzlesie (m-w)		
-		0
Niemcza (m-w)		
Brak hali wielofunkcyjnej (istnieje stara, mocno zdegradowana). Istnieje wystarczająca ilość boisk do piłki nożnej i jeden Orlik, ale występuje problem z organizacją zajęć sportowych. Problemy wynikają z niskiej aktywności dzieci i młodzieży. Istnieje basen odkryty zamknięty od lat z powodu niespełniania norm. Brak boisk wielofunkcyjnych.		3
Pieszycy (m-w)		
Brak boiska wielofunkcyjnego przy Niepublicznej Szkole Podstawowej przy ul. Świdnickiej 53 w Pieszcach. Modernizacja basenu miejskiego w Pieszcach. Zagospodarowanie Parku Miejskiego w Pieszcach oraz parku przy sanatorium w wielopokoleniowe strefy sportowo-rekreacyjne. Modernizacja stawu w Bratoszowie oraz nadanie mu funkcji sportowo-rekreacyjnych. Niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych – zwłaszcza jej brak na trasie Pieszycy-Piskorzów i Pieszycy-Rościszów.		6
Piława Górna (m)		
Modernizacja terenów sportowych i rekreacyjnych położonych na terenie stadionu miejskiego wymaga remontów/modernizacji oraz budowy nowej infrastruktury, w tym: budowa zespołu boisk do piłki nożnej o powierzchni trawiastej, boiska do koszykówki i kortu tenisowego, toru pumptrackowego, budowę bieżni okólnej i prostej, skoczni w dal i trójskoku, rzutni dla pchnięcia kulą, a także zagospodarowanie terenu.		8
Polanica-Zdrój (m)		
Ścieżki rowerowe, hala sportowa, basen odkryty, kryta pływalnia, kryte lodowisko, lodowisko zewnętrzne/mobilne, place zabaw, otwarte strefy aktywności (siłownie plenerowe), obiekt lekkoatletyczny, korty tenisowe całoroczne.		6
Stoszowice (w)		
Gmina boryka się z brakiem bądź niewystarczającą infrastrukturą sportową w zakresie: budowa pomtracków i singletracków, konieczny jest remont i przebudowa kompleksu basenu w Srebrnej Górze wraz z budową niezbędnej infrastruktury technicznej, przebudowa boisk sportowych w miejscowości Stoszowice oraz Srebrna Góra.		4
Stronie Śląskie (m-w)		
Niezbędna jest modernizacja krytej pływalni.		1
Szczytna (m-w)		
Gmina posiada bardzo zaplecze sportowe w postaci Centrum Rekreacyjno- Sportowego w Szczytnie. Brakującym elementem jest kryta pływalnia przyszkolna. Na terenie gminy brak jest innych tego rodzaju centrów rekreacyjno-sportowych do uprawiania sportu amatorskiego. Kolejnym elementem jest położony w centrum miejscowości miejska stadion, na którym rozgrywane są mecze A-Klasy - TKS HUTNIK SZCZYTNA. Obiekt wymaga nakładów związanych z odnowieniem bieżni, trybun, zaplecza sanitarnego, ogrodzenia.		2
Ząbkowice Śląskie (m-w)		
Modernizacji wymaga stadion, wraz z wykonaniem studni do nawodnienia, odkryty basen miejski, brak tras rowerowych każdego typu, brakuje lodowiska.		4
Ziębice (m-w)		
Brak pełnowymiarowej hali widowiskowo-sportowej.		1
Złoty Stok (m-w)		
Generalnego remontu/przebudowy wymaga staw kąpielowy i stadion miejski w Złotym Stoku, modernizacji wymagają boiska szkolne w Złotym Stoku oraz boisko przy ul. Wolności, nadto gmina dysponuje PFU dot. budowy toru rolkowo-wrotkowego w Błotnicy, budowy zaplecza sportowego na boisku sportowym w Płonicy, placu zabaw (SPA), rozbudowy boiska w Laskach wraz z modernizacją zaplecza sportowego.		8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.9. Wybrane trasy rowerowe na terenie POF

Lp.	Nazwa ścieżki	Opis
Bardo (m-w)		
1	Trasy Rowerowe typu Singletrack	Pętle: hrabiowska, wzgórze różańcowe, wilcza, Łaszczowa, kłodzka. Ścieżki rowerowe o szerokości do 1,5 metra. Tworzą pętle, po których poruszamy się tylko w jednym kierunku. Na wjeździe na poszczególne pętle znajdują się bramy wjazdowe. Ponadto na pętlach znajdują się miejsca odpoczynku, stacje naprawcze i stacje doładowania.
2	Trasa „Cisy”	Bardo – Opolnica – Brzeźnica – Bardo. Długość trasy: 16 km, czas przejazdu: 2 h. Stopień trudności: trudna nawierzchnia: asfaltowa, szutrowa suma podjazdów: 475 m, kolor trasy: niebieski.
3	Trasa „Wokół Kalwarii”	Bardo – „Piękny Widok” – Źródło Maryi – Długa Droga – Obryw Skalny – Bardo. Długość trasy: 14 km, czas przejazdu: 2 h, stopień trudności: trudna, nawierzchnia: szutrowa, suma podjazdów: 450 m, kolor trasy: żółty
Bielawa (m)		
4	Odc. I	Wzdłuż ulic: Dzierżoniowska, J. Pawła II, Sikorskiego. Ścieżka z kostki betonowej.
5	Odc. V	Wzdłuż ulic: Wysoka, Plażowa. Ścieżka z kostki betonowej i asfaltu.
6	Odc. III	Wzdłuż ulic: Dzierżoniowska, J. Pawła II, Sikorskiego, Andersa do skrzyżowania z ul. Roweckiego. Ścieżka z kostki betonowej.
Cieplowody (w)		
7	Wokół Cieplowód	Wieża widokowa na Kawiej Górze, tam można poznać legendę Cieplowód.
8	Cieplowody – Henryków	Warto zobaczyć dwór w Targowicy i kościół w St. Henrykowie.
9	Henryków - Cieplowody	Opactwo Cystersów, Kaplica w Muszkowicach, kościół w Piotrowicach pl., Zamek i Kościół w Cieplowodach.
Dzierżoniów (m)		
10	Ścieżka rowerowa wzdłuż drogi 384	Od Cmentarza Komunalnego do granic z m. Bielawa. Ścieżka umożliwi komunikację pomiędzy Dzierżoniowem i Bielawą. Częściowo wydzielony ciąg pieszo rowerowy.
11	Ścieżka rowerowa do Pieszyc	Od Ronda Solidarności poprzez WSSE do m. Pieszyc. Ścieżka umożliwi komunikację pomiędzy Dzierżoniowem (od strony Świdnicy) a Pieszycami w kierunku Gór Sowich.
12	Ścieżka rowerowa do Włók	Centrum miasta Dzierżoniowa – Włoki. Ścieżka umożliwi komunikację z Centrum miasta do miejscowości Włoki. Ścieżka wyposażona w oświetlenie uliczne.
13	Ścieżka rowerowa do Dobrocina	Połączenie ścieżki rowerowej wzdłuż drogi 384 do m. Dobrocin. Ścieżka rowerowa od Ronda Żołnierzy Wyklętych do m. Dobrocin.
Kudowa-Zdrój (m)		
14	Czerwony szlak rowerowy	Od granicy Czeskiej szlak kieruje się do ul. Słone i ul. Nad Potokiem następnie ul. Pogodną prowadzi do al. Jana Pawła II i ul. T. Kościuszki. Stamtąd szlak biegnie dalej do ul. Pstrążna, gdzie na skrzyżowaniu z ul. Bukowina prowadzi do „drogi Aleksandry” i stamtąd do drogi prowadzącej na Błędne Skały i Drogą Wojewódzką nr 387 do granicy z gminą Radków.
15	Żółty szlak rowerowy	Od granicy Polsko-Czeskiej na ul. Brzozowie do ul. Słone i ul. Nad Potokiem, następnie szlak kieruje się na ul. Pogodną. Potem al. Jana Pawła II i ul. T. Kościuszki aż do ul. Pstrążna, gdzie na skrzyżowaniu kierujemy się na ul. Bukowina. Następnie „drogą Aleksandry” do drogi na Błędne Skały a stamtąd Drogą Wojewódzką nr 387 do granicy z gminą Radków.
16	Zielony szlak rowerowy	Od granicy Czeskiej do ul. Słone, kierując się na ul. Pogodną, następnie aleją Jana Pawła II i ul. T. Kościuszki, szlak skręca na ul. Moniuszki i ul. Okrzei i prowadzi ul. 1 Maja aż na ul. Jakubowice, gdzie przechodzi w szlak leśny. Dochodzi do drogi prowadzącej na Błędne Skały i przez „drogę Aleksandry” do ul. Bukowina. Stamtąd kieruje się na ul. Pstrążną i aż do granicy z Republiką Czeską do Zdarek.
Łądek-Zdrój (m-w)		
17	Singletrack Glacensis	pętla „Orłowiec” 22,9 km
18	Singletrack Glacensis	pętla „Trojak” 5,8 km
19	Singletrack Glacensis	pętla „Zdrój” 7,1 km
Łagiewniki (w)		
20	Łagiewniki – Sieniawka	Trasa łącząca Łagiewniki ze Stawem Trzcinowym. Ścieżka asfaltowa wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 284.
Międzyzlesie (m-w)		
21	Singletrack Glacensis	Pętla „Międzyzlesie” – Punkt dostępowy – parking koło ogródków działkowych nad stacją PKP w Międzyzlesiu. Trasa trochę wymagająca kondycyjnie i łatwa technicznie, nadaje się na wycieczki rodzinne.
22	Singletrack Glacensis	Pętla Ostoja – Punkt dostępu – parking w Jodłowie koło schroniska Ostoja. Pętla łatwa, interwałowa, lekko wymagająca kondycyjnie, zalecana na wycieczki z dziećmi. Dystans/Przewyższenie – 13,9 km/311 m
23	Singletrack Glacensis	Pętla Jodłów - Punkt dostępu – parking w Jodłowie koło schroniska Ostoja. Trasa bardzo szybka, wymagająca kondycyjnie i technicznie, zwłaszcza przy większych prędkościach i na podjazdach. Dystans/ Przewyższenie – 13,1 km / 272 m
Niemcza (m-w)		
24	Wokół stawu Zamkowego w Niemczy	Ścieżka powstała w 2021 r. usytuowana jest wokół Stawu Zamkowego w Niemczy.

Lp.	Nazwa ścieżki	Opis
25	Niemcza – Wojsławice	Prowadzi wzdłuż trasy turystycznej prowadzącej do Arboretum Wojsławice.
Pieszycze (m-w)		
26	Pieszycze – Dzierżoniów	Wzdłuż drogi wojewódzkiej 383; łączy granice miast. Ciąg pieszo rowerowy, oświetlony, długość 3 km. Na trasie zlokalizowane zostały również MOPY.
27	Pieszycze – Bielawa	Wzdłuż drogi powiatowej; łączy granice miast. Ciąg pieszo rowerowy, oświetlony, długość 3 km. Na trasie zlokalizowane zostały również MOPY.
28	Pieszycze – Kamionki	Łączy miasto Pieszycze z wsią Kamionki. Ścieżka zaczyna się w górnej części ulicy Lipowej. W pierwszej części przebiega pod lasem, w połowie schodzi do drogi powiatowej łączącej Pieszycze i Kamionki. Kończy się na wysokości kościoła pw. Aniołów Stróżów w Kamionkach. Mierzy 2 km długości i od 2 do 3 m szerokości.
Piława Górna (m)		
29	Pieszko-rowerowa ścieżka geoturystyczna po Piławie Górnej	Zaczyna się na cmentarzu Braci Morawskich i prowadzi przez najpiękniejsze zakątki Piławy Górnej do domu Karla Thusta. Pozwala zapoznać się z historią miasta, tradycjami kamieniarskimi, budownictwem i rodzajami wykorzystywanych skał, ich obróbką, a także dziejami geologicznymi regionu.
Stoszewice (w)		
30	R9 Srebrna Góra – Bielawa	Srebrna Góra – Jemna – Rudnica – Grodziszczce - Ostroszowice – Bielawa. Jadąc ścieżką warto zobaczyć: kościoły w Rudnicy, Ostroszowicach i Grodziszczu. Warty odwiedzenia jest również zespół pałacowo-parkowy z wieżą widokową w Grodziszczu.
31	Dziewięć Buków	Przełęcz Srebrna – Zdanów – Przełęcz Srebrna. Jadąc ścieżką warto zobaczyć: Twierdze Srebrna Góra, Fort Ostróg, wiadukt Zdanowski.
32	Wokół Srebrnej Góry II	Srebrna Góra – Przełęcz Woliborska – Malinowa – Srebrna Góra. Jadąc ścieżką warto zobaczyć: Twierdza Srebrna Góra oraz Kamień Trzech Granic.
Stronie Śląskie (m-w)		
33	Singletrack	Pętla Gór Białskich – część wschodnia.
34	Singletrack	Pętla Stronie Śląskie i Rudka oraz Milky Way, Bike Park Czarna Góra.
35	Międzynarodowy Szlak Rowerowy ER2	Szlak łączący Republikę Czeską z Polską na trasie przełęcz Łądecka – Przełęcz Międzyłęska.
Szczytna (m-w)		
36	Międzynarodowy Szlak Rowerowy ER2	Szlak rowerowy Szczytna – (przez Batorówek) – Karlów (ok. 21 km).
37	Niebieski szlak rowerowy	Polanica – Zdrój (przez Piekielna Góra –Szczytnik) – Szczytna (ok. 20 km).
38	Zielony szlak rowerowy	Szczytna (Orle Skały – Uroczysko św. Huberta – Sucha Góra) – Spalona (ok. 21 km).
Ziębice (m-w)		
39	Singletrack zielony	
40	Singletrack pomarańczowy	
41	Singletrack fioletowy	
Złoty Stok (m-w)		
42	Singletrack Glacensis	System tras składający się z czterech pętli: Pętla „Złoty Stok” 9,2 km, Pętla „Dwie przełęcze” 2,3 km, Pętla „Złota” 9 km, Pętla „Kłodzko” 5,5 km
43	Łącznik	Od Mennicy do Wapienników w Złotym Stoku. Trasa łącząca centrum miasta od Mennicy przez ul. Złotą do wapienników.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 2.10. Zbiorniki retencyjne na terenie POF

Lp.	Nazwa / lokalizacja zbiornika	Powierzchnia [m ²]	Pojemność [m ³]
Bielawa (m)			
1	Zbiornik wodny Jezioro Bielawskie	232 000	1 460 000
Ciepłowody (w)			
2	Zbiornik wód opadowych, dz. Nr ewid. 78, ob. Koźmice	887,60	133,70
Duszniki-Zdrój (m)			
3	Czarny Staw		12 180
Dzierżoniów (m)			
4	Mały zbiornik retencyjny na rowie melioracyjnym zlokalizowany przy skrzyżowaniu ul. Ząbkowickiej i Słowiańskiej	1 717	500
Kamieniec Ząbkowicki (w)			
5	Zbiornik Topola	3 400 000	21 680 000
6	Zbiornik Kozielno	3 500 000	16 300 000
Kłodzko (w)			
7	Suchy zbiornik Krosnowice	440 000	1 900 000
8	Suchy zbiornik Szalejów Górny	1 187 000	9 900 000
Kudowa-Zdrój (m)			
9	Zbiornik retencyjny zlokalizowany w Parku Zdrojowym	26 000	39 000

Lp.	Nazwa / lokalizacja zbiornika	Powierzchnia [m ²]	Pojemność [m ³]
Lewin Kłodzki (w)			
10	Zbiornik retencyjny w Lewinie Kłodzkim przy ul. Lasek Miejski na potoku Klikawa	57 165	
Łagiewniki (w)			
11	Sieniawka	76 100	190 000
12	Łagiewniki	100 000	310 000
Międzyzlesie (m-w)			
13	Suchy zbiornik przeciwpowodziowy „Roztoki Bystrzyckie”	487 000	2 750 000
14	Zbiornik przeciwpowodziowy Boboszków	212 000	1 420 000
Stronie Śląskie (m-w)			
15	Stara Morawa		130 000
16	Sychy zbiornik przeciwpowodziowy		1 200 000
Ziębice (m-w)			
17	Zbiornik retencyjny suchy i mokry Służejów	łączna powierzchnia 486 000	łączna pojemność 950 000
18	Zbiornik retencyjny suchy Osina Mała		
19	Zbiornik retencyjny suchy Starczówek		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin.

Załącznik 3. Sprawozdanie z przeprowadzonych konsultacji społecznych

Proces konsultacji społecznych realizowany był na podstawie 34 ust. 6 pkt 2 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 oraz art. 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz porozumienia z dnia 22 maja 2023 r. w sprawie określenia zasad współdziałania przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego oraz powierzenia Gminie Miejskiej Dzierżoniów zarządzania Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi Południowego Obszaru Funkcjonalnego.

Zaproszenie do udziału w procesie konsultacji społecznych zostało opublikowane na stronach Biuletynów Informacji Publicznej (BIP) gmin i powiatów tworzących POF oraz na stronie biura ZIT POF: <http://www.stowarzyszeniezd.pl/?cat=13>.

Do udziału w konsultacjach społecznych projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 (projekt Strategii ZIT POF) zaproszono:

- Władze regionalne, lokalne i miejskie, inne instytucje publiczne.
- Partnerów społeczno-gospodarczych/partnerów społeczno-ekonomicznych.
- Podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie takie jak: partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji.
- Organizacje badawcze i uniwersytety.
- Inne właściwe zainteresowane stron.

Projekt Strategii ZIT POF w wersji elektronicznej dostępny był pod linkiem <https://efficon.pl/szitpof.pdf>. Ponadto w wersji drukowanej dokumenty dostępne były w Biurze „Stowarzyszenia Ziemia Dzierżoniowska”, Rynek 36, 58-200 Dzierżoniów.

Uwagi i opinie do projektu Strategii ZIT POF można było zgłaszać w terminie od 21.12.2023 r. od godz. 15.00 do 26.01.2024 do godz. 15.00 wyłącznie za pośrednictwem formularza internetowego, który znajdował się pod adresem <https://zitpof.webankieta.pl/>.

W trakcie konsultacji społecznych zorganizowano 3 spotkania konsultacyjne. Spotkania odbyły się według następującego harmonogramu:

- Spotkanie w Dzierżoniowie, które odbyło się w dniu 15.01.2024 r., godz. 10.00-12.00, Starostwo Powiatowe w Dzierżoniowie, ul. Świdnicka 38 sala 107, sala posiedzeń komisji Rady,

- Spotkanie w Ząbkowicach Śląskich, które odbyło się w dniu 15.01.2024 r., godz. 13.00-15.00, Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, ul. Prusa 5, sala konferencyjna,
- Spotkanie w Kłodzku, które odbyło się w dniu 16.01.2024 r., godz. 10.00-12.00, Starostwo Powiatowe w Kłodzku, ul. Wyspiańskiego 2K, sala konferencyjna nr 1.1.

Zgłaszając uwagi i opinie do projektu Strategii ZIT POF należało brać pod uwagę uwarunkowania formalne związane z realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, a w szczególności:

1. Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków oraz Wytyczne opracowane na podstawie niniejszej Ustawy,
2. Uchwały Zarządu Województwa Dolnośląskiego 6140/VI/22 z dnia 14 listopada 2022 r. w sprawie wyznaczeniu miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska,
3. Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027,
4. Programu Fundusze Europejskiego dla Dolnego Śląska 2021-2027.

W trakcie konsultacji społecznych nie zgłoszono żadnych uwag do projektu dokumentu.

Informacja na temat przeprowadzonych konsultacji społecznych została przekazana interesariuszom za pośrednictwem stron internetowych gmin i powiatów tworzących POF oraz na stronie biura ZIT POF: <http://www.stowarzyszeniezd.pl/?cat=13>.

**Załącznik 4. Opinia Dolnośląskiego Państwowego
Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu
z dnia 28 lutego 2024 r. w sprawie projektu dokumentu
pn. „Strategia Zintegrowanych Inwestycji
Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego
na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na
środowisko**

Załącznik 5. Opinia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie projektu dokumentu pn. „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Południowego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko